

ISSN: 0551-3782

BIULETYN

**ARCHIWUM
POLSKIEJ AKADEMII NAUK**

NR 60

Warszawa 2019

**BIULETYN
ARCHIWUM POLSKIEJ AKADEMII NAUK
NR 60**

Warszawa 2019

Przygotowuje Komitet Redakcyjny w składzie
**Joanna Arvaniti, Anita Chodkowska,
Hanna Krajewska, Katarzyna Słojkowska**

Redakcja
Joanna Arvaniti

Korekta
Joanna Arvaniti, Tomasz Rudzki

Tłumaczenie
Urszula Pawlik

Adres Redakcji
Archiwum PAN
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72

Wydano z dotacji Ministerstwa
Nauki i Szkolnictwa Wyższego

ISSN: 0551-3782

Skład, łamanie i druk
AMALKER sp. z o.o.
03-715 Warszawa, ul. Stefana Okrzei 21/4
www.amalker.com

Spis treści

Wykaz ważniejszych skrótów występujących w inwentarzach	5
Joanna Arvaniti	
<i>Inwentarze archiwalne</i>	<i>6</i>
Anna Marciniak, Jarosław Matysiak	
<i>Materiały Kazimierza Kaczmarczyka</i>	<i>8</i>
Jarosław Matysiak	
<i>Materiały Tadeusza Vetulaniego</i>	<i>80</i>
Anita Chodkowska	
<i>Historia polskiej orientalistyki w zasobie Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie</i>	<i>124</i>
Joanna Arvaniti	
<i>Polscy badacze Mongolii</i>	<i>136</i>
Izabela Gass	
<i>Pogrzeb Węgieł — traktat w Trianon</i>	<i>152</i>
Izabela Gass	
<i>W drodze do wód. Marienbad, Karlsbad i Franzensbad</i>	<i>154</i>
Mateusz Sobeczko	
<i>Francja w zasobie Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie Oddziału w Katowicach</i>	<i>158</i>
Mateusz Sobeczko	
<i>Varsaviana w zasobie Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie Oddziału w Katowicach</i>	<i>162</i>
Dorota Piętka-Hadala	
<i>Jubileuszowy X Warszawski Piknik Archiwalny 8 czerwca 2019 roku. Relacja z Pałacu Staszica</i>	<i>170</i>

Dorota Piętka-Hadała

*XXIII Festiwal Nauki w PAN Domu Zjazdów i Konferencji
w Jablonnie oraz w Pałacu Staszica w Warszawie
20, 29 września 2019 roku* 173

**Sprawozdanie z działalności PAN Archiwum w Warszawie
w 2018 roku**..... 176

**Inwentarze zespołów archiwalnych ogłoszone w numerach 1–60
„Biuletynu Archiwum PAN” (układ chronologiczny)**..... 194

**Inwentarze zespołów archiwalnych ogłoszone w numerach 1–60
„Biuletynu Archiwum PAN” (układ alfabetyczny)** 207

Summary..... 214

WYKAZ WAŻNIEJSZYCH SKRÓTÓW WYSTĘPUJĄCYCH W INWENTARZACH

b.d.	brak daty	kkp.	kserokopia
b.m.	brak miejsca	ks. nab.	księga nabytków
b.p.	brak paginacji	l.	luźne, list (w korespondencji)
b.t.	brak tytułu	masz.	maszynopis
cz.	część	m.b.	metr bieżący
dop.	dopiski	mkf.	mikrofilm
dot.	dotyczący	nadb.	nadbitka
dz.	dział	neg.	negatyw
egz.	egzemplarz	nlb.	nieliczbowane
fasc.	fascicule	not.	notatka
fkp.	fotokopia	odb.	odbitka
fot.	fotografia	odp.	odpowiedź
j.a.	jednostka archiwalna	opr.	oprawne
j. alb.	język albański	oprac.	opracowane
j. ang.	język angielski	pkt	punkt
j. czes.	język czeski	poczt.	pocztówka
j. fin.	język fiński	pow.	powielany
j. franc.	język francuski	poz.	pozycja
j. grec.	język grecki	pozyt.	pozytyw
j. hiszp.	język hiszpański	r.	recto, rok, rocznik
j. hol.	język holenderski	rec.	recenzja
j. jap.	język japoński	rkp.	rękopis
j. lit.	język litewski	rys.	rysunek
j. łac.	język łaciński	s.	strona
j. łot.	język łotewski	ss.	strony
j. niem.	język niemiecki	sz.	szyte
j. norw.	język norweski	szkl.	szklane
j. pol.	język polski	t.	tom
j. port.	język portugalski	tel.	telegram
j. ros.	język rosyjski	v.	verso
j. rum.	język rumuński	vol.	wolumin
j. serb.	język serbski	w.	wiek
j. słow.	język słowacki	wiz.	wizytówka
j. szw.	język szwedzki	wyc. pras.	wycinek prasowy
j. tur.	język turecki	wyd.	wydanie
j. ukr.	język ukraiński	z.	zeszyt
j. węg.	język węgierski	zał.	załącznik
j. wł.	język włoski	zap.	zaproszenie
k.	karta, kartka (w korespondencji)	zaw.	zawiadomienie

Joanna Arvaniti
Warszawa

INWENTARZE ARCHIWALNE

W 60. numerze „Biuletynu Archiwum PAN” kontynuujemy w związku z 100. rocznicą powstania Alma Mater Posnaniensis publikowanie inwentarzy wybitnych poznańskich profesorów. „Tak tedy witamy naszą najwyższą uczelnię z uczuciem czci i miłości, jako strażnicę wiedzy i krzewicielkę nauki, a przez to współbudowniczkę gmachu państwowości naszej” — pisał w maju 1919 roku „Dziennik Poznański”. Warto w tym miejscu dodać, iż pracownicy Archiwum PAN uczcili tę rocznicę, przygotowując w 2019 roku wystawę *Ódrodzona nauka. Przez oświatę do wolności*, poświęconą ośmiu polskim uczelniom wskrzeszonym w czasie lub po I. wojnie światowej (scenariusz Joanna Arvaniti, Jarosław Matysiak, Katarzyna Słojkowska, projekt graficzny Maria Kaliszczuk-Donaj). Są to: Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie, Politechnika Lwowska, Uniwersytet i Politechnika Warszawska, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Uniwersytet Poznański, Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie). Do wystawy wykorzystano materiały ikonograficzne i dokumenty przechowywane w Archiwum PAN w Warszawie i w jego Oddziale w Poznaniu.

W tegorocznym roczniku publikujemy spuściznę Kazimierza Kaczmarczyka, dyrektora Archiwum Państwowego w Poznaniu w latach 1925–1953, prezentowaną głównie z okazji 100. rocznicy oficjalnego przejścia Archiwum Państwowego w Poznaniu z rąk niemieckich. Dr Jarosław Matysiak, kierujący Poznańskim Oddziałem Archiwum PAN, powiedział: „Uwagę zwraca obszerna korespondencja wpływająca do Kazimierza Kaczmarczyka od archiwistów warszawskich, i nie tylko. Myślę, że druk tej właśnie spuścizny będzie korzystny dla całego środowiska archiwalnego, a dla historyków archiwistyki polskiej w szczególności”.

Prezentujemy także spuściznę Tadeusza Vetulaniego, biologa i zootechnika, badacza konika polskiego, inicjatora prac hodowlanych nad restytucją tarpana leśnego, założyciela Zwierzyńca Koników Polskich Typu Tarpana Leśnego w Puszczy Białowieskiej, pioniera badań nad bioróżnorodnością w Polsce. Historyk nauki dr Piotr Daszkiewicz w artykule *Prace Tadeusza Vetulaniego z punktu widzenia historyka nauki* napisał: „Jednym z najważniejszych kierunków jego naukowych działań były prace nad zachowaniem rodzimych ras zwierząt. [...] Prowadzone w latach 30. XX wieku miały pionierski charakter, wyprzedzały o kilkadziesiąt lat podobne badania prowadzone na zachodzie Europy”.

W 2012 roku w związku z 50. rocznicą śmierci profesora Vetulaniego Muzeum Białowieskiego Parku Narodowego i Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu zorganizowały wystawę poświęconą uczonemu, po której oprowadzał gości prof. zw. dr hab. Zygmunt Vetulani, matematyk i informatyk, profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Po wernisazu wygłosił wykład prezentujący dorobek naukowy swego ojca.

Warto także przypomnieć, że Wydział Historyczny, Katedra Historii Ogólnej i Narodowej Państwowego Uniwersytetu Buriackiego im. Dorzi Banzarowa (1822–1855), pochodzącego z Nadbajkala znanego dziewiętnastowiecznego mongolczyka, eksperta w dziedzinie historii i etnografii narodów Azji Środkowej, pierwszego naukowca z Buriacji, oficera specjalnego przydziału Głównej Dyrekcji Syberii Wschodniej, autora ponad 25 prac naukowych, który — oprócz swojego języka ojczystego i rosyjskiego — doskonale znał mongolski, mandżurski, kałmucki, tybetański i niemiecki, oraz Międzynarodowy Uniwersytet „Ix Zasag” im. Czyngiz-Chana w Ułan Bator w Mongolii zorganizowały w 2019 roku w stolicy Buriacji Ułan Ude trzydniową Międzynarodową Konferencję Naukową *Ulymżyjewskije Cztienija X. Mongolistyka we współczesnym świecie: historia badań, perspektywy rozwoju* (31 maja–2 czerwca). Dasza Batujewicz Ułymżyjew (1927–2000) był wybitnym mongolista, członkiem Piotrowskiej Akademii Nauk, profesorem Państwowego Uniwersytetu Buriackiego im. Dorzi Banzarowa. Mongolistyka to dziedzina nauki, której uczony poświęcił całe swoje życie i wykształcił uczniów, zgłębiających historię Mongolii i rosyjskiej szkoły mongolistyki. W tej niezwykle ciekawej, bogatej i urozmaiconej pod względem naukowym konferencji wzięli udział przedstawiciele nauki Rosji, Mongolii, Białorusi i Polski (cztery osoby, w tym dwoje uczonych z Zakładu Turkologii i Ludów Azji Środkowej Uniwersytetu Warszawskiego — adiunkt dr hab. Jerzy Tulisow i kierownik wymienionego Zakładu dr hab. Agata Bareja-Starzyńska — oraz pracownicy Archiwum Polskiej Akademii Nauk — mgr Anita Chodkowska, wicedyrektor Archiwum PAN, i dr Joanna Arvaniti, kustosz w APAN). W „Biuletynie...” przedstawiamy referaty pracowników Archiwum PAN w polskiej wersji językowej. Na konferencji w Ułan Ude zostały one wygłoszone w języku rosyjskim. Obrady konferencji odbywały się w czterech sekcjach: 1. Historia powstania i rozwoju naukowych podstaw mongolistyki; 2. Stosunki rosyjsko-mongolskie — historia, współczesność i perspektywy rozwoju; 3. Historyczne i kulturowe dziedzictwo narodów mongolskich — problemy i perspektywy badania i zachowania dla przyszłych pokoleń; 4. Problemy najnowszej historii narodów mongolskich. Wielką atrakcją konferencji był jej trzeci dzień, kiedy to obrady odbywały się w pięknej i pustej o tej porze roku nadbajkalskiej miejscowości Enhałuk, co w tłumaczeniu na język polski oznacza „Bardzo Daleko”. Organizatorzy konferencji zorganizowali dla uczestników obrad niezwykle ciekawą egzotyczną wycieczkę po okolicach Ułan Ude (jedyne miasto w Buriacji) mającą na celu odwiedzenie kilku buddyjskich daczanów (świętych miejsc buddyjskich — uczelni-klasztorów).

Kazmierz Kaczmarczyk

Anna Marciniak
Jarosław Matysiak
Poznań

MATERIAŁY KAZIMIERZA KACZMARCZYKA (1878–1966) (P.III–35)

Kazimierz Kaczmarczyk urodził się 3 lutego 1878 r. w Wiśniczu Starym pow. Bochnia, w rodzinie chłopskiej Jakuba i Marii z Liszków. Szkoły ludowe ukończył w Wiśniczu Starym i Nowym. W 1891 r. rozpoczął naukę w gimnazjum w Bochni, a po relegowaniu ze szkoły w 1896 r. za abonowanie zakazanych czasopism naukę kontynuował w gimnazjum w Podgórzu koło Krakowa. Po zdaniu matury w 1899 r. odbył obowiązkową roczną służbę wojskową w armii austro-węgierskiej.

Od 1900 r. studiował historię na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Specjalizował się w naukach pomocniczych historii u prof. Stanisława Krzyżanowskiego, który obok zajęć uniwersyteckich piastował równocześnie stanowisko dyrektora Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa. Na drugim roku studiów prof. Krzyżanowski skierował Kazimierza Kaczmarczyka do pracy w tymże archiwum.

W 1909 r. uzyskał stopień doktora filozofii na podstawie pracy *Ciężary ludności wiejskiej i miejskiej na prawie niemieckim w Polsce XIII i XIV wieku*, pisanej pod kierunkiem prof. Stanisława Krzyżanowskiego. Praca została opublikowana w „Przeglądzie Historycznym” w roku 1910 i w osobnej nadbitce w roku 1911.

W latach 1901–1918 był kolejno: aplikantem, asystentem, adiunktem i archiwariuszem w Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa. W 1910 r. został korespondentem austriackiej Komisji Centralnej dla Zabytków Historycznych, w 1913 r. — korespondentem austriackiej Rady Archiwalnej.

Podczas 1. wojny światowej służył w armii austro-węgierskiej, z której przeszedł w listopadzie 1918 r. w stopniu kapitana piechoty do odrodzonego Wojska Polskiego. W 1919 r. pracował jako archiwista w Archiwum Skarbowym w Warszawie.

W 1920 r. został wicedyrektorem, a w 1925 r. dyrektorem Archiwum Państwowego w Poznaniu, którym kierował (z przerwą w latach 2. wojny światowej) do 1953 r. Jako ekspert strony polskiej wziął udział w rokowaniach archiwalnych polsko-niemieckich w Berlinie w 1925 r., a jako delegat w podobnych rokowaniach z Austrią w Wiedniu w latach 1930–1932. Następnie w latach 1928–1939 brał udział w Komisji Odbiorczo-Zdawczej do Wymiany Akt z Niemcami, a w latach 1933–1938 był członkiem Delegacji do Wykonania Układu Archiwalnego Polsko-Austriackiego.

Od 1922 r. był zastępcą kierownika, a w latach 1929–1931 kierownikiem Komisariatu do spraw Likwidacji Niemieckiej oraz przewodniczącym Komitetu Likwidacyjnego w Poznaniu.

We wrześniu 1939 r., po napaści hitlerowskiej na Polskę, zabezpieczył akta polityczne, a sam z najstarszą i najcenniejszą partią dokumentów i ksiąg archiwalnych ewakuował się z Poznania. Po powrocie do Poznania został na krótko aresztowany przez gestapo i osadzony w więzieniu pod zarzutem utrudniania dostępu do archiwaliów historykom niemieckim. W listopadzie 1939 r. został uwięziony w obozie przejściowym dla wysiedlonej ludności polskiej (Lager Głowna) w Poznaniu, a następnie wywieziony do Generalnego Gubernatorstwa. Od grudnia 1939 do lipca 1940 r. przebywał w klasztorze oo. Paulinów na Jasnej Górze, gdzie porządkował i inwentaryzował archiwum klasztorne.

W sierpniu 1940 r. przeniósł się do Krakowa, gdzie otrzymał pracę w tamtejszym Archiwum Państwowym. W ramach swoich obowiązków służbowych porządkował i inwentaryzował m.in. archiwalia Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz skatalogował szereg archiwów klasztornych w Krakowie i ówczesnym dystrykcie krakowskim.

Na przełomie roku 1944/1945 przebywał w Częstochowie, gdzie opiekował się archiwaliami ewakuowanymi z Warszawy do Częstochowy po powstaniu warszawskim oraz kontynuował katalogowanie archiwum klasztorne.

W tym czasie wykładał również nauki pomocnicze historii (paleografię, dyplomatykę, archiwistykę) na tajnych kursach w ramach Uniwersytetu Ziemi Zachodnich w Częstochowie.

W maju 1945 r. powrócił do Poznania, by objąć ponownie kierownictwo Archiwum Państwowego. Przystąpił do odbudowy archiwum, do poszukiwania materiałów wywiezionych i ukrytych przez Niemców, gromadził archiwalia wywiezione na prowincję, uczestniczył w zabezpieczaniu akt tzw. podworskich, a także w pracach porządkowo-inwentaryzacyjnych nad poszczególnymi zespołami archiwalnymi. Na potrzeby archiwum

wystarał się o gmach Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, którego odbudowę i adaptację dla potrzeb archiwalnych nadzorował (dotychczasowa siedziba archiwum została wraz z poważną częścią zasobu zniszczona podczas walk o Poznań zimą 1945 r.).

W 1950 r. kierował grupą fachowców powołaną w celu przeprowadzenia ekspertyz archiwaliów podlegających rewindykacji z Czechosłowacji. W maju 1953 r. odszedł na emeryturę. Od stycznia 1957 r. do marca 1961 r. pracował ponownie w Archiwum Państwowym w Poznaniu jako kustosz archiwalny. W lipcu 1957 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego.

Dorobek naukowy Kazimierza Kaczmarczyka, obejmujący przeszło 140 pozycji bibliograficznych, jest bardzo różnorodny. Jego pierwsze publikacje dotyczyły tzw. ludoznawstwa: *Proces o czarostwo w r. 1688 i 1689* (1901), *Podania ludowe w Wiśniczu i okolicy* (1904), *Legenda ludowa o wieczności* (1908), *Proces o czary w Bochni 1679 r.* (1910).

Tematyka następnych prac naukowych wiązała się głównie z opracowywaniem bogatego zasobu Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa. Współpracował przy wydaniu przez prof. Stanisława Krzyżanowskiego *Katalogu Archiwum Miasta Krakowa* oraz ksiąg ławniczych. Sam wydał *Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1392–1506 (Libri iuris civilis Cracoviensis)* (1913) oraz *Das historische Archiv der Stadt Krakau. Seine Geschichte, Bestände und wissenschaftliche Erforschung* (1913). Wspólnie z cystersem ks. Gerardem Kowalskim opublikował *Katalog archiwum opactwa cystersów w Mogile* (1919).

W odrodzonej Polsce ogłosił cały szereg prac z zakresu archiwistyki i archiwoznawstwa, publikowanych m.in. na łamach „Archeionu”, począwszy od t. III (1928), w którym obszernym artykułem *Literatura archiwalna odrodzonej Polski 1918–1926* rozpoczął stałą, wieloletnią współpracę z czołowym polskim czasopiśmie archiwalnym.

Równie cenne były przygotowane przez niego wydawnictwa źródeł archiwalnych. Poza wspomnianymi już wyżej *Księgami przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie* wydał trzytomowe *Akta radzieckie poznańskie* (t. 1, 1925; t. 2, 1931; t. 3, 1948). W 1936 r. opublikował najstarszą księgę ławniczą miasta Torunia (*Liber scabinorum veteris civitatis Thoruniensis*) z lat 1363–1428, w 1953 r. *Catalogus diplomatum pergameneorum archivi Universitatis Jagiellonicae Cracoviensis*. Wspólnie z Karolem Rzyskim opracował i wydał drukiem najstarszą *Księgę ziemską poznańską 1400–1407* (1960).

Ogłaszał również liczne artykuły dotyczące historii miast polskich, oparte na archiwaliach Krakowa, Poznania, Łodzi, Gdańska i innych. W latach

1917–1956 na łamach różnych czasopism naukowych opublikował liczne biografie i nekrologi polskich historyków, archiwistów, bibliotekarzy, m.in.: Stanisława Krzyżanowskiego (1917), Jana Ptaśnika, Adolfa Warschauera (1931), Józefa Paczkowskiego (1934), ks. Jana Fijałka (1936), Feliksa Pohoreckiego (1946). Był stałym współpracownikiem *Polskiego słownika biograficznego*, w którego tomach opublikował kilkadziesiąt haseł biograficznych. Opublikował wiele recenzji, zarówno na łamach „Archeionu”, jak i w czasopismach historycznych „Kwartalnik Historyczny”, „Roczniki Historyczne”, w „Mitteilungen des k.k. Archivrates” i innych.

W okresie międzywojennym, przy pomocy współpracowników z Archiwum Państwowego, zebrał około 1000 odpisów dokumentów do kodeksu dyplomatycznego miasta Poznania (wydawnictwo miało nosić tytuł *Prawa i przywileje miasta Poznania 1257–1793*). Zbiór ten uległ zniszczeniu w okresie okupacji.

Około 1950 r. rozpoczął zbieranie materiałów do pracy o archiwaliach chłopskich i wiejskich. Obok wypisów z ksiąg grodzkich i ziemskich przygotował pewną ilość ekscerptów z różnych archiwów chłopskich przechowywanych poza siecią archiwalną. Uzupełnieniem tego typu materiałów stała się kolekcja odcisków pieczęci wiejskich z Małopolski, zebrana przez Kaczmarczyka jeszcze w początkach XX stulecia.

Ogłosił także kilka znaczących artykułów poświęconych zagadnieniom metodycznym, takim jak *Opracowanie dokumentów pergaminowych i papierowych w archiwum* (1951) czy porządkowaniu archiwów rodzinnych (1957) oraz klasztornych (1967), gdzie podsumował swoje wieloletnie doświadczenia.

Kazimierz Kaczmarczyk był członkiem wielu towarzystw naukowych i społecznych: Krajowego Grona Konserwatorów Zabytków Galicji Zachodniej (w latach 1910–1923 był 2. sekretarzem), Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (członek zwyczajny od 1920 r., członek rzeczywisty od 1923 r., zastępca sekretarza generalnego PTPN w latach 1932–1939, wiceprezes w latach 1945–1947, przewodniczący Wydziału Historii i Nauk Społecznych PTPN od 1948 r.; członek Komisji Historycznej PTPN w latach 1923–1966). W 1929 r. został wybrany na członka korespondenta Wydziału Historyczno-Filozoficznego Polskiej Akademii Umiejętności. W latach 1923–1939 był prezesem Towarzystwa Miłośników Historii w Poznaniu, a w latach 1925–1966 członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego (od 1958 r. członek honorowy). W latach 1926–1933 pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Naukowej Towarzystwa dla Badań nad Historią Powstania Wielkopolskiego 1918/1919. Był także m.in. członkiem:

Polskiego Towarzystwa Heraldycznego, Towarzystwa Bibliofilów Polskich, Towarzystwa Numizmatycznego, Związku Bibliotekarzy Polskich.

W latach 1914–1920 pełnił funkcję sekretarza Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa. Od roku 1923 pracował jako członek Zarządu Towarzystwa Miłośników Miasta Poznania, któremu przewodniczył w latach 1925–1939. Był także członkiem Stowarzyszenia Miłośników Jarosławia.

Kazimierz Kaczmarczyk był uczestnikiem licznych zjazdów, kongresów i konferencji naukowych, na których poruszano także sprawy związane z archiwami i archiwistyką. M.in. brał udział w IV Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich w Poznaniu (1925), w VII Międzynarodowym Kongresie Historyków w Warszawie (1933), w I Ogólnopolskim Zjeździe Historyków Pomorza i Prus w Toruniu (1947). Uczestniczył także w VII Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich we Wrocławiu (1948), w I Metodycznej Konferencji Naukowej dla Pracowników Służby Archiwalnej w Rogowie (1951) oraz w II Metodycznej Konferencji Naukowej dla Pracowników Służby Archiwalnej w Warszawie (1952).

Prowadził również szeroką działalność wydawniczą jako współredaktor „Kroniki Miasta Poznania” (1923–1926), „Rocznika Łódzkiego” (1928–1933) oraz „Roczników Historycznych” (1925–1939). W latach 1921–1939 uczestniczył w pracach redakcyjnych wydawnictwa Komisji Historycznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

Za całokształt działalności naukowej i społecznej został odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1929), Krzyżem Komandorskim Związkowego Państwa Austriackiego (1936), Złotym Krzyżem Zasługi (1948 i 1951) oraz Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1957).

Trzykrotnie zawierał związki małżeńskie: w 1903 r. z Matyldą Mijal — z tego związku miał córkę Marię; w 1910 r. z Władysławą Nikolay — w tym małżeństwie miał troje dzieci: dwóch synów Zdzisława i Wisława oraz córkę Zofię. Po raz trzeci ożenił się w Poznaniu w 1948 r. z Józefą Marią z d. Synowiec, 1 voto Żmuda.

Zmarł 6 kwietnia 1966 r. w Poznaniu. Został pochowany 9 kwietnia tego roku na Cmentarzu Komunalnym nr 2 na poznańskim Junikowie (pole 8, kwatery 6, grób rodzinny).

Spuściznę Kazimierza Kaczmarczyka zakupiło PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu w 1967 r. od wdowy po profesorze Józefy Kaczmarczykowej (ks. nab. A, poz. 57). Materiały znajdowały się w prowizorycznych teczkach, paczkach, zeszytach i kopertach, z przewagą

materiałów luźnych i wymieszanych. Objętość materiałów wynosiła około 4 m.b. akt. W 1997 r., po nabyciu przez Oddział Poznański spuścizny księgarza i wydawcy Jana Jachowskiego, wyłączono z jego materiałów ok. 2 m.b. materiałów dotyczących Kaczmarczyka i włączono do jego spuścizny. Z Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich pozyskano mikrofilmy korespondencji z lat 1896–1958, którą w 1954 r. Kaczmarczyk podarował do zbiorów Ossolineum.

W 2009 r. Elżbieta Grabarczyk — wnuczka Kaczmarczyka — przekazała w darze 0,28 m.b. akt (ks. nab. B, poz. 280; ks. nab. B, poz. 285; ks. nab. B, poz. 298; ks. nab. B, poz. 301; ks. nab. B, poz. 306), a w 2010 r. sprzedała Archiwum 39 fotografii przedstawiających K. Kaczmarczyka i jego współpracowników z okresu międzywojennego oraz gmach Archiwum Państwowego w Poznaniu przed 1939 r.

Prace porządkowo-inwentaryzacyjne prowadzone były z przerwami w latach 1967–2002 przez Annę Marciniak oraz w latach 2006–2010 przez Jarosława Matysiaka. Rozmiar zespołu wynosi 5,50 m.b. Spuścizna zawiera materiały z lat 1687–1968. Została podzielona na 8 zasadniczych grup zgodnie z metodami porządkowania przyjętymi w Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie.

Grupa I, licząca 155 jednostek zawierających materiały z lat 1687–1966, składa się z 3 podgrup: A. Opracowania, publikacje źródłowe, artykuły; B. Wykłady, referat; C. Materiały warsztatowe. Przy porządkowaniu ułożono materiały w porządku tematyczno-chronologicznym, zachowując wewnątrz teczek układ tematyczny nadany przez autora spuścizny. Wypisom źródłowym i wycinkom prasowym nadano układ chronologiczny.

W pierwszej podgrupie znajdują się rękopisy i maszynopisy ułożone w porządku chronologicznym. Są to przeważnie opracowania poświęcone archiwom i archiwistyce, materiały związane z przygotowaniem do wydania katalogu dyplomów i rękopisów przechowywanych w Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz akt radzieckich poznańskich, hasła zamieszczone w *Polskim słowniku biograficznym*, hasła przygotowywane do druku w *Encyklopedii katolickiej* oraz teksty artykułów.

W skład podgrupy drugiej wchodzi teksty wykładów i referatu wygłoszonych przez autora spuścizny m.in. na kursach archiwalnych zorganizowanych dla pracowników archiwów państwowych, studentów, członków Stowarzyszenia Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich. Podgrupę zamykają streszczenia własnych opracowań, wydawnictw źródłowych, artykułów, referatów.

Wśród materiałów warsztatowych tworzących podgrupę trzecią są m.in. wypisy archiwalne i notaty związane z archiwoznawstwem polskim oraz odpisy dokumentów. Na uwagę zasługuje zbiór wypisów do tematu *Archiwalia chłopskie i księgi wiejskie* zgromadzonych w latach 1950–1963 na podstawie kwerendy archiwalnej przeprowadzonej przez autora spuścizny w archiwach państwowych, w tym wypisy z różnych archiwaliów oraz kolekcja odcisków pieczęci wiejskich z Małopolski (zebrana w początkach XX w. podczas działalności K. Kaczmarczyka w Krajowym Gronie Konserwatorów Zabytków Galicji Zachodniej). Grupę zamykają artykuły i wycinki prasowe z lat 1910–1965 dotyczące m.in. archiwów i archiwistyki, bibliotek i bibliotekoznawstwa, muzeów i muzealnictwa, stosunków politycznych (szczególnie w latach 1926–1939), procesów sądowych (m.in. obszernie artykuły i wycinki prasowe dotyczące procesu brzeskiego), spraw społecznych, gospodarczych, kulturalnych, historii, walk o niepodległość Polski w latach 1914–1922, wojskowości, Józefa Piłsudskiego.

Grupa II, składająca się z materiałów z lat 1901–1965 i licząca 80 jednostek archiwalnych, została podzielona na 4 podgrupy: A. Działalność organizacyjno-naukowa; B. Udział w zjazdach, kongresach, konferencjach; C. Działalność redakcyjna i wydawnicza; D. Działalność społeczna. Do uporządkowania zastosowano układ chronologiczny i rzeczowy.

W pierwszej podgrupie działalność naukowa połączona została z zawodową, ponieważ nie było możliwości ich rozgraniczenia. Umieszczone zostały tutaj materiały z lat 1922–1965 dotyczące pracy K. Kaczmarczyka w: Archiwum Państwowym w Poznaniu, Archiwum Państwowym w Krakowie, udziału w rewindykacji polskich archiwaliów, działalności, m.in. w Polskiej Akademii Umiejętności, Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk, Polskim Towarzystwie Historycznym.

W skład podgrupy drugiej wchodzi archiwalia dotyczące udziału autora spuścizny w zjazdach, kongresach, konferencjach. Uwagę zwracają materiały związane z IV Powszechnym Zjazdem Historyków Polskich w Poznaniu w grudniu 1925 r.

W podgrupie trzeciej znajdują się materiały dotyczące działalności redakcyjnej i wydawniczej. Są to recenzje, oceny oraz opinie o pracach przeznaczonych do druku, umowy i korespondencja z wydawnictwami i redakcjami czasopism, m.in. korespondencja z redakcją *Polskiego słownika biograficznego*, materiały działalności w spółdzielni i spółce wydawniczej. Podgrupę zamyka jednostka z korespondencją z wydawnictwami oraz redakcjami czasopism. Wykaz wydawnictw i redakcji współpracujących z autorem spuścizny, opracowany alfabetycznie, został ujęty w aneksie.

W podgrupie czwartej, ostatniej, znajdują się materiały z lat 1901–1965 dotyczące działalności społecznej, w różnego rodzaju towarzystwach, związkach zawodowych i stowarzyszeniach.

W grupie III, liczącej 23 jednostki, znajdują się materiały zawierające dość liczne materiały biograficzne z lat 1899–1968, m.in. życiorysy oraz wykaz prac własnych, świadectwa szkolne, dokumenty osobiste, legitymacje, dyplomy, nominacje, powołania. Wyodrębnione są tutaj materiały związane m.in. z: obchodami 75-lecia i 80-lecia urodzin, 50-lecia pracy naukowej, z uroczystości pożegnania w Archiwum Państwowym w Poznaniu w kwietniu 1953 r., nadania tytułu prof. nadzwyczajnego, uroczystości odnowienia doktoratu na Uniwersytecie Jagiellońskim, a także przepustki, zaświadczenia, pokwitowania, bilety. Grupę zamyka zestaw dokumentów gospodarczych, dotyczących stanu zdrowia, testament i rozporządzenia odnośnie spraw majątkowych twórcy spuścizny oraz materiały dotyczące uroczystości pogrzebowej i budowy nagrobka.

Grupa IV liczy 42 jednostki archiwalne i obejmuje korespondencję z lat 1908–1966, w tym jedna jednostka to korespondencja wychodząca. Znajdują się tutaj m.in. listy od tak znanych polskich archiwistów i historyków, jak: Piotr Bańkowski, Leon Białkowski, Włodzimierz Budka, Marcin Dragan, Adam Kamiński, Józef Stojanowski czy Witold Suchodolski. Na końcu umieszczono listy nieustalonych odbiorców i nadawców oraz puste koperty. Kopie pism wychodzących oraz listy wpływające ułożono alfabetycznie. Całość zaopatrzone w aneksy.

Grupa V, licząca 2 jednostki, zawiera recenzje oraz artykuły i wycinki prasowe z lat 1924–1967.

Grupa VI, obejmująca materiały rodzinne z lat 1769–1967, składa się z 22 jednostek. Zawiera materiały dotyczące rodziny twórcy spuścizny: pierwszej żony Matyldy, drugiej żony Władysławy, trzeciej żony Józefy; synów Zdzisława i Wisława; brata Jana i jego żony Leopoldyny oraz dokumenty, materiały i notatki dotyczące rodzin: Nikolayów, Jaworowskich, Wójcikiewiczów, Dworskich i Kaiseritzów, korespondencję rodzinną. Grupę zamykają materiały dotyczące osób noszących takie samo nazwisko co autor spuścizny.

Grupa VII, licząca 10 jednostek, zawiera materiały osób obcych z lat 1792–1961. Znajdują się tu m.in. rękopisy i maszynopisy prac, wiersze, wizytówki, fotografie, korespondencja osób obcych oraz hrabiów Tarnowskich do starostw powiatowych w Galicji.

Ostatnią grupę, VIII, liczącą 23 jednostki z lat 1833–1965, stanowią załączniki. Obejmują one m.in. drukowane prace autora spuścizny;

prace osób obcych, druki, foldery reklamowe, nadbitki, odezwy z Krakowa i Galicji; apele, druki, biuletyny, komunikaty polskich partii i ugrupowań politycznych, kartki żywnościowe z lat 1914–1918; mapy przebiegu frontów z okresu 1. wojny światowej; zarządzenia, odezwy, rozkazy, apele, komunikaty władz austriackich, rosyjskich, niemieckich, materiały i dokumenty: Dowództwa Policji Wojskowej w Krakowie w okresie 1. wojny światowej (Kommando der k.u.k. Militär-Polizeiwachabteilung in Krakau), Dowództwa Twierdzy Kraków z lat 1914–1918 (Festungskommandobefehl Krakau), odezwy i rozkazy Legionów Polskich, Wojska Polskiego z lat 1918–1919, materiały i druki poświęcone Kościołowi katolickiemu, gazety codzienne i czasopisma z lat 1914–1947.

Z zespołu wyłączono i przeznaczono do brakowania druki z okresu po 1945 r. Są to gazety i czasopisma ogólnokrajowe i regionalne.

W PAN Archiwum w Warszawie Oddziale w Poznaniu spuściznie nadano sygnaturę P.III-35. W Systemie Ewidencji Zasobu Archiwalnego SEZAM zespół otrzymał numer 35/0. Inwentarz liczy 357 jednostek. Dołączono do niego 10 aneksów oraz spis dokumentacji niearchiwalnej (aktowej) przeznaczonej do brakowania.

Źródła i bibliografia

1. Materiały Kazimierza Kaczmarczyka, PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu, P.III-35, j. 236–240.
2. Friedberg M., *Przemówienie prof. Mariana Friedberga na uroczystości 50-lecia doktoratu prof. Kazimierza Kaczmarczyka*, „Archeion”, t. XXXIII, 1960, s. 194–197.
3. Pańków S., *Pięćdziesięciolecie doktoratu prof. Kazimierza Kaczmarczyka*, tamże, t. XXXIII, 1960, s. 193–194.
4. Paprocki F., *Prof. dr Kazimierz Kaczmarczyk (1878–1966)*, „Kronika Miasta Poznania”, 1967, nr 1, s. 127–131.
5. Radtke I., *Kazimierz Kaczmarczyk 1878–1966*, „Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza”, t. IX, z. 2, Poznań 1968, s. 187–189.
6. Tejże, *Kaczmarczyk Kazimierz (1878–1966)*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich*, t. I, 1918–1984, Warszawa-Lódź 1988, s. 93–95.
7. Skopowski Cz., *Kazimierz Kaczmarczyk 3 II 1878–6 IV 1966*, „Archeion”, t. XLVII, 1967, s. 277–280.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	pozycja inwentarza
I. Materiały twórczości naukowej	1–155
A. Opracowania, publikacje źródłowe, artykuły	1–33
B. Wykłady, referat	34–39
C. Materiały warsztatowe	40–155
II. Materiały działalności organizacyjno-naukowej, redakcyjnej, wydawniczej, społecznej i kulturalnej	156–235
A. Działalność organizacyjno-naukowa	156–187
B. Udział w zjazdach, kongresach, konferencjach	188–198
C. Działalność redakcyjna i wydawnicza	199–209
D. Działalność społeczna	210–235
III. Materiały biograficzne	236–258
IV. Korespondencja	259–300
A. Wychodząca	259
B. Wpływająca	260–300
V. Materiały o twórcy spuścizny	301–302
VI. Materiały rodzinne	303–324
A. Żony	303–311
B. Synowie, brat, bratowa	312–317
C. Materiały dotyczące poszczególnych rodzin	318–324
VII. Materiały osób obcych	325–334
VIII. Załączniki	335–357
Aneksy	1–10

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

A. Opracowania, publikacje źródłowe, artykuły

1. *Das historische Archiv der Stadt Krakau. Seine Geschichte, Bestände und wissenschaftliche Erforschung*
 Fragment opracowania [?]
 Przed 1913, rkp., j. niem., l., k. 5
2. *Kolonizacja na prawie niemieckim*
 Fragment pracy
 Przed 1939 r., rkp., l., k. 76
3. *Catalogus archivi et manuscriptorum bibliothecae Conventus ordinis s. Pauli I eremitaie in Rupella Cracoviae, singulis actis prius in ordinem redactis, auspiciis A. R.P. Bonaventurae Nipocki prieris Rupellani, a Dr Casimiro Kaczmarczyk*

- Praca
1943, rkp., j. łac., niem., pol., l., k. 537
4. *Catalogus diplomatum pergameneorum Archivi Universitatis Jagellonicae Cracoviensis*
Indeks
1953, rkp., j. łac., pol., l., k. 265
Druk: Kraków 1953
5. Jw.
Indeks
1953, rkp., j. łac., pol., l., k. 157
6. *Księga ziemska poznańska 1400–1407*
Tekst z poprawkami autorskimi
Przed 1960, rkp., masz., j. łac., pol., l., k. 243
Druk: Wyd. K. Kaczmarczyk i K. Rzyński, Poznań 1960
7. Jw.
Ciąg dalszy tekstu z poprawkami autorskimi
Przed 1960, rkp., masz., l., k. 244–493
8. *Akta radzieckie poznańskie*
Tekst z poprawkami autorskimi
B.d., rkp., j. łac., pol., l., k. 291
Druk: t. I, 1925; t. II, 1931; t. III, 1948
9. Jw.
Tekst z poprawkami autorskimi
B.d., rkp., l., k. 209
10. *Włosi w Poznaniu na przełomie XV na XVI wiek*
Tekst i materiały warsztatowe
Przed 1928, rkp., l., k. 80
Druk: „Kronika Miasta Poznania”, t. VI, 1928, s. 1–40
11. *Zbiory polskie (Uwagi z powodu dzieła E. Chwalewika)*
Tekst z poprawkami autorskimi
Ok. 1928, rkp. l., k. 7
Druk: Lwów 1928
12. *Über die Hypothek im alten Polen, Königreich Polen, Galizien und freier Stadt Krakau*
Tekst, notatki warsztatowe
1940, rkp., masz., j. niem., pol., l., k. 38
13. *Geistliche Archive im Distrikt Krakau*
Tekst z poprawkami autorskimi
1940, rkp., masz., j. łac., niem., pol., l., k. 91

14. *Die Mappen Schneiders /Teki Schneidera/*
Tekst, wypisy, notatki warsztatowe
1941, rkp., masz., j. niem., pol., l., k. 63
15. *Pauliner Klosterarchiv in Czestochowa*
Tekst, list okólny generała zakonu w uroczystość Ofiarowania
Matki Najświętszej, dnia 21 listopada 1938 r.
1938, 1941, rkp., masz., druk, j. łac., niem., pol., l., k. 34
16. *Die Rusiecki-Sammlung im Stadtarchiv Krakau*
Tekst, wypisy, notatki warsztatowe
1942, rkp., masz., j. niem., pol., l., k. 17
17. *Archiv des Franziskanerklosters in Krakau*
Tekst, notatki warsztatowe
1942, rkp., j. niem., l., k. 8
18. *Archiv des Bernhardinerklosters in Krakau*
Tekst, korespondencja
1942, rkp., j. łac., niem., l., k. 11
19. *Archiv des Reformatenklosters*
Tekst z poprawkami autorskimi, korespondencja
1942, rkp., j. łac., niem., pol., l., k. 52
20. *Praemonstratenser-Klöster in Polen*
Tekst z poprawkami autorskimi
1942, rkp., masz., j. niem., l., k. 30
21. *Archiv des Augustinerklosters in Krakau*
Tekst i materiały warsztatowe
1943, rkp., masz., j. łac., niem., pol., l. i sz., k. 116
22. *Archiv des Paulinerklosters in Krakau*
Opis Archiwum Paulinów w Krakowie z inwentarzem (skrót
z *Catalogus*), artykuł z poprawkami autorskimi
1943, rkp., masz., j. łac., niem., pol., sz., k. 41
23. Losy Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego w okresie okupacji
hitlerowskiej
Opracowanie, korespondencja
1945, rkp., masz., l., k. 9
24. *Polski słownik biograficzny*
Hasła osobowe, notatki i materiały warsztatowe
1946–1964, rkp., masz., l., k. 152, zob. aneks 1
25. *Słownik archiwalny*
Hasła z uwagami i poprawkami
1949, rkp., masz., j. łac., niem., pol., l., k. 32

26. Katalogowanie dyplomów
Tekst z poprawkami autorskimi
Ok. 1951, rkp., masz., l., k. 77
27. *Poznański Oddział P.T.H. w latach 1925–1955*
Tekst, umowa autorska, notatki, korespondencja
1955, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 88
Druk: *Polskie Towarzystwo Historyczne 1886–1956. Księga pamiątkowa z okazji Zjazdu Jubileuszowego PTH w Warszawie 19–21 X 1956*, s. 200–206
28. *Encyklopedia katolicka*
Hasła: *Archiwa kościelne, Archiwistyka, Archiwum*, korespondencja, instrukcje, notatki i materiały warsztatowe
1955–1957 i b.d., rkp., masz., l., k. 334
29. *Archiwa rodzinne, ich literatura i porządkowanie*
Tekst, notatki warsztatowe
Ok. 1957, rkp., masz., l., k. 112
Druk: *Księga pamiątkowa w stulecie Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, [w:] „Roczniki Historyczne”, r. XXIII, 1957, s. 633–646
30. *Adam Henryk Kaletka (1887–1956)*
Tekst z poprawkami autorskimi
1956, rkp., masz., l., k. 21
Druk: „Archeion”, t. XXVI, 1956, s. 321–323
31. *Kaletka Henryk Adam (1887–1956)*
Teksty hasła, korespondencja z redakcją PSB, egzemplarz autorski, hasła, notatki
1963, 1964, rkp., masz., druk, l., k. 32
Druk: *Polski słownik biograficzny*, t. XI, 1964–1965, s. 441–442
32. *Porządkowanie archiwów klasztornych*
Tekst, notatki warsztatowe
Ok. 1966, rkp., masz., l., k. 109
Druk: „Archeion”, t. XLVII, 1967, s. 7–22
33. *Katalog dyplomów i rękopisów Archiwum ss. Bernardynek klasztoru św. Józefa w Krakowie*
Tekst
1944/1945, masz., sz., k. 144
Druk: „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, t. XX, 1970

B. Wykłady, referat

34. *Przekazywanie aktów do Archiwum Państwowego w Poznaniu*
Tekst referatu
1925, masz., l., k. 7
35. Streszczenia własnych opracowań, wydawnictw źródłowych, artykułów, referatów
1956, rkp., masz., l., k. 99
36. Organizacja Wielkiego Księstwa Poznańskiego
Notatki wykładów wygłoszonych na kursie archiwalnym w Archiwum Głównym Akt Dawnych
1926–1927, rkp., l., k. 92
37. *Porządkowanie archiwów klasztornych*
Charakterystyka tematu wykładu, podziękowanie za wygłoszony wykład na posiedzeniu Sekcji Archiwalnej Koła Warszawskiego Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich
1948, rkp., masz., l., k. 2
38. *Archiwa pruskie i austriackie*
Wypisy źródłowe, notatki do wykładu wygłoszonego na kursie archiwalnym dla słuchaczy wyższych lat studiów historycznych Uniwersytetu Warszawskiego, korespondencja
1949, rkp., j. niem., pol., l., k. 34
39. *Archiwa Ziem Odzyskanych*
Notatki do wykładu wygłoszonego na kursie archiwalnym dla słuchaczy wyższych lat studiów historycznych Uniwersytetu Warszawskiego
1949, rkp., l., k. 75

C. Materiały warsztatowe

40. *Connotatia papierów wszystkich królowej Jmci*
Oryginał i odpis dokumentu
Ok. 1687 r., rkp., l., k. 8
41. Archiwum Zakonu Benedyktynów w Tyńcu
Wypisy źródłowe, notatki, wycinek prasowy
1912 i b.d., rkp., druk, l., k. 15
42. *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*, t. VI (1445–1506)
Notatki, wypisy z Archiwum Państwowego w Poznaniu, Archiwum Miejskiego w Krakowie, Muzeum Książąt Czartoryskich w Krakowie
1921–1922 i b.d., rkp., j. łac., pol., l. i sz., k. 239

43. *Malarze poznańscy w XV wieku*
Wypisy źródłowe z ksiąg miejskich m. Poznania
Przed 1924, rkp., j. łac., pol., l., k. 209
44. *Włosi w Poznaniu na przełomie XV na XVI wiek*
Wypisy źródłowe z ksiąg miejskich m. Poznania
Przed 1928, rkp., j. łac., pol., l., k. 146
45. Księgi miejskie m. Poznania
Wypisy źródłowe
Przed 1939, rkp., j. łac., pol., l., k. 61
46. *Liber Scabinorum Posnaniensis*
Wypisy źródłowe dotyczące malarzy, murarzy, złotników, in-
troligatorów
Przed 1939, rkp., l., k. 895
47. Poznań średniowieczny
Wypisy z literatury
Przed 1939, rkp., l., k. 40
48. Lokacja na prawie niemieckim 1210–1397
Wypisy źródłowe
Przed 1939, rkp., l., k. 350
49. Jw.
Wypisy źródłowe cd.
Przed 1939, rkp., l., k. 351–637
50. *Archiwum oo. Dominikanów w Krakowie*
Regestry 531 pergaminów z lat 1227–1894
1943/1944, rkp., masz., j. łac., niem., pol., l., k. 122
51. Archiwalia chłopskie
Wypisy źródłowe, wycinki prasowe
1935, 1958–1959, 1961 i b.d., rkp., druk, l., k. 271
52. Jw.
*Tabula prowincjonalna b. Galicji z obszaru apelacji krakow-
skiej, z wyjątkiem hipoteki W. M. Krakowa — zestawiał Adam*
Kamiński
1935, rkp., masz., l., k. 272–285
53. Jw.
Wypisy źródłowe i z literatury, wycinki prasowe,
korespondencja
1951, 1961–1963 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 117
54. Jw.
Wypisy źródłowe i z literatury
Ok. 1952, rkp., l., k. 118–311

55. Jw.
Wypisy ze źródeł i literatury, korespondencja z archiwami
1956 i b.d., rkp., masz., j. łac., pol., l., k. 286–433
56. Jw.
Wypisy źródłowe i z literatury
1953, 1954 i b.d., j. łac., pol., rkp., l., k. 232
57. Jw.
Wypisy ze źródeł i literatury, notatki, druki, wycinki prasowe
1953–1954 i b.d., rkp., druk, l., k. i fkp. 233–449
58. Jw.
Wypisy źródłowe i z literatury, korespondencja z archiwami
i instytucjami krajowymi i zagranicznymi w sprawie archi-
wów wiejskich
1953–1954, 1958, 1961, rkp., masz., j. niem., pol., l., k. 151
59. Jw.
Wypisy źródłowe i z literatury
Ok. 1953–1954, rkp., j. łac., pol., l., k. 252
60. Jw.
Wypisy źródłowe i z literatury
Ok. 1953–1954, rkp., j. łac., pol., l., k. 350
61. Jw.
Wypisy źródłowe i z literatury
Ok. 1953–1954, rkp., j. łac., pol., l., k. 351–586
62. Jw.
Wypisy źródłowe i z literatury (część autorstwa Jarosława
Opatrnego)
1948, ok. 1953–1954, rkp., druk, j. łac., niem., pol., l., k. 245
63. Jw.
Wypisy źródłowe
Ok. 1953–1954, rkp., j. łac., niem., pol., l., k. 246–468
64. Jw.
Wypisy źródłowe
Ok. 1953–1954, rkp., j. łac., niem., pol., l., k. 469–608
65. Pańszczyzna w Wiśniczu
Korespondencja chłopów gromad Lexandrowy i Stary
Wiśnicz do Maurycyego hrabiego Potockiego — dziedzica dóbr
Wiśnicza, notatki, odpisy korespondencji
1845 i b.d., rkp., masz., l., k. 19
66. Prywatne archiwalia chłopskie z okolic Żywca
Wypisy źródłowe i z literatury, korespondencja
1953 i b.d., rkp., masz., l., k. 451–694

-
67. Archiwa wielkopolskie — państwowe, miejskie, kościelne, wyznaniowe, prywatne (podworskie)
Wypisy źródłowe, notatki, wycinek prasowy
Przed 1939 i po 1945, rkp., masz., druk, j. łac., pol., l., k. 254
68. Archiwa polskie
Wypisy źródłowe i z literatury, notatki dotyczące archiwów i ich zbiorów w XV–XVIII w.
1932, 1945, 1953 i b.d, rkp., sz., k. 145
69. Jw.
Wypisy źródłowe i z literatury, odpisy dokumentów, korespondencji, notatki
1927–1954 i b.d., rkp., masz., j. łac., niem., pol., l., k. 96
70. Poniec
Odpisy z dokumentów dotyczących historii miasta z lat 1468–1536
B.d., rkp., j. łac., l., k. 137
71. *Archiwum Akt Dawnych Magistratualnych Hipotekę Realności Miasta i Przedmieść Krakowa Stanowiące*
Odpisy z XIX-wiecznych dokumentów
B.d., rkp., masz., j. niem., pol., l., k. 15
72. *Protokół zamknięcia Ksiąg Hipotecznych Miasta Chrzanowa, Nowej Góry, Nowej Wsi, Krowodrzy, Prądnika Białego i Jurydyk w Krakowie będących, znalezione i do Archiwum Głównego Hipotecznego oddane zostały*
Odpisy z XIX-wiecznych dokumentów
B.d., rkp., masz., l., k. 16–41
73. Pieczęcie gmin wiejskich zaboru austriackiego (rustykalne)
Opisy pieczęci, wzory pieczęci odcisnięte w laku, odpis pisma Grona Konserwatorów Galicji Zachodniej do Wydziałów Powiatowych w Galicji z 25 kwietnia 1908 r., notatki
1892, 1908 i b.d., rkp., masz., l., k. 64
74. Archiwum Parafialne w Mszanie Dolnej
Wypisy źródłowe
1930, rkp., masz., j. łac., pol., l. i sz., k. 38
75. Fundacja szkolna w Limanowej z roku 1630
Wypisy ze źródeł
B.d., rkp., l., k. 62
76. *Liber matrimoriorum eccl. Jordanów 1635–1718*
Liber baptisatorum Jordanów 1636–1662
Wypisy z ksiąg parafialnych [?]
B.d., rkp., j. łac., l., k. 5

77. Archiwum oo. Paulinów na Jasnej Górze
Wypisy źródłowe, odpisy korespondencji (m.in. Marii Konopnickiej, Henryka Sienkiewicza, Władysława Reymonta), notatki, druki klasztorne, fotografie zabudowań klasztornych
1919, 1935 i b.d., rkp., druk, j. łac., pol., l. i sz., k. 170, fot. 4
78. Jw.
Odpisy z dokumentów Kajetana Kwiatkowskiego (1770–po 1836), szambelana króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, zdeponowanych w 1940 r., notatki
1940, rkp., j. franc., łac., pol., l., k. 24
79. Jw.
Wypisy źródłowe z akt prowincji dotyczące paulinów w Poznaniu
B.d., rkp., j. łac., pol., l. i sz., k. 26 + fkp. 2
80. Archiwum rodziny Michałowskich w Dobrzechowie
Wypisy źródłowe
1940 [?], rkp., l., k. 79
81. Zbiory rękopiśmienne bibliotek w Polsce
Notatki
B.d., rkp., l., k. 9
82. Kazimierz Brodziński w Poznaniu
Wypisy ze źródeł i z literatury, korespondencja, notatki
1932 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 25
83. Jan Chryzostom Pasek
Wypisy źródłowe z archiwów klasztornych
B.d., rkp., l. i sz., k. 18
84. Gimnazjum im. Króla Kazimierza Wielkiego w Bochni
Wypisy źródłowe dotyczące działalności tajnego stowarzyszenia uczniowskiego, notatki, druki
1890–1938, rkp., masz., druk, j. niem., pol., l. i sz., k. 62 + s. 47
85. Archiwiści i historycy polscy
Notatki, wypisy
B.d., rkp., l., k. 15
86. Archiwa w Poznaniu
Artykuły i wycinki prasowe
1880, 1921–1963 i b.d., druk, j. niem., pol., l., k. 84
87. Archiwa w Polsce i na świecie
Artykuły i wycinki prasowe
1909–1963 i b.d., druk, j. niem., pol., l., k. 196

-
88. Rewindykacje archiwaliów oraz dóbr kultury
Artykuły i wycinki prasowe
1919–1933, 1946, druk, l., k. 33
 89. Biblioteki poznańskie i wielkopolskie
Artykuły i wycinki prasowe
1921–1960, druk, l., k. 116
 90. Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
Artykuły, wycinki prasowe, druki
1895–1959, druk, j. niem., pol., l., k. 106
 91. Biblioteka Narodowa w Warszawie
Artykuły i wycinki prasowe
1923–1961, druk, l., k. 38
 92. Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich
Artykuły i wycinki prasowe
1928–1961, druk, l., k. 7
 93. Biblioteki polskie, problemy bibliotek i bibliotekarstwa, spotkania z książkami
Artykuły i wycinki prasowe
1910–1962 i b.d., druk, l., k. 240
 94. Biblioteki polskie za granicą
Artykuły i wycinki prasowe
1931–1961, druk, l., k. 20
 95. Biblioteki zagraniczne
Artykuły i wycinki prasowe
1928–1961 i b.d., druk, l., k. 29
 96. Krajowe i międzynarodowe zjazdy bibliotekarzy, targi książki
Artykuły i wycinki prasowe
Przed 1939–1961, rkp., l., k. 20
 97. Muzea dolnośląskie, lubuskie
Artykuły i wycinki prasowe
1939–1961 i b.d., druk, l., k. 47
 98. Muzea górnośląskie i beskidzkie
Artykuły i wycinki prasowe
1930–1961, druk, l., k. 46
 99. Muzea kieleckie
Artykuły i wycinki prasowe
1934, 1956–1961, druk, l., k. 24
 100. Muzea krakowskie i małopolskie
Artykuły i wycinki prasowe
1910–1961 i b.d., druk, l., k. 141

101. Muzea kresowe
Artykuły i wycinki prasowe
1904–1958 i b.d., druk, l., k. 53
102. Muzea lubelskie, rzeszowskie
Artykuły i wycinki prasowe
1911–1961, druk, l., k. 66
103. Muzea pomorskie
Artykuły i wycinki prasowe
1930–1939, druk, l., k. 71
104. Muzea poznańskie, wielkopolskie, kujawskie
Artykuły i wycinki prasowe
1922–1963 i b.d., druk, l., k. 107
105. Muzea warmińskie, mazurskie, podlaskie
Artykuły i wycinki prasowe
1928–1962, druk, l., k. 21
106. Muzea warszawskie i mazowieckie
Artykuły i wycinki prasowe
1919–1961 i b.d., druk, l., k. 165
107. Muzea zagraniczne, polonica, problemy muzealnictwa polskiego
Artykuły i wycinki prasowe
1921–1963 i b.d., druk, l., k. 113
108. Kraków — historia, kultura, zabytki
Artykuły i wycinki prasowe
1903–1929, druk, l., k. 205
109. Jw.
Artykuły i wycinki prasowe
1930–1946 i b.d., druk, l., k. 194
110. Wawel
Artykuły i wycinki prasowe
1908–1939, druk, l., k. 71
111. Sprawa przeniesienia zwłok marszałka Józefa Piłsudskiego
w Katedrze Wawelskiej
Artykuły i wycinki prasowe
1937 i b.d., druk, l., k. 106
112. Polska Akademia Umiejętności
Artykuły i wycinki prasowe
1957, druk, l., k. 27
113. Poznań: nauka, historia, kultura, zabytki
Artykuły i wycinki prasowe
1920–1929, druk, l., k. 138

-
114. Jw.
Artykuły i wycinki prasowe
1930–1962 i b.d., druk, l., k. 197
115. Wielkopolska: zabytki, historia, kultura, nauka
Artykuły i wycinki prasowe
1920–1960 i b.d., druk, j. niem., pol., l., k. 176
116. Likwidacja własności niemieckiej w Wielkopolsce
Wycinki i artykuły prasowe, druki
1921–1932, rkp., druk, l. i sz., k. 57
117. Literatura polska i zagraniczna
Artykuły i wycinki prasowe
1904–1966 i b.d., druk, l., k. 184
118. Pisarze i poeci polscy
Artykuły i wycinki prasowe
1922–1959 i b.d., druk, l., k. 69
119. Jw.
Artykuły i wycinki prasowe
1909–1961, druk, l., k. 83
120. Stanisław Wyspiański
Artykuły i wycinki prasowe
1907–1959 i b.d., druk, l. i sz., k. 56
121. Architektura, malarstwo, grafika, rzeźba, sztuka polska — edukacja, artyści, mecenat państwa
Artykuły i wycinki prasowe
1910–1952, druk, l., k. 107
122. Muzyka, teatr
Artykuły i wycinki prasowe
1909–1960, druk, l., k. 41
123. Insignia, order polski
Artykuły i wycinki prasowe
1909–1939, druk, l., k. 18
124. Kościół katolicki w Polsce
Artykuły i wycinki prasowe
1925–1945, druk, l., k. 59
125. Józef Piłsudski
Artykuły i wycinki prasowe, kopia dyplomu doktora honoris causa przyznana przez Uniwersytet Poznański 10 listopada 1933 r.
1924–1936, druk, j. łac., niem., pol., port., l., k. 85

126. Przewrót majowy
Artykuły i wycinki prasowe
1926, druk, j. niem., pol., l., k. 61
127. Proces brzeski
Artykuły i wycinki prasowe
1930, druk, l., k. 85
128. Jw.
Artykuły i wycinki prasowe: styczeń–czerwiec 1931 r.
1931, druk, l., k. 198
129. Jw.
Artykuły i wycinki prasowe: sierpień–grudzień 1931 r.
1931, druk, l., k. 203
130. Jw.
Artykuły i wycinki prasowe
1932–1934 i b.d., druk, l., k. 80
131. Proces Adama Doboszyńskiego
Artykuły i wycinki prasowe
1936–1939, druk, l., k. 89
132. Procesy sądowe w II Rzeczypospolitej
Artykuły i wycinki prasowe
1933–1937, druk, l., k. 50
133. Walka zbrojna o niepodległość i granice Polski
Artykuły, wycinki prasowe
1914–1936, druk, l., k. 75
134. Wojna polsko-radziecka 1920 r.
Odezwy, ulotki, artykuły i wycinki prasowe
1920–1936 i b.d., rkp. pow., druk, l., k. 30
135. Wojsko Polskie, sprawy gen.: Juliusza Malczewskiego, Stanisława Szeptyckiego, Władysława Zagórskiego
Artykuły i wycinki prasowe, pisma ulotne
1921–1936, 1948, masz., druk, l., k. 89
136. Publicystyka
Artykuły i wycinki prasowe
1904–1959 i b.d., druk, j. franc., niem., pol., l., k. 52
137. Życie polityczne i gospodarcze na ziemiach polskich
Artykuły i wycinki prasowe
1909–1939 i b.d., druk, l., k. 149
138. II Rzeczpospolita — procesy, zdarzenia, historie, nadużycia
Artykuły i wycinki prasowe
1926–1939 i b.d., rkp., druk, l., k. 112

-
139. Nekrologi i artykuły wspomnieniowe
Artykuły i wycinki prasowe, klepsydry
1881–1964 i b.d., druk, j. niem., pol., l., k. 145
 140. Karykatury polityczne
Wycinki
1915–1936, druk, l., k. 47
 141. Historia Polski i powszechna
Artykuły i wycinki prasowe
1909–1940, druk, l., k. 157
 142. Odsiecz wiedeńska 1683 r.
Artykuły i wycinki prasowe
1925–1934 i b.d., druk, l., k. 41
 143. Nauka, kultura i oświata w Polsce
Artykuły i wycinki prasowe, list otwarty
1913–1946 i b.d., druk, l., k. 50
 144. Ustroje i systemy polityczne
Artykuły i wycinki prasowe
1934, 1936–1937, 1947 i b.d., druk, l., k. 14
 145. „Rocznik Łódzki”, wydawnictwo Archiwum Akt Dawnych Miasta
Łodzi
Artykuły i wycinki prasowe dotyczące prac opublikowanych
w periodyku
1931, druk, l., k. 55
 146. Mniejszości narodowe w II Rzeczypospolitej
Artykuły i wycinki prasowe
1923–1938, druk, l., k. 25
 147. Poczta polska, kalendarze
Artykuły i wycinki prasowe
1923–1934 i b.d., druk, l., k. 9
 148. Zwyczaje i obrzędy ludowe
Artykuły i wycinki prasowe
1922–1935 i b.d., druk, l., k. 55
 149. Pomorze, Kujawy, Mazury
Artykuły i wycinki prasowe
1920–1939 i b.d., druk, l., k. 76
 150. Kresy
Artykuły i wycinki prasowe
1904–1939 i b.d., j. niem., pol., druk, l., k. 142
 151. Małopolska, Mazowsze
Artykuły i wycinki prasowe
1910–1946 i b.d., druk, j. ang., pol., l., k. 96

152. Tatry, Podhale, Beskidy, Orawa
Artykuły i wycinki prasowe
1909–1937 i b.d., druk, l., k. 56
153. Proces WiN-u w Krakowie
Artykuły prasowe
1947, druk, l., k. 33
154. Procesy: Adama Doboszyńskiego, ks. Władysława Gurgacza,
ks. Romana Gradolewskiego, ks. Alojzego Hoszyckiego
Artykuły i wycinki prasowe
1949, druk, l., k. 22
155. Artykuły i wycinki prasowe z gazet austriackich, niemieckich
1896–1943 i b.d., druk, j. niem., l., k. 19

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACYJNO- -NAUKOWEJ, WYDAWNICZEJ, REDAKCYJNEJ, SPOŁECZNEJ

A. Działalność organizacyjno-naukowa

156. Krajowe Grono Konserwatorów Galicji Zachodniej
Wycinki prasowe, nominacja
1910–1917, masz., druk, l., k. 10
157. K. K., Zentral-Kommission für Denkmalpflege
Statut, korespondencja, 1910–1917, rkp., druk, j. niem., l. i sz.,
k. 14
158. Archiwum Państwowe w Poznaniu
Informator o działalności i zasobie
Spis nabytków w latach 1920–1937
1922, 1947, rkp., masz., j. niem., pol., sz., k. 48
159. Jw.
Wykaz ważniejszych prac w sprawach odszkodowań i innych,
rachunki, dyplom dla Stanisława Ptaszyckiego, korespon-
dencja
1925–1939, rkp., masz., druk, l., k. 30
160. Jw.
Zaświadczenia, sprawozdania, pokwitowania, notatki, kore-
spondencja
1945–1956, rkp., masz., kkp., l., k. 120
161. Jw.
Protokoły i sprawozdania z zebrań pracowników

- Okólnik dotyczący podziału zajęć, spisy pracowników, korespondencja w sprawach personalnych
1946–1953, rkp., masz., l., k. 20
162. Jw.
Sprawozdania z prac zleconych wykonywanych na rzecz archiwum, karty katalogowe dyplomów pergaminowych i papierowych
1957–1961, rkp., druk, l., k. 61
163. Jw.
Instrukcje i klucze archiwalne, układy akt: rodzinnych i podworskich, klucze archiwalne, karta inwentarzowa (katalogowa) archiwalnego zbioru kartograficznego, archiwalne karty inwentarzowe — instrukcje wypełniania, uwagi i wskazówki K. K., notatki
1949 i b.d., rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 30
164. Jw.
Program szkolenia ideologicznego pracowników archiwów państwowych
Wykaz archiwów powiatowych na terenie województwa łódzkiego, krótka charakterystyka placówek
1951, masz., masz. pow., l., k. 9
165. Archiwum Państwowe w Krakowie
Przepustki, dokumenty urzędowe, polecenia przekazu, notatki, korespondencja służbowa
1940–1950 i b.d., rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 44
166. Jw.
Spisy dokumentów znajdujących się w archiwum ksiąg Sanguszków, wypisy, korespondencja, raport urzędowy
1940–1941, rkp., masz., j. niem., pol., l., k. 127
167. Jw.
Protokoły wizytacji archiwów miejskich, zakładowych, instytucji kościelnych i klasztornych
1940–1944, masz., j. niem., pol., l., k. 40
168. Jw.
Sprawozdania miesięczne
1940–1944, rkp., masz., j. niem., l., k. 46
169. Jw.
Kwerendy dotyczące profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego, referat o zakonie premonstratensów w Polsce
1941–1943, rkp., masz., j. niem., pol., l., k. 40

170. Okręgowa Komisja Konserwatorska przy Urzędzie Wojewódzkim w Poznaniu
Nominacja, odpis rozporządzenia ministra WRiOP w przedmiocie utworzenia okręgowych komisji konserwatorskich
1925, masz., l., k. 3
171. Komisja Odbiorczo-Zdawcza do wymiany akt z Niemcami
„Dzienniki Ustaw”, sprawozdanie z działalności Komisji, rachunki
1926, 1937–1939, rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 25
172. Delegacja polska do wykonania układu archiwalnego polsko-austriackiego
Spisy akt, korespondencja
1938–1939, rkp., masz., j. niem., pol., l., k. 13
173. Rewindykacja archiwaliów polskich z Czechosłowacji
Sprawozdania, notatki, druki, rachunki, formularze, pokwitowania, korespondencja
1949–1950, rkp., masz., druk, j. czes., pol., l., k. 70
174. Komisariat do spraw Likwidacji Niemieckiej w Poznaniu
Opinie o współpracownikach i podwładnych
1957, rkp., l., k. 2
175. Polska Akademia Umiejętności
Zaproszenia, zawiadomienia, zaświadczenia, korespondencja, wycinki prasowe
1929–1958 i b.d., rkp., masz., masz. pow., kkp., druk, l., k. 40
176. Jw.
Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych, instrukcja zatwierdzona przez Komisję Historyczną PAU, korespondencja
1948–1952, rkp., masz., masz. pow., druk, l. i sz., k. 110
177. Jw.
Zawiadomienia o posiedzeniach wydziałów i komisji PAU
1939, 1945–1957, masz. pow., l., k. 48
178. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk
Projekty statutów, statuty, informacje o walnych zebraniach
1947–1964, rkp., masz., masz. pow., druk, l. i sz., k. 131
179. Jw.
Korespondencja
1939, 1945–1958, rkp., masz., l., k. 119
180. Jw.
Sprawozdania roczne
1953–1961, masz. pow., druk, l., k. 187

181. Jw.
Zaproszenia na zebrania Komisji Historycznej, korespondencja
1933–1965, rkp., masz., druk, l., k. 221
182. Jw.
Zaproszenia na zebrania innych komisji, wysłuchania odczytów
1946–1956, masz., druk, l., k. 64
183. Jw.
Korespondencja dotycząca działalności wydawniczej
1956–1960, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 42
184. Jw.
Materiały dotyczące działalności Wydziału II Historii i Nauk Społecznych PTPN: korespondencja, listy członków, zaproszenia, teksty przemówień, wycinki prasowe
1947–1965, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 146
185. Jw.
Artykuły i wycinki prasowe dotyczące jubileuszu 70-lecia i 80-lecia Towarzystwa
1928, 1936, druk, l., k. 10
186. Jw.
Zaproszenia, artykuły i wycinki prasowe dotyczące jubileuszu 90-lecia Towarzystwa
1947, rkp., masz., druk, l., k. 15
187. Jw.
Zaproszenia, artykuły i wycinki prasowe dotyczące jubileuszu 100-lecia Towarzystwa
1957, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 30

B. Udział w zjazdach, kongresach, konferencjach

188. Powszechny IV Zjazd Historyków Polskich w Poznaniu 6–8 XII 1925 r.
Odezwy, zaproszenia, program, protokoły, korespondencja, artykuły i wycinki prasowe
1925–1927, rkp., masz., druk, sz., k. 241
189. Jw.
Nadbitki referatów, egzemplarze „Dziennika Poznańskiego” i „Kuriera Poznańskiego” z artykułami o Zjeździe i artykułami uczestników
1925, 1926, druk, l., k. 88

190. VII Powszechny Zjazd Historyków Polskich we Wrocławiu 19–22 IX 1948 r.
Korespondencja, zaproszenie program, artykuł prasowy
1947, 1948, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 16
191. I Zjazd Bibliotekarzy Polskich, Lwów, 26–29 V 1928 r.
Program Zjazdu, regulamin, streszczenia wykładów, gazeta okolicznościowa, potwierdzenia wpłaty, artykuły i wycinki prasowe
1928, druk, l., k. 23
192. Zjazd Historyków Pomorza w Toruniu 19–20 II 1947 r.
Korespondencja, program, artykuły prasowe
1946, 1947, rkp., masz., druk, l., k. 13
193. Zjazdy Polskiego Towarzystwa Historycznego
Korespondencja, zaproszenia, odezwy, artykuły i wycinki prasowe
1948–1962, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 20
194. VII Międzynarodowy Kongres Historyków w Warszawie 21–28 VIII 1933 r.
Korespondencja, karta uczestnictwa, lista uczestników
1933, rkp., druk, j. franc., pol., l. i sz., k. 28
195. Konferencja Instytucji i Towarzystw Naukowych Uprawiających Badania Historyczne w Krakowie 26–27 X 1947 r.
Korespondencja, program, materiały konferencyjne
1947, rkp., masz. pow., l., k. 21
196. Konferencja Pracowników Naukowych Archiwów i Bibliotek, Warszawa, 26–29 XI 1950 r.
Korespondencja, zaproszenie, program, materiały konferencyjne
1950, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 25
197. I Metodyczna Konferencja Naukowa dla Pracowników Służby Archiwalnej, Rogów, 17–30 IX 1951 r.
Wnioski ustalone na konferencji
1951, masz. pow., l., k. 4
198. II Metodyczna Konferencja Naukowa dla Pracowników Służby Archiwalnej, Warszawa, 17–25 XI 1952 r.
Korespondencja, projekt programu konferencji, tezy i streszczenia referatów
1952, rkp., masz., masz. pow., l., k. 29

C. Działalność redakcyjna i wydawnicza

199. *Catalogus diplomatum pergameneorum Universitatis Jagiellonicae Cracoviensis (Katalog dyplomów pergaminowych Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego)*
Wypisy źródłowe, poprawki autorskie, korespondencja
1947, 1949–1955, rkp., masz., l., k. 79
200. *Polski słownik biograficzny*
Propozycje opracowania haseł, instrukcje, lista haseł, korespondencja
1939, 1946–1950, rkp., masz., druk, l., k. 75
201. Jw.
Propozycje opracowania haseł, lista haseł, korespondencja, instrukcja redakcyjna, pokwitowania
1957–1963, rkp., masz., druk, l., k. 118
202. *Źródła do dziejów sztuki w Polsce*
Umowa wydawnicza z Państwowym Instytutem Sztuki, rachunek, korespondencja
1947–1953, rkp., masz., masz. pow., l., k. 23
203. *Zbiór dokumentów Zakonu oo. Paulinów w Polsce*
Sprawa druku indeksów do zeszytu 1, poz. 1328–1464, korespondencja
1955–1956, rkp., masz., l., k. 20
204. *Józef Widajewicz, Mieszko I wobec cesarstwa*
Recenzja, korespondencja
1952, rkp., masz., l., k. 11
205. *Nowacki Józef, Liber beneficiorum dioecesis Posnaniensis anni 1510*
Opinia o pracy
1950, rkp., masz., l., k. 7
Wyd. Poznań 1950
206. *Adam Fastnacht, Katalog dyplomów XVI i XVII w.*
Uwagi do pracy, korespondencja
1952, rkp., masz., l., k. 3
207. O. Gadacz Kornel OFM Cap, *Inwentarz Archiwum Prowincji Krakowskiej Zakonu oo. Kapucynów*; praca o o. Wacławie Nowakowskim OFM (1829–1903)
Uwagi do prac, korespondencja
1958–1959, rkp., masz., l., k. 14
Druk: „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, t. II, 1961, z. 1–2, s. 53–165

208. „Księgarnia Akademicka”, Spółdz. z odp. udz.
Spółdzielnia Wydawnicza „WIEŚ”
Zawiadomienia o zebraniach, rachunki, deklaracja przystąpienia, pokwitowania wpłat
1933–1952, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 26
209. Wydawnictwa, redakcje
Korespondencja w sprawach wydawniczych
1938–1963, rkp., masz., druk, l., k. 31, zob. aneks 2

D. Działalność społeczna

210. Towarzystwo Wzajemnej Pomocy Uczniów Uniwersytetu Jagiellońskiego „Bratnia Pomoc”
Notatki, sprawozdania
1901–1942, rkp., druk, l. i sz., k. 56
211. Towarzystwo Miłośników Historii Ziemi Zachodnich
Statut, korespondencja, listy obecności
1922–1924, rkp., masz., druk, l., k. 110
212. Jw.
Protokoły
1922–1925, rkp., sz., k. 38
213. Towarzystwo Miłośników Historii w Poznaniu
Korespondencja w sprawie monografii miasta Torunia
1925–1935, rkp., l., k. 160
214. Jw.
Statuty, korespondencja, artykuły i wycinki prasowe
1928–1936, rkp., masz., druk, l., k. 15
215. Jw.
Protokoły
1925–1935, rkp., l. i sz., k. 46
216. Jw.
Korespondencja w sprawach finansowych, rachunki, pokwitowania
1925–1937, rkp., masz., l. i sz., k. 193
217. Jw.
Statut, korespondencja w sprawie uzyskania zgody na wznowienie działalności Towarzystwa
1946, rkp., masz., l., k. 11
218. Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa
Towarzystwo Miłośników Miasta Poznania
Zaproszenia, korespondencja, pokwitowania wpłat
1926, 1954–1959, rkp., masz., druk, l., k. 12

-
219. Towarzystwo dla Badań nad Historią Powstania Wielkopolskiego 1918/1919
Fotokopie dokumentów dotyczących działalności Towarzystwa 1929, 1937 i b.d., fkp., l., k. 3
220. Towarzystwo Polsko-Węgierskie imienia Króla Stefana Batorego
Statut, korespondencja, sprawozdanie z prac Zarządu 1937, 1938, masz., pow., druk, l., k. 6
221. Polskie Towarzystwo Prehistoryczne
Zawiadomienia, legitymacja członkowska, pokwitowania wpłat składek, korespondencja 1939, 1947–1954, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 22
222. Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Poznaniu
Zaproszenia, pokwitowania wpłat, korespondencja, wycinki prasowe 1939, 1945–1961, rkp., masz., druk, l., k. 89
223. Jw.
Korespondencja w sprawie przyznania K. K. tytułu członka honorowego PTH 1958, 1959, rkp., masz., l., k. 2
224. Polskie Towarzystwo Ludoznawcze
Korespondencja, zaproszenia, ankiety, pokwitowania wpłat 1945–1955, rkp., masz., masz. pow., druk, l. i sz., k. 35
225. Związek Bibliotekarzy Polskich Koło Poznańsko-Pomorskie
Zaproszenie, pokwitowanie, sprawozdanie z działalności Koła, spis członków 1938–1939, rkp., masz. pow., druk, l., k. 8
226. Związek Bibliotekarzy Polskich Koło Poznańskie
Okólniki, zaproszenia, pokwitowania 1945–1946, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 11
227. Związek Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich Koło Poznańskie
Statut, korespondencja, programy, spisy członków, wycinki prasowe, pokwitowania 1946–1952, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 76
228. Związek Zawodowy Historyków Sztuki i Kultury Oddział w Poznaniu
Korespondencja, zaproszenia, pokwitowania wpłat, biuletyny 1946–1950, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 59
229. Związek Nauczycielstwa Polskiego
Zaproszenie, karta uczestnictwa, zawiadomienie 1950–1952, masz. pow., druk, l., k. 6

230. Stowarzyszenie Bochniaków
Statut, słowa *Kantaty Bochniaków*, pokwitowanie wpłat,
„Komunikat nr 15 sierpień–wrzesień 1964 r.” wydany z okazji
Zjazdu Bochniaków
1936–1964, rkp., masz. pow., druk, l. i sz., k. 22
231. Stowarzyszenie Historyków Sztuki i Kultury Materialnej Oddział
w Poznaniu
Statut, korespondencja, zaproszenia, pokwitowania wpłat
1946–1954, rkp., masz., masz. pow., l., k. 58
232. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich Okręg Poznański
Projekt statutu, zaproszenia
1953–1958, rkp., masz., druk, l., k. 20
233. Stowarzyszenie Miłośników Jarosławia
Korespondencja, zaproszenia, wycinek prasowy
1962–1965, rkp., masz., druk, l., k. 64
234. Komitet Obrońców Pokoju
Korespondencja, ulotki i broszury propagandowe, gazeta, no-
tutki
1950, rkp., masz., druk, l., k. 72
235. Liga Ochrony Przyrody Oddział Miejski w Poznaniu
Zaproszenie, pokwitowania wpłat
1958, 1959, rkp., druk, l., k. 6

III. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

236. Autobiografie, ankiety personalne, zestawienia bibliografii prac
własnych
1937–1958 i b.d., rkp., masz., kkp., l., k. 72
237. Dokumenty osobiste
Świadectwa, kopie, odpisy, odpisy skrócone: urodzin, chrztu,
małżeństwa, rodowody, wyciągi, poświadczenia obywatel-
stwa, korespondencja w sprawie wystawienia świadectwa
tożsamości, dokumenty dotyczące przebiegu służby w armii
austro-węgierskiej i w Wojsku Polskim, paszport, legityma-
cje, przepustki, zaświadczenia, pokwitowania, wizytówki
K. K.
1904–1957, rkp., masz., kkp., druk, j. łąc., niem., pol., l. i sz.,
k. 152
238. Dokumenty przebiegu nauki szkolnej i studiów
Świadectwa szkolne i odpisy świadectw szkolnych, świa-
dectwa seminaryjne, index scholarum magistrorum, odpis

- z albumu studiosorum, spisy kolegów gimnazjalnych i studenckich, pracowników naukowych Uniwersytetu, notatki dotyczące studiów
1899–1954 i b.d., rkp., masz., druk, j. łac., pol., l., k. 27
239. Dokumenty dotyczące pracy i działalności
Nominacje, powołania, wypowiedzenia, podziękowania, odznaczenia, odpisy przyznania orderów i medali
1901–1960, rkp., masz., druk, l., k. 62 + s. 16
240. Przyznanie tytułu naukowego prof. nadzwyczajnego
Opinie o dorobku naukowym, życzenia, gratulacje, korespondencja
1957, rkp., masz., l., k. 35
241. Wypisy z literatury dotyczące działalności własnej, komentarze do artykułów, spisy osób, którym K. K. wysłał egzemplarze prac, notatki
1907–1957 i b.d., rkp., j. niem., pol., l., k. 75
242. Kurs archiwalny w Krakowie
Notatki z wykładów
B.d., rkp., l., k. 19
243. Jubileusz 50-lecia pracy naukowej
Zaproszenia, teksty przemówień, życzenia, telegramy, artykuły i wycinki prasowe
1951, rkp., masz., druk, l., k. 82, fot. 6
244. Jubileusz 75-lecia urodzin
Życzenia, telegramy, korespondencja
1953, rkp., masz., l., k. 21
245. Uroczystość pożegnania w Archiwum Państwowym w Poznaniu 30 kwietnia 1953 r.
Teksty przemówień Kaczmarczyka i jego współpracowników, zaproszenie, korespondencja, artykuł prasowy z „Ilustrowanego Kuriera Polskiego”
1953, rkp., masz., druk, l., k. 68
246. Nadanie Krzyża Komandorskiego Orderu Odrodzenia Polski
Życzenia, gratulacje, artykuły i wycinki prasowe
1957, rkp., masz., druk, l., k. 25
247. Sprawa przyznania Nagrody Naukowej Miasta Poznania za rok 1956 oraz 1957
Korespondencja, notatki, wycinek prasowy
1956–1958, rkp., masz., druk, l., k. 9

248. Jubileusz 80-lecia urodzin
Korespondencja, telegramy, życzenia, gratulacje, artykuły i wycinki prasowe
1958, rkp., masz., kkp., druk, l., k. 109, fot. 1
249. Odnowienie doktoratu
Korespondencja, telegramy, gratulacje, życzenia, notka prasowa
1959, rkp., masz., kkp., druk, j. łac., pol., l., k. 105
250. Ukończenie studiów
Pożegnanie w Archiwum Państwowym w Poznaniu
Odnowienie doktoratu
Dyplomy doktorskie i kopie, dyplom pamiątkowy z wpisami współpracowników, dyplom z okazji odnowienia doktoratu
1909–1959, rkp., masz., druk, j. łac., pol., l., k. 11
251. Studia, praca w Archiwum Aktów Dawnych Miasta Krakowa, służba w armii austro-węgierskiej
Fotografie
1903–1917, fot. 11
252. Praca w Archiwum Państwowym w Poznaniu, ze współpracownikami, ze zjazdów i konferencji
Fotografie
1925–1951, fot. 17
253. Portretowe, legitymacyjne, rodzinne, ze znajomymi
Fotografie
1930–1958 i b.d., fot. 26
254. Rekomendacje, poświadczenia, opinie o osobach trzecich
1933–1958 i b.d., rkp., masz., l., k. 21
255. Materiały gospodarcze i majątkowe
Rachunki, pokwitowania, bilety, kwity, dowody nadań, dowody wpłaty, bony na żywność i odzież, bilety, rewersy, spisy książek, „cegiełki”, testament, rozporządzenia w sprawie majątku ruchomego, honorariów autorskich
1913–1964 i b.d., rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 315
256. Materiały dotyczące stanu zdrowia
Wyniki badań, analizy, recepty, karta choroby, zaświadczenia o czasowej niezdolności do pracy
1943–1953, rkp., masz., druk, l., k. 41
257. Sprawa przyznania renty specjalnej
Korespondencja
1953–1961, rkp., masz., druk, l., k. 81

258. Pogrzeb i budowa nagrobka
Odpisy skrócone aktu zgonu, treść nekrologu i klepsydry, m.in. napisana przez K. K., kondolencje od osób i instytucji, tekst przemówienia Michała Wąsowicza nad trumną zmarłego, kopie pism z podziękowaniami za kondolencje, rachunki i pokwitowania za trumnę i pomnik, zdjęcie nagrobka 1953–1968, rkp., masz., kkp., druk, l., k. 80, fot. 1, zob. aneks 3

IV. KORESPONDENCJA

A. Wychodząca

259. Osoby, instytucje i adresat nieustalony A–W
1916–1962, rkp., masz., kkp., l., k. 142, zob. aneks 4

B. Wpływająca

260. Osoby i instytucje A
1939–1965 i b.d., rkp., masz., j. niem., pol., l., k. 131, zob. aneks 5
261. Osoby Bachulski–Bańkowski
1943–1965 i b.d., rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 209, zob. aneks 5
262. Osoby i instytucje Barycz–Bujak
1939–1965 i b.d., rkp., masz., l., k. 247, zob. aneks 5
263. Osoby i instytucje C–Ć
1947–1964 i b.d., rkp., masz., l., k. 43, zob. aneks 5
264. Osoby i instytucje D–E
1920–1965 i b.d., rkp., masz., l., k. 213, fot. 2, zob. aneks 5
265. Osoby Fastnacht–Fiszer
1941–1965, rkp., masz., druk, l., k. 194, zob. aneks 5
266. Osoby Flisak–Friedberg
1940–1965, rkp., masz., l., k. 170, zob. aneks 5
267. Osoby i instytucje Gajewski–Grabowski
1911–1964 i b.d., rkp., masz., j. niem., pol., l., k. 125, zob. aneks 5
268. Osoby Graeflingowie–Gutowscy
1949–1965 i b.d., rkp., masz., l., k. 138, zob. aneks 5
269. Osoby i instytucje H
1951–1965 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 64, zob. aneks 5
270. Osoby i instytucje I–J
1937–1965 i b.d., rkp., masz., l., k. 202, zob. aneks 5

271. Kaziorowie — Bolesław i Adam
1940–1965, rkp., masz., druk, l., k. 301, zob. aneks 5
272. Osoby i instytucje Kaczmarek–Kluz
1936–1965 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 158, zob. aneks 5
273. Osoby i instytucje Koczy–Krzyżanowska
1936–1963 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 114, zob. aneks 5
274. „Księgarnia św. Wojciecha” Sp. z o.o. Oddział Lublin
1961–1964, rkp., masz., druk, l., k. 221
275. Osoby i instytucje Kubala–Kydryńska
1939–1965 i b.d., rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 106, zob. aneks 5
276. Osoby i instytucje L–Ł
1938–1962 i b.d., rkp., masz., j. niem., pol., l., k. 121, zob. aneks 5
277. Łaszczyńska Olga
1945–1963, rkp., druk, l., k. 58
278. Osoby Macek–Manteuffel
1939–1964, rkp., masz., masz. pow., druk, j. czes., pol., l., k. 100, zob. aneks 5
279. Marcinkowie — Jacek, Maria, Zbigniew, Zofia i Henryk
1939–1965 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 310, zob. aneks 5
280. Marcinkiewicz–Matuszewski
1937–1965 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 182, zob. aneks 5
281. Osoby i instytucje Mencil–Münch
1930–1965, rkp., masz., druk, l., k. 140, zob. aneks 5
282. Osoby i instytucje Naczelną Dyрекcja Archiwów Państwowych–Nikolayowie
1939–1965 i b.d., rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 209, zob. aneks 5
283. Osoby Nowacki–Nowak
1947–1962 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 40, zob. aneks 5
284. Osoby i instytucje O
1924–1965 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 85, zob. aneks 5
285. Osoby i instytucje Pajewski–Perz
1944–1965 i b.d., rkp., masz., l., k. 187, zob. aneks 5
286. Osoby i instytucje Pischinger–Puciata–Pawłowska
1939–1965 i b.d., rkp., masz., l., k. 194, zob. aneks 5
287. Osoby i instytucje Raciborski–Rokita
1924–1965 i b.d., rkp., masz., druk, j. niem., pol., słow., l., k. 184, zob. aneks 5

-
288. Osoby Romałowie–Rybicki
1938–1965 i b.d., rkp., masz., l., k. 149, zob. aneks 5
289. Santarius Wanda
1947–1965 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 267
290. Osoby i instytucje Salonek–Skałkowska
1911–1965 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 229, zob. aneks 5
291. Osoby i instytucje Skałkowski–Studnicka
1908–1965 i b.d., rkp., masz., l., k. 195, zob. aneks 5
292. Stojanowski Józef
1926–1948, rkp., masz., l., k. 145
293. Stojanowski Józef
1949–1964 i b.d., rkp., masz., l., k. 155
294. Osoby Suchodolski–Synowiec
1923–1965 i b.d., rkp., masz., l., k. 188, zob. aneks 5
295. Osoby Szafer–Świt
1917–1965, rkp., masz., druk, j. czes., łac., pol., k. 116, zob. aneks 5
296. Osoby i instytucje Talar–Urząd Prowincjalnski oo. Bernardynów w Krakowie
1923–1964, rkp., masz., druk, l., k. 95, zob. aneks 5
297. Osoby Waclawik–Wąsowicz
1915–1965 i b.d., rkp., masz., druk, j. ang., niem., pol., l., k. 142, fot.1, zob. aneks 5
298. Osoby i instytucje Wichurski–Wieliczka
1939–1965, rkp., masz., druk, l., k. 222, zob. aneks 5
299. Osoby i instytucje Wierzbowsy–Wyszogrodzcy
1919–1965 i b.d., rkp., masz., j. niem., pol., l., k. 150, zob. aneks 5
300. Osoby i instytucje Z, nadawcy niustaleni, puste koperty
1910–1965 i b.d., rkp., masz., j. niem., pol., l., k. 161, fot. 22, zob. aneks 5

V. MATERIAŁY O TWÓRCY SPUŚCIZNY

301. Recenzje i opinie o pracach
1937–1961, masz., druk, j. niem., pol., l., k. 6
302. Artykuły i wycinki prasowe, nadbitki, nekrologi
1924–1967, druk, l. i sz., k. 38

VI. MATERIAŁY RODZINNE**A. Żony**

303. Matylda Kaczmarczyk z domu Mijał — 1 żona
Akt chrztu, informacja o miejscu pochówku, zeszyt rachunków domowych
1875, 1907, rkp., j. niem., pol., l. i sz., k. 51
304. Władysława Kaczmarczyk z domu Nikolay — 2 żona
Rachunki domowe, klepsydra, wyciąg z ksiąg zmarłych, korespondencja
1910–1946, rkp., druk, l. i sz., k. 143
305. Józefa Kaczmarczyk z domu Synowiec — 3 żona
Wyniki badań lekarskich, potwierdzenia wymeldowania i zameldowania, korespondencja wpływająca, kopie pism wychodzących, wizytówki
1950–1967, rkp., masz., druk, l., k. 44
306. Jw.
Odpisy dokumentów dotyczących K. K. z potwierdzeniem autentyczności
1966, rkp., masz., l., k. 14
307. Jw.
Korespondencja wpływająca A–J
1945–1966, rkp., masz., kkp., l., k. 272, zob. aneks 6
308. Jw.
Korespondencja wpływająca K
1945–1966, rkp., masz., l., k. 252, zob. aneks 6
309. Jw.
Korespondencja wpływająca L–Ł
1947–1965 i b.d., rkp., l., k. 153, zob. aneks 6
310. Jw.
Korespondencja wpływająca M–R
1945–1966, rkp., l., k. 227, zob. aneks 6
311. Jw.
Korespondencja wpływająca S–Ż oraz nadawcy nieustaleni
1946–1965, rkp., masz., l., k. 229, fot. 2, zob. aneks 6

B. Synowie, brat, bratowa

312. Zdzisław Kaczmarczyk — syn
Korespondencja z okazji urodzin syna, odpis świadectw urodzin i chrztu, pokwitowania, spis prac naukowych K. K.

- zestawiony przez Zdzisława, korespondencja ojca w sprawie syna
1911–1941 i b.d., rkp., masz., j. łac., pol., l. i sz., k. 70
313. Zdzisław Kaczmarczyk do K. K.
Korespondencja
1950–1966 i b.d., rkp., masz., l., k. 184
314. Wisław Kaczmarczyk — syn
Korespondencja, w tym korespondencja ojca w sprawie syna, dokumenty z okresu pracy w „Ostdeutsche Chemische Werke GmbH” w Krakowie-Borku Fałęckim, „Osiągnięcia i działalność Polskiego Związku Zachodniego w Polsce Ludowej 1944–1950” — dodatek do „Polski Zachodniej”, wizytówki, karty żywnościowe, korespondencja
1944, 1950, rkp., masz., masz. pow., druk, j. niem., pol., l., k. 27
315. Kaczmarczykowie — Barbara, Elżbieta, Kazimiera do K. K.
Korespondencja
1947–1965 i b.d., rkp., masz., l., k. 200, zob. aneks 7
316. Kaczmarczykowie — Stanisław, Wisław, Ewa i Irena do K. K.
Korespondencja
1952–1964 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 188, zob. aneks 7
317. Jan Kaczmarczyk i Leopoldyna z d. Kaiseritz — brat i bratowa
Świadectwa szkolne, korespondencja prywatna i urzędowa, nominacje, gratulacje z okazji ślubu, pokwitowania, kwity, klepsydra, sprawy spadkowe, wizytówki
1887–1940 i b.d., rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 168

C. Materiały dotyczące poszczególnych rodzin

318. Kaczmarczykowie
Korespondencja, wypisy źródłowe, wyciąg metrykalny, świadectwa chrztu i małżeństwa, drzewo genealogiczne, notatki, wizytówki
1769–1949 i b.d., rkp., druk, j. łac., pol., l. i sz., k. 90
319. Nikolayowie
Dokumenty i odpisy (w tym odpisy uwierzytelnione) z dokumentów i akt urzędowych, korespondencja, drzewo genealogiczne, notatki
1784–1947 i b.d., rkp., masz., druk, j. łac., niem., pol., ros., l., k. 42

320. Sprawa spadku po Antoninie Nikolay i Władysławie Kaczmarczykowej
Listy od Stanisława Nikolay, Zdzisława Kaczmarczyka, urzędów państwowych, druki urzędowe, postanowienia spadkowe
1947–1949, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 220
321. Jaworowscy i Wójcikiewiczowie
Drzewo genealogiczne, świadectwa kościelne: chrztu, ślubu, zgonu, świadectwa szkolne, klepsydry, korespondencja i dokumenty urzędowe, odpisy (w tym odpisy uwierzytelnione) dokumentów kościelnych i urzędowych
1831–1958 i b.d., rkp., masz., druk, j. łac., niem., pol., l., k. 231, fkp. 2
322. Dworscy
Drzewo genealogiczne, korespondencja
1946–1949 i b.d., rkp., l., k. 11
323. Kaiseritzowie
Świadectwa szkolne, korespondencja prywatna i urzędowa, klepsydry
1832–1931, rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 38
324. Osoby noszące nazwisko Kaczmarczyk
Wypisy źródłowe, notatki, artykuły i wycinki prasowe
1903–1958 i b.d., rkp., druk, l., k. 72

VII. MATERIAŁY OSÓB OBCYCH

325. Karol Buczek, *Inwentarz Archiwum Łańcuckiego, Über das Archiv der Grafen Potocki von Łańcut*
Artykuły [?]
1945, rkp., masz., j. niem., pol., l., k. 55
326. Anna Fischerówna, *Wiśnicz i jego panowie w średniowieczu*
Opracowanie
B.d., rkp., l., k. 107
327. H. Rostworowski
Wiersze obozowe
B.d., masz., l., k. 5
328. Józef Seruga [?]
Artykuł o archiwum i bibliotece watykańskiej
B.d., rkp., l., k. 21

329. Zygmunt Wieliczka
Nadbitka odczytu *Zagadnienia polskie w dobie wojny światowej*, list otwarty *Ludzie czy szakale*, artykuł *Legendy powstania wielkopolskiego 1918–1919*, artykuły i wycinki prasowe, kwity, rachunki, pokwitowania,
1933–1960 i b.d., rkp., masz., druk, l. i sz., k. 62, fkp. 21
330. W. Zasada, *Na rocznicę wyzwolenia obozu 1945/1953 r.*
Wspomnienie
1953, masz., l., k. 5
331. *Archiwum Miasta Torunia, jego zabytki i znaczenie*
B.d., rkp., masz., l., k. 11
332. Gressi Józef do N.N.
ks. Józef Kosieja do N.N.
Lampi Giovanni Battista [?] do N.N.
Morska Jadwiga do Anny Wyszogrodzkiej
Rybiński [Maciej?] do N.N.
Korespondencja
1792–1961 i b.d., rkp., masz., j. pol., wł., l., k. 10
333. Grafika przedstawiająca Sieveringer-Kirche z 1932 r. [?], karty żywnościowe, pokwitowania na nazwisko Bronisławy Stokłosowej, dokument urzędowy, wiersze, fot. 5 osób
1924–1957 i b.d., rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 41
+ fot. 5, zob. aneks 8
334. Starostwa powiatowe w Galicji
Korespondencja urzędowa hrabiów Tarnowskich do starostw
1812–1899, rkp., l., k. 77

VIII. ZAŁĄCZNIKI

335. Artykuły, druki, nadbitki K. K.
1919–1955, kkp., druk, l. i sz., k. 61, zob. aneks 9
336. Prace osób obcych z dedykacjami dla K. K.
1912–1960, druk, sz., s. 48 + s. 58 + s. 16 + s. 39 + s. 7 + s. 16
+ s. 85–140
337. Bochnia
Afisze, wycinki artykułów prasowych, fotografie gmachów miejskich, zaproszenia i bilety na festyny i uroczystości miejskie, zeszyt z wypisami druków wydanych w Bochni
1896–1959 i b.d., rkp., druk, l. i sz., k. 32, fot. 7

338. Kraków — instytucje kulturalne, gospodarcze, restauracje, sklepy
Druki, ulotki, zaproszenia, programy, plakaty, bilety, menu,
pocztówki
1855–1943 i b.d., druk, j. niem., pol., l., k. 64
339. Wiśnicz Stary
Odpis spisu obywateli gminy uprawnionych do głosowania
i krewnych, fkp. spisu
1942, rkp., j. niem., pol., l., k. 2, fkp. 7
340. Jw.
Artykuł prasowy, pocztówka, kkp. rysunku przedstawiająca
zamek, fot. okolic Wiśnicza
1967 i b.d., kkp., druk, l., k. 3, fot. 1
341. Partie polityczne
Listy otwarte, obwieszczenia, ulotki wyborcze, listy wyborcze
1833–1947 i b.d., masz. pow., druk, j. niem., pol., l., k. 67
342. Polska Partia Socjalistyczna, Liga Niezawisłości Polski, Naczelny
Komitet Narodowy, Zjednoczone Stronnictwo Niepodległościowe,
Koło Polskie w Krakowie, partie chłopskie
Druki, ulotki, odezwy, regulaminy, memoranda, teksty prze-
mówień
1897–1919, 1947 i b.d., masz. pow., druk, l., k. 123
343. Kościół katolicki
Druki, apele, odezwy i listy do wiernych, programy, sprawoz-
dania, podziękowania, fot. stacji Drogi Krzyżowej w Kalwarii
Zebrzydowskiej
1913–1965 i b.d., rkp., masz., masz. pow., druk, l. i sz., fot. 22,
fkp. 2, k. 84
344. Statuty i regulaminy towarzystw i instytucji, ustawy
1896–1930, druk, j. czes., franc., pol., ros., l. i sz., k. 124
345. Organizacja służby archiwalnej, przechowywania akt, stosowania
przepisów kancelaryjnych, obowiązki urzędników archiwalnych,
inne zarządzenia władz
Statut, uchwały, rozporządzenia, przepisy
1911–1948, masz. pow., druk, j. niem., pol., l., k. 32
346. I. wojna światowa
Kartki żywnościowe z Krakowa, Lwowa i Galicji
1915–1918, druk, j. niem., pol., ukr., l., k. 42
347. I. wojna światowa, konflikt polsko-czeski o Zaolzie
Listy otwarte, druki ulotne, ulotki, druki urzędowe, przepustki,
odezwy, broszury, ogłoszenia, rozporządzenia, komunikaty,
teksty przemówień z uwagami i komentarzami K. K.

- 1914–1919 i b.d., rkp., druk, j. czes., niem., pol., rum., ukr., l. i sz., k. 197
348. 1. wojna światowa
Mapy terenów działań wojennych z komentarzami
1916–1918, druk, j. czes., niem., pol., l., k. 10
349. Kommando der k. u. k. Militär-Polizeiwachabteilung in Krakau
Korespondencja, rozkazy, odezwy, przepustki, druki
1914–1916, rkp., masz., druk, j. niem., pol., l. i sz., k. 91
350. Festungskommandobefehl Krakau
Bestimmungen
1915, 1918, druk, masz. pow., j. niem., l., k. 107
351. Drużyny Strzeleckie, Legiony Polskie, Wojsko Polskie
Statuty, programy, wskazania, odezwy, rozkazy, raporty, komunikaty, memoriały, rezolucje, blankiety urzędowe, korespondencja
1913–1919, rkp., masz., masz. pow., druk, j. niem., pol., l. i sz., k. 167
352. Panorama Gdańska z przełomu XVI/XVII w.
Akt rokoszu przeciw Zygmunтови III Wazie sporządzony 24 czerwca 1607 r. w obozie pod Jeziorną
Dokument wystawiony przez kancelarię Władysława Jagiełły [?]
Reprodukcje
Przed 1945, druk, l., k. 1, fkp. 2
353. Obchody 100. rocznicy śmierci Tadeusza Kościuszki we Lwowie
Afisz okolicznościowy
1917, druk, l., k. 1
354. Prasa i czasopisma B–G
1915–1934, druk, l., k. 196, zob. aneks 10
355. Jw. „Ilustrowany Kurier Codzienny”–„Pobudka”
1915–1936, druk, l., k. 146, zob. aneks 10
356. Jw. „Problemy”–„Żołnierz Polski”
1916–1947, druk, l. i sz., k. 92, zob. aneks 10
357. Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Poznaniu
„Biuletyny” i „Komunikaty” PTH Oddział w Poznaniu z uwagami K. K.
1957–1963, masz. pow., l., k. 78

ANEKS 1

- J. 24. *Polski słownik biograficzny* hasła osobowe
Fenrych Tadeusz (1882–1942)
Gallus Jan (druga połowa XVI w.), [życiorys niepublikowany]

Gogolewski Paszko (1360–1425)
 Gołdonowski Andrzej (1596–1660)
 Gołuchowski (z Gołuchowa) Rafał h. Wieniawa (zm. 1441)
 Gostyński Maciej (ok. 1465–1535)
 Grudzielski Kazimierz (1856–1921),
 Grodzicki (Grodziski) Jakub (ok. 1475–1489)
 Grodzicki Jan (zm. ok. 1510)
 Grodzicki Mikołaj (ok. 1488–1505)
 Gryziński (Gryżyński z Bronna) Przybysław (ok. 1365–1432)
 Hawelski Eustachy OP (1800–1868), [życiorys niepublikowany]
 Heyda Kasper (ok. 1424–ok. 1488)
 Hoszowski Ludwik TJ (1732–1802), [życiorys niepublikowany]

ANEKS 2

- J. 209. Wydawnictwa, redakcje
„Archeion”	1938, 1958
„Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”	1959
„Archiwista”	1965
„Czas”	1939
„Czasopismo Prawno-Historyczne”	1951
„Kronika Miasta Poznania”	1963
„Kwartalnik Historyczny”	1938, 1947, 1948
Państwowe Wydawnictwo Naukowe	1954, 1958, 1963
Redakcja Wydawnictw Naczelnej
Dyrekcji Archiwów Państwowych	1952–1953
„Roczniki Historyczne”	1946
„Studia i Materiały do Dziejów
Wielkopolski i Pomorza”	1954
„Studia z Dziejów Gospodarstwa Wiejskiego”	1962
„Studia Źródłoznawcze”	1959
„Teki Pomorska”	1939
Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich	1961
„Żywoty Polskie”	1943

ANEKS 3

- J. 258. Kondolencje od osób i instytucji
- Arendtowie Walentyna i Eryk
 Bardach Juliusz
 Baumgart Jan
 Bielińska Maria

Chmielewski Stefan
 Dyrekcja Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych
 Friedberg Marian
 Górcy J. i Celina
 Kaczmarczyk Stanisław
 Kmieciovie
 Łaszczyńska Olga
 Markiewicz Władysław
 Mitkowsy
 Münch Henryk
 Pajewski Janusz
 Piechocki Marian
 Pospieszalscy Marian i Maria
 Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk
 Światała Tadeusz
 Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa
 Wąsowicz Marian
 Wędzcy Andrzej i Anna
 Wierzchowscy Maria i Józef
 Wojewódzki Komitet Frontu Jedności Narodu
 Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Historycznego

ANEKS 4

- J. 259. Korespondencja wychodząca. Osoby i instytucje A–W i adresat nieustalony
Archiwum Aktów Dawnych Miasta		
Krakowa	1946	1. 1
Archiwum Główne Akt Dawnych	1950, 1958	1. 2
Archiwum Państwowe		
w Poznaniu	1957	1. 1
Archiwum Polskiej Akademii Nauk	1956	1. 1
Archiwum Uniwersytetu		
Jagiellońskiego	1946–1947	1. 3
Berkan Kazimierz	1957	1. 1
Białkowska Wanda	1952	1. 1
Biegański Stanisław	1955	1. 1
Biuro Działu Oświaty i Kultury		
Prezydium Rady Ministrów	1951	1. 1
Biuro Wydawnictw i Bibliotek		
PAN	1954	1. 1
- + zał.

Centralna Komisja		
Kwalifikacyjna	1959	1. 1
Chadam Augustyn (OFM)	1956	1. 3
Gollub Herman	1940–1941	1. 3
Gustaw Romuald (OSB)	1960	1. 3
Hubertowa Zofia	1959	1. 1
Instytut Historii PAN	1953	1. 1
Kaczmarczyk Wisław	1960 [?]	1. 1
Kaczmarczyk Zdzisław	1956	1. 1
Kazior Bolesław	1962	1. 1
Komitet Samopomocy Społecznej	1940	1. 1
„Księgarnia św. Wojciecha”		
Sp. z o.o. Oddział Lublin	1962, 1964	1. 3
		+ rachunki
Manteuffel Tadeusz	1939	1. 1
Marcinek Zofia i Henryk	1961	1. 1
Mika Marian	1952	1. 1
Morska Jadwiga	1962	1. 1
Myśliński Kazimierz	1960	1. 9
		+ rachunki
Naczelna Dyrekcja Archiwów		
Państwowych	1953, 1957	1. 3
	+ 12 odpisów dokumentów	
Naczelny Dyrektor Archiwów		
Państwowych	1959, 1961	1. 3
		+ 2 kopie opinii
Pajewski Janusz	1949	1. 1
Paprocka Zofia	1959	1. 1
Prezydent miasta Krakowa	1916	1. 1
Randt Erich	1940	1. 2
Rybicki Paweł Hieronim [?]	1945	1. 1
Taylor Edward	1960	1. 1
		+ wyc. pras.
Uniwersytet im. Mikołaja		
Kopernika w Toruniu	1962	1. 1
Waśkowski Antoni	1959	1. 1
Wierzbowsy Maria i Jerzy	1948	1. 1
Wojewódzkie Archiwum		
Państwowe w Krakowie	1954	1. 1
Wojewódzkie Archiwum		
Państwowe w Poznaniu	1953	1. 1

Wrzosek Adam	1955	1. 1
Wydział Archiwów Państwowych Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	1933	1. 1
Wydział do spraw Kultury i Oświaty przy Prezesie Rady Ministrów	1953	1. 1
Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych w Poznaniu	1939	1. 1
Adresat nieustalony	1961	1. 1

ANEKS 5

- J. 260. Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje A
Abramowicz Bronisław	b.d.	wiz.
Altman Henryk	1960–1962	1. 3
Archiwum Główne Akt Dawnych	1947–1958	1. 5
+ tekst przysięgi gdańszczan w języku niemieckim		
Archiwum Państwowe Miasta Krakowa
i woj. Krakowskiego	1946–1960	1. 3
Archiwum Państwowe
w Poznaniu	1950–1963	1. 3
Archiwum Polskiej Akademii
Nauk	1956	1. 1
Archiwum Uniwersytetu
Jagiellońskiego w Krakowie	1946–1961	1. 9
Ansion Juliusz i Stanisław	1948–1964	1. 10
		+ wiz.
Ansion Waleria	1953	1. 1
Antonów Michał	1958	1. 1
Arendtowie Walentyna i Eryk	1940–1959	1. 25
Arlamowski Kazimierz	1956	1. 1
Axmanowa Jadwiga	1935–1965, b.d.	1. 39
- J. 261. Korespondencja wpływająca. Osoby Bachulski–Bańkowski
Bachulski Aleksy	1948	1. 1
Backmund Norbert (PRAEM)	1948	1. 1
+ tekst artykułu <i>Circaria Poloniae</i> w j. niem.		
Banaszak Ludwik	1943	1. 1
Banaś Antoni i Urszula	1956, 1965, b.d.	1. 3
+ zap. na ślub Antoniego Banasia
i Urszuli Kaczmarek		

Banaś Emilia i Stanisław	1943–1965, b.d.	1. 34
	+ tel., odpis karty choroby	
Banaś Maria	1948–1965, b.d.	1. 57
Bandurski Stefan	b.d.	wiz.
Bankiewiczowie Lucja, Józef i inni	1943–1948	1. 12
Bańkowski Piotr	1947–1964	1. 41
	+ tel.	
J. 262. Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje Barycz–Bujak		
Barycz Henryk	1940–1952	1. 3
Baumgartowie [?]	1948, 1954	1. 2
Bąkowska Wanda	1959	1. 1
Bednorz Zbyszko	1946	1. 1
Berkan Kazimiera	1949–1964, b.d.	1. 48
	+ historia rodu Berkanów — źródła polskie	
Białkowska Wanda	1952–1965	1. 26
	+ klepsydra Leona Białkowskiego, odpis jego życiorysu oraz prac, <i>Głosy krytyki naukowej o niektórych pracach Leona Białkowskiego</i> , spis prac, spis recenzji pracy L. Białkowskiego <i>Szkice z życia Wielkopolski w siedemnastym wieku</i>	
Biblioteka Główna Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	1958, 1960	1. 2
	(na piśmie z 1960 r. odpowiedź na drugiej stronie)	
Biblioteka Jagiellońska w Krakowie	1939, 1949, 1958	1. 3
	+ zap. na uroczystość w 50. rocznicę zgonu Karola Estreichera	
Biblioteka Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk	1954	1. 1
Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego	1956–1961	1. 10
	+ program kursu archiwistów kościelnych w okresie 1–15 września 1956 r., sprawozdanie z nabycia księgozbioru od prof. K. K.	
Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu	1947	1. 2
Biegański Stanisław	1955–1958	1. 5
Bielawski Antoni	1939	1. 1
Bielecka Janina	1952–1955	1. 4
Bielińska Maria	1951	1. 2

	Biuro Działu Kultury i Oświaty		
	Prezydium Rady Ministrów	1953	1. 1
		+ legitymacja uprawniająca do skorzystania z pomocy lekarskiej	
	Biuro Komitetu Ministrów do spraw Kultury Prezydium Rady Ministrów	1950	1. 2
	Biuro Wydawnictw i Bibliotek PAN	1953	1. 1
		+ katalog przedwojennych wydawnictw naukowych Towarzystwa Naukowego Warszawskiego oraz Kasy im. Mianowskiego	
	Bochniakowie Adam i Ewa	1941	1. 2
	Bogdanowicz Olga i Giebułtowicz Janina	1956	1. 1
	Bossowski Jan	1943–1947	1. 7
	Bouša František	b.d.	wiz.
	Buczek Karol	1944	1. 1
	Budkowie Zofia i Włodzimierz, Barwiński Eugeniusz, Kamiński Adam, Stawiarska S. Bronisława, Dembińska Anna	1941–1965	1. 52 + tel.
	Bujak Franciszek	b.d.	wiz. 2
J. 263.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje C–Ć Centralna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Nauki	1959	1. 1
	Ciaciuch Maria i Bąkowski Michał	1960	1. 1
		(na odwrocie odpowiedź K. K.)	
	Chmielewski Stefan i Krystyna	1954–1962, b.d.	1. 18
	Chodorowski Jan	b.d.	wiz.
	Chojnacki Władysław	1953	1. 1
	Chosłowska Aniela	1957–1961	1. 4
	Ciesielski Augustyn (OSB)	1949–1961, b.d.	1. 14
	Czechowski Piotr	1961, 1964	1. 2
	Ćirlić Bronisław	1947	1. 1
J. 264.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje D–E Dąbrowscy B.	1943	1. 1

Dąbrowska, Słowik, Stojanowski, Frąckiewiczowa, Łopaciński Wincenty, Wajruch, Grelowa	b.d.	tel.
Dąbrowski Jan Józef	1949	1. 1
Demińska Anna	1943	1. 1
Demińscy Zbigniewowie	1954	1. 1
Detloff Szczesny	1955	1. 1
Deutsch-Polnisches Institut an der Lessing Hochschule	1936	1. 1
	+ kwestionariusz Instytutu	
Dezső Hanna [?]	1943	1. 1
Divéky Adrian	1959	1. 3
Dobrowolski Henryk	1954	1. 2
Dobrowolski Kazimierz	1954	1. 1
Dobrzyńska-Rybicka Ludwika i inni	1929	1. 1
Doliwa Goyski Jan	b.d.	wiz.
Dragan Marcin i Stanisława	1944–1965	1. 102
	+ wyc. pras. 3, zdjęcia 2 nagrobka Stanisławy Dragan	
Drapich Maria i inni	1965 [?], b.d.	1. 2
		+ tel. 3
Drozdowicz Maksymilian i żona	1947–1952, b.d.	1. 6
		+ tel.
Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego	1947	1. 1
Durko Janusz	1951, b.d.	1. 2
Dworski Alfred	1948–1955	1. 9
Dworskie Stanisława i Maria	1955	1. 2
Dworzaczek Włodzimierz	1942–1951	1. 3
Dziaskowie	1953–1965, b.d.	1. 9
Dzięciołowski J.	1948	1. 1
Elektrownia Miejska w Poznaniu	1920, 1921	1. 2
Esman Tadeusz	1941–1949	1. 8
		+ tel.
J. 265. Korespondencja wpływająca. Osoby Fastnacht–Fischer		
Fastnacht Adam	1952–1964	1. 50
Fenrych Wiktor	1954–1963	1. 19
Fenrychowa Teodora	1946–1965	1. 59

	Filkówna Eleonora	1941, 1943	1. 4
	Fiszer Stanisław	1956–1963	1. 13
J. 266.	Korespondencja wpływająca. Osoby Flisak–Friedberg		
	Flisak Sebastian	1950–1963	1. 65
	Frąckiewiczowa Anna i inni	1943–1963	1. 52
	Friedberg Marian	1940–1964	1. 25
J. 267.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje Gajewski–Grabowski		
	Gajewski Józef	1952	1. 1
	ks. Gałowicz Mikołaj	1947	1. 2
	Gause Stanisława	1963–1964	1. 3
	ks. Gawenda Antoni	1956, b.d.	1. 3
	Gazownia Miejska w Poznaniu	1920	1. 1
	Gerber Rafał	1950–1954	1. 3
	Giebułtowicz Wojciech i Barbara	1948–1964	1. 16
		(na odwrocie odpowiedź K. K.)	
	Giebułtowiczowa Janina i inni	1954, b.d.	1. 2
	Giebułtowiczowie	1946	1. 1
	Gnoiński Michał	1911, 1943	1. 4
	Gollenhoffer Franciszek	1938	1. 1
	Gollub Herman	1941	1. 2
	Golska Maria	1946	1. 1
	Gonetowie Maria i Tadeusz	1948	1. 1
	Górska Krystyna i Gołaski Janusz	1958	1. 1
		(na odwrocie odpowiedź K. K.)	
	Górska-Gołaska Katarzyna	1959	1. 1
	Grabner	1939	1. 1
	Grabiańska Jadwiga	1953–1963	1. 1
		+ wiz.	
	Grabiec Maria i Stanisław	1948–1965	1. 38
		+ klepsydra Bronisława Niedzielskiego	
	Grabowscy Maryla i Leon	1948–1965, b.d.	1. 24
	Grabowski Andrzej	1956	1. 1
	Grabowski Tadeusz Stanisław	1961	1. 1
J. 268.	Korespondencja wpływająca. Osoby Graeflinger–Gutowscy		
	Graeflingerowie Stefania i Zbigniew	1953–1965, b.d.	1. 23
	Grajkowscy Joasia, Henryk, Wiesława	1951–1962	1. 5
	Grodecki Roman	1942–1950	1. 6
	Grońscy Stanisław i Maria	1935	1. 1

	Gumowski Marian	1940–1965	1. 85
	+ odbitka awersu i rewersu medalu przyznanego Marianowi Gumowskiemu		
	o. Gustaw Romuald (OFM)	1956	1. 1
	Gutowscy	1949	1. 1
J. 269.	Korespondencja wpływająca. Osoby H		
	Hanusz Karol	1961, b.d.	1. 3
	+ fot. K. Hanusza, program koncertu jubileuszowego 45-lecia jego pracy artystycznej		
	Hanusz Tadeusz	1959–1964	1. 19
	Heising Roman	1957	1. 1
	Hejnosz Wojciech	1951	1. 1
	Herbst Stanisław,		
	Samsonowicz Henryk	1963	1. 1
	Hubertowie S. i Witold	1953–1965	1. 25
J. 270.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje I–J		
	Instytut Bibliograficzny przy		
	Bibliotece Narodowej	1950	1. 1
	Instytut Historii Polskiej		
	Akademii Nauk	1954, 1959	1. 2
	+ l. adresowane do: Archiwum Państwowego m. Poznania, dra Władysława Ochmańskiego „do wiadomości”		
	Jablczyński Zdzisław	1946, 1947	1. 3
	Jabłoński Tadeusz	1948–1960, b.d.	1. 21
	Jachowski Jan	1940–1965	1. 13
	Jankowicz Piotr	1952–1959, b.d.	1. 10
	Jankowska Janina i inni	1950	1. 1
	Januszowie	1943	1. 1
	Jarocka Zofia i Seruga Jan	1961	1. 1
	(na odwrocie odpowiedź K. K.)		
	Jasiniakowa Agata	1946–1965	1. 48
	Jastrzębowski Wojciech	b.d.	wiz.
	Jawornikowa Wanda z córką	1956–1965	1. 22
	Jawornikowie Karol z żoną	1947–1957	1. 14
	Jaworowscy Czesław i Helena	1953–1964	1. 7
	Jaworowscy Mieczysław i Maryla	1937	1. 1
	+ zaw. o ślubie		
	Jaworowska Hermina		
	i Axmanowa Jadwiga	1943	1. 2
	Jaworowska	1944	1. 1

	Jeżowa Kazimiera	1951, b.d.	1. 2
	Jorkaszowa Malwina	1942–1964, b.d.	1. 25
			+ tel. 2
J. 271.	Korespondencja wpływająca Kaziorowie — Adam, Bolesław		
	Kazior Adam	1958	1. 1
	Kazior Bolesław	1940–1965	1. 179
		+ wyc. pras., klepsydra Heleny Kaziorowej	
J. 272.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje Kaczmarek–Kniat		
	Kaczmarek Roman	1959	1. 1
	ks. Kajetan Jan [?]	1962	1. 1
	Kaletkowie Adam i Helena	1943	1. 1
	Kamiński Adam i Anna,		
	Włodzimierz Budka i inni	1944–1965	1. 43
		+ tel. 2, kopia tekstu l.	
	Jana III Sobieskiego z 4 lutego 1676 r.		
	Karwasińska Jadwiga	1951–1965	1. 14
	Kawecka Zofia	1948, 1949	1. 2
	Kazimierczyk [?] Stanisław	1958	1. 1
	Kędziora Wanda	1943–1965	1. 35
			+ tel. 5
	Klasztor oo. Paulinów, Jasna Góra w Częstochowie	1949, b.d.	1. 1
			+ tel. 2
	Klein F.	1957	1. 1
	Kluz Stanisław	1955–1964	1. 21
	Kniat Marian	1943	1. 1
J. 273.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje Koczy–Krzyżanowska		
	Koczy Leon	1953–1961	1. 4
	Kolankowski Zygmunt	1960	1. 1
	Koller Jerzy	1962	1. 1
	Komitet Główny Uczczenia 200. Rocznicy Urodzin Tadeusza Kościuszki	1946	1. 1
	Komitet Księgi Pamiątkowej ku uczczeniu 30-letniej działalności profesorskiej Stanisława Zakrzewskiego	1936	1. 1
	Komitet Obchodu 30-lecia Powstania Wielkopolskiego	1948	1. 1

Komitet Obchodu 40-lecia Powstania Wielkopolskiego 1918/1919	1958	1. 1
Komitet Obywatelski Obwodu Wyborczego nr 53	b.d.	1. 1
Komisja Pomocy Pracownikom Sztuki i Nauki oraz Pracownikom Społecznym przy Prezydium Rady Ministrów	1946, 1948	1. 2
Koło Poznańskie Polskiego Towarzystwa Miłośników Astronomii oraz Oddział Poznański Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika	1953	1. 1
Konarski Kazimierz	1943–1963	1. 27
	(na odwrocie jednego z l. odpowiedź K. K.) + hasła do <i>Polskiego słownika archiwalnego</i>	
Konarski Stanisław	1958	1. 1
Konserwatorium Naukoznawcze i Redakcja „Życia Nauki”	1947	1. 1
Korpus Oficerski i Uczniowie Kursu Podchorążych Rezerwy 21. D[ywizji] P[iechoty] G[órskiej]	1935	1. 1
Kosiński Franciszek	1951, 1952	wiz. 2
Krakowski Stefan	1949	1. 1
Krauze Teofil (ZP)	1963, 1964	1. 2
Krauze Zachariusz	1946–1947	1. 3
Kretchner Teresa	1959	1. 1
Krzyżanowska Michalina	1942–1960, b.d.	1. 26
		+ wiz.
J.275. Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje Kubala–Kydryńska		
Kubala Wawrzyniec	1944–1949	1. 6
Kulisiewicz Franciszek	1958–1965, b.d.	1. 25
	+ tel., przekłady wierszy Franciszka Kulisiewicza drukowane w „Meandrze”, pismo Stowarzyszenia Bochniaków i Miłośników Ziemi Bocheńskiej adresowane do Franciszka Kulisiewicza	
Kuntze Edward	1943	1. 1
Kupczyńska J.	1945–1950	1. 10
Kuria Generalna Zakonu oo. Paulinów	1953	1. 3

- + pisma polecające K. K. do:
ks. rektora Zakonu Kanoników Regularnych w Krakowie,
do o. przeora Zgromadzenia oo. Paulinów
na Skałce w Krakowie
	Kurkowska Aldona	1955	1. 1
	Kurz Max	1939	1. 1
	Kutrzeba Stanisław	1943	1. 1
	Kwolek Jan	1943, 1956	1. 2
	Kwolik Maria	1941–1948	1. 18
			+ wiz. 5
	Kwolik St.	1942–1960	1. 6
			tel.
	Kydryńska	1943	1. 1
J. 276.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje L–Ł		
	Labudowie Alberta i Gerard	1943, 1944	1. 2
	Laskowscy H. i St.	1957–1962, b.d.	1. 7
	Lentgeb Joseph (OCIST)	1955	1. 1
	Lepszy Kazimierz	1961	1. 1
	Lewaj Jadwiga	1938–1960	1. 51
			+ wyc. pras.
	Lewicki Tadeusz	1951, 1956	1. 3
	Lewoniewska Stanisława	1946	1. 1
	ks. Librowski Stanisław	1952, 1953	1. 2
	Liga Morska i Kolonialna Zarząd		
	Obwodu na m. Poznań	1939	1. 1
	Lubomirski Andrzej	b.d.	wiz.
	Łasucki Zygmunt	1943	1. 1
J. 278.	Korespondencja wpływająca. Osoby Macek–Manteuffel		
	Macek Josef	1951	1. 1
	Majcher W.	1947	1. 1
	Małyniak Alojzy	1956–1964	1. 78
		+ wyc. pras., materiały Wrocławskiego	
		Oddziału Polskiego Towarzystwa	
		Ludoznawczego (na odwołanie	
		jednego z listów	
		odpowiedź K. K.)	
	Manteuffel Tadeusz	1939	1. 2
		+ memorandum w sprawie budowy	
		nowego gmachu archiwalnego	
		w Warszawie	

- J. 279. Korespondencja wpływająca Marcinkowie — Jacek, Władysław, Maria, Zbigniew, Zofia, Henryk
Marcinek Jacek	1954–1965	1. 14
Marcinek Władysław i Maria	1939–1942	1. 4
		+ wiz.
Marcinek Zbigniew	1948–1965, b.d.	1. 63
		+ wyc. pras.
Marcinek Zofia i Henryk	1954–1965, b.d.	1. 133
	+ dodatek gazetki zakładowej „Błyskawica”
„Mostostalu”, wyc. pras. 6, zaw.
Krystyny Zawady i Zbigniewa Marcinka
o ślubie, fot. 5 z uroczystości ślubnych
Krystyny i Zbigniewa Marcinków	
- J. 280. Korespondencja wpływająca. Osoby Marcinkiewicz–Matuszewski
o. Marcinkiewicz Honorat (ZP)	1947–1963	1. 29
o. Marczewski Justyn (ZP)	1937–1965	1. 44
	+ druki ulotne, programy uroczystości
religijnych na Jasnej Górze,
pocztówki i obrazki o treści religijnej,
zdjęć 6 o. Justyna i z uroczystości kościelnych	
o. Markiewicz Piotr (ZP)	1941–1960, b.d.	1. 50
		+ tel.
Marconi Maria	b.d.	wiz.
Mateuszek Władisław	1947	wiz.
Matuszewski Józef	1948–1964	1. 11
		+ wiz. 5
- J. 281. Korespondencja wpływająca, Osoby i instytucje Mencil–Münch
Mencil Tadeusz	1948–1965	1. 73
Michalczuk Stanisław	1959	1. 1
Michałowicz Józef	1932	1. 1
Miejski Komitet Obywatelski
do Walki z Bezrobociem
w Poznaniu	1939	1. 1
Miodowicz Elżbieta
i Kazimierz Polek	1948	1. 1
ks. Misiuda Leon	1954	1. 1
Młodzik [?] Adam	1930	1. 1
Morelowski Marian	1955	1. 1
Morska Jadwiga	1949, 1962	1. 2

	Morzycki Ludwik	1952–1958	1. 12
	Morzycki Zoroaster	b.d.	wiz.
		+ zał. odpisy korespondencji Archiwum Państwowego w Poznaniu	
	o. Motylewski Norbert (ZP)	1940, 1943	1. 2
			+ wiz.
	Mróz Kazimierz	1953	1. 1
	Muzeum Narodowe w Poznaniu	1955	1. 1
			+ rachunek
	Muzeum Wielkopolskie w Poznaniu	1946, 1949	1. 5
	Münch Henryk	1946	1. 3
J. 282.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje Dyrekcja Archiwów Państwowych–Nikolayowie Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych	1953–1958	1. 6
		+ kopia pisma NDAP do PWN 11.07.1953 r.	
	Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych	1950–1961	1. 4
		+ spis prac, rozpraw i artykułów doc. dr Krystyny Pieradzkiej	
	Nakoneczni Aniela i Michał	1961	zaw.
	Nassalski Marian	b.d.	wiz.
	Nawrocki Stanisław	1962	1. 1
	Nawrocki Waclaw	1948	1. 1
	Niedzielscy Bronisław i Joanna	1944, 1956–1965, b.d.	1. 8
			+ wiz.
	Niewęglowska Zofia i Grochowski Władysław	1953, 1955	1. 2
		(na odwrocie jednego listu odpowiedź K. K.)	
	Nikolay Franciszka	1940–1959, b.d.	1. 22
		+ wiersz Wandy Nikolayówny	
	Nikolay Stanisław	1939–1965, b.d.	1. 126
		+ wiersz Stanisława Nikolaya	
	Nikolayowie Adam i Hanna	1957–1965, b.d.	1. 16
			+ tel. 6
J. 283.	Korespondencja wpływająca. Osoby N		
	Nowacki Józef	1947–1964	1. 12
	Nowak Helena	1952	1. 1

	o. Nowak Ludwik (ZP)	1957–1962, b.d.	1. 22
J. 284.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje O Obwodowy Komitet Wyborczy Frontu Narodowego Obwód 55 w Poznaniu	1952	1. 1
	Oddział Przyznawania Rent i Zaopatrzeń Wydziału Rent i Pomocy Społecznej Prezydium Rady Narodowej m. Poznania	1957	1. 1
	Okoń Tadeusz	1943	1. 1
	Okręg Poznański Polskiego Związku Zachodniego	1939–1947	1. 3 + ulotka
	Okręg Poznański Służby Młodych OZN	1939	1. 2
	Olbromski A. i inni (pracownicy Komisariatu dla spraw Likwidacji Niemieckiej)	1924	1. 1
	Olbrycht Jan	1963	1. 1
	Oleś Andrzej	1945	1. 2
	Oleś Wł[adysław]	1943	1. 3
	Olszewicz B.	1945	1. 1
	Opatrny Jarosław Wit	1954–1962	1. 21 + wyc. pras.
	Orczykowie Weronika i Franciszek	1957–1965, b.d.	1. 10 + tel. 2
	Ossowska	1962–1965	1. 4
	Ożegowscy Hanna i Przemysław	1960–1962	1. 6
	o. Ostatek Albert (ZP)	1951, 1954	1. 3
J. 285.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje Pajewski- Perz		
	Pajewski Janusz	1948–1961	1. 17
	Pajzderska Katarzyna	b.d.	wiz.
	Pańków Stanisława	1947, 1955	1. 2
	Paprocki Franciszek i Zofia, Kaletka Adam i inni	1940–1964, b.d.	1. 44 + tel. 2
	Parafialny Komitet Odbudowy Fary Bukowskiej	1947	1. 1
	Paternowski Stefan	1943	1. 1

	Pawłowiczowie Maria i Henryk	1944–1965	1. 57
		+ klepsydra Henryka Pawłowicza	
	Pawłowska Beata i Dzierżyśław Wilde	1953	1. 1
		(na odwrocie odpowiedź K. K.)	
	Pawłowski Bronisław	1946–1962	1. 27
		+ wiz., tel., zap., wyc. pras. (na odwrocie jednego listu odpowiedź K. K.)	
	Perz Stanisław	1943	1. 1
J. 286.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje Pisci- Puciata-Pawłowska		
	Pischinger Ernest	1963, b.d.	1. 1
			+ wiz.
	Piskorska Helena	1944–1963	1. 28
	Piwoń Waleria	1957	1. 1
	Plezia Marian	1951, 1955	1. 3
	Podgórski Stanisław	1950–1953	1. 2
	Pohorecki Feliks	1943	1. 1
	Polek Jan i Leokadia	1939–1965	1. 65
	Postawa Ferdynand	1940–1960, b.d.	1. 35
	Prezydium Dzielnicowej Rady Narodowej Poznań-Grunwald Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszaniowej	1961	1. 1
	Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Poznaniu Wydział Zdrowia Referat Sanatoryjny	1953	1. 1
		(na piśmie komentarz K. K.)	
	Prochowska Józefa	1965	1. 1
	o. Przedziecki Pius (ZP)	b.d.	wiz.
	Przybyłowicz Ada, Stanisław, Zofia, Mieczkowski Lucjan, Łojkowa Leokadia i inni	1942, 1955–1962, b.d.	1. 10
	Ptaszycki Stanisław, Fronczkiewiczowa, Rybarski Antoni, Stojanowski Józef, Łopaciński W. Franciszek, Słowik, Wajruch	b.d.	tel.
	Ptaśnik Mieczysław	1959, 1965	1. 2
	Puciata-Pawłowska Jadwiga	1954–1963	1. 3

- J. 287. Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje Raciborski–Rokita
Raciborski Rawicz Józef	1935	1. 1
o. Raczyński Kajetan (ZP)	1946–1960	1. 8
	+ wiz. 3, tel. (na jednym z listów
odpowieź K. K.)	
Raławicki Stanisław	1924–1965, b.d.	1. 93
	+ tel., <i>Moje wspomnienia z okresu
lat 1939 do 1946 r., tzn. w okresie wojny</i>	
Radtke Irena	1955–1962	1. 7
Ratkoš Peter	1959	1. 1
	(na liście odpowieź K. K.)	
Reichsarchiv Posen	1940	1. 5
Reinl Josefina	1938–1960	1. 12
	+ kopia pisma J. Reinl do Ordynariatu
Arcybiskupiego w Poznaniu, wyc. pras.	
Rektor i Senat Uniwersytetu
im. A. Mickiewicza
w Poznaniu	1960	zapr. 2
	(na jednym z zaproszeń
odpowieź K. K.)	
Rembaczówna Danuta,		
Rewski Zbigniew	1948–1963	1. 4
Rokita Antoni	1941–1948, 1951–1965	1. 21
Romałowie Marian i Bożena	1948–1959	1. 11
Romaniszyn Bronisław	1958–1961	1. 4
Rosiak Stefan	1963	1. 2
Rośkowie Wanda, Władysław,
Hanka	1948–1965, b.d.	1. 44
		+ tel. 3
Rozala Stanisław	1938	1. 1
Różanowski Kazimierz [?]	1958	1. 1
Rutkowska Maria i Michałowski
Przemysław	1946	zapr.
	(na odwrocie odpowieź K. K.)	
Rybarska Zofia	1963, 1964	1. 2
	+ nekrolog Antoniego Rybarskiego	
Rybarski Antoni i Izabella	1940–1962	1. 51
Rybicki Paweł	1946	1. 1

- J. 290. Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje Salonek–Skalkowska
Salonek Wiktorja	1911	1. 3
Sawicki Jakub	1945–1963	1. 22
Szaniecki Michał	1947, 1953	1. 2
Sekcja Naukowa Komisji
Popierania Twórczości
Naukowej i Artystycznej	1953	1. 1
Seruga Leszek	1958	1. 1
+ zapr. na ślub Marii Czerneckiej
i Leszka Serugi
(na odwrocie listu
odpowiedź K. K.)		
Seruga Michalina	1940–1963	1. 73
+ wiz.
Seruga Tadeusz	1915	1. 1
Ševc František	1917–1949	1. 5
+ fot. 2 Františka Ševca
i jego rodziny
Sędzia Okręgowy Śledczy
w Poznaniu	1945	1. 1
Siedlecka-Waligóra Wiesława	1954	1. 3
Sikorska Alicja	1946–1952	1. 12
Silnicki Tadeusz	1940–1945	1. 20
Sitkowie Maria i Antoni [?]	1963	1. 1
Siuchnińscy Leon i Irena	1930–1960	1. 5
Siwińscy A. i M.	1954–1956	1. 16
Skalkowska Stanisława	1952–1965, b.d.	1. 31
+ wyc. pras.
Skalkowski Adam	1943	1. 1
+ wiz. 2
Skalkowski Mieczysław	1957–1959	1. 3
Skibniewski Alojzy	1947	wiz.
Skoczek Józef	1928–1962	1. 25
+ wiz.
Skopowski Czesław	1956–1964	1. 6
Sobczyński Feliks	1953–1965	1. 20
Societas Historica Hungarica	1914	1. 1

	Sokołowski Edward (OFM)	1956–1959	1. 6
	Sokół Tytus (OFM)	1956–1959	1. 9
			+ wyc. pras.
	Spittal Eugeniusz	1947–1957	1. 30
	Spittal Stanisław	1957–1959	1. 8
	Stachowski Władysław	1943–1948	1. 5
	Stara Albert (OPREAM)	1943	1. 1
	Starkowa Maria	1951–1955	1. 8
	Staniewscy	1955	1. 1
	Stasiak Ludwik	1908	wiz.
	Stasiewska Antonina	1955–1959	1. 6
	Stebelski Adam i inni	1950–1956	1. 4
	Sternbach Leon	b.d.	wiz. 2
	Stekiewicz Stanisław	1912–1931	1. 7
	Stokłosowa Bronisława	1941–1942, b.d.	1. 3
	Stowarzyszenie Absolwentów Uniwersytetu Jagiellońskiego	1964	deklaracja uczestnictwa, ankieta
	Studnicka Janina	1921–1946	1. 6
J. 294.	Korespondencja wpływająca. Osoby Suchodolski–Synowiec		
	Suchodolski Witold	1923–1962, b.d.	1. 59
			+ dowody wpłat
	Suchorski Jan i Barbara	1962–1963	1. 2
			+ zapr.
	Sułkowska Irena	1957	1. 3
	Synowcowie Anna i Witold i inni	1952–1965, b.d.	1. 15
			+ tel. 2
	Synowcowie Jadwiga, Kazimierz i inni	1949–1965, b.d.	1. 14
			+ tel. 6
	Synowiec Ewa	1952–1965	1. 4
	Synowiec Ludwik	1953–1965, b.d.	1. 24
			+ tel.
	Synowiec Witold	b.d.	wiz.
J. 295.	Korespondencja wpływająca. Osoby Szafer–Świt		
	Szafer Władysław	1960	podziękowanie
			+ wiz.
	Szafranec Syktus (ZP)	1953–1965	1. 28
	Szałasowie Stanisław i Józefa	1929–1963	1. 20
			+ tel., fot. 3 Józefy i Stanisława Szałasów

Szczygielski Waław i Joanna	1933, 1934	1. 1 + zaw.
Szkocki Leo	1935–1949	1. 6
Sznajdrowie	1932	1. 1
Szumscy Janowie i inni	1957–1963, b.d.	1. 3 + wiz.
Szymańska Maria	1957	1. 1
Ślascy Kazimierz i Anna	1950–1965, b.d.	1. 21
Świdorski Michał	1918, 1919	1. 2
Świdziński Sebastian (ZP)	1957–1961	1. 5
Świerzyńska Bronisława	1956–1958	1. 3
Świt Hanna	1959	1. 1
J. 296. Korespondencja wpływająca, Osoby i instytucje Talar–Urząd Prowincjański oo. Bernardynów w Krakowie		
Talar Stanisława	1942, 1943	1. 1 + potwierdzenie nadania
Taszycki Bronisław	1943	1. 1
Taylor Edward	1960	podziękowanie
Tęsiorowscy	1939	1. 1
Tokarz-Wisłocka Stanisława	1958	1. 1 + wiz.
Tomczykowie Fr. i S.	1956	1. 1
o. Tomziński Jerzy (ZP)	1954–1956	1. 3
Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego	1952	tel.
Towarzystwo Naukowe w Toruniu	1960	1. 1
Towarzystwo Numizmatyczne w Krakowie	1939	1. 1
Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyślu	1923	zapr.
Towarzystwo Przyjaciół Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego	1949	1. 1
Towarzystwo Współpracy Kulturalnej w Poznaniu	1936	zapr.
Trucka [?]	1953	1. 1
Tukan-Taurogiński Bolesław	1949	1. 1
Turkowie Maria, Zofia, Mieszek	1949–1964	1. 32 + zał. dewocjonalia, katalogi wystaw malarskich Franciszka Turka, wyc. pras.

	Tymieniecki Kazimierz	1943–1960	1. 3
	Tyrowicz Marian	1946–1954	1. 8
		(na odwrocie listu z 1949 odpowieź K. K.)	
	Ulatowska Maria	1959	1. 1
	Urbańska Maria	1947	1. 1
	Urząd Parafialny w Sądowej Wiszni	1944	1. 1
	Urząd Prowincjalnski oo. Bernardynów w Krakowie	1956	1. 3
J. 297.	Korespondencja wpływająca. Osoby Waławik–Wąsowicz		
	Waławik Michał	1943	1. 1
	Wagnerowie Greta i Hubert	1932–1934, b.d.	1. 12
		+ fot. Greta i Huberta Wagnerów	
	Walawender Antoni	1933–1954	1. 10
		+ 5 odpisów dokumentów A. Walawendra	
	Walewska J.	b.d.	1. 1
	Walter Julian i inni	1963, 1965, b.d.	1. 3
	Warcholik Stanisław	1924–1959	1. 4
	Ward Georg	1936–1937	1. 3
	Waśkowski Antoni i Jadwiga	1915–1965, b.d.	1. 42
		+ wiz., zapr. na jubileusz 50-lecia pracy artystycznej A. Waśkowskiego, wyc. pras. 7	
	Waśkowska-Kreinerowa Maria	1946	1. 1
	Watskowa	1949, 1950	1. 2
	Wąsowicz Michał	1948–1963, b.d.	1. 16
		+ tel., wykaz miejscowości w Polsce	
J. 298.	Korespondencja wpływająca. Osoby Wichurski–Wieliczkanie		
	Wichurski W.	1959	1. 1
	Wieliczka Mieczysław	1946	1. 3
	Wieliczka Zygmunt	1939–1965	1. 87
		+ nekrolog Ireny Wieliczkowej, druki w j. łac. i port., fot. Zygmunta Wieliczki, kopie pism Z. Wieliczki „do wiadomości”, dewocjonalia, rachunki	
	Wieliczkanie Edward i Anna	1955–1965	1. 58
J. 299.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje Wierzbowscy– Wyszogrodzcy		

Wierzbowscy Maria i Jerzy (zob. też Maria Kwolik)	1948–1956, b.d.	1. 12 + tel. 3
Wildowa K. i syn	b.d.	1. 1
Willaume Juljusz	1930	1. 4
Winiarski Bohdan	b.d.	wiz.
Wojciechowsy Maria i Zygmunt	1930–1957	1. 6 + tel. + wiz. 7
Wojciechowski Edwin	1931–1940	1. 4
Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Poznaniu	1954	1. 1
Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Szczecinie	1958	1. 1
Wojtkowski Andrzej	1920–1954	1. 46
Wolff Adam	1950–1952	1. 6
Wolter Władysław	b.d.	wiz. 2
Wójcik Zbigniew	1952	1. 1
Wróbel Józef	1903	wiz.
o. Wrzałik Alojzy (ZP)	1954–1956	1. 6
Wrzosek Adam	1926–1928, 1955	1. 6
Wutke Konrad [?]	1910	1. 1
Wybranowska Zofia	1948	wiz.
Wydział Archiwów Państwowych Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	1919–1939	1. 6 + zaw. Banku Polskiego
Wyszogrodzcy Anna i Michał	1951–1965	1. 11
J. 300. Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje Z i nadawcy nieustaleni		
Zając Kazimierz	1948, 1952	1. 4 (na odwrocie jednego listu odpowiedź K. K.)
Zajdel-Wicharz Edward	1954	1. 1
Zakład Historii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego	1951	1. 1
Zakład Narodowy im. Ossolińskich Biblioteka	1953–1962	1. 17
Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Poznaniu	1965	1. 2
Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych w Poznaniu	1939	1. 1

Zakład Wydawnictw Źródłowych Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk	1953	1. 1
Zakrzewski Tadeusz Paweł	1956	1. 1
		+ podziękowanie za przesłane życzenia
Zawadzcy Alfredostwo	1946	1. 1
Zielińska Janina	1948	1. 1
Znamirowska Franciszka	1943–1945	1. 10
Zubrzycki Jerzy	1939, 1954	1. 2
Związek Zawodowy Literatów Polskich w Poznaniu	1938	1. 1
Związek Zawodowy Pracowników Kultury i Sztuki Rada Zakładowa Archiwum Państwowego Miasta Poznania i Woj. Poznańskiego	1948–1962, b.d.	1. 7 + tel. 3
Żeromski P.	1953	1. 1
Żmuda Zenon	1948	1. 2
Nadawcy nieustaleni	1910–1963	1. 11
		+ pustych kopert 11

ANEKS 6

J. 307. Józefa Kaczmarczyk z domu Synowiec — 3 żona Korespondencja wpływająca. Osoby A–J		
Ansion Juliusz	1944, 1947–1949	1. 2 + wiz.
Ansion Stanisława	1954–1962, b.d.	1. 11
Ansion Waleria	1948–1965, b.d.	1. 11
Banasiowie Stanisław i Emilia	1955–1963, b.d.	1. 4 + tel.
Banaś Maria	1949, 1960, b.d.	1. 3
Barbacki Stefan i Labuda Gerard	1966	1. 1
Beister Konrad	1948	1. 1
Berkan Kazimiera	1954	1. 1
Brożek Maria	b.d.	1. 2
Brückner Anna, Jadwiga Morska	1947–1959, b.d.	1. 13 + tel. + wiz. 4
Draganowie Marcin i Stanisława	1957, b.d.	1. 1 + tel. 2
Drapich Maria i inni	1961–1965	1. 5

	Fenrychowa J.	1961	1. 1
	Fenrychowa Teodora	1956–1965	1. 5
	Gauze Stanisława, Grabiańska Jadwiga	1946–1969	1. 20 + wiz. 6
	Grabiec Michalina	1960–1963, b.d.	1. 7
	Grabowska Maria	1950, 1956, b.d.	1. 3
	Grabowski Andrzej	1959	1. 1
	Graefling Stefania	1952–1965	1. 8
	Gutowski Aleksander	1947, 1948	1. 2
	Hubertowa	1957	1. 1
	Jachimowska Halina	1947, 1965	1. 2
	Jankowicz Piotr	1953	1. 1
	Jawornikowie	1954–1965	1. 4
	Jorkaszowa Malwina	1947–1964, b.d.	1. 110
J. 308.	Jw.		
	Korespondencja wpływająca. Osoby K		
	Kaczmarczyk Barbara	1954–1964, b.d.	1. 4
	Kaczmarczyk Kazimiera	1949–1965	1. 28
	Kaczmarczyk Kazimierz	1947–1960	1. 88
	Kaczmarczyk Maria i Elżbieta	1953–1965, b.d.	1. 3 + wiz.
	Kaczmarczyk Zdzisław	1948	wiz.
	Kaczmarczykowie Irena i Wisław	1950–1965, b.d.	1. 11 + tel. + wiz.
	Kaletka Adam	1950–1955	1. 4
	Kluziowie St.	1955, 1958	1. 2
	Komornicka Janina	1946, 1947	1. 2
	Kurzyńska Maria	1947–1951	1. 6
J. 309.	Jw.		
	Korespondencja wpływająca. Osoby L–Ł		
	Laskowska Halina	1958–1965	1. 15
	Lyssy Halina	1947–1965, b.d.	1. 92
	Łojkowa Leokadia	1958–1965	1. 6
J. 310.	Jw.		
	Korespondencja wpływająca. Osoby M–R		
	Maciejewska Bronisława	1947–1957, b.d.	1. 11 + tel.
	Maciejewska Irena	1951–1965, b.d.	1. 14
	Małyński Alojzy	1956, 1959, b.d.	1. 3

Marcinkowie Krystyna, Zofia, Zbysław	1949–1965, b.d.	1. 14
Menclowie Zofia i Tadeusz	1956–1963, b.d.	1. 3 + tel.
Nikolayowie Hanna i Adam	1956–1965, b.d.	1. 7
Ossowska	1947–1965	1. 5
Pachońska Maria	1947–1950	1. 6
Padlewska Z.	1953–1965	1. 8
Piwowar Waleria	1956, 1961, b.d.	1. 3
Polkowie Jan i Leokadia	1955–1958	1. 4
Przybyłowicz Ada	1955–1965, b.d.	1. 14
Przybyłowicz Irena	1955–1965, b.d.	1. 13
Rosiek Hanna	1962, 1965	1. 2
Rosiek Wanda	1953–1960, b.d.	1. 36 + tel. 2
Rosiek Władysław	1956	1. 2
Ruccy Aurelia i Tadeusz	1954, 1964, b.d.	1. 3
J. 311. Jw.		
Korespondencja wpływająca. Osoby S–Ż i nadawcy nieustaleni		
Santarius Wanda	1959, b.d.	1. 1 + tel.
Siwińscy A. i M.	1950–1956	1. 4
Skalkowski Mieczysław	1951–1963, b.d.	1. 13
Sobowiński Feliks	1956	1. 1
Stempowska Helena	1960	1. 1
Stojanowscy Maria i Józef	1954–1960	1. 7
Synowiec Ewa	1954–1965	1. 38 + fot.
Synowiec Kazimierz	1957–1965	1. 5
Synowiec Ludwik	1954–1965, b.d.	1. 30
Synowiec Witold i Hanna z dziećmi	1953–1965, b.d.	1. 125 + tel.
Szumska Helena	1948–1965	1. 16 + wiz. + fot.
Świeżyńska Bronisława	1959–1964, b.d.	1. 6
Tarnowska Barbara	1953, 1957	1. 1
	+ zaw. (na odwrocie odpowiedź K. K.)	
Walewska Zofia	1958	1. 6
Wyszogrodzka Anna	1960	1. 1
Zatustowicz Maria	1949	1. 1

Żmuda Maria	1946	1. 1
Żmuda Zenon	1954–1960	1. 14
Listy nieustalone	1946–1960	1. 5

+ pustych kopert 5

ANEKS 7

- J. 315. Korespondencja wpływająca. Kaczmarczykowie — Barbara, Elżbieta, Józefa, Kazimiera,
Kaczmarczyk Barbara	1954–1965	1. 14
Kaczmarczyk Elżbieta	1958–1965	1. 8
Kaczmarczyk Józefa	1947–1964, b.d.	1. 71
Kaczmarczyk Kazimiera	1943–1965, b.d.	1. 46
- J. 316. Korespondencja wpływająca. Kaczmarczykowie — Stanisław, Wisław, Irena
Kaczmarczyk Stanisław	1952–1965, b.d.	1. 30
- + tel. + wyc. pras.,
 fot. 4 Stanisława Kaczmarczyka
Kaczmarczyk Wisław i Irena	1954–1965	1. 108
- + wyc. pras. + rachunek

ANEKS 8

- J. 333. Fotografie osób obcych
 Bernhard Julius Endrulat (1828–1886)
 Michał Gnoiński (zm. 1943)
 o. Alfons Jędrzejewski (ZP)
 Eugeniusz Spittal (1885–1957)
 N.N.

ANEKS 9

- J. 335. Artykuły, druki, nadbitki K. K.
O. Gerard Kowalski, O. Cist., „Kwartalnik Historyczny”,
 r. XXXIII, 1919, s. 193–194
Ćwierć wieku naszego archiwizmu, „Kurier Poznański”, nr 341,
 1925, s. 5–6
Organizowanie archiwów diecezjalnych, Pamiętnik IV Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Poznaniu 6–8 grudnia 1925,
 cz. 1, Lwów 1925, s. 1–7
Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Poznaniu w latach 1857–1927,
 „Literatura i Sztuka” (dodatek do „Dziennika Poznańskiego”),
 nr 17, 1928, s. 129–132

- (rec.) *Zbiory polskie (Uwagi z powodu dzieła E. Chwalewika)*,
Lwów 1928
Potrzeby naszych archiwów, [w:] *Nauka Polska, jej potrzeby organizacja i rozwój*, 1929, t. X, 518–528
W sprawie ustalenia jakości, względnie formatu papieru, atramentu, taśmy i kalki, „Archeion”, 1931, t. IX, s. 174–180
Prof. Adolf Warschauer (1855–1930), Poznań 1931
 „Prawo” dla wsi Imielinka z r. 1764, „Roczniki Historyczne”, r. XI, 1935, s. 229–232
Edward Kuntze, „Sprawozdania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk za I i II kwartał”, t. XIX, 1955, nr 1, s. 134–135

ANEKS 10

- J. 354. Prasa i czasopisma B–G
 „Bunt Młodych”, 1933, 38, 40
 „Chwila Bieżąca”, 1918, 4
 „Dziennik Poznański”, 1934, 1
 „Gazeta Krakowska”, 1915, 197, 207, 209, 215, 229, 233, 234,
 241, 246, 252, 266, 267, 269, 271, 273, 274,
 276, 277, 300, 307, 312, 326, 329, 332, 333,
 334, 384, 417
 „Gazeta Ludowa”, 1915, 1, 6
 1916, 1, 10, 12, 19, 22, 33, 34
 „Gazeta Polska”, 1933, 215, 312
 „Gazeta Wieczorna”, 1915, 4, 5
 „Głos”, 1918 — zapowiedź
 „Głos Lubelski”, 1926, 17
 „Goniec Krakowski”, 1918 — wydanie nadzwyczajne
- J. 355. Prasa i czasopisma „Ilustrowany Kurier Codzienny”– „Pobudka”
 „Ilustrowany Kurier Codzienny”, 1918 — 2 wydania nadzwyczajne 1935, 348
 „Kurier Poranny”, 1919, 121
 „Kurier Poznański”, 1934, 287
 1936, 436
 „Kurier Lwowski”, 1915, 125, 172
 „Naprzód”, 1918 — wydanie nadzwyczajne 9 listopada 1918
 „Na zgliszczach”, 1915, sierpień
 „Pion”, 1933, 2, 3, 9, 11, 12,
 1934, 2, 4–7, 9, 10, 17, 33,
 „Pobudka”, 1918, 5

- J. 356. Prasa i czasopisma „Problemy”–„Żołnierz Polski”
 „Problemy”, 1935, 11(12)
 „Przegląd Polityczny”, 1917, 1, 2, 4, 5, 7
 „Przegląd Poranny”, 1925, 69
 „Ruch”, 1914, 1, 2
 „Wiadomości Literackie”, 1934, 52–53
 „Wiadomości Polskie”, 1916, 59–60
 „Ziemia”, 1947, t. XXVI, nr 1–2
 „Żołnierz Polski”, 1919, 53
 1921, 63

Spis dokumentacji niearchiwalnej (aktowej) ze spuścizny Kazimierza Kaczmarczyka (P. III–35) przeznaczonej na makulaturę lub zniszczenie

L.p.	Nr i lp. spisu zdaw.-odbior.	Symbol z wykazu akt	Tytuł gazety/ czasopisma	Daty skrajne	Liczba egzemplarzy	Uwagi
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
			„Głos Wielkopolski”	1945–1960	10	
			„Polityka”	1965	1	
			„Po prostu”	1957	4	
			„Przegląd Kulturalny”	1956	1	
			„Trybuna Literacka”	1958	1	
			„Trybuna Ludu”	1956–1960	5	
			„Tygodnik Powszechny”	1948–1953	69	
			„Słowo Powszechne”	1960	5	
			„Współczesność”	1966	1	
			„Życie Częstochowy”	1953	10	

Tadeusz Vetulani

Jarosław Matysiak
Poznań

MATERIAŁY TADEUSZA VETULANIEGO (1897–1952) (P.III–47)

Tadeusz Bolesław Vetulani urodził się 13 marca 1897 r. w Sanoku jako syn Romana, profesora gimnazjum, i Elżbiety Karoliny z Kunachowiczów. W latach 1907–1914 uczył się w cesarsko-królewskim gimnazjum wyższym w Sanoku. Ósmą klasę gimnazjum ukończył na kursach naukowych dla uczniów szkół średnich galicyjskich w Wiedniu w 1915 r. Tam też w czerwcu tego samego roku zdał egzamin dojrzałości. W październiku 1915 r. rozpoczął studia jako słuchacz zwyczajny na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Wiedeńskiego; studiował filologię klasyczną, germanistykę oraz niektóre przedmioty filozofii ścisłej.

W okresie pobytu w Wiedniu pracował honorowo w Zarządzie Oddziału Wiedeńskiego Polskiego Archiwum Wojennego.

Od sierpnia 1916 r. do października 1918 r. służył w armii austro-węgierskiej w formacji pomocniczej. Do kwietnia 1919 r. pracował jako agronom w dziale hodowlanym polskich wojskowych formacji pomocniczych, a od roku 1920, w tym samym charakterze, w ramach Krakowskiego Batalionu Ochotniczego Wartowniczego.

W październiku 1919 r. rozpoczął studia na Studium Rolniczym przy Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, które ukończył w lipcu 1922 r. i uzyskał tytuł inżyniera rolnictwa.

W okresie studiów brał czynny udział w pracach Kółka Rolników działającego przy UJ. W roku akademickim 1921/1922 pełnił rolę prezesa tej organizacji.

Po ukończeniu studiów od sierpnia 1922 r. do lipca 1923 r. pracował jako rządcą majątku Wola Sławińska w województwie lubelskim, a od lipca 1923 r. do listopada 1924 r. jako administrator w majątku Polanka Wielka w województwie krakowskim.

Od lutego 1925 r. do sierpnia 1925 r. pracował jako młodszy asystent Zakładu Hodowli Zwierząt w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. We wrześniu 1925 r. został starszym asystentem w Zakładzie Szczegółowej Hodowli Zwierząt na Uniwersytecie Poznańskim.

W styczniu 1926 r. uzyskał stopień naukowy doktora z zakresu rolnictwa na Uniwersytecie Jagiellońskim na podstawie pracy *Badania nad konikiem polskim z okolic Biłgoraja* napisanej pod kierownictwem prof. Feliksa Rogozińskiego. W marcu 1929 r. habilitował się na Uniwersytecie Poznańskim z zakresu ogólnej i szczegółowej hodowli zwierząt na podstawie pracy *Dalsze badania nad konikiem polskim*.

W 1928 r. wykorzystał roczny urlop naukowy na studia w Dziale Morfologii Doświadczalnej Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach. Od lutego 1931 r. do sierpnia 1935 r. pełnił funkcję zastępcy profesora (docenta) i kierownika Zakładu Hodowli Zwierząt Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. We wrześniu 1935 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym Uniwersytetu Poznańskiego i objął tam kierownictwo Zakładu Hodowli Szczegółowej Zwierząt.

Z jego inicjatywy w lutym 1936 r. założono Zwierzyniec Koników Polskich Typu Tarpana Leśnego w Puszczy Białowieskiej, co zapoczątkowało prace hodowlane nad restytucją tarpana leśnego w warunkach rezerwatowych.

Okres 2. wojny światowej spędził w Generalnym Gubernatorstwie. W latach 1940–1943 pracował w Krakowie na stanowisku referenta Polskiego Czerwonego Krzyża. Był rzecznikiem organizacji wobec władz okupacyjnych. Przypadło mu także zadanie opieki nad polskimi jeńcami wojennymi. Wcześniej Tadeusz Vetulani odrzucił wszelkie propozycje współpracy z Niemcami, kierowane do niego jako do wybitnego profesora, dobrze znanego w niemieckim środowisku naukowym. Odmówił również wstąpienia do komisji powołanej w celu inspekcji grobów katyńskich, nie chcąc służyć propagandzie niemieckiej.

Od września 1943 r. był zatrudniony w Zarządzie Majątku Górka Narodowa i Witkowice firmy K. Buczyński i Synowie oraz w krakowskiej firmie ogrodniczo-nasiennej.

W styczniu 1945 r. przystąpił do pracy w Zarządzie Tymczasowej Komisji Administracyjnej Uniwersytetu Poznańskiego i Akademii Handlowej w Poznaniu, którą powołali przebywający w Krakowie poznańscy profesorowie, docenci, asystenci i pracownicy administracji. Został także powołany przez Wojewódzki Urząd Ziemski w Krakowie do pracy hodowlano-społecznej.

W czerwcu 1945 r. wznowił swą działalność na stanowisku kierownika Zakładu Szczegółowej Hodowli Zwierząt na Uniwersytecie Poznańskim. W tym samym roku został wyznaczony przez Ministerstwo Leśnictwa do wyjazdu na teren sowieckiej strefy okupacyjnej Niemiec w sprawie rewidacji koników zagrabionych przez Niemców z Puszczy Białowieskiej.

W 1949 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego w zakresie szczegółowej hodowli zwierząt na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego. Od roku akademickiego 1949/1950 był kierownikiem Katedry Szczegółowej Hodowli Zwierząt, a po wydzieleniu Wydziału Rolniczego ze struktur Uniwersytetu Poznańskiego i przekształceniu w Wyższą Szkołę Rolniczą został kierownikiem Katedry Szczegółowej Hodowli Zwierząt na Wydziale Zootechnicznym tej uczelni. Jednocześnie prowadził prace nad odtworzeniem warsztatu naukowego i rozszerzeniem hodowli rezerwatowej konika polskiego.

W działalności naukowej Tadeusza Vetulaniego można wyróżnić dwa główne nurty zainteresowań: biologiczny i gospodarczy. Pod wpływem prof. Leopolda Admateza z Wiednia zaczął prace nad konikami polskimi oraz pochodzeniem koni krajowych. Podjął próbę regeneracji dzikiego konia — tarpana leśnego — z materiału prymitywnych koników. Pracy tej poświęcił opracowanie *Badania nad konikiem polskim z Biłgoraja* (1929). Dzięki jego badaniom wprowadzono określenie „konik polski” do literatury hipologicznej. Przyjęta została również jego hipoteza zakładająca, że konik polski wywodzi się od odrębnej formy zoologicznej dzikiego konia, tarpana typu leśnego. Tadeusz Vetulani był nazywany ojcem konika polskiego.

Zajmował się także pochodzeniem zwierząt domowych i działalnością na polu ochrony przyrody. Poza tym prowadził badania nad mlecznością krów i owiec krajowych w kierunkach produkcji wełny i kozuchów. Ogółem ogłosił 104 publikacje.

Uczestniczył w kongresach, konferencjach krajowych i międzynarodowych, m.in. w 1939 r. reprezentował Polskę na Kongresie Hodowlanym w Zurychu. Odbił szereg wyjazdów i podróży naukowych zarówno w kraju, jak i za granicą, m.in. do Turcji (1929, 1934), Wiednia i na Morawy (1931), do Rumunii (1933), Tyrolu (1937), Niemiec i powtórnie na Morawy (1938) oraz do Szwajcarii (1938, 1939). W celach naukowych organizował spotkania z naukowcami zagranicznymi, m.in. z dr. inż. Robertem Schulzem z Wiednia (1932/1933, 1937) i z prof. Adametzem (1936).

W latach 1938–1939 był współredaktorem niemieckiego czasopisma „Zeitschrift für Tierzüchtung und Züchtungsbiologie” oraz współpracownikiem redakcji *Polskiego słownika biograficznego*.

Był m.in. członkiem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (członek zwyczajny Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego od 1939 r., sekretarz Wydziału od 1948 r., członek komitetów: Fizjograficznego, Biologicznego, Nauk Rolniczych i Leśnych), Oddziału Poznańskiego Towarzystwa Popierania Polskiej Nauki Rolnictwa i Leśnictwa (sekretarz Towarzystwa w latach 1926–1928), członkiem Komisji Fizjograficznej (od 1928 r.) i członkiem Komisji Nauk Rolniczo-Leśnych (od 1949 r.) Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Polskiej Akademii Umiejętności, członkiem Zarządu Oddziału Poznańskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, członkiem Zarządu Polskiego Towarzystwa Zoobotanicznego, w latach 1946–1949 był członkiem Polskiego Towarzystwa Naukowego Leśnego. W roku 1945 został powołany na członka Państwowej Rady Ochrony Przyrody. Był także członkiem i prezesem Związku Zawodowego Rolników z Wyższym Wykształceniem w Wilnie w okresie międzywojennym.

Pod jego kierownictwem odbyły się w latach 1945–1951 dwa egzaminy habilitacyjne i trzy doktorskie.

Tadeusz Vetulani został odznaczony medalem brązowym „Za Długoletnią Służbę”.

Zonaty od czerwca 1949 r. z Marią Godlewską. Małżeństwo miało syna Zygmunta.

Zmarł na zawał serca 24 lutego 1952 r., po tym jak zasłabł, pracując w laboratorium w Krakowie podczas wyjazdu naukowego. Został pochowany na cmentarzu Rakowickim.

Materiały Tadeusza Vetulaniego zostały przekazane do PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu: przez PAN Archiwum w Warszawie w 1972 r. (ks. nab. „B” poz. 16), Bibliotekę Główną Akademii Rolniczej w Poznaniu (ks. nab. B, poz. 22), Bibliotekę Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (ks. nab. „B”, poz. 349). Spuścizna została uporządkowana i zinwentaryzowana przez Jarosława Matysiaka w latach 2014–2015. Rozmiar zespołu wynosi 1,95 m.b. Spuścizna zawiera materiały z lat 1868–2007. Została podzielona na 7 zasadniczych grup zgodnie z metodami porządkowania przyjętymi w Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie.

Grupa I, licząca 14 jednostek archiwalnych i zawierająca materiały z lat 1925–1952, została podzielona na 2 podgrupy: A. Opracowania, artykuły, referaty, głosy w dyskusji; B. Materiały warsztatowe. Archiwalia zostały uporządkowane chronologicznie i rzeczowo.

W podgrupie pierwszej znajdują się kolejne redakcje pracy *Wzdłuż Anatolii. Szkice wschodoznawcze Instytutu Wschodniego w Warszawie*

oraz rękopisy i maszynopisy opracowań i artykułów dotyczących tarpana leśnego, konika polskiego, hodowli owiec. W skład podgrupy drugiej wchodzi materiały warsztatowe dotyczące hodowli bydła, owiec oraz koników polskich.

Grupa II, składająca się z materiałów z lat 1919–1955, licząca 32 jednostki archiwalne, została podzielona na 3 podgrupy: A. Działalność organizacyjno-naukowa; B. Działalność zawodowa i w innych instytucjach; C. Działalność redakcyjno-wydawnicza, związkowa. Do uporządkowania zastosowano układ chronologiczny i rzeczowy.

W pierwszej podgrupie z lat 1922–1955 znajdują się m.in. materiały dotyczące pracy na Uniwersytecie Poznańskim, na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, działalności w towarzystwach naukowych, udziału autora spuścizny w kongresie, zjazdach, konferencjach, wyjazdach naukowych.

W podgrupie drugiej z lat 1919–1952 znajdują się m.in. materiały związane z pracą w rezerwacie koników polskich i żubrów w Puszczy Białowieskiej (w tym dokumentacja wojennych losów i rewindykacji zagrabionych przez Niemców zwierząt podczas 2. wojny światowej), pracy w Oddziale Polskiego Czerwonego Krzyża w Krakowie w latach 2. wojny światowej.

W podgrupie trzeciej z lat 1920–1949 umieszczono m.in. korespondencję z redakcjami czasopism i wydawnictw oraz materiały działalności związkowej. Wykaz czasopism i wydawnictw współpracujących z autorem spuścizny, opracowany alfabetycznie, został ujęty w aneksie.

W grupie III, liczącej 22 jednostki, znajdują się archiwalia zawierające materiały biograficzne z lat 1908–1952, m.in. życiorysy oraz wykaz prac własnych, dyplomy, nominacje, powołania, podziękowania, archiwalia dotyczące studiów na Uniwersytecie Jagiellońskim, ślubu T. Vetulaniego oraz narodzin syna Zygmunta. Grupę zamykają materiały gospodarcze, pokwitowania nadań i odbiorów, dotyczące stanu zdrowia oraz zgonu i pogrzebu autora spuścizny.

Grupa IV liczy 19 jednostek i obejmuje korespondencję z lat 1921–1952, w tym 1 j.a. z korespondencją wychodzącą, 18 j.a. z korespondencją wpływającą. Kopie pism wychodzących oraz listy wpływające ułożono alfabetycznie. Całość zaopatrzone w aneksy.

Grupa V, materiały o twórcy spuścizny i osób obcych, licząca 3 jednostki z lat 1927–2007, zawiera m.in. recenzje prac T. Vetulaniego oraz artykuły i wycinki prasowe o twórcy spuścizny.

Grupa VI, obejmująca materiały rodzinne i osób obcych z lat 1868–1969, składa się z 26 jednostek. Zawiera materiały i korespondencję

dotyczące rodziny twórcy spuścizny, m.in.: żony Marii, matki Karoliny Elżbiety, ojca Romana, siostry Marii, braci Adama, Kazimierza i Zygmunta, materiały majątkowe i korespondencję rodziny Kunachowiczów, fotografie krewnych T. Vetulaniego. Grupę zamykają materiały osób obcych.

Grupa VII, załączniki, liczy 2 jednostki pochodzące z lat 1926–1952 i zawiera nadbitki prac i artykułów T. Vetulaniego, nadbitki prac i artykułów, prace i opracowania osób obcych oraz druki. Nadbitki prac autorstwa twórcy spuścizny ułożono chronologicznie, natomiast nadbitki osób obcych alfabetycznie wg nazwisk autorów i ujęto w aneksach.

Z zespołu wyłączono opracowania *Księga pamiątkowa Gimnazjum Męskiego w Sanoku 1888–1958*, Kraków 1958, oraz Piotra Daszkiewicza i Jeana Aikhenbauma *Aurochs, le retor... d'une supercherie nazie*, Paris 1999, i włączono je do biblioteki podręcznej PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu. Do brakowania przeznaczono gazety i czasopisma ogólnokrajowe oraz regionalne wydane po 1945 r.

W PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu spuściznie nadano sygnaturę P.III–47. W Systemie Ewidencji Zasobu Archiwalnego SEZAM zespół otrzymał numer 47. Inwentarz liczy 118 jednostek archiwalnych. Dołączono do niego 8 aneksów.

Źródła i bibliografia

1. Materiały Tadeusza Vetulaniego, Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu, P.III–47, j.a. 48–50.
2. *Dzieje akademickich studiów rolniczych i leśnych w Wielkopolsce 1919–1969*, pod red. S. Barbackiego, Z. Borny i E. Matusiewicz, Poznań 1970.
3. *Vetulani Tadeusz Bolesław (1897–1952)*, [w:] *Poczet członków Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, pod red. A. Pihan-Kijasowej, Poznań 2008, s. 431.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	pozycja inwentarza
I. Materiały twórczości naukowej	1–14
A. Opracowanie, artykuły, referaty, głosy w dyskusji	1–9
B. Materiały warsztatowe	10–14
II. Materiały działalności organizacyjno-naukowej, zawodowej, redakcyjno-wydawniczej, związkowej	15–46
A. Działalność organizacyjno-naukowa	15–32
B. Działalność zawodowa i w innych instytucjach	33–43

C. Działalność redakcyjno-wydawnicza, związkowa	44–46
III. Materiały biograficzne	47–68
IV. Korespondencja	69–87
A. Korespondencja wychodząca	69
B. Korespondencja wpływająca	70–87
V. Materiały o twórcy zespołu	88–91
VI. Materiały rodzinne, osób obcych	92–116
VII. Załączniki	117–118
Aneksy	1–8

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

A. Opracowanie, artykuły, referaty, głosy w dyskusji

1. *Charakteristik der Tierzuchtverhältnisse mancher Gegenden Nordostanatoliens*
Opracowanie
Ok. 1936, rkp., niem., l., k. 72
2. Jw.
Opracowanie oraz 1. i 2. korekta autorska
1937, rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 215
3. *Wzdłuż Anatolii. Szkice wschodznawcze Instytutu Wschodniego w Warszawie*
Opracowanie, 2. korekta autorska
1937, rkp., druk, l., k. 259
Druk: 1937
4. Jw.
Opracowanie, 3. korekta autorska
1937, rkp., druk, l., k. 148
5. Jw.
Opracowanie, 4. korekta autorska
1937, rkp., druk, l., k. 148
6. *Konik polski, hodowla koni, owiec*
Artykuły
1927–1939, rkp., masz., j. franc., niem., pol., l., k. 228, zob. aneks 1
7. Jw.
Artykuły, referaty
1945–1952, rkp., masz., j. pol., ros., l., k. 213, zob. aneks 1
8. *O koniku polskim*
Tarpan

Referat i fragment referatu
1927, 1950, rkp., masz., l., k. 19

9. Referaty Jana Grabowskiego, Romana Prawocheńskiego, Edwarda Bairda, Jana Rostańskiego
Ministerstwo Ziem Odzyskanych, IV Sesja Rady Naukowej dla Zagadnień Ziem Odzyskanych, 18–21 grudnia 1946 r.
I Sesja Naukowa Wydziału Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu we Wrocławiu, 20 grudnia 1950 r.
Głosy w dyskusji, streszczenia przemówień
Przed 1939–1950, masz., masz. pow., l., k. 17

B. Materiały warsztatowe

10. Bydło, owce — rasy, hodowla, wydajność z hodowli
Wypisy z literatury, notatki, korespondencja, druk, fotografia
1925–1926, rkp., masz., druk, j. niem., pol., rum., l. i sz., k. 40
+ s. 16 + fot. 1
11. Konik polski
Notatki, wypisy z literatury, artykuły i wycinki prasowe, fotografie
1927–1939, rkp., j. niem., pol., l., k. 102, fot. 17 + neg. 8
12. Jw.
Świadectwa pochodzenia, kwity
1927, rkp., druk, l., k. 8
13. Konik polski, ochrona przyrody
Notatki, wypisy z literatury, artykuły i wycinki prasowe
1940–1952, rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 69
14. Jw.
Fotografie, wywołane negatywy
Przed 1939–1951, fot. 41, 7 albumów wywołanych negatywów, 5 negatywów luzem

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACYJNO- -NAUKOWEJ, ZAWODOWEJ, REDAKCYJNEJ, ZWIĄZKOWEJ

A. Działalność organizacyjno-naukowa

15. Uniwersytet Poznański Zakład Szczegółowej Hodowli Zwierząt
Rachunki, rozliczenia, zaproszenia, korespondencja
1926–1939 i b.d., rkp., masz., masz. pow., druk, j. ang., franc.,
niem., pol., l., k. 168

16. Jw.
Opinia, sprawozdanie, plany i druki obrad zjazdów i kongresów, wycinek prasowy, korespondencja
1948–1949, rkp., masz., masz. pow., druk, j. ang., czes., franc., niem., pol., węg., l., k. 193
17. Jw.
Protokół lustracji Ogrodu Zoologicznego w Łodzi 30 listopada 1950 r., zaproszenia, korespondencja
1950, rkp., masz., masz. pow., druk, j. ang., franc., niem., pol., l., k. 76
18. Jw.
Zaproszenia, program zjazdu zootechników, notatki, korespondencja
1951–1955 i b.d., rkp., masz., masz. pow., druk, j. ang., franc., hol., niem., pol., l. i sz., k. 152, fot. 15
19. Jw.
Sprawozdania, protokół, korespondencja
1945–1947, rkp., masz., masz. pow., druk, j. ang., franc., niem., pol., l., k. 110
20. Uniwersytet Stefana Batorego Zakład Hodowli Zwierząt
Wykaz konwersatoriów studentów ogłoszonych od 1 lutego 1931 r., wyciąg z rachunków Stowarzyszenia Grona Nauczycielskiego USB, program prac doświadczalnych i selekcyjnych Zootechnicznego Zakładu Doświadczalnego w Swisłoczy na rok 1935/1936, korespondencja
1933–1935 i b.d., rkp., masz., l., k. 11
21. Polskie Towarzystwo Zootechniczne
Statut, zadania Towarzystwa, zaproszenia, program zjazdu, korespondencja
1922–1951, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 82
22. Towarzystwo Popierania Polskiej Nauki, Rolnictwa i Leśnictwa Oddział Poznański
Sprawozdanie, protokoły, odezwa, notatki, korespondencja
1927–1928, rkp., masz., l., k. 16
23. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk Komisja Matematyczno-Przyrodnicza, Komitet Fizjograficzny
Sprawozdania, notatki, zaproszenia, korespondencja
1939–1952, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 30
24. Polskie Towarzystwo Przyrodników im. Kopernika Oddział Poznański

- Polskie Towarzystwo Naukowe Leśne Zarząd Oddziału Poznańskiego
Zaproszenia, korespondencja
1945–1951, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 19
25. Polska Akademia Umiejętności Komisja Fizjograficzna, Komisja Nauk Rolniczo-Leśnych
Sprawozdania, notatki, zaproszenia, korespondencja
1939–1952, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 23
26. Państwowa Rada Ochrony Przyrody
Zaproszenia, programy zjazdów, opinia o projekcie dekretu w sprawie ochrony przyrody, delegacje służbowe, korespondencja
1945–1951, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 44
27. IV Międzynarodowy Kongres Zootechniczny, Zurych, 8–11 sierpnia 1939 r.
Zaproszenie, informator i lista uczestników, program, foldery, ulotki, druki reklamowe, pocztówki, fotografie
1939–1940, rkp., masz., druk, j. ang., franc., niem., pol., wł., l. i sz., l., k. 223, fot. 3
28. II Doroczny Zjazd Grona Przyjaciół Zwierzyńca Koników Typu Tarpana Leśnego w Puszczy Białowieskiej, Białowieża, 9 maja 1938 r.
Protokół
1938, rkp., masz., l., k. 1
29. Internationale Tierzucht-Tagung, Zurych, 8–9 października 1947 r. Zjazd Kierowników i Asystentów Doświadczalnych Zakładów Roślinnych i Zootechnicznych, Warszawa, 9–18 grudnia 1947 r.
Zaproszenie, programy, rachunek diet i kosztów podróży, korespondencja
1947, rkp., masz., masz. pow., druk, j. ang., franc., niem., pol., wł., l., k. 18
30. Konferencje naukowe Poznańskiego Oddziału Zrzeszenia Przyrodników Marksistów, 3–4 marca, 17–18 marca, 31 marca, 28–29 kwietnia, 12–13 maja 1951 r.
Program obrad, karty uczestnictwa, notatki
1951, rkp., masz., masz. pow., l., k. 34
31. Wyjazdy naukowe do Turcji: wrzesień–listopad 1929; 27 lipca–14 października 1934 r.
Przepustki, upoważnienia, wizytówki, notatki, korespondencja
1928, 1934, rkp., masz., druk, j. pol., tur., l., k. 26, fot. 1

32. Wyjazd naukowy do Rumunii we wrześniu 1933 r.
Bilety, plan Bukaresztu, mapy Rumunii z zaznaczonym zasięgiem występowania różnych ras koni, owiec, świń oraz taury-ny, wizytówka, druki
1930, 1933, rkp., masz., druk, j. franc., pol., rum., l. i sz., k. 25

B. Działalność zawodowa i w innych instytucjach

33. Rezerwat koników typu tarpana leśnego w Puszczy Białowieskiej
Rejestry hodowlane klaczy i ogierów
1936–1952, rkp., druk, l. i sz., k. 57
34. Jw.
Wojenne losy i rewindykacja — wykazy koników, wyciągi, sprawozdania, notatki, korespondencja
1940–1947, rkp., masz., l., k. 61
35. Jw.
Notatki z obserwacji koników
1949–1951, rkp., masz., l., k. 257, fkp. 1
36. Rezerwat koników typu tarpana leśnego i żubrów w Puszczy Białowieskiej
Sprawozdania, zawiadomienia, wycinki prasowe, rachunki, korespondencja
1945–1948, rkp., masz., druk, j. ang., niem., pol., k. 274, fot. 1
37. Rezerwat koników typu tarpana leśnego w Puszczy Białowieskiej
Sprawozdania, notatki, rachunki, korespondencja
1949–1952, rkp., masz., druk, l., k. 273
38. Wojskowy Oddział Odbioru Bydła w Podgórzu-Wisłe
Zestawienia spożycia furazu, ściółki, paliwa, stan bydła, koni, drobiu
1919, rkp., masz., l., k. 4
39. Pokaz koni w Tarnogrodzie, Tarnogród 29.08.1927 r.
Pokaz koników w Jaworowie
Protokoły komisji sędziowskich
1927 i b.d., rkp., masz., l., k. 6
40. Polski Czerwony Krzyż Zarząd Okręgu w Krakowie
Przepustki, zaświadczenia, pobory, pokwitowania wpłat, ko-respondencja
1940–1948, rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 112
41. Polski Czerwony Krzyż Zarząd Okręgu w Krakowie Referat Biura PCK dla spraw Jeńców

- Wykazy materiałów, ubrań, żywności otrzymanych i przekazanych dla jeńców, korespondencja
1942–1945, rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 290
42. K. Buszczyński i Synowie Hodowla Nasion Spółka Akcyjna Zarząd Majątku Górka Narodowa i Witkowice
Legitymacja służbowa, przepustka, wykazy: poborów, zasiłków, przydziały żywności, korespondencja
1943–1945, rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 40
43. Delegat Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, Przewodniczący Komisji nr 1 do przeprowadzenia licencji ogierów i rejestracji klaczy hodowlanych
Terminy działalności Komisji, sprawozdanie, korespondencja
1945, rkp., masz., l., k. 6

C. Działalność redakcyjno-wydawnicza, związkowa

44. Kontakty z redakcjami czasopism, gazet, wydawnictw
Instrukcja dla współpracowników, korespondencja wychodząca i wpływająca
1935–1949 i b.d., rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 90, zob. aneks 2
45. *Wzdłuż Anatolii. Szkice wschodoznawcze Instytutu Wschodniego w Warszawie*
Projekt okładki tureckiego wydania, spis osób, które otrzymały pracę, zdjęcia, które zostały umieszczone w pracy
1937, rkp., druk, j. pol., tur., l., k. 31, fot. 55
46. Związek Zawodowy Rolników i Leśników z Wyższym Wykształceniem
Sprawozdanie z działalności Zarządu, Memoriał w sprawie Studium Rolniczego przy Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, pokwitowanie wpłaty
1934, 1939, rkp., masz., druk, l., k. 18

III. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

47. Curriculum vitae, życiorysy, wnioski, kwestionariusze, arkusz spisowy
1928–1950, rkp., masz., druk, j. ang., niem., pol., l., k. 18

48. Dokumenty przebiegu nauki szkolnej i studiów
Świadectwa: szkolne (w tym maturalne), obecności na seminariach i kolokwiach, dyplom doktorski, zaświadczenia, korespondencja w sprawie stypendium
1908–1920, rkp., masz., druk, j. łac., niem., pol., l., k. 49
49. Studia na Uniwersytecie Jagiellońskim
Notatki
Ok. 1922 i b.d., rkp., j. ang., niem., pol., sz., k. 32
350. Wydział „Kółka Rolników” Uniwersytetu Jagiellońskiego
Sprawozdania, teksty przemówień T. V., rezolucja, odezwy, protokół, odpisy, spisy absolwentów Studium Rolniczego, artykuły i wycinki prasowe
1920–1923, rkp., masz., druk, l. i sz., k. 104
51. Dokumenty osobiste, dotyczące pracy i działalności
Służba w armii austro-węgierskiej, nominacja, paszport, legitymacje, legitymacje członkowskie, karta pracy, poświadczenia, zaświadczenia, zezwolenia, przepustki, bilet miesięczny, korespondencja
1916–1950, rkp., masz., druk, j. niem., pol., ros., l. i sz., k. 222
52. I Zjazd Absolwentów Studium Rolniczego Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 1–2 lipca 1927 r.
Zjazd Byłych Słuchaczy Studium i Wydziału Rolniczego Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 2–3 marca 1935 r.
Zaproszenia, tekst przemówienia T. V., adresy absolwentów Studium Rolniczego UJ, program, notatki, korespondencja
1927–1936, rkp., druk, l., k. 30, fot. 1
53. Ślub
Spisy osób, które otrzymały zawiadomienia o ślubie, przysłały życzenia i gratulacje; podziękowanie, korespondencja w sprawie organizacji przyjęcia weselnego
1949, rkp., masz., druk, l., k. 104
54. Jw.
Życzenia i gratulacje
1949, rkp., masz., druk, l., k. 134
55. Narodziny syna Zygmunta
Życzenia i gratulacje
1950, rkp., masz., druk, l., k. 21
56. Zapiski osobiste
Notesy, terminarze, kalendarzyki kieszonkowe
1934–1952, rkp., druk, l. i sz., k. 367

57. Wykazy: adresatów, osób potrzebujących pomocy, informacje o losach krewnych, znajomych i formie udzielonej im pomocy, sprawozdania z podróży, spis mebli
Notatki
1939–1948 i b.d., rkp., masz., l., k. 79
58. Mieszkanie, żywność, środki czystości, odzież, obuwie, komunikacja, leczenie, pomoc rodzinie, inne
Wydatki miesięczne
1940–1952, rkp., l., k. 203
59. Słówka i zwroty językowe angielskie
Notatki
1947, rkp., j. ang., pol., sz., k. 45
60. Okres nauki w gimnazjum, zdjęcia z: żoną, matką, braćmi, siostrą, synem, innymi członkami rodziny, portretowe, legitymacyjne
Fotografie
Przed 1914–1951 i b.d., fot. 53, neg. 1, klatki filmu 2
61. Zdjęcia ze współpracownikami i naukowcami polskimi oraz zagranicznymi, studentami
Fotografie
1916–1950 i b.d., fot. 21
62. Zakład Ubezpieczeń Społecznych
Pokwitowania wpłat, zaświadczenie, korespondencja
1947–1952, rkp., masz., masz. pow., druk, l., k. 24
63. Materiały gospodarcze
Pokwitowania, kwity, nakazy płatnicze, rachunki za media
1934–1945, rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 307
64. Jw.
Pokwitowania, kwity, nakazy płatnicze, rachunki za media
1946–1952, rkp., masz., druk, l., k. 267
65. Dowody nadania i odbioru, znaczki pocztowe
1939–1951, rkp., masz., druk, j. franc., niem., pol., l., k. 690
66. Materiały dotyczące stanu zdrowia
Wyniki badań, recepty, pokwitowanie, zdjęcia rentgenowskie
1948–1951 i b.d., rkp., l., k. 46, fot. 4
67. Materiały dotyczące zgonu i pogrzebu
Kondolencje
1952, rkp., masz., druk, j. franc., pol., l., k. 91
68. Jw.
Nekrologi, klepsydry, rachunek za pogrzeb
1952, rkp., druk, l., k. 30

IV. KORESPONDENCJA**A. Wychodząca**

69. Osoby i instytucje A–Z i adresaci nieustaleni
1939–1951 i b.d., rkp., masz., druk, j. ang., franc., niem., pol.,
ros., l., k. 114, zob. aneks 3

B. Wpływająca

70. Osoby i instytucje A–B
1921–1951, rkp., masz., druk, j. franc., niem., pol., l., k. 198,
fot. 2, zob. aneks 4
71. Jw. C–D
1939–1951 i b.d., rkp., masz., druk, j. franc., niem., pol., l.,
k. 194, zob. aneks 4
72. Jw. E–F
1939–1951 i b.d., rkp., masz., druk, j. franc., niem., pol., l.,
k. 184, zob. aneks 4
73. Jw. G–H
1924–1951 i b.d., rkp., masz., druk, j. czes., niem., pol., l.,
k. 168, zob. aneks 4
74. Jw. I–J
1939–1951 i b.d., rkp., masz., j. ang., franc., pol., l., k. 105,
zob. aneks 4
75. Jw. K
1939–1951 i b.d., rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 181,
zob. aneks 4
76. Jw. L
1939–1952 i b.d., rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 101,
fot. 1, zob. aneks 4
77. Jw. Ł–M
1924–1951 i b.d., rkp., masz., druk, j. ang., pol., l., k. 227, zob.
aneks 4
78. Jw. N–O
1939–1951 i b.d., rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 143,
zob. aneks 4
79. Osoby P
1923–1951 i b.d., rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 206,
zob. aneks 4
80. Jw. R
1925–1952 i b.d., rkp., masz., druk, k. 169, zob. aneks 4

81. Jw. Sagan Lubomir–Sołtysiński Józef
1948–1980 i b.d., rkp., masz., druk, j. ang., pol., ros., k. 219,
zob. aneks 4
82. Jw. Soukup Josef–Świerzowicz Jan
1934–1951 i b.d., rkp., masz., druk, j. czes., pol., k. 129, zob.
aneks 4
83. Staškiewiczowie Jadwiga i Grzegorz
1940–1952 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 127
84. Jw. T–V
1948–1980 i b.d., rkp., masz., druk, j. ang., pol., ros., l., k. 56,
zob. aneks 4
85. Osoby i instytucje W
1921–1952 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 143, zob. aneks 4
86. Osoby i instytucje Z
1924–1951 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 165, zob. aneks 4
87. Osoby Ż, nadawcy nieustaleni, puste koperty
1921–1952 i b.d., rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 191,
zob. aneks 4

V. MATERIAŁY O TWÓRCY ZESPOŁU

88. T. V.
Artykuły i wycinki prasowe
1928–2007, druk, j. niem., pol., l. i sz., k. 84 + s. 209
89. Jw.
Recenzje prasowe *Wzdłuż Anatolii. Szkice wschodoznawcze
Instytutu Wschodniego w Warszawie*
1937, druk, l., k. 2
90. Stefan Uhma, Tadeusz Vetulani w pracy *Polskiego Czerwonego
Krzyża w Krakowie w czasie okupacji niemieckiej 1939–1945 roku*
Opracowanie
1957, masz., l., k. 95

VI. MATERIAŁY RODZINNE, OSÓB OBCYCH

91. Elżbieta Karolina Vetulani — matka
Świadectwa: chrztu, małżeństwa, paszporty, kenkarta, legity-
macja, książeczka PKO, zaświadczenia, zawiadomienie, po-
kwitowania przekazów i wpłat, druki urzędowe, wizytówka,
korespondencja, fotografie, 3 pukle włosów wnuków

- 1884–1946, rkp., masz., druk, j. łac., niem., pol., l. i sz., k. 119, fot. 9
92. Jw.
Przepisy kulinarne, notatki
1914–1946, rkp., l. i sz., k. 118
93. Jw.
Dewocjonalia, druki dewocyjne
1900–1942 i b.d., druk, j. franc., niem., pol., l. i sz., k. 37
+ s. 47 + s. 169 + s. 265 + s. 62 + s. 62 + s. 47 + s. 30
94. Jw.
Klepsydry, rachunki za pogrzeb, kondolencje, podziękowania
za kondolencje
1948, rkp., masz., druk, l., k. 146
95. Jw.
Korespondencja wpływająca Anioł–Vetulani Tadeusz
1910–1948 i b.d., rkp., masz., l., k. 148
96. Jw.
Korespondencja do Tadeusza Vetulaniego
1925 [?]-1948, rkp., masz., l., k. 287
97. Jw.
Korespondencja wpływająca Vetulani Wanda–Zaleski Karol
i nadawcy nieustaleni
1893–1946 i b.d., rkp., masz., l., k. 190
98. Roman Vetulani — ojciec
Akty chrztu, świadectwo egzaminu zawodowego, testament,
poświadczenia, mianowanie na członka honorowego macierzy
szkolnej, notka prasowa, fotografia portretowa
1883–1931 i b.d., rkp., druk, l., k. 13, fot. 1
99. Elżbieta Vetulani — siostra
Świadectwa: chrztu, szkolne, zeszyt z notatkami, rysunek,
klepsydra, fotografia portretowa
1906–1921 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 68 + fot. 1
100. Maria Józefa Vetulani — siostra
Świadectwa, indeks, dyplom, legitymacje, klepsydra, rachunek
za pogrzeb, zbiór wierszy, korespondencja, fotografie
1905–1945, rkp., masz., druk, j. niem., pol., l. i sz., k. 65
+ fot. 13
101. Adam Vetulani — brat
Artykuły i wycinki prasowe, zawiadomienie o ślubie, wizytówka,
korespondencja, fotografie

- 1925–1948 i b.d., rkp., masz., druk, j. franc., pol., l., k. 35 + fot. 9
102. Zygmunt Vetulani — brat
Dyplom, program wizyty, artykuły i wycinki prasowe, kalendarzyki, wizytówki, klepsydra, fotografie, korespondencja wpływająca od T. V.
1915–1945 i b.d., rkp., masz., druk, j. franc., niem., pol., l. i sz., k. 162 + fot. 30
103. Irena Vetulani — bratowa, żona Adama Vetulaniego
Jan i Jerzy Vetulani — dzieci Ireny i Adama Vetulanich
Nadbitki artykułów, rysunki, wiersze, świadectwo szczepienia ospy, korespondencja
1939–1957, rkp., masz., druk, l., k. 30 + fot. 1
104. Adam i Irena Vetulani — Vetulani Kazimierz
Korespondencja do Tadeusza Vetulaniego
1925–1980 i b.d., rkp., masz., druk, l., k. 149, zob. aneks 5
105. Maria Vetulani — żona
Notatki, potwierdzenia odbioru, korespondencja wpływająca i wychodząca, fotografia
1943–1969, rkp., masz., druk, j. franc., niem., pol., ros., l. i sz., k. 56, fot. 1
106. Jw.
Korespondencja wpływająca od Adama, Ireny, Jana, Jerzego i Tadeusza Vetulanich
1947–1952, rkp., l., k. 123
107. Jw.
Notatki, korespondencja w sprawie konika polskiego
1952–1960 i b.d., rkp., masz., j. niem., pol., ros., l. i sz., k. 90
108. Vetulani Maria — Vetulani [?]
Korespondencja do Tadeusza Vetulaniego
1925–1951 i b.d., rkp., masz., druk, j. czes., franc., pol., l., k. 253, zob. aneks 5
109. Zygmunt Vetulani — syn
Korespondencja wpływająca
1952–1970, rkp., masz., kkp., l., k. 4
110. Jadwiga Godlewska — teściowa
Aleksandra Godlewska — szwagierka
Pokwitowania, korespondencja, fot.
1946–1969 i b.d., rkp., druk, l., k. 37, fot. 2

-
111. Wanda Vetulani — córka Zygmunta Vetulaniego
Kazimierz Franciszek Vetulani — przyrodni brat Tadeusza Vetulaniego
Stanisław Vetulani — siostrzeniec Tadeusza Vetulaniego
Wanda Vetulani — krewna
Zofia Vetulani — krewna
Relacja z wizyty Wandy Vetulani u marszałka Piłsudskiego, nekrologi, notatki, książeczka PKO, korespondencja 1936–1970, rkp., masz., kkp., druk, l. i sz., k. 11 + s. 64
112. Tabaczyńska Zofia
Wniosek o pomoc Polakom wysiedlonym w głąb Rosji Sowieckiej, notatki, korespondencja 1940, 1944, rkp., masz., druk, l., k. 5
113. Kunachowiczowie
Odpis wierzitelny, spis majątku ruchomego, inwentarz, rachunki, wykazy dochodu, pełnomocnictwo, rezolucje sądowe, druki służbowe, nekrolog, korespondencja do Tadeusza Vetulaniego 1868–1951, rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 231, zob. aneks 6
114. Członkowie rodziny, krewni, znajomi
Fotografie 1932–1941 i b.d., fot. 6
115. Leopold Adametz
Artykuł *Über den gegenwärtigen Stand der Zucht des polnischen Rotviehs*, notatki prasowe z okazji 70. urodzin, tekst notki prasowej [?] informującej o śmierci L. A., korespondencja wpływająca do T. V., tekst kondolencji do wdowy 1925–1941, rkp., masz., druk, j. niem., pol., l., k. 32
116. Der Kommandeur der Sicherheitspolizei und des SD für den Distrikt Krakau Aussendienststelle Tarnow
Dyrektor Zarządu Okręgowego w Poznaniu Państwowych Nieruchomości Ziemijskich do wszystkich administratorów zespółów okręgu poznańskiego
Andrzej Kunachowicz do Marii Zachariasowej
Zofia Łysakowska do Sądu Okręgowego w Krakowie Wydział I Cywilny (Niesporny)
Korespondencja wpływająca i wychodząca, także nieustalona, wiersze Wincentego Bąkowskiego, Jadwigi Zubrzyckiej

i anonimowe, nuty Józefa Jajko, życiorysy Czesławy Uleżło i Ryszarda Trynkowskiego, fot. Wacława Rzewuskiego i N.N. 1921–1951, rkp., masz., j. niem., pol., l., k. 24, fot. 14

VII. ZAŁĄCZNIKI

117. T. V.
Nadbitki prac
1930–1952, druk, j. franc., niem., pol., l. i sz., k. 140, zob. aneks 7
118. Osoby obce A–Ż
Opracowania, artykuły, referaty i nadbitki prac, ogłoszenia, artykuły i wycinki prasowe, foldery turystyczne, ulotki reklamowe, mapy
Po 1926–1951 i b.d., rkp., masz., j. niem, pol., l. i sz., k. 126 + fkp. 2, zob. aneks 8

ANEKS 1

- J. 6. Konik polski, hodowla koni, owiec
Memoriał w sprawie ochrony resztek konika polskiego przed zagładą celem użycia ich dla celów hodowlanych
Hoyer Henryk Dr Prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego „Anatomia porównawcza zwierząt domowych” z 206 rycinami, Kraków, Polska Akademia Umiejętności, 1927
Das Panje — Pferd
Konik polski w zbiorach muzealnych
Beitrag zur Kenntnis des polnischen Landpferdes
Wrażenia hodowlane z Rumunii
Wrażenia z targu koni remontowych w Oszmianie
Memoriał w sprawie wprowadzenia konika polskiego typu „Tarpana leśnego” do rezerwatu Puszczy Białowieskiej
Résultats des recherches sur petit cheval indigène polonais („konik“ polonais) aisi que sur le problem du tarpan
Nowe przyczynki do pochodzenia i historii zwierząt domowych
Pierwsze spostrzeżenia na drodze do regeneracji europejskiego tarpana leśnego w Puszczy Białowieskiej. O zmianie maści koni bielejących w ziemie
Erste Beobachtungen auf dem Wege zur Rückzüchtung des europäischen Waldtarpans im Urwalde von Białowieża. Über den Farbenwechsel winterweisser Pferde

Neue Beiträge zur Herkunft und Geschichte der Haustiere
Badania nad konikiem polskim

- J. 7. Jw.
O regeneracji leśnego tarpana w Białowieży
Dalsze próby dzielności konika polskiego w zaprzęgu
O sezonowych zmianach grubości wełny u owiec
W sprawie unowocześnienia systemu tabunowej hodowli koni
O poprawę wełny owiec krajowych poprzez „merynizację”
*Nowszy przyczynek do badań nad problemem tarpana, ze szczegól-
 nym uwzględnieniem tarpana leśnego*
*Problem tarpana na tle najnowszego wydawnictwa Akademii
 Nauk ZSRR o historii koni w Starym Świecie (1949)*
Akademia Nauk ZSRR. Prace Instytutu (?), tom XVII
*Znaczenie badań nad dziedziczeniem i kontynuacją dla hodowli
 zwierząt i medycyny weterynaryjnej*
*Nowikow, Ogólna zootechnika. Moskwa 1950. Rozdział 21. Po-
 chodzenie zwierząt domowych. Czas pojawienia się ssaków na zie-
 mi i ich udomowienie*
*Na drodze do odhodowania krótkiej stojącej grzywy u koników
 polskich typu tarpana leśnego w rezerwacie Puszczy Białowieskiej*

ANEKS 2

- J. 44. Kontakty z redakcjami czasopism, gazet, wydawnictw
 „Chłopska Gospodarka”
 „Hodowca Koni”
 „Jeździec i Hodowca”
 „Medycyna Weterynaryjna”
 „Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne”
 „Przegląd Hodowlany”
 Redakcja *Polskiego słownika biograficznego*
 Redakcja „Ziemi”
 „Rzeczpospolita”
 „Trybuna Ludu”
 „Tygodnik Powszechny”
 „Wszechświat”
 „Zeitschrift für Tierzüchtung und Züchtungsbiologie”

ANEKS 3

J. 69.	Korespondencja wychodząca. Osoby i instytucje A–Ż		
	Abteilung Wissenschaft und Unterricht beim Gouverneur des Distriktes Krakau	1943	1. 1
	Abteilung Ernährung und Landwirtschaft im Amt des Chefs des Distriktes Lublin	1940	1. 1
	Adametz Familie	1941	1. 1
	Akcyjny Bank Hipoteczny w Warszawie		
	Oddział w Krakowie	1941–1945	1. 13 + weksli 13
	Baudiensthauptmann	1944	1. 1
	Callan L.L. Jr.	1948	1. 1 + tel.
	Centrala Zbytu i Produktów Przemysłu Węglowego w Poznaniu	1948	1. 1
	Chomyszyn Mirosław	1939	tel. 1
	Deutsches Roten Kreuz beim Generalgouverneur in Krakau	1941–1943	1. 9
	Devisenstelle in Krakau	1941	1. 1
	Dominiak M.	1940	1. 1
	Doubrawski Maximilian	przed 1939, 1940	1. 1 + tel.
	Dubiski Józef	1949	1. 16 + tel. 3
	Engeler Willy	1940	1. 1
	Firma J. Drabek i Co.	1943	1. 1
	Folejewski	b.d.	tel. 1
	Heck Lutz	1941–1943	1. 3
	Horn	1941	1. 1
	Jagmin Janusz	1945	1. 1
	Jasiński Roman	1940	1. 1
	Karpiński J.J.	1940	1. 1
	Komisja Odbudowy Uniwersytetu Poznańskiego	1946	1. 1
	Kowalska	1948	tel.
	Kozyński Stefan	1942	1. 1

Kunachowiczowie	1946, b.d.	tel. 2
Landesoberverwaltungsrat	1944	1. 1
Łopatkowie	1948	1. 1
Łysakowska Waleria	1950	1. 1
Ministerstwo Przemysłu i Handlu w Warszawie	1948	1. 1
Murkowska Emilia	1951	
		tel. 1
Niedzielski Marian	1949	1. 1
Nuretlin-Bey Mehmet	1934	1. 1
Oberlandesverwaltungsrat	1944	1. 1
Okutman Sabri	1945	1. 1
Olszewski Wojciech	1942	1. 1
Orłowski Leon	1943	1. 1
Oteli Hayat	1930	1. 1
Paulus Oskar	1947	1. 1
Poznańska Dyrekcja Odbudowy w Poznaniu	1946	1. 1
Prowincjał Ojców Kapucynów w Krakowie	1948	tel. 1
Rada Główna Opiekuńcza Wydział Pomocy Ludności	1943	1. 2
Rejonowy Urząd Telefoniczno- -Telegraficzny w Poznaniu	1950	1. 1
Rektorat Uniwersytetu Poznańskiego	1945, 1947	1. 2
Rose Marie	1943	1. 1
Rzewuska Maria	1940	1. 1
Rzewuski Stanisław	1940 [?]	1. 1
		+ tel.
Schmid A.	1940	1. 1
Schoen Maria, Franciszek	b.d.	1. 1
Schulze Robert	1939	tel. 1
Sekcja Naukowa Komisji Popierania Twórczości Naukowej i Artystycznej przy Prezydium Rady Ministrów w Warszawie	1949	1. 2
Sievert Ludwig	1943	1. 1

Starostwo Powiatowe Referat Rolnictwa i Reform Rolnych w Poznaniu	1947	1. 1
Staśkiewicz Gregor	1940	1. 1
Urząd Parafialny w Sanoku	1949	1. 1
Wagenbach Jean	1947	1. 1
Wawrytko Stanisław	1943	1. 1
Wohnungsamt in Krakau	1942	1. 1
Wojewódzka Przychodnia Okulistyczna	1951	1. 1
Zarząd Misji C.A.R.E. w Polsce Warszawa	1948	1. 2
Żylińscy	1942 [?]	tel. 1
Odbiorcy nieustaleni	1942–1951	1. 3

ANEKS 4

J. 70.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje A–B	
	Adametz Emma i inni	1941 1. 2
	Adametz Leopold	1939–1940 1. 8
	Adamska	1951 1. 1
	Akcyjny Bank Hipoteczny w Krakowie	1942–1944 1. 8
	Alexandrowicz Stefan i Wanda	1945–1951 1. 39 + tel.
	Anioł	1944–1950 1. 8
	Antonius	1939 1. 1
	Babicka Helena	1944 1. 1
	Bartosik Aleksander	1951 1. 2
	Baumann F.	1939 1. 1
	Berbecki Leon	1945 1. 1
	Berger Emma	1946 1. 1
	Berska Celina	1949 1. 1
	Białobok Stefan	1947–1949 1. 3
	Bieniarz Janina	1944 1. 1
	Bieniarzowa Helena	1943–1944 1. 6
	Bieleński Władysław	1949 wiz.
	Bielecki E.	1946 1. 1
	Birgy Alfred	1939–1950 1. 21 + fot. 2
	Bogdański Kazimierz	1949 1. 2

	Bossowski Józef Jan	1940–1949	1. 23 + wiz. 6
	Borowski [?] Stanisław	1949	1. 1
	Borowski Skarbek Włodzimierz	1921	1. 1
	Borzęcy Olga i K.	1946–1947	1. 11 + wyjaśnienia do artykułu T. V.
	Broel-Plater Maria	1942	wiz.
	Brykczyńska Janina	1944	wiz.
	Brzecka Helena i inni	1946–1951	1. 9
	Brzeczcy Krystyna i Andrzej	1946, 1947	1. 1 + zaw.
	Brzeziecka Maria i inni	1943	1. 1
	Brzezicki Eugeniusz	1943, 1945	wiz. 2
	Bugajski Tomasz	1944	1. 1
	Bukowska Irena	1942	wiz. 3
	Bzowski Kazimierz	1944, 1945	1. 2
J. 71.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje C–D		
	Cegielski Czesław	1940	1. 4
	Centrala Krajowych Surowców Włókienniczych	1947	1. 1
	Centrala Zbytu Produktów Przemysłu Węglowego	1946	1. 1
	Chamuła Wawrzyniec	1944	wiz.
	Chomyszyn Mirosław	1939–1951	1. 20
	Chrostowski Marcin OP	1949, 1951	1. 2
	Chryścińska Anna	1949	1. 1
	Chrząszcz Tadeusz	1946–1949	1. 5
	Chudykova Helena	1946–1949	1. 3
	Cichowie, Kielbasowie, Graczyki	1950–1951	1. 3 + pokwitowanie odbioru
	Ciechanowicz Maria	1947–1948	1. 6 + zaw.
	Ciechanowscy	1950, 1951	1. 2
	Cooperative for American Remittances to Europe, Inc. (C.A.R.E.)	1948	1. 2
	Csurás Z.	1950	1. 1
	Cybulska M. i inni	1939, 1940	1. 2
	Czaja Michał i inni	1948–1950	1. 4
	Czaplak Tadeusz	1949, 1952	1. 2

Czechowicz Jan i inni	1949–1951	1. 7
Czechowiczowa [?] i inni	1948	1. 1
Czczotka Mieczysław	1944	1. 2
Czekanowski Jan	1949	1. 1
Czubiński Zygmunt	1946	1. 2
Czudowska Maria	1944	1. 2
Dąbrowski Henryk	1947	1. 1
Dąbrowski Jan i Stefania	1944–1945, b.d.	1. 3 + wiz. 2
Dąbrowski Stefan	1939	1. 1
Dąbmska Iza	1940	1. 2
Dembiński z Dembina Stefan	1939	1. 1 + wiz.
Demiaszkiewiczowie Wiaczesław i Irena	1946–1951	1. 18 + tel. 2
Derbichowie Stefan i Emilia Bogusława z Murkowskich	1949	zaw.
Der Stadthauptmann von Krakau Städt. Wohnungsamt	1942	1. 1
Deutsche Landwirtschafts- -Gesellschaft	1950	zap.
Deutsches Rotes Kreuz	1941–1943	1. 8
Dobiecki Stanisław	1949	1. 1
Dobrowolski Władysław Józef	1946	1. 3
Domańska Zofia	1948	1. 1
Dubalski Stefan	1944	wiz.
Dubiel [?]	1947	1. 1
Dubiel [?]	1946	1. 2
Dubiski Józef	1948–1949	1. 15 + tel. 3 + kopia odpowiedzi na ankietę
Dudziakówna K.	1943–1945	1. 3
Dudziński Tadeusz	1943, 1949	1. 1 + wiz.
Duszkiewicz Adam	1951	1. 1
Dyrekcja Instytutu Zachodniego w Poznaniu	1947	1. 1
Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych w Poznaniu	1939	1. 1
Dyrektor Państwowego Instytutu Weterynaryjnego w Puławach	1949–1950	1. 3

	Dzieduszyński A.	1948	1. 1
	Dziedzicka Janina	1939	1. 1
	Dzierżanowska Anna i inni	1946	1. 2
	Dziubowa Jadwiga	1942	1. 1
	Dziuszyńska L.	1950–1951	1. 3
	Dziuszyńska [?] Maria	1944, 1948	1. 2
	Dziuszyński Jean i Zellweger Jacqueline	1946	zaw.
J. 72.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje E–F		
	Ejchler Remigiusz	b.d.	wiz.
	Engeler Willy	1939–1948, b.d.	1. 14
			+ wiz.
	Fabryka Maszyn Rzewuski i S-ka	1941–1943	1. 35
	Filipkowski	1940	1. 1
	Finkówna Maria	1940	wiz.
	Flatanowa F.	1946	1. 1
	Folejewscy Wilhelmina i Witold i inni	1939–1951	1. 87
	Francastel Pierre	1947	wiz.
	Frąckiewicz Jerzy	1942–1946	1. 4
			+ wiz.
	Frölich Gustav	1939	1. 1
	Fundacja Zakłady Kórnickie Ogrody Kórnickie Dział Dendrologii i Pomologii Zakład Badania Drzew i Lasu w Kórniku	1945	1. 1
			+ rachunki
	Fundowicz Kamilla	1950, 1951	1. 2
			+ tel.
J. 73.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje G–H		
	Gadowski	1948	1. 1
	Gajewiczowie Ada i Mieczysław	1949	1. 1
	Gałecki Antoni	1948	wiz.
	Gawęcy K.	1947–1950	1. 5
			+ wiz.
	Gawlikowska Bronisława, Daniłowicz [?] Wanda	1945–1946	1. 6
	Gedymin J.	1948	1. 1
	Geissler J. [?]	1940	1. 1

Generalgouvernement Für Die Besetzte Polnischen Gebiete. Amt Des Chefs Des Distrikts Lublin Abteilung Ernährung und Landwirtschaft	1940	1. 1
Glixelli Stanisław i Kazimiera	1940–1951	1. 36
Godlewska Jadwiga z Porowskich	1946–1947	1. 3
		+ wiz. 2 + tel.
Godlewski	1940	1. 1
Godlewski Władysław	1939	wiz.
Gołogórska Janina	1941–1949	1. 1
		+ wiz. 2
Gołogórski Daniel	1940, 1941, b.d.	1. 1
		+ wiz. 3
Gosłowski Stefan	1948	1. 1
Gotschalkowie Waclaw i Jadwiga	1943–1951	1. 5
		+ zaw. o ślubie
Góra Tadeusz	1946	1. 1
Grabowska Zofia	1948	1. 1
Grabowski Jan	1924	1. 1
Groblicki Julian	1944	wiz.
Grochmalicka Danuta	1940	wiz.
Grock W.	1948	1. 2
Grodzińska Natalia i Zygmunt	1944–1951	1. 7
Gumiński Antoni	1948–1949	1. 6
Gwiazdomorska Anna z Niemczewskich	1945	wiz.
Haładewicz Tadeusz	b.d.	wiz.
Hanus Maryla	1940–1951	1. 21
Heck Heinz	1940	1. 1
Heck Lutz	1940–1941	1. 6
Heinrich Edward	1946	1. 1
Hejnosz Wojciech	b.d.	wiz.
Herman Władysław	1947–1951	1. 6
Hilzheimer Max.	1939–1941	1. 7
Hirzel Betty	1944	1. 3
Hoffman Marian i Anna	1949	zaw.
Hokr Zdeněk	1949, 1950	1. 2
Hoyer Maria i Henryk	1939–1946	1. 6
Hozerowie	1948	tel.

J. 74.	Korespondencka wpływająca. Osoby i instytucje I–J		
	Idus Marian	1943–1946	l. 41
		+ poświadczenie wystawione na rzecz M. Idusa przez firmę Heerbrandt-Werke AG	
	J. Grabek U. C. Kontingentwaren	1943	l. 1
	Jachimowicz Edward	1944	l. 1
	Jagminowie	1942 [?]	l. 1
	Jakubowska Zofia, Stępińska [?]		
	Helena	1941, 1942	l. 2
	Jaškowiak Franciszek	1947	l. 1
	Jaworowicz Antoni	1944	l. 2
	Jaworski Tadeusz	1940	l. 1
	Jaworski Zygmunt	1942–1952	l. 21
			+ wiz. 2
	Jseli Hanny	1950	wiz.
	Jucha [?] Stanisław	1943	l. 1
	Juchno Elsa	b.d.	l. 1
	Julianowie	1952	l. 1
	Juszkiewiczowa Maria	1942–1943	l. 15
J. 75.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje K		
	Kaleciak Piotr	1945	l. 1
	Kamiński Zbigniew	1950	l. 1
	Kapucyni OFM Cap.	1951	l. 1
			+ tel.
	Kapuściński Witold	1945	l. 1
			+ wiz.
	Karmelitanki OCD	1941	l. 1
	Karolczyk Seweryn CM	1943	l. 2
			+ wiz.
	Karpińska Teresa	1945	l. 4
	Karpińscy J. i Anna	1940–1951	l. 14
			+ tel.
	Karyś Ewaryst	1949	l. 1
			+ wiz.
	Kasznica Stanisław	1947	l. 1
	Katedra Ogólnej Hodowli Zwierząt Uniwersytetu i Politechniki [Wrocławskiej]	1951	l. 1
		+ tekst przemówienia T. V.	

Kaufman Laura	1940–1950	1. 5 + tel.
Kaznowiecki Borys	1946	1. 4
Kempa	1950	1. 1
Kielanowski Jan	1951	1. 2
Kirchnerowa [?] Zofia	1946	1. 1
Kleszcz Irena	1945	1. 1
Kobylińscy Stanisława i Kazimierz	1946, 1951	1. 2
Kocwa Aleksander	1943–1951	1. 3 + wiz. 3
Kolendowska Helena	1940, b.d.	1. 2
Kolkowska Zofia	1945	1. 2
Koło Leśników Uniwersytetu Poznańskiego	1945, 1947	1. 2
Koło Rolników Studentów Uniwersytetu Poznańskiego	1945, 1949	1. 2 + zap. 4
Komitet Uczelniany PZPR przy Uniwersytecie Poznańskim	1949	zap.
Konarscy Barbara z Orzelskich i Stanisław	1949	zaw.
Konwersatorium Naukoznawcze	1947	1. 1
Kopec	1940, 1941	1. 2
Kosma o. OFM Cap.	1952	1. 1
Kostarczyk Stanisław	1943	wiz.
Kostrzewski Józef	1948	1. 1
Kostyrko Józef	1940–1949	1. 16 + odpis pisma J. Kostyrki do Hauptabteilung Wissenschaft und Unterricht in der Regierung des GG + fot. zębów
Kotomtocka Felicja	1940	1. 1
Kowalski Tadeusz	1939–1946, b.d.	1. 5 + wiz.
Kowerski	b.d.	1. 1
Kozak K.	1951	1. 1
Kozieja Józef	1948, 1951	1. 2
Kozłowscy A. i Tadeusz	1945–1950	1. 14 + wiz. + zap.

Kozyrscy Emilia i Stefan	1945–1951	1. 14 + wiz. 2 + tel. 3
Krause Maria	1942	1. 2
Krawczyński Wiesław	1947–1950	1. 3
Kronacher C.	1935, 1939	1. 2
Krudysz Jan i Malwina	1941	wiz. 2
Kruszewska Hanna	1945	1. 1
Krzyżaniak Bolesław i Jadwiga		
Nicklówna	1950	zaw.
Krzyżaniak Joanna i Henryk	1949–1951	1. 2 + zaw. 2
Książek Kazimierz	1947	1. 1
Książęco-Metropolitalna Kuria w Krakowie	1949	1. 1
Kulczycki Juliusz	1944	1. 1
Kuryłowicz B.	1944	1. 4
Kutrzeba Stanisław	1939–1943, b.d.	1. 1 + wiz. 2
Kutrzebianka Anna	1940–1946	1. 1 + wiz.
J. 76. Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje L		
Lakner Leon	1950, 1952	1. 2 + wiz.
Landwirtschaftliche Forschungsanstalt des Generalgouvernements in Puławy Direktion der Institute für Bodenkunde und Tierernährung	1941	1. 1
Laskiewicz Alfred	1947–1951	1. 10 + fot. synów Alfreda Laskiewiczza
Laskiewicz Janina	1946, 1947	1. 2
Lassota L.	1949	1. 1
Latinik Franciszek Ksawery	1940–1943, b.d.	1. 1 + wiz. 3
Latinik Helena	1949	wiz.
Latinik Maria	1949	1. 1
Laubitz Helene i inni	1942–1944	1. 22
Lebioda Jerzy	1943–1944	1. 1 + wiz. 2
Lehr-Spławiński Andrzej	b.d.	wiz.

	Lehr-Splawiński Tadeusz	1939–1948	1. 3 + wiz. 4
	Lelesz Edmund	1943, 1947	1. 2
	Lewandowiczówna Janina, Domański Jan	1950	zaw.
	Lewandowski Hieronim	1950	1. 1
	Linke Antoni	1947, b.d.	1. 1 + wiz.
	Linn Anni	1941	1. 1
	Lipina Paweł	1944	1. 1
	Lityński T.	1947, 1950	1. 2
	Longchamps Felicja	1947	1. 1
	Longchamps Franciszek	1948	1. 1
	Lutosławski Jan	1946–1948	1. 15
J. 77.	Korespondencja wpływająca. Osoby Ł–M		
	Łakociński Zygmunt	1949–1951	1. 4
	Łapiński J.	1944	1. 1
	Łarański [?] Roman z żoną	1940 [?]-1949	1. 5
	Łopatkowa [?] Z. [?]	1943	1. 1
	Łopatkowie	1948	1. 2
	Łuccy Stefania, Jan i inni	1947–1950	1. 4
	Łukaszewicz [?]	1945	1. 1
	Łysakowski J.	1942–1951, b.d.	1. 37
	Łysakowski [?] Jan	1942, b.d.	1. 3
	Łysakowska Kazimiera	1943	1. 2
	Łysakowska Maryla	1946–1951, b.d.	1. 5 + tel.
	Łysakowska Renata i inni	1943–1950	1. 5
	Łysakowska Zofia, Irena [?] i inni	1932–1951, b.d.	1. 84
	Łysakowska Waleria	1950–1951, b.d.	1. 7
	Madeyski Zbigniew	1941	1. 1
	Majcher W. SJ [?]	1941	1. 1
	Malsburg Karol	1939	1. 1
	Małachowski B.	1943	1. 2
	Marchlewski	1950	tel. 1
	Marcisiewicz	1947	1. 3
	Matraś Stefan	1949	1. 2
	Mayerowa B.	1944–1951	1. 4
	Mazur Maria	1948	1. 1
	Michalski Ksawery	1943	wiz.
	Milthers Aksel	b.d.	wiz.

	Mińska Anna	1949–1951	1. 1 + wiz. 2
	Moczarski Zygmunt	1925–1950	1. 12 + wiz.
	Moldenhawer Konstanty	1940, 1941, b.d.	1. 1 + wiz. 4
	Molenda Tadeusz	1948–1951	1. 3
	Mororewicz [?] Zofia	1924	1. 1
	Morrison James	b.d.	wiz.
	Mrowińska Opalińska Maria	1943	wiz.
	Mycielska Zofia	1945	1. 1
	Mytkowski Adam	1944	wiz.
J. 78.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje N–O		
	Nałęcz Jadwiga	1943–1948	1. 6
	Napierałówna Izabella	1941, 1942	wiz. 2
	Nejmanowa Kazimiera	1940–1946	1. 37
	Neuman Jerzy, Czarnecka Maria	1949	zaw.
	Niedzielski Marian	1946, 1949	1. 2
	Niemiesz Edward	1945	1. 1
	Niewodniczańska Irena	1948–1949	1. 9
	Novák Władysław	1943	1. 1
	Nowak Jan Julian	1939–1944	1. 3 + wiz.
	Nowak Tadeusz	1942–1945	1. 7 + wiz.
	Nowowiejska Elżbieta	1949	1. 1
	Nowowiejski [?] F[eliks] [?] M[aria]	1951	1. 1
	Odrowąż Wysocki Paweł	1943	wiz. 2
	Okutman Sabri	1939–1943	1. 5 + wiz.
	Olbrych H.	1943	1. 1
	Olbrycht M. Tadeusz	1939–1951	1. 14 + wiz., <i>Sprawozdanie z pobytu na obczyźnie od 7 sierpnia 1939 r. do grudnia 1945 r.</i>
	Olbrychtowicz	1951	1. 1
	Olejnik Antoni	1944	1. 2
	Olendzki W.	1949	1. 1
	Olszewska Zofia	1944–1945	1. 3
	Olszewski Wojciech	1941	1. 3 + tel.

	Opaliński Kazimierz	1943	wiz.
	ORBITRANS Spółka Ekspedycyjno-Transportowa	1950	1. 1
	Orkanowa Bronisława	1940–1944	1. 12
	Orzelscy [?]	1949–1951	1. 3
	Ostrowska Barbara Ewa z Ziębińskich	1944	wiz.
J. 79.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje P		
	Pacewicz Krystyna	1941	1. 1
	Pacyńscy Anna i Jacek	1942, 1949	1. 2
			+ wiz.
	Paczyńska	1944	1. 1
	Paulus Oskar	1945, 1947	1. 2
	Pawlik Józef	1943, 1944	1. 2
	Piasecki Eugeniusz	1946	1. 1
	Piasecki Władysław	1925	1. 2
	Piekarczyk Magdalena	1946	1. 1
	Piekarski Eugeniusz	1943	1. 1
	Piekarski Olgierd	1951	1. 2
	Pierzgałski Tadeusz i Maria Morczówna [?]	1950	zap.
	Pietraszewski Jerzy	1949–1951	1. 5
	Pietruszczyński Władysław	1944–1945	1. 9
	Pietruszczyński Zygmunt	1940–1950	1. 15
			+ wiz. 2
	Plewiński Witold	1940	wiz.
	Pogonelska Lucyna	b.d.	1. 2
	Poklewski Kozieł Zdzisław	1939	1. 1
	Polnischer Hauptausschuss Rada Główna Opiekuńcza	1942	1. 1
	Polskie Linie Lotnicze „LOT”	1948	1. 1
	Poradzisz Józef	1943	wiz.
	Porelański [?] Władysław	1951	1. 1
	Poznańska Dyrekcja Odbudowy	1945	1. 1
	Prawocheński Roman	1923–1951	1. 9
			+ wiz.
	Prezydent Miasta Poznania	1946	zap. 2
	Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Krakowie Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej	1950	1. 1

Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Poznaniu Wydział Społeczno-Administracyjny	1950–1951	1. 2
Prezydium Rady Narodowej m. Łodzi Wydział Inspekcji Pruski Witold	1950 1939–1952	1. 1 1. 37
	+ wiz., hasło <i>Jerzy Fanshawe</i> autorstwa J. Pruskiego i spis treści jego pracy <i>Dzieje konia pełnej krwi angielskiej w Królestwie Polskim i wpływ jego na hodowlę krajową</i> , tel.	
Przerotrowie [?]	1948	1. 1
Przesławscy [?]	1949 [?]	1. 1
Przeworski Stefan	1939	1. 1
Przybalska Wanda	1944	1. 1
Przymirscy [?]	1948–1949	1. 3
Pszczółkowski Jan	1948–1949	1. 6 + tel.
Publiczna Szkoła Powszechna w Naramowicach (Poznań)	1939	zap. 2
Puczniewscy	1948–1951	1. 1 + tel. 4
Pustelnik Jan	1944–1945	1. 5
Pustelnikowa H.	1943–1944	1. 2
Putzowie Tadeusz i Barbara Ewa z Linków	1947	zaw.
Pytłowa Helena	1940–1951, b.d.	1. 27
J. 80. Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje R Rada Profesorów i Dziekanat Wydziału Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu we Wrocławiu	1950	zap.
Radzińska [?] Zofia	1949 [?]	1. 1
Rafalski Julian	1944–1947	1. 15
Raszyk Leopold	1939	1. 1
Redlich Karol	1946–1948	1. 10
Rektor Uniwersytetu Poznańskiego	1945–1950	1. 9 + regulaminy dla mieszkań w budynku przy ul. Libelta 13 i 14 w Poznaniu
Remiszewski Ludomir	b.d.	wiz.

	Riszka Irena	b.d.	wiz.
	Rode P.	1941–1943	1. 3
	Rogozińska Zofia	1946, 1951, b.d.	1. 2
			+ wiz.
	Rosiński Stefan i Zofia	1943–1950	1. 6
	Rosset St. de	1939	1. 1
	Rostafiński Jan	1925, 1951	1. 2
		+ wyc. z gazety dotyczące koników polskich	
	Rozmarynowicz Mieczysław	1925	1. 1
	Rudnicka Eleonora	1949	nekrolog
	Runge Janina i Stanisław	1945–1951	1. 10
			+ wiz. 6
	Runge Lesław	1949	+ wiz. 3
	Rydłowa Julia	1945	1. 1
	Rykowski Bronisław	1946–1948	1. 4
			+ wiz. 3
	Rząśnicki Adolf	1939–1947	1. 3
	Rzewuska Maria i inni	1940–1948	1. 26
	Rzewuska Wanda	1942–1951	1. 19
			+ tel.
	Rzewuski Tadeusz	1940–1947	1. 6
	Rzewuski Waclaw	1922	1. 2
	Rzewuscy Zofia i Stanisław i inni	1940–1950	1. 10
J. 81.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje Sagan Lubomir– Sołtysiński Józef		
	Sagan Lubomir	1939–1941	1. 6
	Samorewicz Kazimierz	b.d.	wiz.
	Sandoz Marie	1940	1. 1
	Sandoz Tadeusz	1939–1947	1. 4
	Sandoz Victor	1944–1945	1. 5
	Saysse-Tobiczykowa Aleksandra	1944–1948	1. 6
			+ wiz. + tel.
	Schäper W.	1950	1. 2
	Schechtel Edward	1940, 1941	1. 2
			+ wiz.
	Scheidegger J. i inni	1940–1941	1. 15
	Schmid Ambrosius	1939–1948	1. 8
	Schmid-Grossglauser Klara i inni	1948	1. 2

Schoenowie Maria, Franciszek, Izabela, Stanisław, Zacharias Witold	1946–1951	1. 20 + wiz.
Schramm Ryszard i Halina	1946	zaw.
Schrammowie Wiktor i Natalia	1942–1946	1. 15 + wiz.
Schulze Robert	1939–1951	1. 14 + wiz. 2
Seminarium Duchowne		
Stowarzyszenia Apostolstwa		
Katolickiego (Księża Pallotyni)	1948–1952	1. 6
Semkowiczowa Jadwiga	1951	1. 2
Siedlecki St.	1945	1. 1
	(na odwrocie odpowiedź T. V.)	
Siemiński [?] Jan	1950	1. 1
Sienko Józef	1947	1. 1
Sievert Ludwig	1943	1. 1
Silnicki Tadeusz	1948	1. 1 + wiz.
Simm Kazimierz	1940–1950	1. 7 + wiz. 13
Sitowski Ludwik	1942–1945	1. 3
Skalkowska S.	1946	1. 1
Skoczylas	1949	1. 1
Skorupiński Zdzisław OFM Cap.	1950–1951	1. 3
Skrzyński Ludwik	1943	1. 1
Slaski Jan	1951	1. 2
Slascy Kazimierz i Lonia	1940, 1942	1. 2
Slaska Maria i inni	1939–1944	1. 11
Slopek Stefan	1946, 1947	1. 2
Slósarska Zofia	1941	1. 1
Słomiński T.	1950	1. 1
Słuszkiewicz [?] Emilia	1945	1. 2
Smith, Kirkpatrick & Co., Inc.	1948	1. 1 + tel.
Smosarski Władysław	1949	1. 2
Smreczyński Stanisław	1952	1. 1
Sokolnicki Stanisław	b.d.	wiz.
Sokołowski Jan	1951	1. 2
Sołtysiński Józef	1949	1. 4

J. 82.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje Soukup Josef–	
	Świerzowicz Jan	
	Soukup Josef	1949 1. 1
	Srodoń [?] Andrzej	1950 1. 1
	Stach Jan	1939–1950 1. 11
	Stalkiewiczowie	1947 tel.
	Stamejko A.	1949 1. 1
	Staniewiczowie Eugenia i Witold	1946–1949, b.d. 1. 4
		+ wiz. 3
	Stowarzyszenie Asystentów	
	Szkół Akademickich w Poznaniu	1948 1. 1
	Subiccy [?]	1949, b.d. 1. 3
	Suska Zofia	1941 1. 1
	Suszek Jerzy	1945 1. 1
	Sypniewscy	1946 1. 1
	Sypniewska Janina	1942 1. 1
	Sypniewska Maria	1934–1947 1. 17
	Swianiewicz Olimpia	1950–1951 1. 3
	Szabuniewicz Bożydar	1950 1. 1
	Szafer Władysław	1949 1. 1
	Szałajko Tomasz	1948 1. 2
	Szarski H.	1951 1. 1
	Szczerkowski Kazimierz	
	Witosław	1940, 1941 1. 2
		+ wiz. 2
	Szczyśni [?]	1946–1951 1. 11
	Szeworski Adam	b.d. wiz.
	Szmidtówna Jadwiga	1945 1. 3
	Szubert Halina [?]	1950 1. 1
	Szulc Janusz	1944–1945 1. 5
	Szuman Jerzy	1942–1950 1. 4
	Szymański Marian	1948 1. 1
	Szymek Stanisław	1925 1. 2
	Szyszczyński Stanisław	1950, 1951 1. 2
		+ wiz.
	Śliwa Zdzisław	1945–1951 1. 8
	Śliwińscy Stefan i Maria	
	z Krzyżaniaków	1949 zaw. 2
	Śnieżkówna Maria	1943 1. 3

	Świąteccy Kazimierz i Stefania	1940–1944	1. 16 + tel.
	Świerzowicz Jan	1951	1. 2
J. 84.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje T–V		
	Tagepera Karl	b.d.	wiz.
	Tarczyński Stefan	1951	1. 1
	Teodorowicz Feliks	1942	1. 1
	Terlikowski F.	1940–1945	1. 4
	Tilgner Władysław	1947, 1948	1. 1 + wiz.
	Tobolewicz Irena, Salmonowicz Jerzy	1950	zaw.
	Tobolewiczowa Helena	1946	1. 2
	Trębacz Stanisław	1943	1. 4
	Tumm Otto	1939	wiz.
	Turek Alojzy	1944	wiz.
	Turzańscy Wanda i Tadeusz	1951–1952	1. 4 + zaw. 2
	Tyszkowscy Nina i Józef	1946–1950	1. 5 + wiz. + tel.
	Uleżło K.	1951	1. 1
	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie Wydział Rolny	1948	1. 1
	Uniwersytet Jagielloński Dziekanat Wydziału Rolniczego	1946	1. 1
	Uniwersytet Poznański Dziekan Wydziału Matematyczno- -Przyrodniczego	1949	1. 1
	Uniwersytet Poznański Referat Zaopatrzenia	1946	1. 1
	Uniwersytet we Wrocławiu Dziekan Wydziału Medycyny Weterynaryjnej	1946–1950	1. 1 + szkic programu studiów zootechnicznych
	Urząd Wojewódzki Krakowski Wydział Ogólny	1945	1. 1
	Uznańska F.	1944	1. 1
	Vorbrodtowa Irena	1944	wiz.
	Votava Alois	1942	1. 1
	Votawowa Kazimiera	1943–1946	1. 7

J. 85.	Korespondencja wpływająca. Osoby W		
	Wackowie	1949	1. 1
	Wadowski Stanisław	1950	1. 2
	Wagenbach Jean	1947, b.d.	1. 2
	Wagner Ada i E.	1949	1. 1
	Wagner Małgorzata	1947	1. 1
	Walmanowa [?] Ksenia	1949	1. 1
	Walusiakowie J.	1943–1948	1. 6
	Weitzkorn Józef Szczepan	1939	wiz.
	Werner I. [?]	1949	1. 1
	Wesołowski [?]	1950	1. 1
	Wieczorek Wiktor	1950, 1952	1. 2
	Wilczyński Z. Jan	1939–1947	1. 5
	Wilmann Elżbieta	1946–1947	1. 3
	Wisłouch Karol	1939	1. 1
			+ wiz.
	Witkowski Józef	1931 [?]	wiz.
	Włoszakowie Władysław i P.	1939–1950	1. 53
	Wodzicka Zofia	1947, b.d.	1. 3
	Wodzicki Antoni Kazimierz	1921–1951	1. 6
	Wodziczko Adam	1945–1946	1. 5
	Wodziczko Ewa Krystyna	1945	1. 1
	Wojtuniowie Helena i Zofia	1949–1951	1. 4
			+ wiz. 2
	Wojtuniowie Józef Gerard i Zofia	1949	1. 3
	Wolska Konstancja	1944	1. 2
	Wójcicki Michał	1940	1. 1
	Wróblewski M.	1944	1. 2
	Wyganowski Tadeusz	1951	1. 1
	Wyrzywański	1944	1. 1
	Wysocka Zofia	1923	1. 1
	Wysocki Br.[?]	b.d.	1. 1
J. 86.	Korespondencja wpływająca. Osoby i instytucje Z		
	Zabłocki M.A.	1949	1. 2
	Zacharias Witold i Irena z Rzepisków	1942–1951	1. 9
			+ tel. 2 + wiz.
	Zachariasowie Władysławowie	1944	wiz.
	Zajac [?]	1940, 1943	1. 2
	Zajac Aleksander i Teresa Łucka	1949	zaw.
	Zajac Kazimierz	1943–1949	1. 6

Zając Leszek i inni	1940–1952	1. 17
Zakład Fotografii Artystycznej „PRO-ARTE”	1949	1. 1
Zaleska Jadwiga i inni	1940–1952	1. 4
Zalescy Stefania, Karol i inni	1924–1948	1. 66 + fot. 3
Zaleska Krystyna	1923	1. 2
Zamoyska [?]	1942	1. 1
Zarząd Miejski w Sanoku	1949	1. 1
Zawadzcy Stanisław i Anna z de Phull	1951	zaw.
Zbroziński Franciszek	1942	1. 1 + wiz.
Zielińska	1945	1. 1
Ziolecki Roman	1943–1951	1. 6 + wiz. 2
Ziomkowie Stanisława i Michał	1951, 1952	1. 2
Zoll	1946	1. 1
Zrzeszenie Profesorów i Docentów Uniwersytetu Poznańskiego		
Zrzeszenie Zarejestrowane	1939	1. 1
Zwoliński Jerzy	1949–1950	1. 5
J. 87. Korespondencja wpływająca. Osoby Ź i nadawcy nieustaleni		
Żabiński Jan	1949, 1951	1. 2
Żebrowski Zbigniew	1951	1. 1
Żylińska Zofia	1940–1951	1. 35
Żyliński W.	1947	1. 1 + wiz.
Żywiecki H.	1945–1952	1. 10
Nadawcy nieustaleni	1921–1952	1. 96 + tel. 6 + pustych kopert 7

ANEKS 5

J. 104. Korespondencja do T. V. Vetulani Adam–Vetulani Kazimierz i inni		
Vetulani Adam i Irena i inni	1925–1952	1. 122 + tel. 3
Vetulani Czesława	1940, b.d.	1. 2
Vetulani Jan i inni	1950–1952, b.d.	1. 8
Vetulani Jerzy	1950, 1951	1. 2

	Vetulani Kazimierz i inni	1939–1941	1. 5 + wiz. + tel.
J. 108.	Korespondencja do T. V. Vetulani Maria–Vetulani [?]		
	Vetulani Maria	1946–1951, b.d.	1. 71
	Vetulani Stanisław	1941–1950	1. 7
	Vetulani Stanisława	1925–1951	1. 6
	Vetulani Wanda i inni	1939–1951	1. 38 + dowód nadania
	Vetulani Zofia	1946–1951	1. 8
	Vetulani Zygmunt	1921 [?]-1941	1. 9
	Vetulani [?]	1948	1. 1

ANEKS 6

J. 113.	Kunachowicze. Korespondencja do T. V. Kunachowicz Andrzej i Helena–Kunachowicz Wiktor		
	Kunachowicz Andrzej i Helena	1932–1951, b.d.	1. 47 + wiz. 2
	Kunachowicz Janina, Barbara i inni	1946–1949	1. 9
	Kunachowicz Jerzy i inni	1943–1951	1. 11
	Kunachowicz Józef	1933, 1935	1. 2
	Kunachowicz Krystyna i inni	1949–1951	1. 5
	Kunachowicz Stanisława i inni	1939–1951	1. 16
	Kunachowicz Teresa, Krzysztof i inni	1944–1951	1. 6
	Kunachowicz Wiktor	1939–1951, b.d.	1. 13 + wiz. 2

ANEKS 7

J. 117.	T. V. <i>Bilder aus der Gegenwärtigen Türkei</i> , Gedruckt in „Przegląd Powszechny”, b.d., 187, nr 559–560, Kraków 1930 <i>L'hypophyse du petit cheval polonaise représentant le type du cheval tarpan. Ière i IIère partie</i> , Académie Polonaise Des Sciences Et Des Lettres. Extrait de C.R.M. des séances de la Classe des Sc. Math. Et Nat. Janvier, 1934, No 1 <i>Le Tarpan sylvestre récemment introduit dans la forêt de Białowieża</i> , Avril, 1936, No 4 <i>Beitrag zur Charakteristik der primitiven Landpferde Polens</i> , „Zeitschrift für Tierzüchtung”, 21.6.38, s. 1–25		
---------	--	--	--

Neue Beiträge zur Herkunft und Geschichte der Haustiere, s. 1–9
Über den Farbenwechsel winterweißer Pferde. Beobachtungen bei der Rückzüchtung des europäischen Waldtarpana im Urwald von Białowieża, „Zeitschrift für Tierzüchtung”, 25.7.39, s. 1–13
Niektóre materiały zoologiczne do badań nad pochodzeniem koni, „Medycyna weterynaryjna”, nr 11, 1949, s. 1–11
Na drodze do odhodowania krótkiej stojącej grzywy u koników polskich typu tarpana leśnego w rezerwacie Puszczy Białowiejskiej, „Sprawozdania Polskiej Akademii Umiejętności”, t. LIII, 1952, nr 2, s. 105

ANEKS 8

- J. 118. Osoby obce A–Ż
- Ihsan Abidin, *Die Pferderassen und die Pferdezucht im Osmanischen Reiche*, Berlin 1918
- W.I. Całkin, *Przyczynek do historii żubra litewskiego. (przedstawiono przez członka Akademii E.N. Pawłowskiego 12 I 1951)*
Ce trebuie să știe comitetele școlare
- Władysław Godlewski, *Charakterystyka czołowych stadnin koni półkrwi w powiecie konińskim na tle miejscowych warunków hodowlanych*, 1938
- Heinz Heck, *Die Rückzüchtung ausgestorbener Tiere*
- Henryk Hoyer, *Ochrona i nowa hodowla zwierząt dziko żyjących*.
- T. Janikowski, *The Wild Horse of Poland*, 1942
- Konstanty Moldenhawer, *Kilka uwag o jęczmieniu kujawskim inż. Putza*, 1929
- Ion Nistor, *Ce este laptele*
Podręcznik do zbierania i konserwowania zwierząt należących do fauny polskiej, pod red. W. Polińskiego, Warszawa 1926
- M. Alexandre, V. Synadino, *Bergerze D' Onitzcani (Besarabi) Elevage de „Caracul”*, Bucarest 1929
- M.A. Zabłocki, *Trzydzieści lat hodowli żubrów i ich hybrydów w Zooparku Askania Nowa (1902–1937)*
- M.A. Zabłocki, *Wyniki 15-letniej pracy nad regeneracją żubra b. Zooparku Askania Nowa (wstępne informacje)*
- K. Zaleski, *Gatunki grupy Penicillium Link, znalezione w Polsce*
- Jan Żabiński, *Wyniki 20-letniej hodowli żubrów w Polsce*

Anita Chodkowska
Warszawa

**HISTORIA POLSKIEJ ORIENTALISTYKI
W ZASOBIE
ARCHIWUM POLSKIEJ AKADEMII NAUK
W WARSZAWIE**

*W świat daleki jestem przez swych – hej –
Za mąż dana
Za odległych ludów władcę – hej –
Usun Wana.
Dom mój – namiot, szorstki wojłok – hej –
Domu ściana.
Kumys – napój, mięso – pokarm – hej –
Mój i pana.
Tęsknię za rodzinnym domem – hej –
W sercu rana.
Gdybyż się w czarnego zmienić
Hej – bociana
I polecieć tam, gdzie wieś ma – hej –
Ukochana¹.*

Chciałam, aby ten prosty, ale piękny i przepełniony nostalgią wiersz, odnaleziony w spuściźnie orientalisty, wprowadził nas w klimat badań Dalekiego Wschodu. Uczeni, podejmujący dalekie podróże, gnani ciekawością i chęcią poznania nowych miejsc, wracali do domów, ulegając tęsknocie, i tam porządkowali pamiątki, zapisywali wspomnienia, pozostawiając następnym pokoleniom swój dorobek.

Dokumentacja badań przechowywana w archiwach osobistych uczonych, czyli: notatki z obserwacji, szkice, wypisy i komentarze, a także

¹ Materiały Stefana Stasiaka, APAN, III–197, dopływ j. 6, brak autora, tłumacz A. Kałuski [?].

opracowania, artykuły i referaty oraz dzienniki, pamiętniki i inne formy zapisu powstającego w toku pracy badawczej stały się z czasem cennym uzupełnieniem materiałów archiwalnych pochodzenia urzędowego, a przez to samodzielnymi źródłami historycznymi.

W Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie przechowywanych jest obecnie blisko 560 spuścizn uczonych, podróżników i ludzi kultury² oraz 108 zespołów akt wytworzonych przez instytuty Polskiej Akademii Nauk i 45 przez zespoły innych instytucji naukowych i kulturalnych. Ogólny stan zasobu wynosi ponad 3400 m.b., z tego w Warszawie znajduje się ponad 2600 m.b., a w Poznaniu i Katowicach, gdzie Archiwum ma swoje oddziały, 740 m.b. akt i dokumentacji aktowej.

Na potrzeby tego artykułu przejrzałam materiały z 20 archiwów prywatnych, w tym spuścizny orientalistów: Jana Reychmana, Ananiasza Zajączkowskiego, Witolda Jabłońskiego i Stefana Stasiaka, historyków: Ludwika Bazylowa i Aleksandra Gieysztor, geografów: Bolesława Olszewicza, Władysława Deszczki, oraz podróżników, polityków, górników i innych miłośników kultury Wschodu. Uwagę swoją skupiłam na wskazaniu źródeł do historii badań Azji Wschodniej przechowywanych w Archiwum PAN w Warszawie.

Materiały Jana Reychmana³, orientalisty, turkologa, ale także historyka i etnografa, są niezwykle cenne z dwóch powodów. Ten wybitny uczyony, poliglota, był autorem ponad 1000 prac, z czego 357 poświęconych orientalistyce. Ponadto w jego archiwum osobistym znalazły się szczątkowe materiały innego miłośnika Azji Stanisława Korwin-Pawłowskiego⁴.

Jan Reychman zajmował się historią orientalistyki w Polsce, badał dzieje polskich podróżników na wschód, stosunki Polski z Kaukazem, Uralem i innymi krajami Wschodu. W Archiwum przechowujemy rękopisy jego 15 prac naukowych oraz ponad 700 artykułów i referatów. Większość z nich poświęcona jest aktywności Polaków w krajach Orientu i towarzyszy im bogaty materiał warsztatowy, jak notatki, wypisy, fotografie i wycinki prasowe. Wycinki zbierane pod hasłem *Mongolia, kraj wielkiej przeszłości i obiecującej przyszłości*⁵ przypominają postaci Michała Włhosowicza, zarządcy jedynej linii telegraficznej Irkuck-Kałagan, osobistego przyjaciela i doradcy arcykapłana lamaickiego „żywego” Buddy

² Stan na koniec lutego 2019 r., informacja obejmuje wyłącznie archiwa prywatne znajdujące się w Warszawie.

³ Materiały Jana Reychmana (1910–1975), APAN, III–168.

⁴ Stanisław Korwin Pawłowski (1889–1975).

⁵ Materiały Jana Reychmana..., j. 92.

i cesarza Mongolii, inżyniera Grochowskiego i założonego z jego inicjatywy Towarzystwa do Badań Mandżurii oraz Muzeum Ziemi Mandżurskiej w Harbinie, a także Antoniego Ferdynanda Ossendowskiego i jego kontaktów z baronem Romanem von Ungern-Sternbergiem. Część wycinków dotyczy bieżącej współpracy Polski z Mongolią w dziedzinie budownictwa oraz wypraw naukowo-badawczych.

W archiwum osobistym Reychmana znajdują się również dokumenty ukazujące jego działalność zawodową i społeczną. Reychman pracował w Instytucie Orientalistycznym Uniwersytetu Warszawskiego i Zakładzie Orientalistyki Polskiej Akademii Nauk, będąc jednocześnie aktywnym członkiem Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego oraz Societas Uralo-Altaica. Brał udział w licznych kongresach i konferencjach orientalistycznych, z których dokumenty również zostały zachowane w spuściźnie. Był redaktorem *Bibliografii polskich prac orientalistycznych 1944–1945* i *Szkiców z dziejów orientalistyki polskiej* oraz czasopism: „Przeglądu Orientalistycznego” i „Rocznika Orientalistycznego”.

Jak już wspomniałam, wraz z jego materiałami przekazane zostały dokumenty Stanisława Korwin-Pawłowskiego. Ten matematyk, urzędnik Najwyższej Izby Kontroli, był współtwórcą i dyrektorem Instytutu Wschodniego założonego w 1926 r. Instytut miał swoje początki w zawiązanym w 1919 r. Polskim Towarzystwie Wschodnim, którego głównym zadaniem była początkowo pomoc w nawiązywaniu kontaktów handlowych, skoordynowanie polskiej ekspansji na Wschód, a także rozpowszechnienie kultury i języków oraz organizacja remigracji Polaków po wojnie. Podobne cele postawiło sobie założone później Towarzystwo Polsko-Azjatyckie, którego działaczami byli m.in. członkowie byłego Rosyjskiego Cesarskiego Towarzystwa Geograficznego: Karol Bohdanowicz i Władysław Massalski oraz Józef Targowski, minister MSZ, były przedstawiciel RP w Japonii i Chinach, czy Bolesław Olszewicz, sekretarz Polskiego Towarzystwa Geograficznego. Po założeniu Instytutu Wschodniego stał się on jedyną organizacją w Polsce stanowiącą rolę łącznika ze Wschodem zarówno w handlu, jak i współpracy kulturalnej. W szczątkowych materiałach Korwin-Pawłowskiego znalazły się dokumenty działalności Polskiego Towarzystwa Wschodniego, Towarzystwa Polsko-Azjatyckiego i Instytutu Wschodniego oraz Orientalistycznego Koła Młodych⁶.

⁶ Tamże, j. 225–228, 230, 231.

Niejako uzupełnieniem tych materiałów jest fragment zespołu Towarzystwa Naukowego Warszawskiego⁷, w którym umieszczono dokumenty Sekcji Orientalistycznej powołanej przy Instytucie Nauk Antropologicznych TNW w 1923 r. pod przewodnictwem antropologa profesora Kazimierza Stołyhwy. Sekcja starała się rozwijać działalność naukową oraz popularnonaukową, stąd w materiałach znalazło się między innymi zaproszenie na odczyt Bohdana Richtera *Chińczycy — Japończycy — Koreańczycy (Wschód a Zachód. Jedność kultury Dalekiego Wschodu, jej cechy zasadnicze. Rasa mongolska. Chińczycy — język, charakter, pochodzenie, Japończycy — kultura, język, pochodzenie, Koreańczycy — ich rola na Dalekim Wschodzie)*⁸.

Wśród materiałów profesora Ananiasza Zajączkowskiego⁹, karaima, turkologa, wykładowcy języka tureckiego, znajdują się prace i notatki poświęcone językowi i literaturze tureckiej. Podobnie jak w spuściznie Jana Reychmana są tam również dokumenty jego działalności w instytucjach i towarzystwach orientalistycznych, jak: Instytut Orientalistyczny Uniwersytetu Warszawskiego, Polskie Towarzystwo Orientalistyczne, Komitet Orientalistyki PAN, a także uczestnictwa w towarzystwach międzynarodowych: Societas Uralo-Altaica i Permanent International Altaistic Conference, krajowych i międzynarodowych kongresach orientalistycznych. Pomimo swojej specjalizacji — turkologii Zajączkowski opiniował także inne prace naukowe dotyczące Azji Wschodniej, stąd w materiałach dokumentacja habilitacyjna dra Stanisława Kałużyńskiego i jego praca *Mongolische Elemente in der jakutischen Sprache*¹⁰.

Witold Jabłoński¹¹ swoje zainteresowania naukowe zwrócił ku sinologii. Studia w tym kierunku odbył w latach 1924–1927 w Paryżu, na Sorbonie. Po kilkuletnim pobycie w Chinach powrócił do Warszawy i wykładał we wspomnianym już wcześniej Instytucie Wschodnim. Po wojnie kierował Instytutem Orientalistycznym UW oraz wspomagał polską dyplomację w nawiązywaniu stosunków polsko-chińskich. Jego spuściznę stanowią prace, artykuły i referaty poświęcone historii, kulturze i językowi chińskiemu oraz przekłady literatury. W roku 1932 wraz z dwoma kolegami odbył podróż z Pekinu do Syczuanu, znaczną część drogi przechodząc pieszo. Zebrał wówczas wiele materiałów etnograficznych,

⁷ Materiały Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (1907–1953), APAN, I–2.

⁸ Tamże, j. 31, k. 3; 12 maja 1924 r.

⁹ Materiały Ananiasza Zajączkowskiego (1903–1970), APAN, III–215.

¹⁰ Tamże, j. 68.

¹¹ Materiały Witolda Jabłońskiego (1901–1957), APAN, III–223.

nad którymi później pracował. Jabłoński był recenzentem pracy magisterskiej A. Zajączkowskiego i dokumentacja ta również zachowała się w spuściźnie, podobnie jak tezy referatu opracowanego przez zespół pod kierunkiem profesora Mariana Lewickiego *Systemy pokrewieństwa u ludów tureckich, mongolskich i tungusko-mandżurskich*¹².

Stefan Stasiak¹³, z którego spuścizny pochodzi wiersz rozpoczynający artykuł, studiował filozofię i psychologię w Wiedniu i Paryżu. Jego zainteresowania skupiły się wokół historii sztuki i orientalistyki. Podczas I. wojny światowej znalazł się w Petersburgu i czas tego przymusowego pobytu wykorzystał na kolekcjonowanie pod kierunkiem indologa Fiodora Ippolitowicza Szczerbatskiego tekstów tybetańskich i hinduskich dotyczących logiki buddyjskiej. Znajdująca się w Archiwum spuścizna jedynie w niewielkim stopniu oddaje rozległość zainteresowań Stasiaka. Są to fragmenty artykułów, poezje i przekłady z angielskiego, rosyjskiego i sanskrytu. Uzupełniają je wypisy z literatury, notatki, pomysły badawcze i wycinki. Częściowo zachowały się także dokumenty jego pracy na Seminarium Filologii i Kultury Indyjskiej Uniwersytetu we Lwowie, drobne materiały osobiste i korespondencja.

Korespondencja uczonych zasługuje na szczególną uwagę. Wszyscy zaprezentowani wcześniej orientaliści wymieniali się listami, omawiając ważniejsze wydarzenia naukowe, współpracując czy też spotykając się okazjonalnie na konferencjach naukowych. W ich archiwach osobistych znajduje się również korespondencja z orientalistami, których spuścizny przechowywane są obecnie w innych ośrodkach naukowych: z Tadeuszem Kowalskim, Władysławem Kotwiczem czy Marianem Lewickim. Daje ona ciekawy obraz wymiany myśli nad pracami bieżącymi, projektami badawczymi oraz prywatnymi stosunkami pomiędzy uczonymi.

Profesor Jan Janów¹⁴ nie był orientalistą, a wykształconym we Lwowie i Fryburgu językoznawcą sławistą. W czasie I. wojny światowej służył jako szeregowiec w 9. Pułku Piechoty Armii Austriackiej w Stryju i tam ranny 1 listopada 1914 r. dostał się do niewoli rosyjskiej. Następnich kilka lat spędził w obozach w Aschabadzie, Złotej Ordzie, Chyłkowie i Taszkencie. W 1918 r. rozpoczął pracę w nowo utworzonym Uniwersytecie w Taszkencie, początkowo jako docent językoznawstwa, a następnie profesor. Od 1920 r. wykładał również w miejscowym Instytucie Orientalistycznym, pełniąc tam przez

¹² Tamże, j. 174.

¹³ Materiały Stefana Stasiaka (1884–1962), APAN, III–197.

¹⁴ Materiały Jana Janowa (1888–1952), APAN, III–373.

krótki czas obowiązki prorektora. Po powrocie do kraju działał w Polskim Towarzystwie Orientalistycznym, którego w latach 1922–1925 był sekretarzem. W jego materiałach zachowały się teksty wykładów, w tym *Nabludienije nad czasticami w sławianskich jazykach cz. I* przygotowane dla studentów Uniwersytetu w Taszkencie oraz opracowanie z lat czterdziestych *Słownictwo orientalne T.H. Szewczenki*.

W zasobie Archiwum PAN znajdują się także spuścizny historyków i geografów, którzy swoje zainteresowania kierowali w stronę Orientu. Wśród niezwykle bogatych materiałów Ludwika Bazyłowa¹⁵, autora ponad 300 wielkich rozpraw naukowych, znalazły się rękopisy prac i artykułów poświęconych historii Rosji i historii Mongolii. Przygotowanie historyczne oraz zdolności lingwistyczne pozwalające na opanowanie takich języków, jak greka, łacina, sanskryt, węgierski, serbsko-chorwacki czy mongolski pozwoliły uczonemu na swobodne operowanie nie tylko opracowaniami, ale i źródłami archiwalnymi. W jego spuściznie znajdują się rękopisy pracy *Historia Mongolii* z 1979 r.¹⁶ oraz notatki, wypisy z literatury¹⁷ stanowiące do niej warsztat naukowy. We wstępie do tej syntezy napisał: „Dla autora historii Mongolii [...] podstawą i obiektem badań [...] jest zarówno ta różnorodność, jak i przeszłość, sięgająca daleko w głąb dziejów powszechnych. Przeszłość narodu mongolskiego jest długa, barwna, także egzotyczna, niesłychanie ciekawa i ma tyle chwalebnych kart, na których wypisane jest przede wszystkim umiłowanie wolności...”¹⁸. W pracy swojej, która obejmuje historię Mongolii od czasów prehistorycznych do lat siedemdziesiątych dwudziestego wieku, odrębne rozdziały poświęcił także kulturze, środowisku i ludności. Docenił rolę Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego założonego w 1845 r., z którego inicjatywy Mongolię zaczęto badać staranniej i dokładniej, oraz zauważył, że: „Niemalą rolę w działalności rosyjskich wypraw naukowych odegrali też Polacy, zesłańcy po powstaniu styczniowym: Benedykt Dybowski, Wiktor Godlewski, Aleksander Czekanowski i Jan Czerski”¹⁹. Co prawda większość z tych wypraw obejmowała jedynie Syberię, jednak Czekanowski odbył także podróż do Mongolii. Całość pracy Bazyłowa to ponad 500 stron rękopisu, a materiały warsztatowe do niej to przede wszystkim bogate wypisy z literatury światowej. Z wielką wnikliwością zbierał informacje z publikacji rosyjskich, niemieckich

¹⁵ Materiały Ludwika Bazyłowa (1915–1985), APAN, III–296.

¹⁶ Tamże, j. 28–29; opublikowana w 1981, wznowiona w 1985 r.

¹⁷ Tamże, j. 99–100.

¹⁸ Tamże, j. 28, *Historia Mongolii*, rozdziały I–XVI, k. 1.

¹⁹ Tamże, j. 28, k. 194.

i angielskich, zarówno z opracowań naukowych, jak i z literatury lżejszej, zwykle podręczniczej, zwłaszcza jeśli wiedział, że autor rzeczywiście był w Mongolii. W wypisach i notatkach pozwalał sobie na drobne komentarze świadczące o poczuciu humoru. Na przykład o książce C.R. Bawdena, *The modern history of Mongolia* napisał w komentarzach: „Ciężkie, bardzo ciężkie, mało składne, nasycone polityką, w której wszystko się zatracą”²⁰, a o opracowaniu Bertolda Spulera *Die Mongolen in Iran...* „typowa niemiecka robota — Ordnung bez duszy”²¹. W spuściźnie znajduje się również tekst referatu przygotowanego na Kongres Mongolistów w 1975 r. *Znaczenie studiów nad najnowszą historią Mongolii dla rozwoju współczesnych stosunków międzynarodowych*²² oraz odbitki kserograficzne dwóch podręczników do nauki języka mongolskiego²³.

Ciekawym uzupełnieniem naukowego opracowania Bazylowa jest niepublikowana praca profesora Bolesława Wilanowskiego²⁴, specjalisty od prawa konkordatowego. Wilanowski swoje pozanaukowe zainteresowania skierował na popularyzację historii państw azjatyckich, niedocenionych według niego przez Europę. Złożona w Archiwum opowieść historyczna pozbawiona aparatu naukowego *Przebudzenie Azji* składa się z blisko 200 kart, z czego 3 rozdziały — około 40 kart — poświęca autor Mongołom. Prezentuje tam historię od I w. n.e., przez czasy podbojów Czyngis-chana oraz rządy jego następców, utworzenia państwa kopczackiego, do chwili, kiedy tzw. Złota Orda przestała istnieć w 1502 r. We wstępie do pracy napisał: „Azja ma dwa, jakże od siebie różne oblicza. Były tam stare a wspaniałe cywilizacje, ale była też Azja przez długie wieki siedliskiem ludów dzikich, które jakże bardzo dawały się we znaki światu cywilizowanemu”²⁵.

Do zasobu Archiwum PAN wchodzą także bogate, blisko 10 m.b., materiały geografa Bolesława Olszewicza,²⁶ autora licznych artykułów i odczytów o tematyce odkryć geograficznych i wkładu Polaków do nauki światowej. Jeden z nich przygotował wspólnie z siostrzeńcem Janem Reychmanem. Odczyt, w którym napisali: „Gdziekolwiek na świecie stąpnęłaby dziś noga polska, natrafi zawsze na ślad poprzednich

²⁰ Tamże, j. 100, k. 18; praca opublikowana w Londynie w 1968 r.

²¹ Tamże, k. 101; praca opublikowana w Berlinie w 1968 r.

²² Tamże, j. 61.

²³ Tamże, j. 277, John G. Hangin, *Basic course in mongolian*, 1968 r. i j. 281 Hans-Peter Vietze, *Lehrbuch der Mongolischen Sprache*, 1969 r.

²⁴ Materiały Bolesława Wilanowskiego (1885–1952), APAN, 48.

²⁵ Tamże, j. 1, k. 3.

²⁶ Materiały Bolesława Olszewicza (1893–1972), APAN, III–184.

pokoleń polskich²⁷, zaprezentowany został na zebraniu Podkomisji Polonii Zagranicznej PAN w 1960 r., a następnie opublikowany. Podobnie stało się z pracą *Wkład Polski do nauki światowej*, odczytaną, a następnie opublikowaną w materiałach Towarzystwa Łączności z Polonią Zagraniczną²⁸. W podobnym artykule *Udział Polaków w rozwoju geografii* podkreślał rolę przekazów najwcześniejszych podróżników: „Najdawniejszy podróżnik polski po dalekich nieznanym krainach pojawia się jednak już w wieku XIII. Jest nim Benedykt Polak, który w charakterze tłumacza towarzyszył innemu franciszkaninowi Janowi da Pian del Carpine w jego misji dyplomatycznej od papieża Innocentego IV do ówczesnego władcy Mongołów Kujaka, wnuka Dżyngis-chana. [...] W piśmiennictwie polskim odgrywa on rolę wybitną jako autor pierwszego u nas opisu podróży [...]. Relacja ta jest nader cenna, gdyż w pewnych szczegółach uzupełnia opis wędrówek i przygód misji, pomieszczony w obszernym dziele Jana da Pian del Carpine *Historia Mongalorum*”²⁹. Pomimo że jako geograf i historyk geografii zajmował się głównie kartografią, jednak wiele prac poświęcił podróżnikom i odkryciom geograficznym.

Warto wspomnieć jeszcze o archiwum Władysława Deszczki³⁰ i jego drobnych pracach dotyczących kartografii Syberii i Polaków w jej kulturze³¹. Z pewnością ich uzupełnieniem będą materiały innych profesorów geografii: ponad 6-metrowa spuścizna Stanisława Leszczyckiego³² i blisko 12-metrowa spuścizna Józefa Babicza³³, zajmującego się między innymi historią odkryć geograficznych na Syberii. Archiwa te są jednak jeszcze nieuporządkowane.

Przechowujemy natomiast drobne uporządkowane spuścizny starszych geografów i badaczy, jak: Leon Barszczewski³⁴, Karol Bohdanowicz³⁵, Benedykt Dybowski³⁶, Ferdynand Karo³⁷ i Adam Szymański³⁸. Prowadzili badania na Syberii i w Azji Centralnej, przebywając tam nie zawsze

²⁷ Tamże, j. 79, s. 41 *O zobrazowaniu działalności Polaków na szerokim świecie.*

²⁸ Tamże, j. 79.

²⁹ Tamże, j. 32, s. 2–3.

³⁰ Materiały Władysława Deszczki (1892–1941), APAN, III–27.

³¹ Tamże, j. 3, 4, 24.

³² Materiały Stanisława Leszczyckiego (1907–1996), APAN, III–409.

³³ Materiały Józefa Babicza (1926–2005), APAN, III–371.

³⁴ Materiały Leona Barszczewskiego (1849–1910), APAN, III–131.

³⁵ Materiały Karola Bohdanowicza (1864–1947), APAN, III–4.

³⁶ Materiały Benedykta Dybowskiego (1833–1930), APAN, III–327.

³⁷ Materiały Ferdynanda Karo (1845–1927), APAN, 28.

³⁸ Materiały Adama Szymańskiego (1852–1916), APAN, III–24.

z własnego wyboru, a mimo to poświęcili się pracy naukowej z wielkim zaangażowaniem. Postaci ich były już wielokrotnie omawiane z okazji badań Syberii. Uzupełnieniem tych spuścizn jest archiwum osobiste Gabriela Brzęka³⁹, biografą Benedykta Dybowskiego, przechowywane w naszym Archiwum. Jego materiały dotychczas nieuporządkowane z pewnością wniosą kiedyś wiele ciekawych informacji dotyczących badaczy Syberii i Azji.

Oprócz prac naukowych poświęconych Azji w Archiwum PAN przechowujemy również wspomnienia osób, które mogły ją odwiedzić i zechciały to opisać. Jedną z nich był polityk Józef Targowski⁴⁰, oddelegowany do opieki nad Polakami uciekającymi z Syberii bądź już wcześniej przebywającymi na Dalekim Wschodzie oraz do ich repatriacji. Współorganizował polskie placówki w Harbinie, Władywostoku i Chabarowsku, a w latach 1919–1921 był pierwszym oficjalnym przedstawicielem Polski w Japonii, z jednoczesną akredytacją w Chinach. Swoje wspomnienia zawarł w pamiętniku zatytułowanym *Moja misja na Dalekim Wschodzie 1920–1921*. Bardzo dokładne relacje z rocznego pobytu w Chinach i Japonii uzupełnił opisem polowania zorganizowanego specjalnie dla niego w Mongolii przez dyplomatów z Harbinu. Opisał to w ten sposób: „Spędziłem kilka dni w Mongolii [...] Wyjechaliśmy wieczorem, a na drugi dzień rano odczepiono nasz wagon na tej stacji [Jan-Tuń-Tuń] i zepchnięto na boczny tor. Na nas zaś czekały już arby, dwukolne wózki z dużymi kołami mającymi trzy szerokie szprychy na krzyż, a zaprzęgnięte w małe, mocne mongolskie koniki. [...] Szedliśmy stepem, co trochę złudzenie dużych stawów czy jezior, które się powoli rozplywały, wywołałszy wrażenie fatamorgany. Na wieczór doszliśmy [...] do jakiejś nędznej wioski złożonej z kilku prymitywnych chałup. Żołnierze chińscy wybrali największą z nich, wypędzili mieszkających tam Mongołów do sąsiadów i zabrali się do porządkowania i rozpalania ognia w przedsionku jednej jedynej izby [...]. Obecnie jest okres przejścia do lata z zimy, to znaczy, że mrozy ustały, noce są chłodne, ale dniem słońce już mocno przygrzewa. Tu zresztą nie ma nigdy ani wiosny, ani jesieni. Izba wyglądała jak duża cieplarnia starego systemu. Naokoło biegł kanał wzdłuż trzech ścian, a palenisko miało z małego przedsionka. Nad kanałem tym znajdował się tzw. kang, czyli szeroka ława do siedzenia czy leżenia”⁴¹. Polowanie uznane zostało za udane, a jedyłą refleksją towarzyszącą wizycie w Mongolii był zapis: „Dziwny kraj ta

³⁹ Materiały Gabriela Brzęka (1908–2002), APAN, III–382.

⁴⁰ Materiały Józefa Targowskiego (1883–1952), APAN, 45.

⁴¹ Tamże, j. 1, k. 85.

część Mongolii, dobra ziemia pokryta trawą jak step, a bardzo niewykorzystana i niezamieszkała prawie⁴². Targowski w swoich wspomnieniach odnotowuje także historyczny wpływ mieszkańców Mongolii na Chiny. Zafascynowany obyczajem krępowania stóp chińskim kobietom, próbował dotrzeć do jego źródeł i usłyszał wówczas: „Opowiadano mi wersję, że w dawnych czasach Mongołowie, którzy gdy im się urodziła dziewczynka, rzucali ją na pożarcie świniom, by w ten sposób podnieść waleczność swych żołnierzy, robili wyprawy do Chin i sąsiadującej Mandżurii, by brać w jasyr kobiety. Zanim nie został zbudowany wielki mur obronny przed najeźdźcami, poczęto krępować nogi kobietom, by nie mogły dużo chodzić i towarzyszyć najeźdźcom⁴³”.

Podróż życia opisał w króciutkich wspomnieniach geolog i górnik Włodzimierz Dzierżanowski⁴⁴. Po studiach odbył staż w kopalni „Saturn” w Czeladzi pod opieką profesora Henryka Czeczotta i ten w 1911 r. zaproponował mu wyprawę w góry Altaj w poszukiwaniu złota. Dzierżanowski napisał: „Altaj w roku 1911 był jeszcze mało zbadany, map geologicznych prawie nie było. Były tylko mapy geograficzne z naniesionymi na nich kopalniami złota. [...] Otrzymałem polecenie zbadania terenu na południu od osady Kokpekty, położonej w odległości 200 km na południe od Uśckamienogorska w prowincji Semipałatyńskiej⁴⁵”. Nie była to pierwsza podróż Dzierżanowskiego po Rosji. Studiował w Petersburgu, odwiedził Tyflis, Kaukaz i przez pewien czas przebywał przymusowo na Kołymie, jednak sposób życia w miasteczku poszukiwaczy złota zrobił na nim wrażenie: „[W Ust-Kamienogorsku] sklepy były uniwersalne, podobne do obecnych domów towarowych, a niepoślednie miejsce zajmowały w nich wina zagraniczne, cygara, biżuteria i wszelkie materiały dla płci nadobnej, choć na pozór zdawało się, że kobiet na kopalniach prawie nie było. Ulice tego miasta były niebrukowane, a domy parterowe, przeważnie gliniane. Odległość od najbliższej stacji kolejowej w Omsku około 1000 kilometrów⁴⁶”. Pod tytułem *Pokojowy podbój Mongolii* opisał także, jak wyglądała „podróż zwiadowcza do Mongolii celem nawiązania stosunków z miejscowymi kacykami, przelotnego zbadania terenu pod względem obfitości złotodajnych terenów oraz wyświetlenia wszystkich możliwości dalszej perspektywy⁴⁷” przeprowadzona w 1913 r. również

⁴² Tamże, k. 85.

⁴³ Tamże, k. 199.

⁴⁴ Materiały Włodzimierza Dzierżanowskiego (1880–1958), APAN, 23.

⁴⁵ Tamże, j. 1, k. 10.

⁴⁶ Tamże, k. 11.

⁴⁷ Tamże, k. 26.

pod kierunkiem prof. Czeczotta. „Wkrótce 17 poszukiwawczych oddziałów wyruszyło różnymi drogami do Mongolii. Na czele każdego oddziału stanęli geolodzy [...], profesor uprzedził wszystkich, że na znalezienie złota w Mongolii nie ma co liczyć i że nie ma się co martwić z tego powodu. To co przywieziemy z Mongolii w postaci dokładnych map geologicznych — będzie bardzo poważnym wkładem naukowym”⁴⁸. Oddział prof. Czeczotta, w którym znalazł się Dzierżanowski, postawił sobie za zadanie dotarcie i zbadanie jeziora Górny Kanas, o którym miejscowi opowiadali niezwykle rzeczy: „Do tego jeziora żaden myśliwy [...] nigdy nie dotarł, bo bogowie strzegą dostępu na wielką górę, zagrodzili dostęp do jeziora przez olbrzymie skały”⁴⁹. Wspominający w 1957 r. wyprawę wzdłuż rzeki Dzierżanowski jeszcze po latach z trudem ukrywał wrazenie, jakie na nim zrobiła. Napisał: „Rzeka Kanas ma długości ca 200 km, żywiol skaczący ze skały na skałę, cały w wodnym pyłe, z wieczną czapą nie tyle chmur, co mgły i tego pyłu wodnego, co najmniejszy wiatr zmienia w rześisty deszcz. Na rzece niesamowity ryk większych strumieni wody, spadających gładów i łamiących się na brzegach i wyspach skalistych wiekowych drzew. Absolutne bezdroże. [...] Nie mogę tu nie podziwiać jeszcze raz żonę profesora Hannę Czeczott, której w wytrzymałości dorównywali tylko Mongołowie i Kirgizi. Być 2 tygodnie w zupełnie mokrej bieliźnie i nie mieć możliwości przez cały ten czas nigdzie się osuszyć”⁵⁰. W końcu odkrywcy doszli do płaskowyżu i zbadali wysokość położenia jeziora oraz jego głębokość, ale największą ulgą było dla nich słońce i błękitne niebo widziane po raz pierwszy od dwóch tygodni. Po latach wyprawa ta została uznana za największy wyczyn podróżniczo-badawczy profesora Czeczotta⁵¹.

Jak widać, w poszukiwaniu dokumentów związanych z krajami Azji Wschodniej nie warto ograniczać się tylko do spuścizn orientalistów. Oprócz naukowców zajmujących się zawodowo językami i kulturą Wschodu drobne, ale ciekawe materiały można znaleźć w spuściznach polityków, historyków czy geografów. Do Zarządu Kopalni Rudy Żelaznej w Częstochowie na ręce jego prezesa Stanisława Kontkiewicza⁵² przyszedł w 1937 r. list przysłany przez miernicze-go Kruczka [?] ze wschodniej Anatolii. Opisywał w nim złoża rudy

⁴⁸ Tamże, k. 28.

⁴⁹ Tamże, k. 29.

⁵⁰ Tamże, k. 30.

⁵¹ H. Czeczott, *Wybór pism*, Warszawa 1957, s. 11.

⁵² Materiały Stanisława Kontkiewicza (1883–1951), APAN, III–46.

manganowej w Turcji i ZSRR⁵³, zachęcając Kontkiewicza do podjęcia współpracy. W największym archiwum prywatnym (25 m.b.) przechowywanym w naszej placówce, należącym do historyka Aleksandra Gieysztor⁵⁴, odnalazłam nieopisane zdjęcia z terenów Rosji, czekające jeszcze na swoją historię.

W Archiwum PAN znajdują się także materiały przekazane przez Zakład Orientalistyki PAN⁵⁵, kontynuatora ciekawej inicjatywy Zakładu Orientalistycznego Uniwersytetu Warszawskiego. Krótco po zakończeniu 2. wojny światowej, w 1951 r. Zakład rozpiął i przesłał do wszystkich placówek naukowych i kulturalnych w Polsce *Ankiety w sprawie rękopisów i archiwaliów orientalnych*. Zebrane materiały zapoczątkowały opracowanie katalogu tych niezwykle cennych materiałów przechowywanych w całym kraju. Dokumentacja ankiety i fragmenty opracowań przekazane zostały do Archiwum wraz z materiałami Zakładu Orientalistyki PAN.

Bogactwo materiałów archiwalnych przechowywanych w spuściznach uczonych pozwala na przypuszczenia, że archiwistom i historykom pracy nie zabraknie i ciągle będziemy się cieszyć nowymi odkryciami, rozpoznając nieznane.

Pomnik W.I. Lenina w Ułan Ude, zwany Głową Lenina, wzniesiony w 1971 r., największy tego typu pomnik na świecie, 2019, fot. A. Chodkowska

⁵³ Tamże, j. 85, k. 144–145.

⁵⁴ Materiały Aleksandra Gieysztor (1916–1999), APAN, III–352.

⁵⁵ Materiały Zakładu Orientalistyki, APAN, II–36.

Joanna Arvaniti
Warszawa

POLSCY BADACZE MONGOLII

Mongolia jest 5 razy większa od Polski, a zamieszkuje ją zaledwie około 3 milionów ludzi. Mongolia jest krajem głównie pasterskim. Jest to kraj wielkich gór (Altaj Mongolski, Altaj Gobijski, Changaj), ogromnych pustyń (Gobi) i szerokich łąk.

Pierwszym Polakiem, który dotarł do Mongolii, był franciszkanin Benedykt (ok. 1200–po 1251). Powszechnie uważa się, że to wenecki kupiec Marco Polo (1254–1324) był pierwszym Europejczykiem, który w XIII wieku odkrył Azję i dotarł do Chin. To jednak dzięki wyprawie Benedykta Polaka i wysłannika papieża Innocentego IV Jana di Piano Carpiniego (1182–1252) udało się poznać kulturę, religię i obyczaje panujące w nowym imperium mongolskim, a także dokonać cennych odkryć geograficznych.

Informacje o tym, że Benedykt Polak pochodził z Wrocławia czy z Wielkopolski, nie są potwierdzone. Nie wiadomo, czy imię Benedykt otrzymał na chrzcie, czy też przybrał je, wstępując do zakonu i przyjmując święcenia kapłańskie (1236). Być może jego imię wiąże się ze świętym Benedyktem — polskim pustelnikiem z XI wieku. Prawdopodobnie był rycerzem. Biegle władał językiem polskim, łacińskim, staroruskim i mongolskim. Był biedny, cały swój majątek rozdał ubogim. Jan z Doliny Grabów był Włochem, jednym z pierwszych uczniów i towarzyszy św. Franciszka z Asyżu i prowincjałem zakonu franciszkanów na Polskę; przebywał wiele lat w naszym kraju, nieźle znał język polski, niektórzy historycy nawet przypisywali mu polskie pochodzenie. Benedykt Polak pełnił rolę jego przewodnika, sekretarza, tłumacza i eksperta w sprawach języka i obyczajów Rusinów. Celem ich podróży było nawiązanie pokojowych kontaktów politycznych z Mongoliami, spowodowanie powstrzymania najazdów Mongołów, wprowadzenie chrześcijaństwa w Azji i pozyskanie Mongołów do walki z islamem. Podróż pod względem politycznym i religijnym poniosła fiasko, gdyż nowy władca Mongolii Gujuk, wnuk

Czyngis-chana, zażyczył sobie, żeby papież oraz europejscy władcy przybyli do niego osobiście, zamiast prowadzić rozmowy przez pośredników.

Przez ponad dwa lata (16 kwietnia 1245–18 listopada 1247) wędrowcy przemierzali około 20 tysięcy kilometrów. Musieli pokonać bezkresne stepy, wysokie góry, pustynie, rzeki, a wszystko to w ekstremalnych warunkach pogodowych (od mroźnych i śnieżnych zim, po upalne lata). Franciszkanie byli zafascynowani fantastyczną przyrodą, zachwycającymi krajobrazami oraz tubylcami. Wszystko drobiazgowo notowali, dzięki czemu po powrocie wydali kilka naukowych publikacji (*Historia Mongołów, zwanych inaczej Tatarami, Podróż brata Jana de Piano Carpino i Benedykta Polaka 1246 roku*). Benedykt poświęcił podróży rozprawę *De Itinere Fratrum Minorum ad Tartaros (Sprawozdanie)*. Był to pierwszy europejski traktat naukowy o kulturze i językach krajów Dalekiego Wschodu, zawierał wiele wyrazów mongolskich wraz z ich tłumaczeniem na łacinę. Autor zacytował w tym dziele w całości list Gujuka do papieża, a także podał informacje mające związek z Polską. Dotyczyły one przebiegu bitwy pod Legnicą i losów księcia Henryka Pobożnego. *Sprawozdanie* po raz pierwszy opublikowano dopiero w 1839 roku w Paryżu. Na język polski zostało przetłumaczone w 1986 roku przez adwokata Andrzeja Jochelsona i opublikowane w *Kalendarzu św. Antoniego*. Nie napomknęli jednak o Benedykcie w swoich wspomnieniach ani jego bracia franciszkanie, ani nawet Jan Długosz. Tylko w obcych źródłach przetrwała historia jego podróży, dlatego przyjął do jego imienia przydomek Polak (Benedictus Polonus).

Papiescy wysłannicy zachwycali się bitnością i organizacją mongolskiego wojska. Tak je opisywali: „Przywdziewają złotogłowy i jedwabie, futra soboli i gronostajów. Zbroja jest piękna, znakomita, zrobiona ze skór bawolich. Bronią ich są miecze i maczugi, ale — przede wszystkim — łuki. Są doskonałymi wojownikami i mogą działać więcej niż inni bo, gdy zajdzie potrzeba, to mogą i miesiąc nie jeść, a ich konie postępują naprzód, zadowolając się tylko trawą. Nie masz na świecie wojska bardziej wytrzymałego na trud i znoje, bitniejszego i tańszego, mają doskonałą organizację wojskową, a sprawiedliwość u nich jest prosta i szybka. Za zabójstwo nie masz przebaczenia. Za nieposłuszeństwo, za rabunek — śmierć. Przecinają go mieczem na pół lub dostaje kije, gdy zrabował niewielką rzecz”¹.

Sprawozdania uczestników podróży rozwiały wiele uprzedzeń i niejasności dotyczących Mongołów. Upewniono się, że Tatarzy to lud okrutny, ale o wysokiej moralności: są uczciwi, zachowują czystość rodzinną i tolerancję religijną, chronią życie kobiet i dzieci pokonanych wrogów, szanują

¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Benedykt_Polak, 15 marca 2019.

posłów. Mają jednak jeden groźny cel: „Podbić wszystką ziemię”, pozostawiony Mongołom w testamencie przez Czyngis-chana. Benedykt Polak zapoczątkował kontakty polsko-mongolskie i otworzył historię naukowego podróżnictwa polskiego. Wrocław i Warszawa uhonorowały go, nazywając jego imieniem ulice, a na kościele św. Wincentego we Wrocławiu powieszono pamiątkową tablicę ku jego czci.

Przez kilka wieków nikt z Polaków nie zajmował się badaniami w Mongolii. Jednak wielu polskich kronikarzy, a później historyków, pisało w swych dziełach o Mongołach, jak np. wcześniej mistrz Wincenty Kadłubek (1150–1223) czy później kronikarz, historyk Jan Długosz (1415–1480).

Od XVII wieku kontakty Polaków z Mongoliami i Chinami odbywały się za pośrednictwem Wielkiego Księstwa Moskiewskiego. Wymienię tu np. Jana Krzysztofa Białobockiego, który — prześladowany przez jezuitów — opuścił Rzeczpospolitą i przeniósł się do Moskwy, potem brał udział w rosyjskim poselstwie do Chin Fiodora Aleksiejewicza Gołowina (1650–1706), rosyjskiego hrabiego, polityka, dyplomaty, wpływowego współpracownika i doradcy Piotra Wielkiego; Innocentego Kulczyckiego (1680–1731), który jako biskup prawosławny, misjonarz, jeden z Soboru Świętych Syberyjskich, był kapelanem udającego się do Pekinu kolejnego poselstwa rosyjskiego. Nie dotarł do Pekinu również polski uczonego hrabia Jan Potocki (1761–1815), który — jako kierownik grupy badaczy — w latach 1805–1806 towarzyszył rosyjskiej misji dyplomatycznej A.J. Gołowkina do Chin. Misja dotarła tylko do stolicy Mongolii Uрги, ponieważ Gołowkin nie chciał się dostosować do wymagań chińskiej etykiety dyplomatycznej. W 1806 roku Potocki wydał swój *Memoriał o wyprawie do Chin*. Jej przekład polski *Podróże* ukazał się w Warszawie w 1959 roku. Podróż Jana Potockiego opisał znany polski orientalista, językoznawca, specjalizujący się głównie w językach mongolskich, Władysław Kotwicz (1872–1944) w książce *Jan hrabia Potocki i jego podróż do Chin* (Wilno 1935). Do Chin dotarł w 1820 roku Józef Wojciechowski, który był przez 19 lat lekarzem na dworze cesarskim i dwór polecił wystawić mu pomnik z wdzięczności za wyleczenie jednego z książąt. W rosyjskiej misji dyplomatyczno-religijnej do Pekinu w latach 1830–1831 znalazł się Józef Kobyłecki, zawodowy oficer armii carskiej.

Najwybitniejszym polskim badaczem Mongolii, uważanym za twórcę naukowych podstaw światowej mongolistyki, był Józef Szczepan Kowalewski (1801–1878), językoznawca, orientalista, filomata, urodzony w Brzostowicy Wielkiej w powiecie grodzieńskim w ubogiej rodzinie

unickiego księdza Michała. Miał dwóch braci — znanego pedagoga Juliana i Teodozego. W 1816 roku ukończył Gimnazjum Gubernialne w Świsłoczy. Od 1817 roku studiował filologię klasyczną na Wydziale Literatury i Sztuk Wyzwolonych Uniwersytetu Wileńskiego. W 1819 roku przyjęto go do Instytutu Pedagogicznego jako kandydata na stanowisko nauczyciela. W 1820 roku, po ukończeniu Uniwersytetu Wileńskiego ze stopniem kandydata filozofii, prowadził wykłady z łaciny i języka polskiego w gimnazjum wileńskim. W 1822 roku zadebiutował w „Dzienniku Wileńskim” pracą *Wiadomość o życiu i pismach Longina*. Należał do Towarzystwa Filomatów i Filaretów, był przewodniczącym Związku Błękitnego. Przyjaźnił się z Adamem Mickiewiczem, Tomaszem Zanem i Janem Czeczotem. W 1823 roku został aresztowany za działalność w Zgromadzeniu Filaretów i w 1824 zesłany do Kazania z zaleceniem studiowania języków orientalnych — arabskiego, perskiego i tatarskiego. Był dyrektorem Gimnazjum w Kazaniu oraz sprawował zarząd nad szkołami średnimi w guberni kazańskiej.

W 1827 roku władze rosyjskie powzięły zamiar o rozszerzeniu zakresu studiów orientalistycznych w Kazaniu i utworzeniu w tym celu specjalnego instytutu przy uniwersytecie. W 1828 roku wysłano więc Kowalewskiego na czteroletnie studia do Irkucka, aby zapoznał się z językiem, gramatyką, obyczajami i religią mongolską. Oto fragment instrukcji, jaką w 1830 roku otrzymał Kowalewski od kuratora Uniwersytetu w Kazaniu Aleksieja Siemionowicza Musina-Puszkina: „Zwierzchność oczekuje w WPanu dobrego i gruntownego nauczyciela, ale świat uczony życzy sobie nadto widzieć w nim godnego i głęboko zastanawiającego się badacza języka, historii i starożytności mało jeszcze znanego narodu Mongołów dzierżącego niegdyś rozległe kraje Azji i Europy. Mając za główny cel swych zatrudnieni język mongolski, życzę sobie, abyś WPan zwrócił nadto swoją uwagę na języki ludów sąsiednich, połączonych jednako z Mongołami religią i jednym rządem, a mianowicie języki mandżurski, tunguski i chiński. [...] W czasie podróży pomiędzy Buriatami chciej WPan przypatrzeć się ich obyczajom, a szczególnie wyznaniu lamajskiej ich wiary, postaraj się nabyć pewnych wiadomości o jej początku, rozszerzeniu i dzisiejszym stanie, o stopniach i władzy osób duchownych, o ich obrzędach i księgach świętych”². W Irkucku pobierał Kowalewski wstępne nauki w zakresie języka mongolskiego pod kierunkiem miejscowego nadgranicznego tłumacza gubernialnego Aleksandra Igumnowa (1761–1834) i poczynił szybko nadspodziewanie duże postępy. W latach 1828–1833 odbył liczne podróże

² Władysław Kotwicz, *Józef Kowalewski, orientalista (1801–1878)*, Wrocław 1948, s. 44.

po Syberii, Mongolii i Chinach. Pisał: „Należało w stepach, lasach nieprzebytych, bez drogi, wdzierać się na urwiska skał, żeby wynaleźć koczowiska i pod okopciałymi jurtami szukać ludzi, zaznajomić się z lamami, z nimi razem jeździć na nabożeństwa, do świątyń i klasztorów, wszędzie wydobyć coś dla siebie pożytecznego, wydobywać i przepisywać odwieczne rękopisma, ślęczyć nad nimi w dzień i w nocy; a tymczasem z ogoloną głową, zawinięty w szlafrok mongolski musiałem poprzestawać na miseczkę herbaty, tak nazywanej cegiełkowej, na kawałku baraniny upieczonej nad ogniskiem, bez chleba i soli. [...] Ileż to miesięcy musiałem sypiać na zlodowaciałej ziemi, zasnutej śniegiem, między wielbłędami lub jeleniami! Czyż podobna na tym kawałku wiotkiego papieru przeliczyć wszystkie moje przygody, smutne i wesołe?”³ W czasie opisywanej przez uczonego rocznej podróży poznał on „dokładnie życie Buriatów, ich zwyczaje, wierzenia religijne, a przede wszystkim język. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że [...] starał się poznać nie tylko język literacki ogólnomongolski, lecz i osobliwości licznych gwar buriackich, nie tylko z ksiązek, lecz z żywej mowy gromadził materiały do przyszłego słownika mongolskiego. Interesował go też folklor buriacki, zwłaszcza stare legendy. Nie omijał zabytków archeologicznych i starał się je powiązać ze znanymi mu źródłami piśmiennymi do dziejów Azji Środkowej”⁴. Zajmował się językoznawstwem, literaturą, historią i etnografią ludów mongolskich. Bardzo cenił i szanował Buriatów. Pisał: „Żyję tu [dolina Tamczytała] między dobrymi Buriatami, zawsze gotowymi ku pomocy w moich zatrudnieniach naukowych. Z nimi czytam, rozmawiam, a wolne chwile przepędzam w przyległych koczowiskach, świątyniach, podczas nabożeństwa lub biesiad przyjacielskich. Wszędzie jednostajną znajduję uprzejmość za uprzejmość”⁵. Wielką zasługą Kowalewskiego było np. zorganizowanie w swoim domu „pracowni”, w której chętni przepisywali pod jego kierunkiem na papierze zakupionym na jego prośbę przez Uniwersytet w Kazaniu dostarczone z różnych zakątków stepów obszerne mongolskie i tybetańskie księgi świeckie i duchowne. Warunki pracy Kowalewskiego w okresie zimowym były bardzo ciężkie: „Na dworze burza nie umilkła: silne wiatry unoszą z sobą masy śniegu wzdłuż stepów, do łańcucha gór ciągnącego się ponad Sielęgą [!]. Moje okienka, papierem zaklejone na kształt chińskich, ledwo

³ Tamże, s. 62.

⁴ Tamże.

⁵ Tamże, s. 100.

nie wylecą, i ja siedząc u piecyka, zmarłym atramentem kilka Ci [list do brata] słów nakreślę”⁶.

W 1833 roku został profesorem adiunktem pierwszej w Europie Katedry Filologii Mongolskiej na Uniwersytecie w Kazaniu. W roku 1834 mianowano go profesorem nadzwyczajnym, a w 1837 profesorem zwyczajnym Uniwersytetu w Kazaniu. Trzykrotnie powierzano mu stanowisko dziekana Wydziału Filologicznego na czteroletnie kadencje. W latach 1855–1860 pełnił funkcję rektora Uniwersytetu w Kazaniu. Mówiło się o nim, że jest bardzo dobrą partią. Pisał 20 czerwca 1836 roku do przyjaciela z Towarzystwa Filomatów, poety i archiwisty Onufrego Pietraszkiewicza: „Czy uwierzysz, że ja, siedząc w swoim gabinecie, miałem już około sześciu propozycji ożenienia się? Warto śmiać się i naśmiałem się do woli. Widzisz, jak i tu kawalerowie, chociaż i marcowi, są drodzy, a cóż to w naszych stronach?” Ożenił się wkrótce potem z Rosjanką Anną Sokołówną, być może tatarskiego pochodzenia, być może córką rektora, a może — jak wynika z uwagi samego Kowalewskiego — córką skromnego pracownika cerkiewnego Andrzeja. Miał z nią trzech synów i córkę. Józef Kowalewski nie zajmował się dziećmi, wychowywała je matka w duchu rosyjskim. Dzieci Kowalewskiego były wyznania prawosławnego i uważały się za Rosjan, chociaż syn Paweł całkiem dobrze mówił po polsku. Jeden z synów Kowalewskiego zmarł w dzieciństwie (1847), starszy syn, Mikołaj (ur. 1840), z zamiłowania historyk, został wybitnym lekarzem, profesorem, rektorem Uniwersytetu w Kazaniu, młodszy zaś, Paweł (ur. 1843) był malarzem batalistą, profesorem Akademii Sztuk Pięknych w Petersburgu; otrzymał Złoty Medal ASP za duży obraz *Bitwa pod Lipskiem*; była jeszcze córka Maria (ur. 1848), o której historyk orientalista Wasilij Wasilewicz Grigoriew (1816–1881) napisał: „Мария Осиповна такая милейшая девушка, что я на старости лет влюбился в нее”⁷. Zachwycał się on również całą rodziną Kowalewskiego: „Какой Вы счастливый человек, почтеннейший Осип Михайлович. Старший сын Ваш... начал свою научную карьеру так блистательно, как редко кому удастся, [...] Анна Андреевна — барыня такая умная, ласковая и любезная, что днем с огнем такой поискать”⁸.

W roku 1862 objął Katedrę Historii Powszechniej, zajmując stanowisko dziekana Wydziału Historyczno-Filologicznego w Szkole Głównej Warszawskiej, a potem na Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim,

⁶ Tamże, s. 105.

⁷ Tamże, s. 121.

⁸ Tamże.

w którym pełnił czynną służbę aż do śmierci. Pochowano go na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie. Pisał po polsku, rosyjsku i francusku, m.in. w „Tygodniku Petersburskim” i „Wiestniku Kazańskim”. W jego dorobku są ponad 72 pozycje drukowane i 19 prac niewydanych. Kowalewski zebrał też znaczną kolekcję rękopisów i druków mongolskich oraz materiałów etnograficznych, których większość przekazał Uniwersytetowi Kazańskiemu, a część Uniwersytetowi Wileńskiemu. Jego zbiory przechowywane w Warszawie zostały spalone przez żołnierzy rosyjskich w czasie powstania styczniowego w 1863 roku podczas demolowania Pałacu Zamoyskich w następstwie zamachu na gubernatora Berga.

Ważniejsze publikacje Kowalewskiego to: *Gramatyka języka mongolskiego*, Kazań 1835; *Mongolskaja chriestomatija*, Kazań 1836–1837; *Dictionnaire mongol-russe-français*, t. I–III, Kazań 1844–1849, który do dziś stanowi fundamentalną podstawę studiów języka mongolskiego i ciągle uchodzi za najlepszy słownik mongolsko-rosyjsko-francuski; jeszcze w roku 1933 został on wydany w Pekinie. W Centralnym Archiwum Republiki Tatarskiej w Kazaniu są ponoć przechowywane niektóre rękopisy nieznanych prac Józefa Kowalewskiego, jak np. trzytomowa *Istoriija Mongołow* i *Wwiedienije w istoriju Mongołow*. Zawierają one, oprócz materiałów naukowych zebranych w czasie pobytu wśród mało wówczas znanych koczowniczych plemion mongolskich, szczegółową relację z podróży Kowalewskiego przez Mongolię, w poprzek pustyni Gobi, na kilkadziesiąt lat przed podróżami po tym kraju Przewalskiego.

Rosja carska każdego roku zsyłała na Sybir wielu polskich patriotów, powstańców, działaczy politycznych, niewygodnych „wichrzycieli”. Zesłańcy czasem podejmowali, niestety najczęściej nieudane, próby ucieczki z tego dalekiego więzienia bez krat. Ponieważ południowa Syberia graniczy z Mongolią, wielu z nich wybierało drogę do wolności właśnie przez Mongolię. Wśród polskich zesłańców było kilku późniejszych badaczy Mongolii, zazwyczaj członków rosyjskich wypraw naukowych do tego kraju.

Do najbardziej znanych należy Aleksander Czekanowski (1833–1876), syn Wawrzyńca, geolog, paleontolog, geograf, kartograf, podróżnik. Uczył się w gimnazjum w Kijowie, na Wydziale Medycznym Uniwersytetu św. Włodzimierza w Kijowie i na Wydziale Mineralogicznym Uniwersytetu w Dorpacie. W 1857 roku opracował i usystematyzował zbiory Uniwersytetu św. Włodzimierza w Kijowie. W 1863 roku został zesłany na katorgę za udział w powstaniu styczniowym. Przebywał w Siwakowej nad Ingodą, w Darasuniu nad Turą i w osadzie Padun nad Angarą. W latach

1866–1867 gromadził zbiory przyrodnicze, prowadził badania meteorologiczne i geologiczne, a jednocześnie pracował fizycznie u syberyjskich chłopów. W latach 1869–1871 prowadził badania geologiczne w południowej części guberni irkuckiej i brał udział wraz z Dybowskim, Godlewskim i Wrońskim w wyprawie na szczyty Gór Sajańskich na granicy z Mongolią oraz dokonał badań północnej części jeziora Chubsuguł w Mongolii. Chubsuguł, zwane potocznie Małym Bajkałem (w przeszłości w języku polskim używano także nazwy Koso-Goł), to słodkowodne jezioro tektoniczne w północnej części Mongolii, w pobliżu granicy z Rosją. Jest to drugie co do wielkości jezioro Mongolii i zarazem najgłębsze jezioro tego kraju. Chubsuguł jest szesnastym co do wielkości zbiornikiem słodkiej wody na świecie, ma blisko 70% mongolskich zasobów wody słodkiej i 2% światowych. Kierownikiem wyprawy w 1871 roku był Karol Neumann, który zwrócił się do władz z prośbą o zezwolenie na wyjazd w celach badawczych zesłańców Dybowskiego, Godlewskiego, Czekanowskiego i Wrońskiego. Dybowski akurat nie był zachwycony wyprawą, gdyż została przygotowana w wielkim pośpiechu, a więc niedokładnie. Podczas próby wejścia na szczyt Munku-Sardyku wędrowców złapała śnieżycą. Tak opisuje to wydarzenie Marian Karol Dubiecki (1838–1926), historyk, zesłaniec postyczniowy, dożywno osadzony w Irkucku: „Zwiedziwszy wybrzeża jeziora Koso-Goł, przebiegłszy głównejsze koczowiska Darchatów i ich sąsiadów Urianchów, otrzymawszy uprzejmą audiencję u władcy tych zasajańskich krain, wyprawa wchodziła na Munku-Sardyku. Najwyższa to z iglic Sajanu [...]. Nikt dotąd nie dotarł do jej szczytu, nikt nie zmierzył wysokości najwyższej baszty Sajanu. Czekanowski z towarzyszymi wyprawy pierwszy postanowił zmierzyć wysokość iglic Munku-Sardyku. Wyprawa brnęła po lodowcach, po wielkich śniegach i dotarła do wyżyn nieznanych dotąd europejskim geografom. [...] Neumann nie mógł dotrzymać kroku naszym ziomkom. Mgły przy tym, złomy lodów, obłoki trudne do przebycia, co zwisały na tajemniczych szczytach wiekiustego śniegu, nie pozwoliły dojść do celu. Czekanowski czynił wymiary, wznosił się wyżej od innych, nie przedarł jednak tajemnicy zasłony, którą owite są wyżyny Munku-Sardyku. Kwestia, czy Munku-Sardyku, który bez zaprzeczenia najwyższą jest iglicą ze Srebrzystych Wyżyn, mierzy 1300 stóp lub nie, dotąd pozostała w zawieszeniu i długie może lata czekać jeszcze przyjdzie jej rozwiązania”⁹. Z wyprawą tą wiąże się wydarzenie tak opisywane przez Benedykta Dybowskiego: „Przewodnik, ulubieniec Czekanowskiego,

⁹ Zbigniew Wójcik, *Aleksander Czekanowski. Szkice o ludziach, nauce i przygodzie na Syberii*, Lublin 1982, s. 164–165.

towarzyszący nam podczas ekspedycji przedsięwziętej w celu zbadania jeziora Koso-Goł i góry Munku-Sardyk, położonych na ziemi Urianchów i Darchatów, poza granicami państwa rosyjskiego, chcąc dogodzić skrupulatnej czystości Czekanowskiego nawet i w podróży, zamiast wytrzeć połą od swego ubrania miseczkę drewnianą zwaną agaja, jak to czynił, gdy nam, spragnionym po długim męczącym pochodzie przez step podawał mleko kwaśne do picia, umyślił ją wyczyścić własnym swoim językiem przed nalaniem mleka dla Czekanowskiego. Sądził on, że w ten sposób osiągnięty zostanie w danym wypadku szczyt możebnej czystości, godny osoby, którą tak szanował i poważał. Ku wielkiemu jednak zmartwieniu Gawryły (tak zwano przewodnika) Czekanowski, pomimo pragnienia, podanej sobie agai nie przyjął. Uskarżał się nam później Gawryło w Kułtuku tymi słowami: «Prawda, Aleksander Ławrientijewicz jest osobą znanego rodu, ale przecież i mój język nie pahany». [...] Grzeczność Czekanowskiego, jakaś arystokratyczna dystynkcja, która go znamionowała, była powodem, że wszyscy Sybiryacy uznawali go za istotę wyższą od zwykłych i za pana znamienitszego od reszty Polaków¹⁰. Opisywana wyprawa nie zakończyła się sukcesem, można jednak śmiało powiedzieć, że Aleksander Czekanowski wykazał się największym ze wszystkich współtowarzyszy hartem, siłą i odwagą. W lepszych warunkach atmosferycznych prawdopodobnie udało by mu się zrealizować swoje przedsięwzięcie i dokonać odpowiednich pomiarów i badań. Zmarł śmiercią samobójczą w Petersburgu; istnieje również teoria, że nieświadomie przedawkował leki.

Aleksander Czekanowski bardzo zasłużył się w badaniu i opisywaniu Syberii. Odkrył pokłady węgla kamiennego, grafitu i liczne miejsca występowania paleozoicznej i mezozoicznej fauny i flory. Zgromadził olbrzymie zbiory przyrodnicze. W 1874 roku opracował monografię budowy geologicznej badanych rejonów, opatrzoną mapą geologiczną. Jego imię nosi pasmo górskie w Jakucji między ujściami rzek Leny i Olenioka do Morza Łaptiewów, osada w pobliżu Bracka nad Angarą, 23 skamieliny flory i fauny kopalnej, 5 gatunków flory współczesnej oraz co najmniej 2 gatunki ryb. Za swoje badania otrzymał w 1870 roku Złoty Medal Cesarskiego Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego.

Mongolię badali również Polacy będący w służbie rosyjskiej. I tak, geolog, inżynier górnik, geograf, geofizyk, pionier badań geotermicznych w Rosji, podróżnik, działacz polonijny Leonard Jaczewski (1858–1916) był członkiem rosyjskiej wyprawy sajańskiej, mającej na celu zbadanie Sajanów i ewentualne wytyczenie przez nie drogi do Mongolii. Badano

¹⁰ Tamże, s. 165–166.

Dacan Acagacki, świątynia buddyjska w pobliżu Ułan Ude,
2019, fot. J. Arvaniti

Sajan Wschodni również po stronie mongolskiej, włącznie z basenem wielkiego jeziora Chubsuguł, przyczyniając się do poznania geograficznego tej części Mongolii. Jaczewski odkrył kilka lodowców w masywie najwyższego szczytu Monch-sardagalbo Buren Chaan (3491 m) na granicy mongolsko-rosyjskiej. Badał również budowę geologiczną i wysokość Sajanów, wyjaśnił charakter i czas pojawienia się działalności wulkanicznej na tym obszarze oraz prowadził obserwacje meteorologiczne, zbierał kolekcje geologiczne i botaniczne, opracował mapę marszrutu ekspedycji z zaznaczoną siecią wodną i punktami astronomicznymi. Sprawozdanie z przeprowadzonych badań zamieścił w „Izwestijach Rosyjskiego Cesarskiego Towarzystwa Geograficznego”, 1888, t. XIX, z. 1. W 1889 roku zajął się badaniami nad wieczną zmarzliną i był w tym zakresie jednym z największych autorytetów w Rosji. „Jaczewski poznał zagadnienie wiecznej zmarzliny już w pierwszych latach swej pracy w Syberii Wschodniej. Wyprawa

do Mongolii nad jezioro Koso-Goł oraz w masyw Munku-Sardyk przekonała go o istnieniu tego zjawiska nie tylko na obszarach tundry i tajgi, ale także w rejonach górskich Syberii. Na podstawie swoich badań sporządził aktualną do dziś mapę występowania wiecznej zmarzliny w Azji. [...] Pierwszy zwrócił uwagę, że problem wiecznej marzłoci przedstawia się odmiennie na nizinach i w górach wysokich, na zboczach eksponowanych na południe i na północ”¹¹.

W 1891–1892 roku był kierownikiem budowy odcinka środkowosyberyjskiego Kolei Transsyberyjskiej; prowadził też badania geograficzno-geologiczne Gór Jenisejskich, w tym złóż złota w Jenisejskim Okręgu Złotonośnym. W 1896 roku założył stację naukową w Chamardabanie nad Bajkałem. Od 1898 do 1908 roku kierował zespołem poszukującym złota na Syberii. „W każdym z tych zagadnień szedł zawsze swoją oryginalną drogą, posługując się zaledwie niekiedy ścieżkami utorowanymi przez swoich poprzedników” (A. Stopowicz, G. Malawkin). W latach 1899–1903 był Jaczewski profesorem Wyższej Szkoły Górniczej w Jekatierinosławiu. Od 1905 roku wykładał w Mikołajewskiej Akademii Wojskowo-Inżynieryjnej. Był współtwórcą dwóch wielkich map geologicznych Syberii. Sporządził także mapę sieci rzecznej Syberii Środkowej. Napisał 89 prac naukowych. Ożenił się z Heleną Biron, miał syna Tadeusza i córkę Marię. W 1898 roku za osiągnięcia naukowe Rosyjskie Cesarskie Towarzystwo Geograficzne uhonorowało go Srebrnym Medalem Przewalskiego. Umarł w Piotrogradzie, a jego symboliczny grób znajduje się na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

Innym badaczem zasłużonym dla badań nad Mongolią był Kazimierz Grochowski (1873–1937), inżynier geolog, podróżnik, pedagog, publicysta, archeolog, etnograf, lingwista, polonijny działacz społeczny i kulturalny. W 1906 roku wyjechał na Daleki Wschód. W latach 1908–1920 odbył około 30 wypraw naukowych w charakterze uczestnika i kierownika. Podróżował m.in. po Sachalinie, Syberii Wschodniej, Tuwie, Kraju Ussuryjskim, Jakucji, Alasce, Mongolii i Mandżurii. W 1914 roku został dyrektorem oddziału mongolskiego dużej rosyjskiej firmy złotonośnej i zamieszkał na terenie Mongolii Wewnętrznej (dziś część Mandżurii). W 1915 roku zrezygnował z pracy w firmie i nabył od rządu mongolskiego koncesję na wydobywanie złóż w rejonie rzeki Chalchyn goł, gdzie wkrótce otworzył kopalnię i zakład przetwórczy soli i sody. Od mongolskiego księcia Bargi otrzymał w 1916 roku koncesję górniczą na obszar 40000 km². W 1917 roku Grochowski został zaproszony do wzięcia

¹¹ Tamże, s. 213.

udziału w szwedzkiej ekspedycji geologicznej do zachodniej Mongolii i Kraju Urianchajskiego, kierowanej przez prof. Jakoba Sederholma, a finansowanej przez Szwedzką Królewską Akademię Nauk. Od 1920 roku mieszkał w Harbinie, polskim mieście w Chinach, gdzie był nauczycielem, a potem dyrektorem Gimnazjum Polskiego im. Henryka Sienkiewicza i redaktorem kilku polskich gazet wydawanych w Mandżurii: „Biuletyn Polskiej Izby Handlowej”, „Tygodnik Polski”, „Listy Harbińskie” i ich kontynuacja „Daleki Wschód”. W szkole wykładał takie przedmioty, jak: przyroda, geografia i historia Polski. Uczył języka chińskiego, japońskiego i angielskiego, a także ekonomii, historii i geografii Dalekiego Wschodu. Postulował reformę szkolnictwa polskiego w Harbinie, tak aby absolwenci po ukończeniu edukacji mogli w pełni wykorzystać swoje wykształcenie na dalekowschodnim rynku. Optował też za tym, aby zarówno w gimnazjum, jak i liceum istniały dwa kierunki: orientalnie-handlowy dla tych uczniów, którzy chcieli na stałe osiąść w Harbinie, i humanistyczny dla tych, którzy pragnęli wrócić do Polski. Prowadził też intensywne badania archeologiczne w Mandżurii, badając ruiny dawnych koreańskich miast-państw Buyeo (Fuyu) i Balhae (Bohai). Relacje z badań publikował w czasopiśmie naukowych Harbinu i w popularnonaukowych pismach w Polsce. Odkrył bogate złoża złota nad dopływami dolnego Amuru wzdłuż wybrzeża Morza Ochockiego oraz na Wyspach Szantarskich na Morzu Ochockim, a także ropy naftowej i innych kopalin. Jednocześnie prowadził badania archeologiczne i etnograficzne miejscowych ludów (m.in. Jakutów, Tunguzów, Goldów), zbierał ich legendy i opowieści, studiował mowę, kompletował słowniki, opracował gramatykę tunguską. Kazimierz Grochowski zajmował się również badaniami archeologicznymi i zasłynął odkryciem w 1916 roku w rozwidleniu rzek Ganu i Derbulu ruin pałacu, który uznano za pierwszą siedzibę wnuka Czyngis-chana (XIII w.). Zbiory inżyniera Grochowskiego stanowiły zaczątek obecnego Państwowego Muzeum Mongolii, którego był nie tylko założycielem, lecz także jego największym darczyńcą. Przekazał bowiem instytucji bogatą kolekcję eksponatów, zebranych podczas swoich licznych ekspedycji badawczych. Wśród obiektów znalazł się m.in. zbiór starożytnych monet chińskich oraz przedmiotów wykonanych przez plemiona tunguskie. Innym ciekawym eksponatem był m.in. miecz wojownika z oddziałów partyzantów chińskich ze stowarzyszenia „Wielkie Miecze” подарowany przez drugiego członka stowarzyszenia Władysława Pelca. Edward Kajdański, ceniony dyplomata oraz wybitny sinolog, a także dziennikarz i autor poczytnych wydawnictw naukowych, popularnonaukowych i powieści, autor książki *Fort Grochowski* i biograf uczonego,

wspomina: „Inżyniera Grochowskiego poznałem w roku 1933, gdy byłem uczniem Gimnazjum Polskiego im. Henryka Sienkiewicza w Harbinie. Był wówczas nauczycielem przyrody i geografii. Zapamiętałem go jako starszego, nieco już przygarbionego człowieka, w połyskujących złotych okularach, z nieodłącznym globusem w rękę i rulonami jakichś planów oraz map pod pachą. Kursował między pokojem przyrodniczo-geograficznym, gdzie przechowywał swoje skarby, i klasami gimnazjalnymi, zawsze w otoczeniu zwartej grupki starszych uczniów, z zapałem dyskutujących poruszane przez niego na lekcjach tematy”¹².

Kazimierz Grochowski starał się na wiele sposobów promować i upowszechniać wiedzę o krajach Dalekiego Wschodu wśród członków Polonii w Harbinie. Był on współzałożycielem i wieloletnim prezesem m.in. Polskiego Koła Wschodoznawczego, a także Towarzystwa Badań Mandżurii oraz gimnazjalnego Koła Geografów i Przyrodników. Zmarł w Harbinie, gdzie zatrzymał się, będąc w drodze na Filipiny.

Przytoczymy fragment dziennika Kazimierza Grochowskiego, w którym opisana jest podróż autora do Mongolii w styczniu 1914 roku: „Dalej, to jest wyżej, droga się pogarsza, ustawicznie na każdym krywunie woda! Lód załamuje się i narta zapada się do 30 cm w wodzie. W niektórych miejscach reny nie mogą wyciągnąć narty ze śniegu. Torujemy im drogę pieszo, brnąc w śniegu do głębokości 80, a nawet 100 cm. Wierzchowiec Klima narowi się i nie chce iść przez oblodzenia. [...] Słońce zachodzi, zaczyna się zmierzch. Renifery tracą siły i zaledwie mogą posuwać się naprzód. Tracimy nadzieję dojechania do ludzi”¹³.

Warto w tym miejscu wspomnieć o Julianie Talce-Hryncewiczu (1850–1936), korespondencie Grochowskiego, etnografie, antropologu, medyku, nazywanym „lekarzem dla ubogich”, a nazwę tę uważał Julian za „najzaszczytniejszą” dla siebie. Kiedy Hryncewicz w 1890 roku utracił cały swój majątek w Zwinogródcie, wpłątawszy się w rozliczenia pieniężne rodziny Talków-Hryncewiczów z mafijnym rodem Kahanów, który „jak pajak oplótł swą pajęczyną całą okolice”¹⁴, postanowił wraz z żoną Krystyną z Szabuniewiczów wyjechać na Syberię i dostać gdzieś na jej kresach posadę lekarza, pozwalającą połączyć pracę zarobkową z badaniami naukowymi. Cel podróży wędrowców znajdował się w kotlinie na pograniczu Mongolii. We wspomnieniach Juliana Talki-Hryncewicza

¹² Edward Kajdański, *Polacy na Dalekim Wschodzie*, Warszawa 2014, s. 56.

¹³ Edward Kajdański, *Dziennik syberyjskich podróży Kazimierza Grochowskiego*, Lublin 1986, s. 216.

¹⁴ Julian Talko-Hryncewicz, *Z przeżytych dni (1850–1908)*, Warszawa 1930, s. 193.

czytamy: „Jesteśmy coraz bliżej u kresu naszej podróży. Po upalnym dniu zachmurzyło się, grzmiało, uderzały pioruny i padał rześisty deszcz, kiedyśmy dojeżdżali do Kiachty, ostatniej stacji oddalonej od Troickosawska o wiorsty 24. Jest to osada nad rzeką Selengą, należąca do miasta [...]. Zmęczeni całodziennym upałem, myśleliśmy tylko o tym, aby dotrzeć do Troickosawska. Lecz noc ciemna i nieustająca burza z ulewnym deszczem stanęły na przeszkodzie. Musieliśmy zanoćować na stacji”¹⁵. W 1892 roku objął stanowisko lekarza okręgowego w Troickosawsku. W 1899 roku, narażając życie, wyjechał wraz z żoną do stolicy Mongolii Uрги, gdzie panowała roznoszona przez dzikie psy epidemia dżumy. Oprócz wykonywania zawodu lekarza (napisał zresztą wiele dzieł o tematyce medycznej, np. *Zarys lecznictwa ludowego na Rusi Południowej* — 1893, *К вопросу об изучении физиологических явлений половой жизни женщин в Забайкалье* — 1903) oraz prowadzenia z ogromnym powodzeniem prac archeologicznych (odkrył i rozkopał na Syberii ponad pięćset kurhanów, a wyniki tych działań przedstawił w opracowaniach wydanych już w latach 90. XIX wieku, m.in. w książce *Przedhistoryczne cmentarzysko na Sudży* — 1898) Talko-Hryncewicz zbadał cechy antropologiczne Buriatów, Chałchasów, Tunguzów, Tatarów, Chińczyków i Czuwaszów, co opisał m.in. w pracach *Ludy Azji Środkowej* (1902) czy *Materiały do etnologii i antropologii ludów Azji Środkowej* (1910), a przede wszystkim Mongołów, czego owocem było dzieło *Materiały do antropologii Mongolii i Zabajkala*, którego druk przerwał wybuch wojny w 1939 roku. W listopadzie 1892 roku Julian Talko-Hryncewicz został wybrany na członka rzeczywistego Wschodniosyberyjskiego Oddziału Cesarskiego Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego. W 1894 roku był współorganizatorem w Troickosawsku Filii Przyamurskiego Oddziału Cesarskiego Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego, również muzeum zawierającego kolekcję kilkunastu tysięcy przedmiotów kultury Dalekiego Wschodu, zbiory historyczno-przyrodnicze Zabajkala i Mongolii (muzeum odwiedzało rocznie ponad trzy tysiące osób), a także biblioteki (liczba dzieł naukowych w bibliotece, ofiarowanych przez Akademię Nauk w Petersburgu, Cesarskie Rosyjskie Towarzystwo Geograficzne i 60 innych towarzystw i placówek naukowych w kraju i za granicą, przekraczała sześć tysięcy); placówkami tymi Talko-Hryncewicz kierował z powodzeniem i wielkim zapałem: urządził comiesięczne zebrania Komitetu Wykonawczego Oddziału, naukowe posiedzenia członków, wycieczki naukowo-przyrodnicze, pisał protokoły posiedzeń i sprawozdania z działalności, redagował wydawnictwa

¹⁵ Tamże, s. 239–240.

(drukowane początkowo w Troickosawsku i Irkucku, a potem w Moskwie i Petersburgu) i rozsyłał je członkom oraz instytucjom, prowadził korespondencję z uczonymi, urządzał koncerty i odczyty w celu zdobycia środków materialnych. W 1898 roku Talko-Hryncewicz otrzymał nagrodę Towarzystwa Miłośników Przyrody, Antropologii i Etnografii w Moskwie. W 1904 roku dostał Złoty Medal Cesarskiego Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego. W 1908 roku wyjechał do Krakowa i rozpoczął pracę na Uniwersytecie Jagiellońskim. Julian Talko-Hryncewicz powiedział: „Przyjechałem na Sybir przed szesnastoma laty nie tyle dla chleba, co dla pracy. Jako obcy nie wiedziałem, jak będę przyjęty, czy praca moja będzie zrozumiana [...]. Pamiętałem jednak zawsze, że jestem tam tylko gościem, a należę do innego społeczeństwa. Rozumiano mnie i nie poczytywano mi tego za zbrodnię”¹⁶. Umarł w Krakowie, został pochowany na cmentarzu Rakowickim.

Nie można też zapomnieć o znanym pisarzu Wacławie Sieroszewskim (1858–1945), który w 1902 roku zwiedził Mongolię, co znalazło odbicie w jego twórczości literackiej. Wacław Sieroszewski, etnograf, geograf, literat, w 1878 roku za działania w konspiracji został aresztowany i skazany na ośmioletnie osiedlenie w Wierchojańsku. W 1883 roku za nieudaną próbę ucieczki został skazany na wieczyste zesłanie do Sriedniekołymska (Jąza). „Więzienia na Syberii — napisał we wspomnieniach Sieroszewski — są jak katedry katolickie w średniowiecznej Francji najokazalszymi budynkami miasteczek, a nawet miast. Zwą je tutaj «tiumnnyj замок»”¹⁷. W 1887 roku zezwolono mu na przeniesienie się do ułusu namskiego. Wydał monografię *Jakuty. Opyt etnograficzeskogo issledowanija* (1896), polski tytuł *12 lat w kraju Jakutów* (1900), za którą otrzymał Złoty Medal Cesarskiego Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego i prawo przebywania na terenie Królestwa Polskiego. W 1900 roku za domniemany udział w manifestacji z okazji odsłonięcia pomnika Adama Mickiewicza w Warszawie został ponownie aresztowany i uwięziony na Pawiaku, a następnie w X Pawilonie Cytadeli. Otrzymał nakaz powrotu do Irkucka. Po zapłaceniu wykupu i wstawieniu się Cesarskiego Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego złagodzono karę i pozwolono mu udać się do Japonii. W 1903 roku więc wyprawił się z Bronisławem Piłsudskim przez Syberię i Mongolię na Hokkaido celem zbadania ludu Ajnów. Podróżował po Chinach, Mongolii,

¹⁶ Julian Talko-Hryncewicz, *Wspomnienia z lat ostatnich (1908–1932)*, Warszawa 1932, s. 90.

¹⁷ Wacław Sieroszewski, *Pamiętniki — wspomnienia, dzieła*, t. XVI, Kraków 1959, s. 295.

Japonii i Korei. Podróże te, jak poprzednie doświadczenia i obserwacje, zaowocowały nowymi utworami: *Powrót, Korea, Powieści chińskie*.

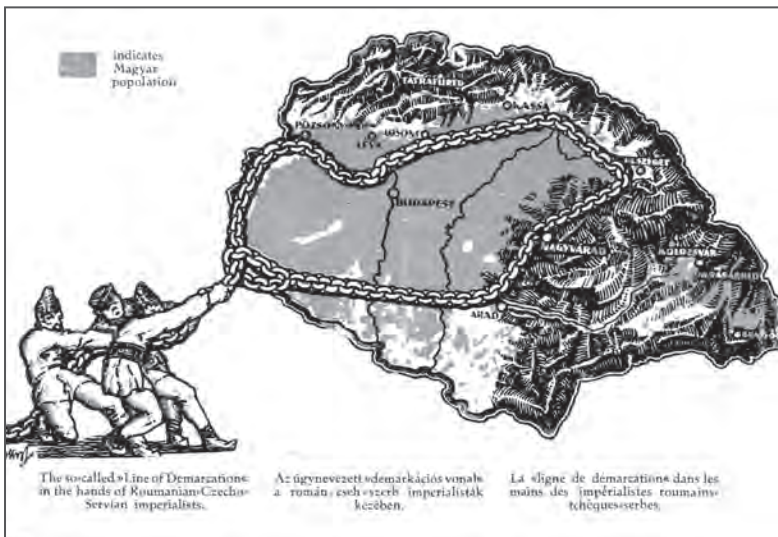
Dodam, że Sieroszewski odkrył rudy żelaza w okręgu kołymskim i wierchojańskim, zgromadził też bogate zbiory botaniczne. W 1914 roku przyjechał do Krakowa, by pełnić służbę frontową. W 1918 roku wszedł do Rządu Tymczasowego jako minister propagandy. W okresie międzywojennym odbywał podróże za granicę jako delegat Pen Clubu. Był żonaty ze Stefanią z Mianowskich, miał trzech synów: Władysława, Stanisława i Kazimierza. Był przewodniczącym Związku Zawodowego Literatów Polskich oraz prezesem Polskiej Akademii Literatury, członkiem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. 10 listopada 1933 roku „za wybitne zasługi na polu literatury i życia narodowego” został odznaczony Wielką Wstęgą Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł w Piasecznie pod Warszawą, a w 1949 roku jego prochy przeniesiono do grobu rodzinnego i pochowano na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

Badania mongolskie były prowadzone również w Polsce powojennej. Na mocy porozumienia zawartego między akademiami nauk Polski i Mongolii w latach 1965–1980 grupa polskich etnologów z Warszawy przeprowadziła systematyczne naukowe badania etnograficzne w centralnej i zachodniej Mongolii, w wyniku których zebrano unikatowe dane o sytuacji społeczno-gospodarczej i zwyczajach pasterskiej ludności Mongolii. Na czele grupy stał urodzony w Harbinie syn budowniczego Kolei Wschodniochińskiej profesor Witold Dynowski (1903–1986). Na podstawie tych badań powstały liczne publikacje, rozprawy doktorskie i habilitacyjne pracowników PAN i UW.

Kolejna polska ekspedycja etnologiczna w Mongolii, związana z Instytutem Etnologii i Antropologii Kulturowej UW, prowadziła badania w latach 2010–2013 z inicjatywy i pod kierunkiem Łukasza Smyrskiego, a projekt dotyczył znaczenia krajobrazu w kształtowaniu koncepcji tożsamości lokalnej. Efekty badań zostały przedstawione w książce Łukasza Smyrskiego zatytułowanej *Między mocą spojrzenia a praktyką. Antropologia krajobrazu*.

POGRZEB WĘGIER — TRAKTAT W TRIANON

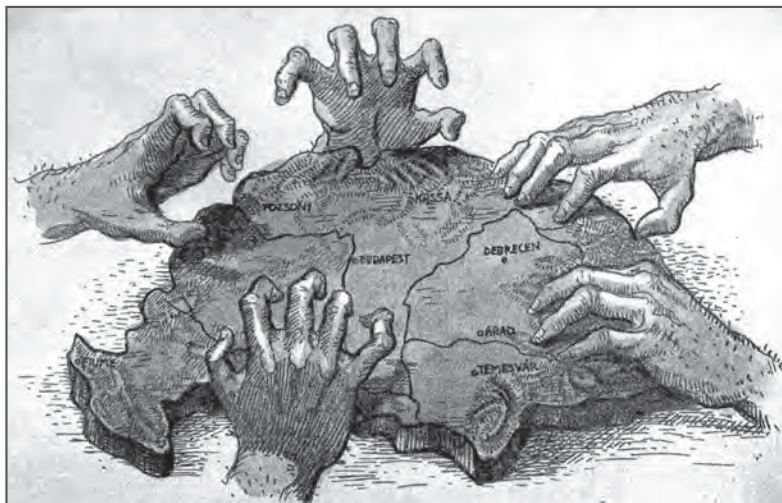
4 czerwca 1920 roku w pałacu Grand Trianon w Wersalu został podpisany traktat pokojowy między Węgrami a państwami Ententy. Ze strony Węgier miał go podpisać Albert hr. Apponyi, szef węgierskich negocjatorów. Jednak gdy tylko przeczytał tekst traktatu, ostentacyjnie opuścił pałac, dając do zrozumienia, że podpisanie tego dokumentu byłoby czynnością hańbiącą. Ostatecznie po wielu naciskach dyplomatycznych Ententy traktat podpisało dwóch członków węgierskiej delegacji, którzy natychmiast podali się do dymisji i wycofali z życia publicznego. W imieniu Polski traktat podpisali Eustachy ks. Sapieha, minister pełnomocny RP w Londynie, i Erazm Piltz, minister pełnomocny RP w Pradze.

Warunki pokoju, które podyktowano Węgrom, przeszły najsmiel-
sze oczekiwania. Na mocy tego traktatu nowo powstałe Węgry utraciły
2/3 ludności (pozostało 8 mln z 21 mln) i 2/3 obszaru państwa na rzecz
Rumunii, Czechosłowacji, Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców,
Austrii, Włoch i Polski (pozostało 93 tys. km² z 325 tys. km²). Poza gra-
nicami Węgier znalazło się 3,5 mln Węgrów, co stanowiło 1/3 narodu.
Konsekwencje tych ustaleń widać do dnia dzisiejszego.

4 czerwca 1920 roku — dzień podpisania traktatu — został ogło-
szony dniem żałoby narodowej. W całym kraju bito w dzwony i odpra-
wiano nabożeństwa żałobne, gazety ukazały się w czarnych obwódkach,
zamknięto szkoły, urzędy i sklepy, stanął ruch uliczny, wszystkie flagi
państwowe opuszczono do połowy masztu. Na ulicach zaczęły się poja-
wiać napisy „Nem, nem, soha!” („Nie, nie, nigdy!”) i „Mindent vis-sza!”
(„Oddać wszystko!”).

Rewizja traktatu stała się głównym celem polityki zagranicznej Węgier
w okresie międzywojennym i przyczyniła się do zbliżenia z III Rzeszą.
W latach 1938–1941 Węgrom udało się przy poparciu III Rzeszy zre-
widować część postanowień z Trianon. W tym czasie wróciły do kraju
ziemie zamieszkałe przez 2 mln Węgrów, a terytorium powiększyło się
do 172 tys. km². Zmiany te zostały anulowane w 1947 roku.

Izabela Gass
Warszawa

W DRODZE DO WÓD. MARIENBAD, KARLSBAD I FRANZENSBAD

W XIX/XX wieku czeskie uzdrowiska Marienbad (Mariańskie Łaźnie), Karlsbad (Karlowe Vary), Franzensbad (Franciszkańskie Łaźnie) były chętnie odwiedzane przez Polaków. Kalendarz z 1913 roku reklamuje je jako kurorty o łagodnym klimacie, posiadające szczyawy alkaliczno-słone, używane do picia i kąpeli. Stosowano już w nich gimnastykę i elektroterapię. Sezon trwał od 1 maja do 1 października.

„Dziadkowie zimy spędzali zawsze na południu, a latem często jeździli do Marienbadu” — wspomina Cecylia z Tołoczaków Ciszewska, ziemianka z Kresów. W pobliskim Karlsbadzie bywał Henryk Sienkiewicz. „Polaków siła. Dzienniki polskie wszędzie” — pisał do szwagierki w liście z 24 czerwca 1892 roku. A tak opisuje Karlsbad z początku XX wieku Antoni Kieniewicz, zamożny ziemianin z Kresów: „Pewnego dnia pojechaliśmy do położonego za Marienbadem Karlsbadu. Kurort bardzo szykowny, z elegancką publicznością, nawiedzany rokrocznie przez koronowane głowy. Wspaniałe hotele, przepiękne magazyny, przeważnie filie różnych pierwszorzędných firm wiedeńskich. Kuracjusze w przeważającym procencie ród męski, i to starsi panowie, robiący wrażenie wielkich smakoszy, którym zalecona została dieta i kilkutygodniowa prawie głódówka, popijali wytryskującą wysoko fontannę Szprudel w stanie wrzącym”¹.

W pobliskim Franzensbadzie przebywała latem 1902 roku Maria Konopnicka, która leczyła tutaj swoje dolegliwości sercowe. W listach do dzieci narzekała na wszystko: na zbyt zimne kąpiele, drogie życie, lichy hotel, towarzystwo: „Żydów polskich i z Rosji pełno, Polaków też nie brakuje, zwłaszcza z Wołynia i Podola. A w ogóle to ta kuracja — Boże odpuść. Franzensbad dla chorób kobiecych bardzo dobre. Lekarze

¹ A. Kieniewicz, *Nad Prypecią dawno temu. Wspomnienia z zamierzchłej przeszłości*, Wrocław 1989, s. 276.

Karlsbad, pocztówka z początku XX wieku, Materiały Mieczysława Orłowicza, APAN, III-92, j. 584

sami ginekolodzy, kąpiele naturalne błotne i urządzenia do tejże kategorii cierpień przystają [a nie na choroby serca]”².

Innego zdania był Antoni Kieniewicz, który wspomina: „We Franzensbaden z powodu tłumów wszystkie hotele i pensjonaty były przepelnione, zaś przy źródłach tłok niesamowity. Na przechadzkach w parku można było spotkać rodziny z kubkami. W niedzielę z pobliskiego Egeru zjeżdżało do Franzensbadu moc wojskowych, szykownych oficerów austriackich. Starali się zawrzeć znajomości z młodymi paniami. W parku wówczas przygrywała orkiestra wojskowa, wieczorem odbywały się tańce w kasynie”³.

Latem 1903 roku przebywała na kuracji w Marienbadzie Eliza Orzeszkowa, która również leczyła swoje niedomagania sercowe. Mieszkała w willi „Anita”, w samym lesie, naprzeciw słynnej restauracji „Waldmühle”, w małym pokoiku z balkonem. „Drogo aż strach, bo 40 guldenów na tydzień sam przez się, bez niczego, ale z powietrzem czystym i względną ciszą” — pisze w liście z 5 lipca 1903 roku do Leopolda Méyeta, warszawskiego adwokata i wydawcy⁴. Chwali kuchnię w restauracji „Waldmühle”, ale uważa, że wszystko jest dwukrotnie droższe

² M. Konopnicka, *Listy do córek i synów*, Warszawa 2014, s. 716.

³ A. Kieniewicz, *Nad Prypecią...*, s. 274.

⁴ E. Orzeszkowa, *Listy Elizy Orzeszkowej do Leopolda Méyeta*, t. II, Wrocław 1955, s. 221.

niż w innych kurortach, np. w Wisbaden. Opiekował się nią Stanisław Benedykt Kwiatkowski, lekarz krakowski, specjalista od chorób serca, ordynujący w sezonie wakacyjnym w Marienbadzie.

Po I. wojnie światowej na wywczasach w Marienbadzie gościł Jerzy Drwęski, ziemianin z Wielkopolski. W Marienbadzie poczuł od razu atmosferę starej Austrii i cesarskiego Wiednia. W swoim dzienniku tak wspomina: „Tu Rubin z galanterią męską, tam Rosenthal z przepiękną porcelaną. Perskie dywany w restauracjach, kelnerzy jak cienie i na każde skinienie — osobny starszy pan z łańcuchem na szyi odbierał zamówienia potraw, osobny, jeszcze uroczystszy, zamówienia win. Ten ostatni miał podobno obsługiwać króla Anglii Edwarda VII, który kilkakrotnie w Marienbadzie bawił. Ulice w uzdrowisku przechodziły na skraju miasta w leśne dukty z wytyczonymi starannie szlakami wycieczkowymi. Przy szlakach zaś leżaki, kawiarnie, cukiernie, pijalnie zdrojów i gęsto wśród drzew rozrzucone przybytki 00. [...] Ponieważ panie się głównie odchudzały, lekarze zapisywali dancingi, a te w Marienbadzie zaczynały się zaraz po obiedzie i trwały do późnej nocy z furą fordanserek i fordanserów. Fordanserki były eleganckie i dyskretne”. Drwęski tak opisuje fordansera swojej ciotki Prądzynskiej: „Miał wówczas 45 lat, był przystojny, doskonale ubrany i — jak utrzymywała zachwycona ciotka — był kiedyś rotmistrzem gwardii austriackiej, co przypuszczalnie zwielokrotniało jego walory”.

W kurorcie od Polaków liczniejsi byli Niemcy, ale ton nadawali Amerykanie, „tacy grubi, starsi panowie we wspaniałych Lincolnach i Hispano-Suizach, na ogół dwuosobowych, z cygarem w zębach i piękną towarzyszką u boku”.

I dodaje: „Czechy w tamtym rejonie to był kraj czysto niemiecki. Wszystkie napisy na dworcu, w mieście, szyldy sklepowe, menu w restauracjach były w języku niemieckim. W kinie na dużym ekranie napisy były też po niemiecku, a z boku był dodatkowy, mały ekranik z napisem czeskim. Czeskiego nie słyszało się zupełnie⁵. Toteż zdziwił się niepomierne, gdy na dworcu usłyszał rozmawiających po czesku dwóch tragarzy”.

Minęło sto lat, a Marienbaden nadal funkcjonuje w naszej świadomości.

W 2012 roku ukazała się książka Krystyny Kaplan *Zdarzyło się w Marienbadzie. Miłość, polityka, intryga*. Jest to kryminał retro o królu Anglii Edwardzie VII, znanym bon vivancie, oraz o jego ukochanym Marienbadzie, z romansem i dreszczykiem w tle. Edward VII był częstym

⁵ W. Łazuga, *Portret rodzinny z herbem we wnętrzu*, Poznań 2018, s. 109–110.

gościem w Marienbadzie, w latach 1897–1909 odwiedził kurort dziewięć razy. Jeździł tam w sierpniu na coroczną kurację uzdrawiającą, bez żony i kochanki. Zawsze zatrzymywał się w hotelu „Weimar”. Pił tylko wody mineralne, jadł tylko gotowane produkty, dużo spacerował. Tracił na wadze. Dużo węższy w obwodzie wracał do Anglii, gdzie w ciągu 2 tygodni niweczył wszystkie korzystne efekty kuracji.

W Marienbadzie król spotykał się z cesarzem Franciszkiem Józefem. Spędzali czas w miłej atmosferze. Cesarz, który nigdy nie jeździł samochodem, pozwalał sobie na samochodowe przejażdżki z Edwardem. Ten zaś, czując się swobodnie, ujął się nawet za synową cesarską arcyksiężną Stefanią, wdową po Rudolffie, prosząc, by cesarz pozwolił jej na powtórne małżeństwo. Była to niespotykana interwencja w intymną sferę życia dworu habsburskiego. Ale o dziwo, wkrótce Stefania otrzymała zgodę na małżeństwo z węgierskim arystokratą, który uczynił ją doskonale szczęśliwą. Obydwoje zmarli w 1945 roku.

Edwardowi nie udało się jednak namówić Franciszka Józefa na sojusz z Rosją. Stąd pobyty w Marienbadzie, wyjąwszy fakt, że były przyjemne i pozwalały zawiesić oko na paru ładnych kobietkach, były dla Edwarda politycznym niepowodzeniem.

Autorka próbuje zrekonstruować wizytę króla w Marienbadzie latem 1906 roku. Wtedy to król otrzymał ostrzeżenie od austriackiej policji, że w kurortcie pojawiła się grupa anarchistów, która planuje go zamordować. Ponoć Edward VII zlekceważył to ostrzeżenie i powiedział: „Król musi umrzeć jak każdy inny”. W fabułę wpleciona została historia uzdrowiska i liczne archiwalne fotografie.

W 2013 roku w Warszawie, w Teatrze Żydowskim, odbyła się premiera przedstawienia *Marienbaden* według prozy Szolema Alejchema, autora książki *Dzieje Tewji mleczarza*, na podstawie którego powstał słynny musical *Skrzypek na dachu*. Prozę Alejchema na teatr w konwencji musicalowo-wodewilowej zaadaptował znany reżyser filmowy i teatralny Maciej Wojtyszko. Powstał spektakl pełen dobrodusznego humoru, przypominający umarły świat zamożnych Żydów z warszawskich Nalewek z początku XX wieku. W przedstawieniu Marienbad wygląda jak kraina szczęśliwości. Miejsce, w którym można nie tylko odpocząć, ale i dobrze się zabawić. Żony mogą na chwilę zapomnieć o swoich zazdrosnych mężach, mężowie o gderliwych żonach. Flirtują, romansują, wydają pieniądze, udając kogoś innego niż są.

I tak, zapomniany, a nieistniejący już świat dawnego Marienbaden odżył na chwilę.

Mateusz Sobeczko
Katowice

FRANCJA W ZASOBIE POLSKIEJ AKADEMII NAUK ARCHIWUM W WARSZAWIE ODDZIAŁU W KATOWICACH

Państwem, które cieszyło się dużą popularnością jako kierunek wyjazdów naukowych i turystycznych śląskich naukowców, była Francja. Kultura, nauka, właściwości geograficzne oraz klimat od wieków ściągały do tego państwa liczne rzesze przybyszów. Wśród nich znaleźli się również śląscy naukowcy, którzy wybierali się tam nie tylko w celu poszerzenia własnych horyzontów naukowych czy podzielenia się swoimi wynikami badań, ale również często motywem przewodnim były względy turystyczne. W materiałach archiwalnych zgromadzonych w Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie Oddziale w Katowicach można odnaleźć liczne ślady wyjazdów naukowych i turystycznych śląskich akademików do tego państwa.

Antoni Schimitzek w swoich wspomnieniach opisuje podróż do Paryża w 1900 roku: „Początek nowej ery [rok 1900] zainaugurowała światowa wystawa w Paryżu, ściągająca tłumy turystów. Zapragnęliśmy z żoną zobaczyć tę stolicę całego świata cywilizowanego i we wrześniu udaliśmy się do Paryża. Ogrom miasta, piękno gmachów i nagromadzonych w muzeach dzieł sztuki, przepych i bogactwo wystaw sklepowych, oszalałający ruch, nocne życie tętniące gwarem tysięcznych tłumów spacerujących po ulicach i bulwarach, odwiedzających nocne lokale — zrobiły na nas kolosalne wrażenie. Jakże to wszystko było odmienne od wesołego i miłego, ale jakże w zestawieniu z Paryżem spokojnego i nawet trochę prowincjonalnego Wiednia. Sławny kabaret nocny «Moulin Rouge», którego typy i sceny uwiecznione zostały na płótnach malarzy, dawał wtedy swoje przedstawienia. Na estradzie tańczono kankana, uchodzącego wtedy za szczyt wyuzdania w tańcu, gdyż baletniczki rozwiewały w zawrotnym tempie swoje ufalbanowane spódniczki, ukazując nóżki obleczone w czarne pończoszki znacznie powyżej kostki, a nawet kolana. Zresztą były one

Materiały Daniela Józefa Bema, KAPAN, W.III-36, Fotografie twórcy spuścizny, 2000, j. 24, b.p.

szczelnie zapięte w wykoronkowane dessous! Dziś obrazy te, budzące niegdyś dreszcze sensacji lub grozy, oglądamy pobłażliwym okiem, oswojonym w ciągu lat następnych z jeszcze bardziej śmiałymi tańcami i strojami lub zgoła z brakiem strojów w ogóle! Sławny lokal «Moulin Rouge» uległ z czasem rozbiórce na skutek wymogów urbanistycznych, a dzisiejszy kabaret tej nazwy nie ma nic wspólnego z dawnym i tak sławnym «Moulin Rouge». Sama wystawa dostarczyła mi niemało nowych wrażeń. Była ona pokazem tego wszystkiego, co świat współczesny posiadał najbardziej postępowego zarówno w dziedzinie techniki, jak i kultury. Podziwiałem tu najnowsze mode-

le najbardziej nowoczesnych maszyn, zetknąłem się też po raz pierwszy z produkcją na wielką skalę samochodów, których użycie rozpowszechniało się coraz więcej, zmieniając oblicze miasta i charakter ruchu ulicznego; w Austrii produkcja seryjna samochodów nie była jeszcze stosowana, budowano modele indywidualne i samochody — dość jeszcze rzadkie — różniły się znacznie między sobą. Świat zachodni był już pod wpływem potężnie rozwijającego się przemysłu Stanów Zjednoczonych, który zaczął się rozbudowywać w połowie XIX wieku, po wojnie domowej, gdy Europa hołdowała jeszcze tradycjom mechanizacji przestarzałej. Wpływ nowych metod produkcji zaczął jednak przenikać i do Europy, a wystawa paryska była jakby wielkim przeglądem i rewią postępu technicznego, propagując go wśród szerokich rzesz turystów z całego świata. Pawilon amerykański na wystawie prezentował zdumionym oczom nowe cuda techniki, wzbudzając ogólny podziw¹. Schimitzek w swoich wspomnieniach opisał wrażenia nie tylko z wystawy w Paryżu, ale również samo miasto i atrakcje, jakie czekały na turystów je odwiedzających.

¹ Materiały Antoniego Schimitzeka, KAPAN, W.III-5, *Wspomnienia (1868–1904)*, j. 23, k. 59–60.

Jerzy Rabsztyń w celach naukowych w 1952 roku odwiedził Paryż i brał udział w Międzynarodowej Konferencji Górniczej². Z kolei Jan Zaremba od 5 października 1966 roku do 4 marca 1967 roku przebywał z powodów naukowych we Francji. Głównym celem wyjazdu było uzupełnienie materiałów dotyczących publikacji francuskich o wykładach paryskich Adama Mickiewicza oraz jego kontaktów z francuskimi przyjaciółmi. W tym celu profesor Zaremba przeprowadził kwerendę w Bibliothéque nationale oraz w Bibliotece Polskiej w Paryżu. W trakcie wyjazdu poszukiwał również informacji dotyczących literatury staropolskiej, między innymi odnalazł materiały do życiorysu Jana Andrzeja Morsztyna, listy Urszuli Radziwiłłowej i jej męża Michała Radziwiłła, a także wiersze Morsztyna i Daniela Naborowskiego. Zapoznał się także z kartotekami polonistów oraz zrobił wyciągi z katalogów znajdujących się w bibliotekach południowej Francji³. W materiałach profesora Jana Zaremby zachował się między innymi opis Paryża: „Pierwsze tygodnie pobytu w Paryżu są i tak stracone dla pracy naukowej, zanim się miasta nie obejrzy, nie wychodzi. Jeden z naszych ziomeków a bywalec w Bibliothéque nationale — francuskiej Bibliotece Narodowej, gdzie zajmowałem się znajdującymi się tam polonistami, powiedział mi, że Paryż trzeba zwiedzać nie oczami zza szyb taksówki, ale własnymi piętami po paryskim bruku, aby poznać osobliwą aurę tego miasta, trzeba odbywać po nim długie piesze wędrówki. A to pochłania drogi czas”⁴. Paryż wydał się profesorowi Zarembie miastem mocno zatłoczonym, z dużą liczbą samochodów⁵. Profesor przedstawił również inne atrakcyjne pod względem turystycznym rejony Francji: „Jedną z najczęściej organizowanych jest wycieczka nad Loarę, w czasie której zwiedza się zamki nad tą piękną błękitną, rozlaną szeroko rzeką od surowych w swej średniowiecznej architekturze gniazd rycerskich wytwornych pałaców osiemnastowiecznych, w tej najbardziej może francuskiej okolicy Francji”⁶. Zaremba charakteryzował w dalszej części inne miejsca tego kraju: „Włóczęga po Francji jest ciekawa, absorbująca, ale zarazem i nużąca. Francuzi są wielkim zwolennikiem folkloru, pokazują więc chętnie klasyczną krainę regionalnych strojów i architektury — jaką jest Alzacja

² Materiały Jerzego Rabsztyńa, KAPAN, W.III-2, *Wniosek o nadanie doc. dr. inż. Jerzemu Rabsztyńowi tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego*, j. 13, *Życiorys z 30 VII 1965 r.*, k. 5.

³ Materiały Jana Zaremby, KAPAN, W.III-14, *Materiały z pobytu naukowego we Francji*, j. 246, *Sprawozdanie z podróży naukowej do Francji*, k. 133.

⁴ Tamże, *Stare i nowe w życiu studentekm Francji*, j. 120, k. 1.

⁵ Tamże.

⁶ Tamże, k. 8.

i Normandia z jej średniowiecznymi zamkami rycerskimi. Wszędzie moc zabytków i muzeów, których ustawiczne zwiedzanie w ramach jednej wycieczki staje się w końcu wyczerpującą pracą dla dorosłych [...]”⁷. Przedstawił również inną krainę: „Do Tuluzy przyjeżdża się przez tzw. masyw centralny. Na tym wielkim wyżu w południowej Francji pasą się stada owiec, szumią górskie strumienie, a pociąg zagłębia się raz po raz w liczne tu tunele [...]”⁸. Zaremba zwrócił również uwagę na rozwój turystyki: „[...] Nie wchodząc bliżej w zagadnienie jego racjonalności, świadczy o wzrastającej sile atrakcyjnej turystyki, będącej jednym z ważnych zatrudnieni, a zarazem i rozrywek współczesnego życia”⁹. Czas spędzony we Francji profesor Zaremba poświęcił nie tylko na przeprowadzenie kwerend naukowych, ale również na poznanie kultury i historii Francji. W jego materiałach zachowały się również notatki do nauki języka francuskiego, którego poznanie było niezbędne przed wyjazdem¹⁰.

Profesor Maria Anna Szumiec brała udział w 1988 roku w międzynarodowej konferencji poświęconej terenom podmokłym w Rennes we Francji. Z kolei w 1994 roku wyjechała w celach naukowych do Museum national d’histoire naturelle, laboratoire d’ichtyologie generale et appliquee w Paryżu¹¹.

Do Francji wyjeżdżał także profesor Daniel Bem. W jego paszporcie można odnaleźć pieczętki informujące o przekroczeniu granicy z Francją¹². W spuściźnie profesora Bema zachowały się również fotografie z wyjazdów turystycznych do Francji w roku 2000 i 2007. Do tego kraju profesor pojechał również na narty w roku 1998¹³.

Podsumowując, w zasobie PAN Archiwum w Warszawie Oddziale w Katowicach można odnaleźć szereg źródeł do historii Francji oraz ślady wyjazdów śląskich naukowców do tego państwa w celach naukowych, a także turystycznych. Materiały archiwalne pokazują obrazki nie tylko z oficjalnych wydarzeń w tym kraju, ale również naświetlają historię życia codziennego oraz wiele mniej znanych faktów z przeszłości tego państwa.

⁷ Tamże, k. 9.

⁸ Tamże, k. 11.

⁹ Tamże, k. 9.

¹⁰ Tamże, *Notatki do nauki j. francuskiego*, j. 207.

¹¹ Materiały Marii Anny Szumiec, KAPAN, W.III-38, *Materiały biograficzne, Curriculum vitae*, b.p.

¹² Materiały Daniela Józefa Bema, KAPAN, W.III-36, *Dokumenty osobiste*, j. 23, *Paszport*, b.p.

¹³ Tamże, *Fotografie twórcy spuścizny*, j. 24, *Fotografie*, b.p.

Mateusz Sobeczko
Katowice

VARSAVIANA W ZASOBIE POLSKIEJ AKADEMII NAUK ARCHIWUM W WARSZAWIE ODDZIAŁU W KATOWICACH

W zasobie Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie Oddziale w Katowicach można odnaleźć bardzo wiele materiałów archiwalnych poświęconych Warszawie. Źródła do historii tego miasta można podzielić na pisane (głównie biograficzne i działalności naukowej) oraz niepisane (ikonograficzne). Duża liczba materiałów poświęconych Warszawie w śląskim archiwum wynika z pewnością z kilku przyczyn. Po pierwsze miasto to miało duże znaczenie (polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturalne i naukowe) dla kraju. Po drugie jako stolica państwa — z przyczyn oczywistych — musiało wpływać na inne regiony. Z tego też powodu wielu naukowców musiało się zetknąć z tym miejscem, w efekcie czego w spuściznach można odnaleźć wiele ciekawych materiałów dotyczących tego miasta.

Przegląd varsavianów rozpoczynamy od źródeł pisanych — biograficznych obrazujących życie codzienne w Warszawie w końcu XIX wieku. Stanisław Kossuth mieszkał w Warszawie w latach 1894–1900¹. W swojej *Autobiografii* zawarł liczne opisy Warszawy z czasów, gdy mieszkał w tym mieście: „W 1899 roku zacząłem chodzić do freblówki panny Platerówny na ul. Pięknej. Do szkoły średniej prowadzonej przez tę hrabiankę uczęszczały moje siostry. Rano pan Józef Topolski, robotnik fabryczny przydzielony do obsługi Ojca, zabierał 4 tornistry i prowadził nas na ulicę Piękną. Pan Józef zwykle mnie prowadził za rękę. Bardzo bałem się stójkowych, tj. rosyjskich policjantów. Jak zobaczyłem stójkowego, to starałem się tak chować za nogi Józefa względnie za jego olbrzymie buty z cholewami, żeby stójkowy mnie nie zobaczył. Ten strach był wynikiem opowiadań mojej Matki o Sybirze, katorgach, torturach, więzieniach, rewizjach itp., w których zawsze występowała policja

¹ Materiały Stanisława Kossutha, KAPAN, W.III–3, *Autobiografia oraz kilka wersji życiorysu S. Kossutha*, j. 62, *Autobiografia*, k. 5–6.

i żandarmeria rosyjska². W dalszej części *Autobiografii* przedstawione zostały kolejne wycinki z życia w Warszawie: „W następnym roku szkolnym 1899/1900 chodziłem na jakieś komplety na ulicy Żurawiej. Tam podobało mi się. Było nas nie więcej niż sześcioro dzieci. Uczyła nas starsza pani czytać, pisać i rachować. Na stole stała naftowa lampa, a na krążku służącym do podnoszenia knota był wybity napis «Nawicki». Był to pewno pierwszy wyraz, który samodzielnie przeczytałem i wyobraziłem sobie, że to nazwisko naszej nauczycielki (było to nazwisko fabrykanta lampy). Na Żurawią szło się przez plac Trzech Krzyży obok zakładu dla głuchoniemych, z zegarem, na którym zawsze odczytywało się godzinę, a dalej obok sklepu, gdzie na wystawie były krasnoludki. Było na co popatrzeć, a czasem kupowało się wybranego krasnoludka. Miałem ich kilkanaście. Największy nazywał się Marcin, a najmniejszy, z żółtym kapturkiem — Kazio. Krasnoludek taki miał długą brodę, wsparty był na kilofie, na głowie miał wielki kaptur, a z tyłu fartuch, jak później zrozumiałem była to «skóra» górnicza. Krasnoludki — myśmy je nazywali karzełkami — szukały w ziemi skarbów³. Kossuth opisał również sposób spędzania wolnego czasu w tym mieście: „W lecie cała czwórka z boną rano wyjeżdżała do pobliskich Łazienek, z zapasami żywności, i spędzała w parku czas do południa. Karmiliśmy łabędzie, chodzili po teatrze itd. W kiosku w kształcie baszty kupowało się pierniki toruńskie. W parku było nam bardzo dobrze⁴. Zawarł tu również autor opis spędzania wolnego czasu przez jego rodziców: „Rodzice bywali na jakichś balach, w teatrze, na koncertach, o czym nic bliższego nie wiem. Słyszałem tylko wiele rozmów o teatrze i aktorach⁵. Młodemu Kossuthowi chyba to miasto przypadło do gustu i polubił je, ponieważ w *Autobiografii* w bardzo emocjonalny sposób opisał wyprawę stamtąd: „Smutny był wyjazd z Warszawy. Rzeczy już wywieziono na dworzec. Ojciec był już w Kielcach⁶. W późniejszym życiu (w 1937 roku) Stanisław Kossuth wrócił do Warszawy, o czym będzie jeszcze mowa poniżej.

Najwięcej materiałów archiwalnych dotyczy okresu 2. wojny światowej. W spuściźnie lekarza Stanisława Szpilczyńskiego zachowała się ankieta dotycząca udziału w służbie medycznej kampanii wrześniowej 1939 roku. W tym czasie Szpilczyński służył w batalionie detaszowanym

² Tamże, k. 12.

³ Tamże, k. 13.

⁴ Tamże, k. 14.

⁵ Tamże, k. 16.

⁶ Tamże, k. 17.

saperów dywizji gen. Waleriana Czumy⁷. We wspomnianej wyżej ankiecie z 1978 roku znalazł się następujący opis pierwszych dni wojny: „Udział w obronie Warszawy jako lekarz wymienionego batalionu [detaszowanego saperów dywizji gen. Waleriana Czumy] po przetrzebieniu go w czasie transportu z Przemyśla, naprzód w Siedlcach, a następnie w Mińsku Mazowieckim. Do Warszawy dotarł jedynie tabor, z oficerami i woźnicami, i kilkoma podoficerami. W czasie transportu adiutant dowódcy postrzelony w udo został odtransportowany do Brześcia nad Bugiem, podoficer sanitarny (Żyd) nawiał w Mińsku Maz.[owieckim], gdzie też rozpięchli się żołnierze. Nie byli zżyci z powodu szybkiej mobilizacji, a popłoch tłumów uchodzących z Warszawy przed nacierającymi wojskami niemieckimi spowodował panikę. Ogłołony z żołnierzy batalion po kilkugodzinnym postoju w Aninie dobił do Warszawy i stacjonował przez 2 dni w Gimnazjum Batorego. Przeprowadzono ochotnicze przystąpienie do uzupełnienia batalionu spośród zgłaszających się w ogniu artyleryjskiego ostrzału, po czym batalion (z wyjątkiem kompanii zmotoryzowanej, której w ogóle nie widziałem przez cały czas kampanii wrześniowej) został skierowany na przedpole Szpitala Wolskiego, dowództwo na miejsce postoju wybrało budynek Szkoły Przemysłowej (kilkaset metrów za linią wykonanych okopów i pół minowych). Z działalności sanitarnych możliwe było jedynie przeprowadzenie szczepień ochronnych (przeciw durowi, czerwonce — tetra) jeszcze w Gimnazjum Batorego i doraźna pomoc (opatrunki, leki podręczne)”⁸. W dalszej części ankiety przedstawione zostały inne wydarzenia z września 1939 roku: „Wyposażenie sanitarne w opatrunki (w skrzyniach) okazało się wystarczające, natomiast walizki koszykowe z instrumentarium sprzed pierwszej wojny światowej stało się bezużyteczne. W drobnych zabiegach wystarczała dostаточно przygotowana torba oficerska. Skrzynie z O.P.Gaz okazały się jedynie balastem w czasie transportu i po przybyciu do Warszawy. Pod stałym ostrzałem artyleryjskim kontakty sanitariuszy z liniami okopów były utrudnione, jeszcze trudniejsze okazało się uzupełnienie żywności zgromadzonej w wagonach na Dworcu Gdańskim, odbywające się na dziko przez wyjątkowo odważnych woźniców z batalionu.

⁷ M. Sobeczko, *Wojenne losy naukowców na podstawie materiałów zgromadzonych w Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie Oddział w Katowicach*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2015, nr 56, s. 221.

⁸ Materiały Stanisława Szpilczyńskiego, KAPAN, W.III-12, *Ankieta dotycząca udziału twórcy sp. w służbie medycznej kampanii wrześniowej 1939, przeprowadzona przez Zakład Historii Medycyny Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi*, j. 148, *Ankieta z dnia 29 IX 1978*, k. 6-7.

Gotowość pomocy sanitarnej została utrzymana do chwili poddania się Warszawy⁹. W ankiecie Szpilczyński ocenił działania ratunkowe prowadzone w ramach kampanii wrześniowej: „Z uwag dotyczących pracy sanitariatu we wrześniu 1939 roku nasuwa mi się zasadnicza, nie mogła ona być należycie rozwinięta wobec charakteru całej kampanii, która bardziej była podobna do rozgromienia w obliczu przeważających sił nieprzyjaciela aniżeli do kampanii pozycyjnej”¹⁰.

Wstąpił się w boju pod Włocławkiem, Płockiem i w obronie Warszawy we wrześniu 1939 roku również Marian Rehorowski. Po kapitulacji stolicy znalazł się w niewoli. Przetrzymywany był w obozie Nienburg am Weser, Spittal an der Drau w Austrii, a następnie w Obozie Jeńców Oflag II C Woldenberg, gdzie przebywał do 1945 roku¹¹. W jego materiałach zachowało się zaświadczenie porucznika Pawła Jagły dotyczące udziału Rehorowskiego w obronie Warszawy we wrześniu 1939 roku: „Panu ppor. Marianowi Rehorowskiemu z 19 p.p. [pułk piechoty] Lwów poświadczam, że w dniu 24.9.39 z rozkazu d-wa punktu zbórnego D.A.K. [Dywizjon Artylerii Konnej] w Warszawie zameldował się u mnie w miejscu postoju kompanii gospodarczej Nowy Świat nr 6 i pełnił obowiązki oficera kompanii do chwili odejścia do niewoli po kapitulacji Warszawy”¹².

W *Życiorysie* wspomniany już wyżej Stanisław Kossuth w następujący sposób opisał swoje losy w okresie 2. wojny światowej: „W roku 1939, po krótkiej emigracji w okolice Kowla, powróciłem w październiku 1939 roku do mojej rodziny, która pozostała w Warszawie bez środków utrzymania. Mieszkanie moje uległo całkowitemu spaleniowi wraz ze wszystkimi moimi dokumentami. Dla zdobycia środków na utrzymanie i dla uzyskania arbeitskarty do wiosny 1941 roku prowadziłem detaliczny skład węgla (ulica Barska nr 2 w Warszawie), w którym prócz mnie pracował wyłącznie mój wspólnik — dozorca sąsiedniego domu. Od 1941 roku do stycznia 1945 roku byłem kierownikiem technicznym firmy «Radomski Torf» w Radomiu, którą w końcu stycznia 1945 roku

⁹ Tamże, k. 7.

¹⁰ Tamże, k. 8.

¹¹ Materiały Mariana Rehorowskiego, KAPAN, W.III-7, *Dokumenty dot. przebiegu studiów, służby wojskowej i pracy zawodowej*, j. 63, *Ocena działalności inż. arch. Mariana Rehorowskiego z 29 X 1948*, k. 88; tamże, *Dokumenty osobiste*, j. 62, *Pisma*, k. 3-4; tamże, Marian Rehorowski nr W.III-7, *Inwentarz*, s. 1; M. Sobeczko, *Wojenne losy naukowców...*, s. 225.

¹² Materiały Mariana Rehorowskiego, KAPAN, W.III-7, *Dokumenty osobiste*, j. 62, *Pismo*, k. 3.

oddałem do upaństwowienia pełnomocnikowi Grupy Operacyjnej. Okres powstania warszawskiego spędziłem wraz z rodziną w Podkowie Leśnej pod Warszawą, a moje mieszkanie warszawskie ponownie uległo całkowitemu spaleni się¹³.

W tym czasie Kossuth działał w podziemnej organizacji inżynierów, której głównym zadaniem było przygotowanie podstaw organizacyjnych działania górnictwa po zakończeniu wojny. Trudności w odtworzeniu dziejów tej organizacji opisali Władysław Biernacki i Stanisław Kossuth: „Odtworzenie historii tej organizacji jest trudne, gdyż dokumenty, kompletowane ostrożnie w bardzo skromnych rozmiarach i ukrywane wśród stosu innych archiwalnych papierów firmy «Torf» (Warszawa, Marszałkowska 81a) zostały spalone, gdy Niemcy systematycznie podpalali po powstaniu w 1944 roku wszystkie domy¹⁴. Władysław Biernacki i Stanisław Kossuth zamieścili również opis Warszawy podczas 2. wojny światowej: „O powstaniu tej organizacji powiadomiono Erazma Gorączkę, byłego dyrektora firmy «Giesche», zastępcę komisarza — Niemca — dyrektora «Biura Węglowego» w Warszawie. Gorączko potrafił w tak trudnych warunkach uzyskiwać możliwie największe przydziały węgla dla marżącej Warszawy, dał możliwość pracy wielu inżynierom i technikom, uchodźcom z zagłębia węglowego, oraz był inicjatorem utworzenia przez hurtowników węglowych w początku 1941 roku przedsiębiorstwa «Torf» w Warszawie, Radomiu i Lublinie. W «Torfie» znalazło pracę i schronienie wielu inżynierów i techników górniczych, a na torfowiskach podwarszawskich udało się nawet przechować paru Żydów przez cały okres wojny¹⁵. Ten sam tekst zawiera również opis powstania warszawskiego: „Cywilne organizacje, takie jak nasza, chociaż orientowały się w intensywnych przygotowaniach do powstania, nie znały terminu jego wybuchu. Dlatego też ostatnia rozmowa [Władysława] Biernackiego z [Wacławem] Bobrem odbyła się na 3 godziny przed wybuchem powstania, a Bóbr nie doszedł już do domu. [Zgarnięty przez Niemców, podobno zginął pędzony przed czołgami niemieckimi na Polu Mokotowskim]. Powstanie warszawskie rozproszyło członków naszej grupy. Biernacki i [Marian] Lubowicki znaleźli się w Krakowie, [Stanisław] Kossuth w Podkowie Leśnej i Radomiu, [Bolesław] Krupniński w Kielcach i tak dalej¹⁶.

¹³ Materiały Stanisława Kossutha..., *Życiorys*, k. 51.

¹⁴ Tamże, *Tajna organizacja inżynierów działająca podczas okupacji*, j. 57, *Podziemna organizacja górnictwa węglowego w czasie okupacji*, k. 1.

¹⁵ Tamże, k. 4–5.

¹⁶ Tamże, k. 14.

W swoim życiorysie profesor Tadeusz Rabek opisał swój udział w powstaniu warszawskim: „Powstanie warszawskie przebyłem cały czas w mieście, pomagając swoją wiedzą wojującym oddziałom bez różnicy zabarwienia politycznego”¹⁷.

Materiały działalności naukowej również mogą być nośnikiem informacji do historii Warszawy. Tadeusz Rabek urodził się 24 czerwca 1904 roku w Warszawie, gdzie w 1926 roku ukończył Politechnikę Warszawską¹⁸. W jego spuściznie zachowały się materiały dotyczące działalności Instytutu Tworzyw Sztucznych w Warszawie z lat 1951–1966, w tym między innymi korespondencja, protokoły posiedzeń Rady Naukowej, plany prac naukowo-badawczych, a także Regulamin Rady Naukowej¹⁹. W spuściznie profesora Rabka zachował się także koreferat do założeń budowy Warszawskich Zakładów Tworzyw Sztucznych dla Ministerstwa Przemysłu Lekkiego z 1950 roku²⁰.

W spuściznie Stanisława Szpilczyńskiego zachowały się materiały XVIII Międzynarodowego Kongresu Historii Medycyny, który odbył się w Warszawie i Krakowie 17–24 września 1962 roku, w tym między innymi korespondencja, zaproszenia, programy, wycinki prasowe oraz sprawozdanie²¹.

Warszawa, Materiały Czesława Thulliego, KAPAN, W.III–17, j. 46, k. 4

¹⁷ Materiały Tadeusza Rabka, KAPAN, W.III–1, *Dokumenty osobiste*, j. 168, *Życiorys*, k. 2.

¹⁸ Tamże, *Inwentarz*, s. 1.

¹⁹ Tamże, *Instytut Tworzyw Sztucznych*, j. 124.

²⁰ Tamże, *Ministerstwo Przemysłu Lekkiego*, j. 142, *Koreferat do założeń budowy Warszawskich Zakładów Tworzyw Sztucznych*, k. 1.

²¹ Materiały Stanisława Szpilczyńskiego..., *XVIII Międzynarodowy Kongres Historii Medycyny*, Warszawa-Kraków 1962, j. 133.

Z kolei w materiałach profesora Bolesława Świętochowskiego zachowało się przemówienie, które wygłosił na inauguracji roku akademickiego 1966/1967 Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, na której otrzymał doktorat honoris causa. W swoim wystąpieniu opisuje między innymi historię uczelni i jej profesorów — w tym pierwszego rektora SGGW profesora Józefa Mikułowskiego-Pomorskiego: „Ale najważniejsze, że była to szkoła charakterów, że nauczono nas zamiłowania do pracy, której mieliśmy się poświęcić. Uczyli nas tego nie tylko ex cathedra, ale przykładem swego życia, które w tych ciężkich czasach było raczej nasze wspólne. Niewątpliwie jak w sporcie wyczynowym, tak i w życiu bardzo ważnym czynnikiem powodzenia jest dobry start. Niewątpliwie SGGW swój sprinterski start miała w Kursach Przemysłowo-Rolniczych. I ja uzyskałem ten dobry start, który pozwolił mi dojść do szczytu w dniu dzisiejszym. Kończąc, chciałbym zwrócić się do moich najmłodszych kolegów, którzy się dziś immatrykują, z zapewnieniem, że jednak najważniejszą rzeczą w pracy jest zamiłowanie do niej. Żeby coś osiągnąć, trzeba, aby obrany zawód stał się życiowym hobby, dawniej to nazywano pasją, a ja określałam, że trzeba mieć serce do pracy. Bo jakaż to jest nuda, jaka katorga pracować nad czymś, do czego nie ma się serca! Nie jest to romantyzm, ale podejście bardzo realistyczne, któremu zawdzięczam wszystko, czego się w życiu dobiłem. A jeśli «romantyzm», to nauczyłem się go na Kursach Pomorskiego [prof. Józefa Mikułowskiego-Pomorskiego] i w SGGW, za co jej dzisiaj serdecznie dziękuję”²².

W materiałach profesora Jana Wierzbickiego zachowały się dokumenty świadczące o jego pracy w Radzie Zaopatrzenia Rolnictwa w Wodę przy Ministrze Rolnictwa z lat 1965–1969, w tym między innymi korespondencja oraz protokoły posiedzeń²³. W jego materiałach przechowywane są również zestawienia średnich miesięcznych temperatur w Warszawie²⁴.

W materiałach Jana Obrąpalskiego znajduje się dokumentacja sporu o ceny za energię elektryczną między Magistratem Miasta Stołecznego

²² Materiały Bolesława Świętochowskiego, KAPAN, W.III-6, *Inauguracja roku akademickiego 1966–1967 w SGGW w Warszawie*, j. 61, *Przemówienie prof. B. Świętochowskiego na inauguracji roku akademickiego 1966 SGGW w Warszawie, na której otrzymał doc. h.c.*, k. 8.

²³ Materiały Jana Wierzbickiego, KAPAN, W.III-9, *Rada Zaopatrzenia Rolnictwa w Wodę przy Ministrze Rolnictwa*, j. 131.

²⁴ Tamże, *Zestawienia, obliczenia i mapki dotyczące średnich miesięcznych temperatur minimalnych powietrza i gruntu, a także pokrywy śnieżnej w różnych stacjach pomiaru*, j. 107.

Warszawy a Towarzystwem Elektryczności w Warszawie z lat 1921–1932. W celu rozwiązania sporu powstała Komisja Rozjemcza, której członkiem został Jan Obrąpalski²⁵. Ocalało także *Uzasadnienie budowy linii najwyższego napięcia Zagłębie-Lódź-Warszawa* z 1 kwietnia 1946 roku²⁶.

Kolejnym rodzajem archiwaliów do historii Warszawy są źródła niepisane — ikonograficzne. W spuściznie profesora Czesława Thulliego przechowywane są fotografie oraz rysunki różnych miejsc w Warszawie. Na fotografiach i pocztówkach uwieczniony został między innymi pałac w Łazienkach, kościół Świętego Krzyża, gmach Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości (Rynek Starego Miasta — kamienica Baryczków) oraz kamienice na Kanonii²⁷. Z kolei na rysunkach ołówkiem znalazły swoje odbicie między innymi fragmenty placu Zamkowego, fragmenty pałacu Pod Blachą, a także podwórze domu Fukiera na Starym Mieście²⁸. A na rysunkach można zobaczyć: kościół Marii Panny, kościół Bernardynów, wykusz w ulicy Celnej, dom Mazowieckich oraz Zamek Ujazdowski²⁹.

W zachowanych spuściznach w PAN Archiwum w Warszawie Oddziale w Katowicach można odnaleźć bardzo dużo materiałów archiwalnych dotyczących historii Warszawy. Informacje znajdują się zarówno w źródłach biograficznych, jak i ikonograficznych. Z tego względu otrzymujemy obraz nie tylko funkcjonowania instytucji naukowych na terenie Warszawy, ale również informacje o życiu codziennym jej mieszkańców, a także o tak ważnych i przełomowych wydarzeniach w historii tego miasta, jak choćby powstanie warszawskie.

²⁵ Materiały Jana Obrąpalskiego, KAPAN, W.III–21, *Zmiana ceny na energię elektryczną dostarczaną przez Elektrownię Warszawską*, j. 127.

²⁶ Tamże, *Uzasadnienie budowy linii najwyższego napięcia Zagłębie-Lódź-Warszawa*, j. 12, k. 1.

²⁷ Materiały Czesława Thulliego, KAPAN, W.III–17, *Luźne zapiski, notatki bibliograficzne, rysunki odręczne, odwzorowania na kalce, fotografie, pocztówki, wycinki prasowe dotyczące zabytków architektonicznych różnych miast: Brzegu, Nysy, Wrocławia, Krakowa, Warszawy, Raciborza, Jeleniej Góry, Żor, Cieszyna i innych mniejszych miejscowości Śląska, Opolszczyzny, Ziemi Zachodnich, a także Lwowa i obiektów niezidentyfikowanych*, j. 46, k. 1–7.

²⁸ Tamże, *Ołówkowe rysunki obiektów zabytkowych i detali architektonicznych, prawdopodobnie odwzorowania z czasopism lub katalogów zabytków*, j. 42, k. 35, 36, 40.

²⁹ Tamże, *Rysunki polskich zabytków architektonicznych*, j. 43, k. 15, 26, 28.

Dorota Piętka-Hadała
Warszawa

**JUBILEUSZOWY X WARSZAWSKI PIKNIK
ARCHIWALNY
8 CZERWCA 2019 ROKU
RELACJA Z PAŁACU STASZICA**

Już dziesięć lat minęło od czasu pierwszego Warszawskiego Pikniku Archiwalnego. Było to początkowo bardzo skromne przedsięwzięcie, jednak pozytywnie przyjęte przez środowisko archiwalne, z upływem lat zyskujące coraz większe zainteresowanie, sympatię i uznanie.

Jubileusz dziesięciolecia Warszawskiego Pikniku Archiwalnego obchodziliśmy 8 czerwca 2019 roku we wnętrzach i otoczeniu Pałacu Staszica, czyli tam, gdzie — tylko z wyjątkiem jednej edycji podmiejskiej — odbywał się on przez dziewięć lat blisko daty 9 czerwca. Było dużo wzruszeń, wspomnień, oficjalnych przemówień, kwiatów, pamiątkowych medali. Oprócz zaproszonych gości z władz Polskiej Akademii Nauk, Urzędu Miasta st. Warszawy oraz dyrektorów instytucji współorganizujących przyjechali i brali udział w programie przedstawiciele Archiwum PAN i PAU z Krakowa i Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydziału Nauk Historycznych, Archiwistyki i Zarządzania Dokumentacją. Z okazji jubileuszu odwiedził nas również król Jan Sobieski wraz z małżonką i damami dworu, z którymi mieliśmy okazję wysłuchać koncertu klawesynowego i obejrzeć tańce dworskie, przenosząc się w inną epokę.

W organizacji jubileuszowej edycji wzięły udział 23 instytucje, z których ponad połowa jest wierna naszej imprezie od samego początku. Patronatu udzielili nam w tym roku: prezes PAN prof. Jerzy Duszyński, prezydent m.st. Warszawy Rafał Trzaskowski, naczelny dyrektor archiwów państwowych dr Paweł Pietrzyk, Polskie Radio S.A, TVP Historia, TVP Polonia, miesięczniki „Mówią wieki” i „Skarpa Warszawska”, a także kanał o tematyce historycznej na YouTube Oblicza XX wieku.

Tegoroczny temat Pikniku Archiwalnego *Tajemnice archiwów* sugerował, że będzie on dotyczył tego, co jest w archiwach ukryte, niedostępne, niewyjaśnione, ale drogocenne i bardzo intrygujące. Z okazji jubileuszu stworzyliśmy

wspólną wystawę, eksponowaną w sali Lustrzanej. Każda ze współorganizujących instytucji mogła przedstawić na jednej tablicy najciekawsze materiały ze swojego zasobu (zdjęcia, dokumenty archiwalne, plakaty, medale, wydawnictwa). W wielu innych salach była również okazja obejrzenia niezwykle ciekawych ekspozycji zarówno na planszach, jak i w gablotach, które imponowały tematyką i bogactwem materiałów. Było dużo stoisk informacyjnych, które udzielały profesjonalnych porad i oferowały bogaty wybór wydawnictw.

Po raz pierwszy zaprosiliśmy naszą publiczność do zwiedzania z przewodnikiem podziemi Pałacu Staszica, podczas którego — oprócz wysłuchania ciekawych informacji — można było zapoznać się z wykopaliskami z dziedzińca Pałacu Staszica oraz dokumentami i medalami Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Zainteresowanie tym tematem przerosło nasze oczekiwania, ponieważ okazało się, że cztery grupy zwiedzających nie mogły pomieścić wszystkich chętnych.

W tym roku nie było spotkania z gościem specjalnym na rzecz dwóch bardzo interesujących wykładów: o archeologii doświadczalnej, dynamicznie rozwijającej się dziedzinie wspierającej poczynania naukowe i popularyzatorskie, a także o śladach krwi w Pałacu Staszica, czyli o świadectwie powstańczych walk. Oba wystąpienia cieszyły się dużym zainteresowaniem publiczności, a temu związanemu z Pałacem Staszica dodatkowo towarzyszyły wzruszenia, ponieważ okazało się, że na sali znajduje się naoczny świadek omawianych wydarzeń.

Było też różnorodnie pod względem muzycznym, ponieważ można było posłuchać koncertu wspaniałego chóru *Imprevisti* oraz wirtuoza gitary, a na zewnątrz budynku występu zespołu *The Warsaw Dixielanders*, od wielu lat towarzyszącego Piknikowi Archiwalnemu, oraz energetycznego zespołu *Rocking Therapy* występującego po raz pierwszy, który jednak od razu zdobył duże uznanie publiczności.

Na dziedzińcu również czekały na zwiedzających atrakcje w postaci kolekcji minerałów z Muzeum Ziemi PAN, prasy drukarskiej z Muzeum Drukarstwa, a także gry planszowej i monidła na stoisku Narodowego Archiwum Cyfrowego. Można było także dokonać zakupów w stoiskach oferujących soki i przetwory naturalne, a także biżuterię i ceramikę. Do dyspozycji zwiedzających były ustawione zachęcająco leżaki, które ze względu na dynamicznie zmieniającą się aurę nie miały spodziewanego powodzenia.

Zgodnie z programem zakończenie Pikniku nastąpiło o godz. 17.00 spotkaniem wszystkich organizatorów w sali Lustrzanej, gdzie podsumowując i ciesząc się wspólnym świętem, degustowaliśmy okazały tort z napisem: „Vivat archiwiści! Vivat wspólnych 10 lat!”

Czekamy na następne jubileusze!

Dorota Piętka-Hadała
Warszawa

**XXIII FESTIWAL NAUKI W PAN DOMU ZJAZDÓW
I KONFERENCJI W JABŁONNIE
ORAZ W PAŁACU STASZICA W WARSZAWIE
20, 29 WRZEŚNIA 2019 ROKU**

PAN Archiwum w Warszawie po raz szósty wzięło udział w Festiwalu Nauki, który — jak poprzednio — uczciło podwójnie, najpierw w PAN Domu Zjazdów i Konferencji w Jabłonie 21 września 2019 roku, a następnie w Pałacu Staszica 29 września tegoż roku.

Przez dwie ostatnie soboty września, w czasie kiedy w Warszawie królowała nauka i wszystkie drzwi instytucji kultury zostały szeroko otwarte, żeby zaprosić i zachwycić publiczność swoimi błyskotliwymi programami, Archiwum PAN również dołożyło starań, aby nasi goście byli usatysfakcjonowani. W Jabłonie prezentowana była wystawa z cyklu *Nauka i sława* pt. *Maria Skłodowska-Curie i wielcy ludzie*, budząca duże zainteresowanie zarówno młodych, jak i starszych, którzy odwiedzili pałacowe wnętrza Domu Zjazdów w Jabłonie.

Tydzień później XXIII Festiwal Nauki gościł w Pałacu Staszica, gdzie nasze Archiwum wraz z innymi jednostkami PAN prezentowało swój program — w tym roku podzielony na dwie części.

Pierwsza część programu miała miejsce w sali nr 123 im. Marii Skłodowskiej-Curie, na I p., trochę odległej od innych dostępnych sal, ale już dla większości odwiedzających znanej i kojarzonej z ciekawymi prezentowanymi na niej wydarzeniami. W tym roku zapraszała do niej sama uczona, w jesiennej kreacji, wskazując dyskretnie kierunek do sali.

Program składał się z pięciu wystąpień z prezentacjami i dotyczył: historii hymnu narodowego oraz materiałów na ten temat przechowywanych w zasobie Archiwum PAN, oryginalnych dokumentów Leonarda da Vinci (w związku z obchodzonym Rokiem Leonarda da Vinci), dziejów Biskupina, najbardziej znanego stanowiska archeologicznego w Polsce XX w., a także sylwetki Hugona Steinhausa, znanego polskiego

matematyka. Zarówno temu wykładowi, jak i innym towarzyszyła obszerna wystawa o jednym z najwspanialszych okresów w dziejach nauki polskiej, nazywanym często złotą erą matematyki polskiej; na wystawie wykorzystano skany eksponatów ze spuścizn matematyków przechowywanych w zbiorach Archiwum PAN. Wszystkie wykłady pracowników naszego Archiwum wzbudziły duże zainteresowanie i zgromadziły stałą już od kilku lat publiczność. Po każdym wykładzie wywiązywała się dyskusja, zadawane były pytania i wygłaszane uwagi słuchaczy.

Druga część programu odbyła się w sali Lustrzanej, a zapoczątkowała ją uroczystość wręczenia odznaczeń „Za Zasługi dla Archiwistyki”, przyznawanych przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych (otrzymały cztery osoby) oraz okolicznościowych medali „200 lat Towarzystwa Przyjaciół Nauk”, przyznawanych przez PAN Archiwum w Warszawie (otrzymało pięć osób) — dla osób szczególnie zaangażowanych w długoletnią współpracę przy organizacji Warszawskiego Pikniku

Archiwalnego. Atmosfera była podniosła, dekoracji dokonały: zastępca naczelnego dyrektora archiwów państwowych pani Joanna Chojecka oraz dyrektor PAN Archiwum w Warszawie pani Hanna Krajewska. Cieszymy się bardzo z nominacji naszych koleżanek i kolegów i gratulujemy odznaczonym!

W dalszej części programu atmosfera zmieniła się na bardziej swobodną i artystyczną, ponieważ wystąpił chór JUBILUS, który nawiązał w swoim występie ponownie do historii powstania polskiego hymnu narodowego i zaprezentował wiele znanych i lubianych pieśni patriotycznych.

Program dopełniła wystawa pod tytułem *Droga do hymnu*, eksponowana przed salą Lustrzaną; na wystawie przedstawiono dzieje *Mazurka Dąbrowskiego* i okoliczności jego wyboru na polski hymn narodowy. Korzystano ze zbiorów Archiwum PAN.

Dla wygody osób interesujących się naszym programem zorganizowaliśmy w widocznym miejscu stoisko informacyjne, w którym można było zacerpnąć wszystkich informacji o naszym Archiwum, upewnić się co do sali oraz dostać upominki w postaci wydawnictw oraz drobnych przedmiotów z logo Archiwum PAN zarówno dla dorosłych, jak i dla dzieci.

Spotkania weekendowe w ramach Festiwalu Nauki na terenie Pałacu Staszica były organizowane również przez: Instytut Badań Literackich PAN, Instytut Nauk Ekonomicznych PAN, Instytut Nauk Prawnych PAN, Instytut Sławistyki PAN, PAN Zakład Działalności Pomocniczej, Towarzystwo Naukowe Prakseologii, Instytut Filozofii i Socjologii PAN, Instytut Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych PAN, Instytut Psychologii PAN, PAN Ogród Botaniczny w Powsinie i Instytut Fizjologii i Żywienia Zwierząt im. Jana Kielanowskiego PAN.

Cieszy nas fakt, że była spora frekwencja i widoczne było zainteresowanie sprawami nauki, bez której przecież człowiek nie jest w stanie egzystować. Warto poznawać na bieżąco nowinki naukowe, ale również przypominać o tych, którzy już przed wiekami dokonywali odkryć. Miały one i mają nadal zasadnicze znaczenie w życiu i działalności każdego człowieka.

Zatem do zobaczenia za rok!

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI PAN ARCHIWUM W WARSZAWIE W 2018 ROKU

PODSTAWOWE DANE O ARCHIWUM

Archiwum ma swoje oddziały w Poznaniu oraz w Katowicach. Archiwum posiada zasób historyczny powierzony i dysponuje 23,5 etatami.

Większość stanowią pracownicy zajmujący się merytoryczną działalnością archiwalną, w tym: trzech kustoszów, siedmiu adiunktów archiwalnych, trzech starszych dokumentalistów, dwóch dokumentalistów, dwóch konserwatorów dzieł sztuki; cztery osoby mają stopień doktora, jedna doktora habilitowanego. W roku sprawozdawczym w PAN Archiwum w Warszawie przestał pracować Andrzej Klubiński (31 lipca) i Anna Mieszkowska (20 listopada). Od 1 lutego do 31 grudnia pracowali Konrad Kostka i Adam Suławka, a od 1 listopada do 31 grudnia Robert Wereszko. 1 listopada rozpoczął pracę Michał Urbański.

Rada Naukowa Archiwum odbyła posiedzenie 22 marca. Na wniosek prof. Alicji Kuleckiej zgromadzeni uczcili pamięć zmarłego w listopadzie 2017 roku mgr. Mariana Kmity, wieloletniego pracownika PAN Archiwum w Warszawie, minutą ciszy, a dyrektor Hanna Krajewska przypomniała jego sylwetkę. Następnie członkowie Rady jednomyślnie przyjęli protokół poprzedniego posiedzenia. Dyrektor Archiwum zaprezentowała członkom RN sprawozdanie z pracy APAN w 2017 roku oraz plany pracy na rok następny.

W dalszej części zebrania dyskusja toczyła się wokół problemów związanych z pozyskiwaniem spuścizn oraz wpływem ustawy RODO na liczbę przejmowanych przez Archiwum PAN materiałów pochodzenia prywatnego i instytucjonalnego. W drugiej części zebrania scenarzystka wystawy *Nauka i sława. Maria Skłodowska-Curie i wielcy ludzie* dr Joanna Arvaniti przedstawiła informacje na temat tej ekspozycji i zachęciła zgromadzonych do jej obejrzenia.

Po zakończeniu posiedzenia Rady Naukowej odbyło się Kolegium Dyrekcji, w którym udział wzięli kierownicy oddziałów oraz przedstawiciele PAN Archiwum w Warszawie. Na spotkaniu raz jeszcze omówiono najważniejsze wydarzenia minionego roku, sprawy bieżące oraz plany.

Stan zasobu

W 2018 roku nastąpił przyrost zasobu o 117,34 m.b. materiałów archiwalnych i dokumentacji niearchiwalnej placówek PAN. W Warszawie wpłynęło 54,55 m.b. materiałów pochodzenia prywatnego i 46,98 m.b. materiałów

pochodzenia instytucjonalnego. Stan zasobu Oddziału w Poznaniu powiększył się o 13,94 m.b. materiałów pochodzenia prywatnego i 1,68 m.b. materiałów pochodzenia instytucjonalnego, zasób Oddziału w Katowicach powiększył się o 0,19 m.b. materiałów pochodzenia prywatnego.

Ogólny stan zasobu wynosi obecnie 3407,93 m.b., z tego w Warszawie znajduje się 2661,36 m.b., w Poznaniu 486,39 m.b., a w Katowicach 260,18 m.b. akt i dokumentacji aktowej.

Wykaz nabytków zawiera załącznik nr 1.

Komisja Metodyczna pod przewodnictwem Anity Chodkowskiej odbyła posiedzenie, na którym członkowie Komisji zatwierdzili siedem inwentarzy. Przekazano uwagi do opracowywanych inwentarzy oraz omówiono bieżące problemy. W związku ze zmianą wprowadzoną przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych Komisja ustaliła zmianę w klauzuli wpisywanej do inwentarzy materiałów archiwalnych. Zamiast informacji o bazie SEZAM należy w inwentarzach podawać informację o umieszczeniu materiałów w bazie „Szukaj w archiwach”.

Komisja Oceny Dokumentacji Niearchiwalnej zaopiniowała pozytywnie 26 wniosków placówek PAN, w wyniku czego wybrakowano blisko 210 m.b. dokumentacji niearchiwalnej.

W zakresie kształtowania narastającego zasobu PAN Archiwum w Warszawie Komisja Opiniowania Normatywów udzieliła placówkom ponad 70 porad, konsultacji, opinii i ekspertyz. Zaopiniowano dziewięć kompletów normatywów, instrukcji kancelaryjnych, rzeczowych wykazów akt i instrukcji organizacji oraz zakresu działania archiwum zakładowego. Przeprowadzono trzy kontrole placówek PAN w zakresie postępowania z dokumentacją aktową i funkcjonowania archiwów zakładowych.

ARCHIWUM PAN W WARSZAWIE

1. Naukowo-archiwalne opracowanie zasobu

Prowadzono prace porządkowe w materiałach pochodzenia urzędowego i prywatnego. Komisja Metodyczna zatwierdziła inwentarze: Janiny Doroszewskiej, Jana Janowa i Ananiasza Rojeckiego. Kontynuowano rozpoczęte prace oraz podejmowano porządkowanie kolejnych spuścizn. Przeprowadzono skontrum wewnętrzne części uporządkowanych archiwów osobistych oraz pochodzenia instytucjonalnego. Pozyskane archiwa osobiste na bieżąco zaopatrywano w spisy tymczasowe.

Uzupełniano istniejące bazy danych i spisy nekrologów.

2. Ewidencja zasobu archiwalnego

Kontynuowano administrację baz danych. Do bazy danych ZoSIA wprowadzono 456 rekordów. Wprowadzono 56 rekordów do serwisu „Szukaj w archiwach”, który obecnie zastąpił bazę SEZAM. Wpisy w serwisie są stale aktualizowane.

3. Kształtowanie narastającego zasobu archiwalnego

Opiniowanie i konsultowanie normatywów, wizytacje placówek

W zakresie kształtowania narastającego zasobu PAN Archiwum w Warszawie udzielono 42 opinie, ekspertyzy, porady i konsultacje. Skonsultowano oraz zaopiniowano komplet pięciu normatywów. Przeprowadzono trzy kontrole placówek PAN w zakresie postępowania z dokumentacją aktową i funkcjonowania archiwów zakładowych.

Brakowanie dokumentacji niearchiwalnej

Komisja Oceny Dokumentacji Niearchiwalnej zaopiniowała pozytywnie 23 wnioski o wybrakowanie ok. 180 m.b. dokumentacji niearchiwalnej w placówkach PAN. Udzielono licznych wskazówek dotyczących niszczenia dokumentacji przeterminowanej.

4. Konserwacja akt

Zakończono konserwację albumów Legionów Polskich ze spuścizny Władysława Leopolda Jaworskiego. Uzupełniono ubytki, prasowano karty i ułożono je według kolejności. Wykonano stelaże ochronne dla wszystkich 70 kart oraz specjalne pudło ochronne. Album złożono i wraz z dokumentacją fotograficzną i opisową oddano do Archiwum. Przeprowadzono prace konserwatorskie przy dokumentach ze spuścizny Eleonory Kurhanowiczowej oraz Stanisława Tołwińskiego, przygotowując je do wypożyczenia na wystawę.

5. Dział fotografii i mikrofilmów

Stan zbiorów mikrofilmowych nie powiększył się i wynosi 1129047 klatek mikrofilmów negatywowych i 3225478 klatek mikrofilmów pozytywowych. Zbiór fotografii powiększył się o 100 i liczy obecnie 31186 (zdigitalizowanych celem zabezpieczenia) fotografii, negatywów, pocztówek, odbitek kserograficznych oraz 24 płyty CD. Zbiór jest na bieżąco zabezpieczany.

6. Zbiory specjalne

Zbiór medali wzbogacił się o trzy nabytki i liczy obecnie 1091 zewidencjonowanych obiektów. Wykonane zostały fotografie cyfrowe i odbitki dla numerów 717–1040 księgi inwentarzowej.

7. Biblioteka

Księgozbiór powiększył się o 152 woluminy druków zwartych (18 zakupiono, 134 pozyskano z darów) i o 29 woluminów wydawnictw ciągłych (12 zakupiono, 17 — dary). Księgozbiór liczy 13126 woluminów druków zwartych i 10338 woluminów wydawnictw ciągłych.

W roku sprawozdawczym wprowadzono 292 rekordy, obejmujące zarówno nowo pozyskane publikacje, jak i starsze wydawnictwa. Łącznie w bazie MAK znajduje się 7109 rekordów.

Zrealizowano 229 wypożyczeń czasopism i książek. Na potrzeby pracowników Archiwum wypożyczono z innych bibliotek 159 książek i czasopism w: Bibliotece Instytutu Badań Literackich PAN, Bibliotece Instytutu Historii Nauki PAN, Bibliotece Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego i innych.

8. Wydawnictwa

Ukazał się kolejny tom „Biuletynu Archiwum PAN” nr 58, w którym kontynuowano prezentację inwentarzy rektorów i profesorów Uniwersytetu Poznańskiego. Zamieszczono także inwentarze jubilatów: Bohdana Paczyńskiego, którego 10. rocznica śmierci przypadła w 2017 r., oraz Marceliego Nenckiego w 170. rocznicę urodzin. Oprócz artykułów okolicznościowych opublikowano także wybrane referaty wygłoszone na konferencji *Archiwa i kolekcje prywatne — dziedzictwo archiwalne, dziedzictwo kultury*. Prowadzono prace redakcyjne nad przygotowaniem do publikacji „Biuletynu...” nr 59. Kolportowano inne, wcześniejsze wydawnictwa Archiwum PAN.

9. Udostępnianie

W Pracowni Naukowej odnotowano 357 odwiedzin czytelników korzystających z materiałów archiwalnych. Udostępniono ponad 1700 j.a. Na zamówienia czytelników wykonano ponad 7300 kserokopii i skanów.

Zrealizowano drogą tradycyjną i pocztą elektroniczną ponad 150 kwerend merytorycznych i w zespołach akt osobowych.

10. Popularyzacja

Wystawy

Na 20. Międzynarodowych Targach Analityki i Technik Pomiarowych EuroLab 2018 oraz CrimeLab 2018 w Centrum Targowo-Kongresowym w Warszawie (14–16 marca) zaprezentowano archiwalne wystawy pt.: *Kobiety w nauce, Drogi do niepodległości w zbiorach PAN Archiwum w Warszawie, Wojna Kościuszki w ikonografii PAN Archiwum w Warszawie* oraz *Drogi do Polski serca Kościuszki. W Ojczyźnie serce me zostało*. Wystawom towarzyszyły wystąpienia prezentujące działalność i zasób Archiwum.

Ogólnopolska Noc Muzeów odbyła się 19 maja. Archiwum zaprezentowało wystawy: *Julian Adam Majewski (1826–1920) i jego dzieło* oraz *Drogi do niepodległości w zbiorach PAN Archiwum w Warszawie*. Jak co roku wygłoszone zostały wykłady tematyczne, pokazano prezentacje multimedialne i przygotowano warsztaty dla dzieci.

IX Warszawski Piknik Archiwalny odbył się 9 czerwca 2018 r. w Pałacu Belwederskim i w Ogrodzie Botanicznym w Powsinie oraz 10 czerwca tylko na terenie Ogrodu. Pod godnym patronatem naukowym m.in. prezesa PAN 20 instytucji nauki i kultury zaprezentowało swoje zbiory pod hasłem *Archiwa w ogrodzie*. Gośćmi honorowymi imprezy byli: Małgorzata K. Piekarska — dziennikarka, prezes Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Pisarzy Polskich, Dorota Sumińska — lekarz weterynarii i publicystka, oraz Andrzej Kruszewicz — ornitolog, dyrektor Warszawskiego ZOO, który opowiedzieli o swoich pasjach i pracy. Wszystkie wydarzenia Pikniku zarejestrowane zostały na filmie i zamieszczone na portalu www.youtube.pl, oraz na Facebooku Archiwum PAN.

Podczas Pikniku Archiwalnego swój wernisaż miała wystawa *Botanicy niepodległej Polski*. Ta barwna ekspozycja wzbudziła ogromne zainteresowanie zwiedzających i doskonale wpisała się w wystrój różnorodnych kolekcji roślinnych Ogrodu Botanicznego. Od 23 października do odwołania wystawa jest prezentowana w Bibliotece Publicznej im. Zygmunta Rumla w Warszawie.

W ramach obchodów 100-lecia odzyskania niepodległości w Senacie RP odbył się wernisaż wystawy opracowanej przez Archiwum PAN we współpracy z Fundacją Pomoc Polakom na Wschodzie pt. *Polskie drogi do niepodległości* (21 września). Wystawa ta uznana została za jedno z najważniejszych wydarzeń V Światowego Zjazdu Polonii i Polaków z Zagranicy. Od 14 grudnia wystawa prezentowana jest w Domu Kultury Polskiej w Wilnie.

22 i 29 września Archiwum dołączyło się do imprez organizowanych w ramach Festiwalu Nauki, pokazując w Domu Zjazdów i Konferencji

w Jabłonninie i w Pałacu Staszica wystawy: *Botanicy niepodległej Polski* oraz *Nauka i sława. Maria Skłodowska-Curie i wielcy ludzie*. W Jabłonninie utworzono stoisko informacyjne o historii i zasobie Archiwum oraz prowadzono zajęcia plastyczne dla dzieci.

Kontynuując cykl *Polacy świata*, realizowany we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych, w Pałacu Staszica zaprezentowano (22 października) wystawę pt. *Znani nieznani. Polacy świata*. Na uroczystości miał swoją premierę znaczek pocztowy poświęcony Wacławowi Sieroszewskiemu, wybitnemu badaczowi Jakucji, wyemitowany przez Pocztdę Polską w ramach serii „Polacy na Syberii”. Również w ramach cyklu *Polacy świata* trzeci rok z rzędu przygotowano kalendarz ścienny, który w roku 2019 zatytułowany został *Polacy w krajach Azji i Pacyfiku*, upamiętniając wybitnych Polaków, którzy wnieśli wkład w światową naukę i kulturę na przełomie XIX i XX w. Wystawa i kalendarz zostały opracowane przez Archiwum PAN.

Materiały ikonograficzne ze spuścizn Archiwum wzbogaciły wystawę plenerową *Warszawa niepodległa* zorganizowaną we współpracy z Domem Spotkań z Historią (od 10 października).

Wystawy opracowane w latach ubiegłych stale udostępniane są zainteresowanym placówkom. Wystawa *Od Wyszehradu do Wyszehradu* do 22 czerwca wystawiana była w Archiwum w Popradzie. Między 25 czerwca a 10 września można ją było oglądać w Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie, a od 13 września do odwołania w Instytucie Słowackim w Warszawie.

14 maja powróciła z Uzdrowiska nr I im. M. Raczyńskiego w Ciechocinku wystawa *Julian Adam Majewski (1826–1920) i jego dzieło*, aby już 18 czerwca do odwołania ponownie pojechać do Ciechocinka, tym razem do Szpitala Uzdrowiskowo-Rehabilitacyjnego.

Wystawę *Leon Barszczewski 1849–1910* w dniach 12 marca–5 kwietnia gościła Biblioteka Publiczna im. Marii Konopnickiej w Suwałkach, a od 1 maja do 24 czerwca Muzeum Filumenistyczne w Bystrzycy Kłodzkiej.

Stowarzyszenie Wspólnota Polska w Warszawie pokazało wystawy: *Kobiety w nauce i Nauka i sława. Maria Skłodowska-Curie i wielcy ludzie* (5–25 września).

Wystawy: *Wojna Kościuszki w ikonografii PAN Archiwum w Warszawie*, *Drogi do Polski serca Kościuszki. W Ojczyźnie serce me zostało*, *Powstanie warszawskie w zbiorach PAN Archiwum w Warszawie* od 20 marca do odwołania znajdują się w Domu Kultury Rembertów. Z tej placówki 20 marca powróciła wystawa *Warszawa moja miłość*, która następnie od 17 października do 23 listopada była prezentowana w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Duczkach.

Ekspozycję *Drogi do niepodległości w zbiorach PAN Archiwum w Warszawie* można było oglądać w Ambasadzie Polski w Finlandii (15–16 marca), a od 20 września do odwołania w Archiwum Urzędu Miasta Marki.

18 stycznia z Muzeum im. Jerzego Dunin-Borkowskiego w Krośniewicach powróciła wystawa *Tylko fotografie nie liczą się z czasem*, a już od 22 stycznia do 23 października wypożyczyła ją Biblioteka Publiczna im. Zygmunta Rumla w Warszawie, która do 23 października eksponowała także wystawy: *Byłem i będę... O historyku, który tworzył historię i w służbie harcerstwa i nauki*. Obecnie (od 23 października do odwołania) pokazują tam wystawę *Ocalić od zapomnienia. Jubileusze uczonych*. W Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie udostępniono wystawę *Polscy badacze Syberii* (20–29 kwietnia), którą od 9 do 18 maja pokazano uczniom Szkoły Podstawowej nr 203 w Warszawie.

Większości wydarzeń organizowanych przez PAN Archiwum towarzyszyły wystąpienia w środkach masowego przekazu. Udzielono pięciu wywiadów prasowych, radiowych, telewizyjnych i internetowych, a z przebiegu uroczystości nakręcano filmy udostępniane na portalach internetowych.

Konferencje i seminaria

Konferencją uczczono 545. rocznicę urodzin Mikołaja Kopernika (19 lutego). Na spotkaniu w Pałacu Staszica zaproszeni referenci przybliżyli teorię kopernikańską i jej recepcję. W spotkaniu udział wzięła także młodzież z warszawskich liceów. Podobny charakter miało spotkanie z okazji 263. rocznicy urodzin Stanisława Staszica (6 listopada).

Z cyklu spotkań pt. *Jubileusze uczonych, którzy zostawili po sobie „pomnik trwalszy niż ze spiżu”* 29 listopada referenci przypomnieli sylwetki Ireny Sendlerowej (1910–2008), Aleksandra Kamińskiego (1903–1978), Henryka Arctowskiego (1871–1958) i Janiny Zakrzewskiej (1928–1995). Seminarium towarzyszyła wystawa *Ocalić od zapomnienia. Jubileusze wielkich*.

Ostatnim cyklicznym spotkaniem *Warszawa ma wiele twarzy* była zorganizowana w Pałacu Staszica konferencja pt. *Warszawskie oblicza niepodległości*, której towarzyszyła wystawa *Uczeni dla Niepodległej* (11 grudnia). Zamykały one ważny jubileuszowy rok 100. rocznicy odzyskania niepodległości Polski.

Strona internetowa

Strona internetowa Archiwum odnotowała ponad 13000 wejść, zamieszczono na niej 20 wpisów o działalności placówki i jej ciekawych zbiorach. Na portalu społecznościowym Facebook zamieszczono blisko 60 informacji interesujących dla 850 osób. Wydarzenia archiwalne spotkały się z 90 komentarzami na stronach internetowych innych instytucji. Strona

internetowa Archiwum była na bieżąco aktualizowana. W związku z rocznicą odzyskania przez Polskę niepodległości codziennie na stronie umieszczany był cytat dokładnie sprzed stu lat, pochodzący z materiałów z naszego zasobu.

11. Praktyki archiwalne

Praktyki archiwalne odbyli: uczennica Policealnej Szkoły COSINUS i student Uniwersytetu Warszawskiego. Przeprowadzono lekcje archiwalne dla uczniów trzech liceów i studentów Uniwersytetu Warszawskiego.

12. Zebrania i posiedzenia

W siedzibie Archiwum PAN w Warszawie jak zawsze odbywały się cotygodniowe spotkania poświęcone omawianiu spraw bieżących i podnoszeniu kwalifikacji zawodowych. Już 14 i 21 lutego przeprowadzone zostało szkolenie antykorupcyjne przygotowane na materiałach Centralnego Biura Antykorupcyjnego. W związku z wymianą sprzętu komputerowego w Archiwum informatycy Polskiej Akademii Nauk udzielili licznych wyjaśnień i instrukcji związanych z tym wydarzeniem. Szkolenie przeprowadzono także w związku ze zmianami rejestrowania dokumentów finansowych.

13. Współpraca naukowa

Współpraca naukowa krajowa

Pracownicy Archiwum uczestniczyli w spotkaniach i konferencjach organizowanych przez inne instytucje nauki i kultury. 11 kwietnia odbyła się sesja archiwistyczna Instytutu Sławistyki PAN, następnie konferencja naukowa *Bohaterowie drugiego planu w walce o niepodległość* zorganizowana przez Muzeum Niepodległości, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego i Akademię Humanistyczną w Pułtuskach (17 kwietnia) i VII Wiosenne Spotkania Archiwalne w Toruniu (24–25 maja). Wygłoszono 20 referatów, odczytów i komunikatów. Prowadzono stałą współpracę z Uniwersytetem Trzeciego Wieku, organizując regularne wykłady dla jego uczestników (42).

Współpraca naukowa z zagranicą

Dyrektor PAN Archiwum wzięła udział w wernisażu wystawy Pauliny Kopestyńskiej *Nobliści — polskie ślady*, który odbył się w Polskim Instytucie Badawczym i Muzeum w Budapeszcie (26 kwietnia). Wystawie towarzyszyła promocja zbioru felietonów autorstwa pracowników PIBM i PAN Archiwum w Warszawie *Polsko-węgierska mozaika*.

ODDZIAŁY ARCHIWUM PAN

1. Naukowo-archiwalne opracowanie zasobu

W Oddziale w Poznaniu prowadzono prace porządkowe w archiwaliach pochodzenia urzędowego i prywatnego. Komisja Metodyczna zatwierdziła inwentarze materiałów: Stefana Barbackiego, Izabeli Skierskiej, Czesława Skopowskiego i Stanisława Sulinowskiego; przekazano uwagi do innych inwentarzy.

Archiwum Prasowe gromadzące wycinki dotyczące uczonych oraz nauki w Wielkopolsce osiągnęło na dzień 31 grudnia 2018 r. stan 480 teczek o łącznej objętości ok. 6,00 m.b. Materiały są nadal układane alfabetycznie (uczeni) oraz rzeczowo według zagadnień: uczelnie, instytucje i towarzystwa naukowe, wydarzenia naukowe, historia Poznania i regionu, nekrologi.

W Oddziale w Katowicach kontynuowane było porządkowanie spuścizn rozpoczęte w latach ubiegłych. Częściowo (25 m.b.) uporządkowano materiały archiwalne przejęte w 2014 roku z Zakładu Antropologii Polskiej Akademii Nauk we Wrocławiu.

2. Kształtowanie narastającego zasobu aktowego

Opiniowanie i konsultowanie normatywów, wizytacje placówek

W ramach realizacji zadań w zakresie nadzoru nad działalnością archiwalną instytucji PAN w Oddziale w Poznaniu udzielono sześciu konsultacji i przeprowadzono kontrolę placówki PAN w zakresie postępowania z dokumentacją aktową i funkcjonowania archiwów zakładowych.

Oddział w Katowicach przeprowadził 19 ekspertyz i konsultacji w archiwach zakładowych w placówkach PAN. Przeprowadzono *Szkolenie kancelaryjno-archiwalne dla pracowników Archiwów Zakładowych Instytucji Polskiej Akademii Nauk podlegających nadzorowi Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie Oddziału w Katowicach* (12 i 25 kwietnia) w dwóch placówkach Akademii: w Gliwicach i Katowicach.

Brakowanie dokumentacji niearchiwalnej

W Oddziale w Katowicach pozytywnie zaopiniowano trzy wnioski o brakowanie dokumentacji niearchiwalnej w placówkach PAN łącznie ok. 20,70 m.b. dokumentacji. Udzielono licznych wskazówek dotyczących niszczenia dokumentacji przeterminowanej.

3. Zbiór mikrofilmów i fotografii

Zbiór mikrofilmowy Oddziału w Poznaniu nie uległ zmianie i liczy 770 szpul. Zbiory płyt CD, na których są nagrane materiały przechowywane

w Oddziale, liczą 50 sztuk, jeden przenośny twardy dysk oraz 12 płyt CD, na których są nagrane prace licencjackie i magisterskie powstałe m.in. w oparciu o materiały przechowywane w Oddziale.

Zbiór płyt CD, na których nagrane są materiały Oddziału w Katowicach, nie powiększył się (10 szt.). Zdigitalizowano 272 dokumenty i fotografie. Całość zdigitalizowanego zbioru została zarchiwizowana na płytach DVD oraz na zewnętrznym dysku twardym celem zabezpieczenia wykonanej pracy. W celu zabezpieczenia zasobu zdigitalizowane zostały *Wspomnienia* Franciszka Hawranka.

4. Księgozbiory

W Oddziale w Poznaniu księgozbiór powiększył się o 51 woluminów wydawnictw zwartych (42 zakupiono i dziewięć — dar) oraz o 48 czasopism (12 zakupiono, 36 — dar). Stan księgozbioru podręcznego wynosi 5469 woluminów, w tym 2459 druków zwartych oraz 3010 wydawnictw ciągłych. Ze zbioru podręcznego skorzystało 41 czytelników, którzy wypożyczyli 210 książek i czasopism.

Biblioteka podręczna znajdująca się w Oddziale w Katowicach powiększyła się o siedem druków zwartych (sześć pozyskano z darów, jeden zakupiono) oraz o 13 woluminów wydawnictw ciągłych (11 pozyskano z darów, dwa zakupiono). Stan księgozbioru podręcznego wynosi 383 woluminy druków zwartych i 605 woluminów wydawnictw ciągłych.

5. Udostępnianie zasobu

W Oddziale w Poznaniu zanotowano 205 odwiedzin czytelników w pracowni naukowej, którym udostępniono 1490 jednostek archiwalnych. Zrealizowano pocztą elektroniczną 23 kwerendy merytoryczne. Na zamówienie czytelników wykonano 913 reprografii ze zbiorów Oddziału.

W Oddziale w Katowicach zanotowano 43 odwiedzających, udostępniono 424 j.a., wykonano osiem kwerend archiwalnych dla użytkowników i instytucji, w tym kwerendy w zespołach akt osobowych i kart wynagrodzeń (dla ZUS). Wykonano blisko 600 reprografii.

6. Popularyzacja zasobu

Wystawy

W trakcie Walnego Zebrania Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (13 lutego) można było obejrzeć wystawę archiwaliów ze spuścizny Ludwiki Izabeli Dobrzyńskiej-Rybickiej.

Materiały przechowywane w Oddziale w Poznaniu były częścią wystawy plenerowej zorganizowanej w ramach obchodu 50. rocznicy wydarzeń marcowych w Poznaniu przez Stowarzyszenie Czasu Kultury i Wydawnictwo Miejskie Poznania i zatytułowanej *Poznań w marcu 1968 roku*. Wystawa była eksponowana przez cały 2018 rok na ogrodzeniu Ogrodu Zamkowego Centrum Kultury „Zamek” w Poznaniu wzdłuż al. Niepodległości.

Fragmety spuścizn wzbogaciły także wystawę *Mądrość, odwaga i entuzjazm. Pierwsze uczone Uniwersytetu Poznańskiego 1919–1939* (15–16 października) zaprezentowanej w trakcie konferencji *Samodzielność i wspólnota. Stulecie wywalczenia praw wyborczych Polek*, która odbyła się w Instytucie Kultury Europejskiej w Gnieźnie. Wystawa ta była następnie eksponowana w Collegium Minus UAM (29 listopada–15 grudnia), a później na poszczególnych wydziałach UAM. Materiały z wystawy wykorzystane zostały także przy produkcji filmu o kobietach naukowcach na Uniwersytecie Poznańskim w latach 1919–1939 pod roboczym tytułem *Mądrość, odwaga i entuzjazm. Pierwsze uczone Uniwersytetu Poznańskiego 1919–1939*. Film będzie można obejrzeć w pierwszej połowie 2019 r. Ponadto zanotowano dziewięć publikacji o materiałach przechowywanych w placówce.

W siedzibie Oddziału w Katowicach od 1 grudnia 2017 r. do 30 maja 2018 r. prezentowana była wystawa *Czesław Thullie — architekt*, która powstała w ramach cyklu *Przedstawiciele śląskiej nauki*. Następnie eksponowano wystawę *Varsaviana w zasobie Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie Oddziału w Katowicach* (4 czerwca–3 września), którą zmieniła wystawa *Lwów w zasobie Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie Oddziału w Katowicach* (3 września–30 listopada). Od 3 grudnia można tam obejrzeć *Materiały Henryka Mikołaja Góreckiego w Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie Oddziale w Katowicach*, która powstała w ramach cyklu *Przedstawiciele śląskiej nauki*.

Wystawa *Turystyka w zasobie PAN Archiwum w Warszawie Oddziału w Katowicach* była prezentowana kolejno w Gminnej Bibliotece Publicznej w Godowie (1 marca–4 kwietnia), w Bibliotece Publicznej Miasta Rydułtowy im. Henryka Mikołaja Góreckiego (9 kwietnia–8 czerwca) i w Gminnej Bibliotece Publicznej w Gaszowicach Filii w Czernicy (17 września–30 listopada).

PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Katowicach objął również patronatem honorowym Międzynarodową Interdyscyplinarną Konferencję Naukową *Non solum pecunia — środki płatnicze na przestrzeni dziejów*, organizowaną przez Koło Naukowe Historyków Doktorantów Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, która odbyła się w dniach 8–9 czerwca w Katowicach. Jeden z paneli konferencji *Religia a pieniądź* prowadził dr Mateusz Sobeczko, który wygłosił również wykład wprowadzający do panelu pod tytułem *Laicyzacja na Górnym Śląsku w latach 1945–1989*.

Większości imprez organizowanych przez Oddział w Katowicach towarzyszyły wystąpienia w środkach masowego przekazu. Zanotowano jedną publikację internetową dotyczącą działalności Oddziału w Katowicach.

Strona internetowa

Strona internetowa Oddziału w Poznaniu była na bieżąco aktualizowana i uzupełniana o informacje o opracowanych spuściznach, łącznym stanie zasobu, popularyzacji zasobu, publikacjach pracowników. Załączono 20 dokumentów, w tym siedem skanów dokumentów i fotografii ze zbiorów Oddziału.

Na stronie internetowej Oddziału w Katowicach można odnaleźć informacje o aktualnych wydarzeniach, historii oraz zasobie Oddziału Archiwum, a także o zorganizowanych konferencjach i wystawach. Można zapoznać się także z ofertą edukacyjną.

7. Praktyki

W Oddziale Poznańskim praktyki archiwalne odbyły dwie studentki historii, specjalność archiwistyka i zarządzanie dokumentacją Wydziału Historycznego Instytutu Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

8. Współpraca naukowa

Współpraca naukowa krajowa

W Oddziale w Poznaniu Józef Malinowski z rąk wojewody wielkopolskiego odebrał nagrodę główną im. prof. Stanisława Nawrockiego za wybitne zasługi w pracy archiwalnej (8 czerwca).

Kontynuowano współpracę i kontakty z: Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu, Archiwum Państwowym w Poznaniu, Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie, Biblioteką Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Cyfrowym Repozytorium Lokalnym CYRYL w Poznaniu, Instytutem Pamięci Narodowej Oddziałem w Poznaniu, PAN Oddziałem w Poznaniu, Stowarzyszeniem Archiwistów Polskich Oddziałem w Poznaniu, Zakładem Archiwistyki Instytutu Historii UAM, Wydawnictwem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Redakcją „Kroniki Miasta Poznania”, Redakcją „Kroniki Wielkopolski”, Redakcją „Życia Uniwersyteckiego”. Nawiązano kontakty z: Redakcją „Kroniki Powiatu Poznańskiego”, Wydziałem Studiów Edukacyjnych UAM.

Pracownicy Oddziału wzięli udział w spotkaniach i konferencjach, m.in. w konferencji naukowej *Marzec 68 w Poznaniu*, zorganizowanej przez IPN Oddział w Poznaniu, Instytut Historii UAM oraz Archiwum Państwowe

w Poznaniu (20 marca), konferencji *100-lecie polskich archiwów państwowych*, zorganizowanej przez Zakład Archiwistyki Instytutu Historii UAM, Archiwum Państwowe w Poznaniu, Stowarzyszenie Archiwistów Polskich (18–19 października), w otwarciu wystawy *Ku niepodległej. Nasi przodkowie na drodze do niepodległości* w Archiwum Państwowym w Poznaniu (16 listopada) oraz w sesjach Zgromadzenia Ogólnego Oddziału PAN w Poznaniu (24 maja i 12 grudnia). Zaprezentowano jeden referat.

Oddział w Katowicach kontynuował współpracę z Oddziałem PAN w Katowicach, Archiwum Państwowym w Katowicach, Uniwersytetem Śląskim w Katowicach, Oddziałem Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach, Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach, Stowarzyszeniem Humanistycznym: Europa, Śląsk, Świat Najmniejszy oraz z bibliotekami: Biblioteką Publiczną Miasta Rydułtowy im. Henryka Mikołaja Góreckiego, Gminną Biblioteką Publiczną w Godowie, Gminną Biblioteką Publiczną w Pawłowicach oraz Gminną Biblioteką Publiczną w Gaszowicach Filią w Czernicy.

Pracownik Oddziału w Katowicach uczestniczył w licznych spotkaniach naukowych, m.in. w otwarciu wystaw: *800 lat historii Raciborza w dokumencie archiwalnym* (1 lutego), *Utracone nadzieje. Ludność żydowska w województwie śląskim/katowickim w latach 1945–1970* (15 marca), *Rok księdza Johanna Chrząszcza* (11 czerwca) i *Droga do Niepodległej. Listopad 1918 w Zagłębiu Dąbrowskim* (7 listopada) w Archiwum Państwowym w Katowicach, w konferencji *Życie codzienne na terenach współczesnych Katowic w minionych epokach* w Muzeum Historii Katowic (13 września) oraz w posiedzeniach Komisji Historycznej PAN Oddział w Katowicach (19 marca, 26 listopada). Zaprezentował sześć referatów, wykładów i prezentacji.

Załącznik nr 1

NABYTKI ARCHIWUM PAN

Warszawa

DZIAŁ II — Akta placówek PAN

Centrum Badań Ekologicznych	0,96 m.b.
Zakład Doświadczalny Agrobiologii w Baranowie	41,10 m.b.
Upopowszechnianie nauki — Oświata „UN-O” Sp. z o.o.	2,52 m.b.

Materiały dodatkowe

Instytut Archeologii i Etnologii PAN	2,40 m.b.
--------------------------------------	-----------

DZIAŁ III — Spuścizny uczonych polskich

Jan Gustaw Burchart	1,00 m.b.
Barbara Kołaczek	1,44 m.b.
Marian Krzysiński. Korespondencja — dołączono do spuścizn A. Gieysztora, J. Karwasińskiej i G. Labudy	0,01 m.b.
Witold Kraiński	2,16 m.b.
Piotr Madajczyk	2,28 m.b.
Andrzej Niewęglowski	0,60 m.b.
Andrzej Notkowski	3,84 m.b.
Antoni Teofil Roguski	1,68 m.b.
Hanna Szymczyk	0,96 m.b.
Tadeusz Trajdos	0,46 m.b.
Marek Wichrowski	2,40 m.b.
Andrzej Waclaw Wiewióra	0,18 m.b.
Zbigniew Stanisław Wójcik	5,28 m.b.

Poz. 1–13 dary

Materiały dodatkowe

Maria Bokszczanin	0,84 m.b.
Michalina Dąbkowska	0,48 m.b.
Aleksander Gieysztora	0,05 m.b.
Zbigniew Grabowski	0,10 m.b.
Adam Hulanicki	1,32 m.b.
Zdzisław Kaczmarek	0,01 m.b.
Barbara Konarska	0,60 m.b.

Alina Kowalczykova	0,15 m.b.
Czesław Madajczyk	6,34 m.b.
Jan Pinowski	16,28 m.b.
Stanisław Rakusa-Suszczewski	0,02 m.b.
Jan Samsonowicz	0,01 m.b.
Andrzej Siciński	2,40 m.b.
Jerzy Świdorski	0,60 m.b.
Jerzy Tomaszewski	3,24 m.b.
Poz. 1–15 dary	

Poznań

Dział II — Akta placówek PAN

Materiały dodatkowe

PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu	0,13 m.b.
Instytut Chemii Bioorganicznej	1,40 m.b.
Zakład Historii Niemiec i Stosunków Polsko-Niemieckich Instytutu Historii PAN oraz Pracowni Historii Niemiec i Stosunków Polsko-Niemieckich Instytutu Historii PAN	0,15 m.b.

Dział III — Spuścizny uczonych polskich

Brygida Kürbis	0,03 m.b.
Stanisław Alojzy Matyniak	0,60 m.b.
Jan Olejniczak	0,02 m.b.
Stanisław Sulinowski	0,01 m.b.
Zofia Trojanowiczowa	1,20 m.b.
Jacek Wiesiołowski	12,00 m.b.
Maciej Wiewiórowski	0,08 m.b.
Poz. 1–7 dary	

Katowice

Dział III — Spuścizny uczonych polskich

Henryk Kocój	0,16 m.b.
Richard Wojtaschek	0,03 m.b.
Poz. 1–2 dary	

Załącznik nr 2

WYKAZ PUBLIKACJI
PRACOWNIKÓW ARCHIWUM PAN

- Arvaniti Joanna**, *Inwentarze archiwalne „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”*, 2018, nr 59, s. 6–7.
- Arvaniti Joanna**, *Wystawy archiwalne w 2018 roku*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2018, nr 59, s. 82–90.
- Arvaniti Joanna**, *Nowa edycja wystawy „Polscy badacze Syberii”*, „Zesłaniec”, 2018, 74, s. 87–91
- Boksa Michał**, *Chłapowscy w Poznaniu*, „Kronika Miasta Poznania”, 2018, nr 1, s. 169–184.
- Boksa Michał**, *Od skauta do powstańca wielkopolskiego. Cezary Czesław Jindra (1890–1969)*, „Kronika Miasta Poznania”, 2018, nr 3, s. 155–172.
- Boksa Michał**, *Pogotowie Związku Towarzystw Młodzieży w Poznaniu. Pomocnicza formacja wojskowa podczas powstania wielkopolskiego 1918/1919*, „Kronika Miasta Poznania”, 2018, nr 3, s. 191–206.
- Boksa Michał**, *Powstańcza mapa powiatu poznańskiego*, „Kronika Powiatu Poznańskiego”, 2018, nr 9, s. 61–76.
- Boksa Michał**, *Profesor Władysław Rusiński jako regionalista kaliski*, „Kronika Wielkopolski”, 2018, nr 2 (166), s. 39–51.
- Boksa Michał**, **Matysiak Jarosław**, *Anglik w Chybach. Dwór profesora Bernarda Massey’a w obiektywie fotografa*, „Kronika Wielkopolski”, 2018, nr 2 (166), s. 85–94.
- Boksa Michał**, *Kompania kielczewska w powstaniu wielkopolskim 1918–1919*, „Kronika Wielkopolski”, 2018, nr 3 (167), s. 18–25.
- Boksa Michał**, **Matysiak Jarosław**, *List Włodzimierza Dworzaczka do ks. Stanisława Kozierowskiego z 1945 roku*, „Przegląd Wielkopolski”, 2018, r. XXXII, nr 1, s. 51–54 (na stronie internetowej www.epw.pl informacja o artykule).
- Boksa Michał**, **Matysiak Jarosław**, *List Adama Wodziczki (1887–1948) do Heleny Szafran (1888–1969) z 1948 roku*, „Przegląd Wielkopolski”, 2018, r. XXXII, nr 2, s. 69–71 (na stronie internetowej www.epw.pl informacja o artykule).
- „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, pod red. **Joanny Arvaniti**, 2018, nr 59, ss. 146.
- Chodkowska Anita**, *„A Path by the Road”: Woman Made Material in Men’s Archives in the Archive of the Polish Academy of Sciences in Warsaw*, „Acta Poloniae Historica”, 2018, v. 117, s. 386–395.
- Gass Izabela**, **Krajewska Hanna**, **Balazs Istvan**, **Piętka Piotr**, *Polsko-węgierska mozaika*, Budapeszt 2018, ss. 143.

- Gass Izabela**, *Abacja w belle époque*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2018, nr 59, s. 59–66.
- Krajewska Hanna**, *Czy rozpraszanie spuścizn archiwalnych jest nieuchronną koniecznością?*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2017, nr 58, s. 64–69.
- Krajewska Hanna**, *Stefan Starzyński — prezydent, który bronił Warszawy*, „Panorama Uniwersytetu Trzeciego Wieku SGH w Warszawie”, 2018, nr 3, s. 23.
- Malinowski Józef**, *Feliks Hahn, lekarz wojskowy i pamiętnikarz. Przyczynek biograficzny*, [w:] *Żydzi na Kresach Wschodnich w XIX i XX wieku*, Bytom 2018, s. 58–73.
- Malinowski Józef**, *Materiały Stefana Dąbrowskiego*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2017, nr 58, s. 13–47.
- Matysiak Jarosław**, *Edward Jeliński, Jan Jachowski. Księgarz i wydawca z Jaktorowa*, Poznań 2017, ss. 207, „Kronika Wielkopolski”, 2018, nr 2 (166), s. 121–124.
- Matysiak Jarosław**, *Towarzystwo dla Badań nad Historią Powstania Wielkopolskiego 1918/1919*, „Kronika Miasta Poznania”, 1918. *Od rewolucji do powstania*, 2018, nr 3, s. 253–268.
- Matysiak Jarosław**, *Gala wręczenia Nagrody im. Stanisława Nawrockiego dla archiwistów województwa wielkopolskiego, Poznań, 8 czerwca 2018 r.*, „Przegląd Archiwalno-Historyczny”, 2018, t. V, s. 254–258.
- Piętka-Hadała Dorota**, *IX Warszawski Piknik Archiwalny. Relacja z Ogrodu Botanicznego w Powsinie*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2018, nr 59, s. 91–94.
- Piętka-Hadała Dorota**, *XXII Festiwal Nauki w Pałacu Staszica. Relacja z Jabłonny i Pałacu Staszica*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2018, nr 59, s. 95–97.
- Rakusa-Suszczewski Stanisław, *CV bez cenzury*, pod red. **Joanny Arvaniti**, 2018, ss. 110.
- Slojowska Katarzyna**, *Chciałem służyć w kawalerii*, „Rocznik Przasnyski”, 2018, t. V, s. 71–83.
- Slojowska Katarzyna**, *Materiały Romana i Jadwigi Kobendzów*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2018, nr 58, s. 22–47.
- Slojowska Katarzyna**, *Materiały Kazimierza i Hanny Dobrowolskich*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2018, nr 58, s. 8–21.
- Sobeczko Mateusz**, *Tomiczek Patrycja*, „*Był naprawdę dobry*”. *Działalność księdza Franciszka Blachnickiego w parafii Świętego Jerzego w Rydułtowach*, Katowice-Rydułtowy 2018, ss. 151.
- Sobeczko Mateusz**, *Fotografia jako źródło historyczne na podstawie zasobu Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie Oddziału*

w *Katowicach*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2018, nr 59, s. 77–81.

Sobeczko Mateusz, Miroszewski Kazimierz, „*Jo był ukradziony*”. *Tragedia Górnośląska. Ziemia rybnicka*, Katowice-Rydułtowy, 2018, ss. 197.

Sobeczko Mateusz, *Władza komunistyczna wobec Kościoła katolickiego na Górnym Śląsku*, [w:] *Czernica. Magia pamięci o przeszłości odległej i bliskiej*, Czernica 2018, s. 177–207.

Sobeczko Mateusz, *Wyjazdy naukowe śląskich akademików do Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii na podstawie zasobu Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie Oddziału w Katowicach*, „Biuletyn Archiwum Polskiej Akademii Nauk”, 2018, nr 59, s. 67–76.

INWENTARZE
ZESPOŁÓW ARCHIWALNYCH
ogłoszone w numerach 1–59 „Biuletynu Archiwum PAN”
(układ chronologiczny)

	strony
Nr 1 (1959)	
Towarzystwo Naukowe Warszawskie (1907–1953) (H. Dymnicka)	21–77
Nr 3 (1960)	
Materiały Aleksego Bachulskiego (M. Flis)	33–39
Materiały Stanisława Borowskiego (Z. Kolankowski)	44–48
Materiały Olgierda Górki (M. Wrzoscowa)	50–61
Materiały Stanisława Kętrzyńskiego (S. Chankowski)	64–69
Materiały Adama Kłodzińskiego (H. Dymnicka)	69–71
Materiały Jerzego Manteuffla (S. Chankowski)	73–77
Materiały Władysława Namysłowskiego (M. Wrzoscowa)	77–86
Materiały Eugeniusza Przybyszewskiego (M. Flis)	86–89
Materiały Heleny Salskiej (S. Chankowski)	89–93
Materiały Adama Skalkowskiego (M. Wrzoscowa)	93–109
Nr 4 (1961)	
Materiały Wisławy Knapowskiej (H. Zubalowa)	31–71
Materiały Artura Śliwińskiego (S. Chankowski)	72–126

Nr 5 (1962)

Akta I Kongresu Nauki Polskiej (1949–1951)
(M. Wrzoscowa) 23–70

Nr 6 (1963)

Akta Polskiego Towarzystwa Historycznego
(1886–1939, 1947–1968)
(H. Dymnicka, M. Wrzoscowa) 39–79
Materiały Antoniego Wróblewskiego
(J. Szajbel) 80–127

Nr 7 (1964)

Materiały Janusza Iwaszkiewicza
(S. Chankowski) 33–53
Materiały Aleksandra Lednickiego
(M. Wrzoscowa) 54–70
Materiały Zygmunta Moczarskiego
(Z. Wardęska) 71–93
Materiały Ludwika Skubiszewskiego
(J. Szajbel) 94–105

Nr 8 (1965)

Materiały Tadeusza Mańkowskiego
(A. Kamiński) 13–54
Materiały Wiktora Ormickiego
(O. Staroń) 55–78
Materiały Edwarda Schechla
(A. Marciniak) 79–96

Nr 9 (1966)

Materiały Kazimierza Bassalika
(S. Chankowski) 35–54
Materiały Ludwika Ręgorowicza
(M. Wrzoscowa) 55–81
Materiały Adama Szymańskiego
(H. Obuchowska-Pysiowa) 82–87

Nr 10 (1967)

Materiały Wiktora Schramma
(A. Marciniak) 20–106

Nr 11 (1968)

Akta Komisji Naukowej Obchodu Roku Mickiewicza PAN
(1953–1956)
(H. Dymnicka) 30–64
Materiały Antoniego Artymiaka
(S. Chankowski) 65–85
Materiały Ludwika Chmaja
(R. W. Wołoszyński) 86–111
Materiały Eugeniusza Dziewulskiego
(A. Brachfogel) 112–120
Materiały Władysława Dziewulskiego
(M. Wrzoscowa) 121–148

Nr 12 (1969)

Materiały Witolda Chodźki
(M. Wrzoscowa) 40–81
Materiały Franciszka Czubalskiego
(M. Wrzoscowa) 82–97

Nr 13 (1970)

Materiały Józefa Grodeckiego i Katarzyny Grodeckiej
(M. Wrzoscowa) 26–84
Materiały Stefana Rygla
(S. Chankowski) 85–117
Materiały Bożeny Stelmachowskiej
(J. Szajbel) 118–161

Nr 14 (1971)

Materiały Joachima Metallmanna
(R. Majkowska) 18–26
Materiały Antoniego Peretiatkowicza
(A. Marciniak) 27–66
Materiały Tadeusza Strumiłły
(R. Wojciechowska) 67–105

Materiały Zygmunta Zawirskiego (A. Woltanowski)	106–125
Nr 15 (1972)	
Materiały Bronisława Dembińskiego (K. Dopierała)	11–71
Materiały Włodzimierza Dzwonkowskiego (H. Dymnicka)	72–100
Materiały Wiktora Hahna (M. Wrzoscowa)	101–182
Nr 16 (1973)	
Materiały Ludwika Eckerta (M. Wrzoscowa)	26–52
Materiały Tadeusza Kowalskiego (J. Poradzisz)	53–99
Materiały Feliksa Kazimierza Terlikowskiego (M. Adamczewska)	100–125
Nr 17 (1974)	
Materiały Bronisława Pawłowskiego (H. Dymnicka-Wołoszyńska)	39–48
Materiały Edmunda Jana Reymana (J. Mizikowski)	49–81
Materiały Stanisława Tynca (M. Wrzoscowa)	82–125
Nr 18 (1975)	
Materiały Stanisława Karwowskiego (J. Szajbel)	19–41
Materiały Jerzego Landego (J. Mizikowski)	42–54
Materiały Mariana Magdańskiego (E. Sztraj)	55–62
Materiały Michała Rawity-Witanowskiego (H. Dymnicka-Wołoszyńska)	63–124

Nr 19 (1976)

Materiały Kazimierza Abgarowicza (M. Adamczewska)	24–35
Materiały Aleksandra Kozikowskiego (A. Marciniak)	36–54
Materiały Edwarda Lubicz-Niezabitowskiego (Z. Wardęska)	55–63

Nr 20 (1977)

Materiały Jana Dembowskiego (M. Wrzoscowa)	10–32
Materiały Mariana Gieysztor (A. Brachfogel)	33–54
Materiały Teodora Marchlewskiego (A. Brachfogel)	55–81

Nr 21 (1978)

Materiały Władysława Abrahama (E. Sztraj)	41–54
Materiały Stefana Baleya (M. Wrzoscowa)	55–93
Materiały Natalii Gąsiorowskiej-Grabowskiej (J. Mizikowski)	94–116
Materiały Wincentego Stysia (M. Wrzoscowa)	117–153

Nr 22 (1979)

Materiały Włodzimierza Demetrykiewicza (R. Majkowska)	35–59
Materiały Kazimierza Drewnowskiego (E. Sztraj)	60–78
Materiały Stanisława Kossutha (P. Porwoł)	79–106
Materiały Bronisława Niklewskiego (M. Adamczewska-Jackowiak)	107–144

Nr 23 (1980)

Materiały Andrzeja Grodka (M. Wrzoscowa)	31–101
---	--------

Materiały Janusza Wolińskiego (H. Dymnicka-Wołoszyńska)	102–150
Nr 24 (1981)	
Materiały Adolfa Joszta (M. Wrzoscowa)	15–42
Materiały Kazimierza Rodowicza (O. Staroń)	43–52
Materiały Czesława Zakaszewskiego (J. Mizikowski)	53–74
Nr 25 (1982)	
Materiały Władysława Dybowskiego (Ł. Litwa, M. Wrzoscowa)	21–44
Materiały Ludwika Hirszfelda i Hanny Hirszfeldowej (Ł. Litwa, M. Wrzoscowa)	45–148
Nr 26 (1983)	
Materiały Stanisława Kozierowskiego (J. Latzke)	8–87
Suplement do inwentarza materiałów Kazimierza Drewnowskiego (E. Sztraj)	88–98
Nr 27 (1984)	
Materiały Stanisława Antoniewskiego (J. Mizikowski)	22–35
Materiały Zygmunta Golonki (J. Mizikowski)	36–61
Materiały Lucjana Kaznowskiego (J. Mizikowski)	62–75
Materiały Tymoteusza Łuniewskiego (M. Wrzoscowa)	76–100
Materiały Jana Miklaszewskiego (S. Chankowski)	101–105
Nr 28 (1985)	
Materiały Stefana Ehrenkretza (A. Brachfogel)	29–40

Materiały Witolda Kamienieckiego (M. Wrzoscowa)	41–50
Materiały Emila Kipy (H. Dymnicka-Wołoszyńska)	51–66
Materiały Tadeusza Makowieckiego (E. Sztraj)	67–80
Materiały Marzeny M. Pollakówny (T. Dymaczewski)	81–103
Nr 29 (1986)	
Materiały Stefana Drzewieckiego (B. Krzyżtoporska)	21–28
Materiały Władysława Folkierskiego (M. Tejchman)	29–38
Materiały Alfreda Liebfelda (H. Dymnicka-Wołoszyńska)	39–60
Materiały Tadeusza Miłobędzkiego (Redakcja)	61–72
Nr 30 (1987)	
Materiały Kazimierza Moszyńskiego (A. Brachfogel)	23–43
Materiały Henryka Ułaszyna (E. Sztraj)	44–112
Nr 31 (1988)	
Materiały Stanisława Kontkiewicza (J. Bugajski)	14–71
Materiały Juliana Tokarskiego (J. Mizikowski)	72–115
Nr 32 (1989)	
Materiały Jana Grzegorzewskiego (Z. Bonarowska)	17–29
Materiały Mariana Lewickiego i Ireny Lewickiej (I. Biel, Z. Bonarowska)	30–90
Materiały Czesława Thulliego (W. Różańska)	91–114

Nr 33 (1990)

Materiały Władysława Kowalenki (J. Latzke, E. Lijewska)	21–60
Materiały Tadeusza Manteuffla (H. Dymnicka-Wołoszyńska)	61–132

Nr 34 (1993)

Materiały Zofii Podkowińskiej (A. Chodkowska)	11–33
Materiały Adama Wolffa (H. Szymczyk)	34–60

Nr 35 (1994)

Materiały Władysława Tomkiewicza (A. Kulecka)	25–72
Materiały Michała Walickiego (E. Sztraj, H. Szymczyk)	73–94
Materiały Anny Dembińskiej (K. Dopierała)	95–106

Nr 36 (1995)

Materiały Włodzimierza Antoniewicza (J. Mizikowski)	15–97
Materiały Zofii Wartołowskiej (J. Mizikowski)	98–103

Nr 37 (1996)

Materiały Stanisława Srokowskiego (M. Wrzokowa)	20–60
Materiały Edwarda Stenza (J. Mizikowski, E. Sztraj)	61–93

Nr 38 (1997)

Materiały Jana Reychmana (H. Szymczyk)	14–113
---	--------

Nr 39 (1998)

Materiały Janusza Groszkowskiego (A. Kulecka)	29–89
--	-------

Materiały Witolda Nowackiego (J. Lewandowska)	90–112
Nr 40 (1999)	
Materiały Ludwika Kolankowskiego (M. Wrzoscowa)	42–64
Materiały Rocha Morcinka (E. Sztraj)	65–73
Materiały Michała Szanieckiego (E. Sztraj)	74–94
Materiały Józefa Siemieńskiego (T. Epsztejn)	95–105
Nr 41 (2000)	
Materiały rodziny Baudouin de Courtenay (D. Zamojska)	23–60
Materiały Stanisława Szobera (B.B. Hulewicz-Szczepanowska)	61–76
Materiały Stanisławy Przybyszewskiej (E. Ruta-Solarska)	77–94
Nr 42 (2001)	
Materiały Aleksandra Gajkowicza (A. Chodkowska)	6–33
Materiały Jana Dąbrowskiego (T. Dymaczewski, W. Kaczmarek)	34–47
Materiały Juliana Adama Majewskiego (J. Mizikowski)	48–69
Materiały Dobrosława Stróżeckiego (S. Biały, G. Ciemińska, M. Gaszkowska, K. Markowski)	70–82
Nr 43 (2002)	
Materiały Wacława Sierpińskiego (A. Kulecka)	6–65
Materiały Kazimierza Kuratowskiego (A. Kalbarczyk, I. Szulc, H. Szymczyk)	66–95
Materiały Hugona Steinhausa (A. Chodkowska, M. Wawrowska)	96–138

Nr 45 (2004)

Materiały Henryka Elzenberga (A. Chodkowska, H. Dymnicka-Wołoszyńska, J. Mizikowski, J. Stasiak)	15–57
Materiały Władysława Witwickiego (G. Milewski)	58–74

Nr 46 (2005)

Materiały Szczepana Szczeniowskiego (J. Dudziński)	8–19
Materiały Ludwika Wertensteina (D. Pietrzekwicz)	20–53
Materiały Mieczysława Wolfkego (M. Flis, H. Szymczyk)	54–68

Nr 47 (2006)

Materiały Stanisława Herbsta (H. Szymczyk)	16–139
---	--------

Nr 48 (2007)

Materiały Stanisława Bełcha (J. Malinowski)	12–25
Materiały Tadeusza Cypriana (P. Dembiński, J. Matysiak)	26–69
Materiały Witolda Jakóbczyka (R. Dąbrowski)	70–109
Materiały Zdzisława Kaczmarczyka (P. Dembiński, J. Matysiak)	110–149
Materiały Waława Pytkowskiego (M. Boksa, E. Zielińska)	150–171
Materiały Adama Wodziczki (P. Dembiński, J. Matysiak)	172–204

Nr 49 (2008)

Materiały Piotra Bańkowskiego (A. Chodkowska)	12–101
Materiały Kazimierza Konarskiego (A. Chodkowska)	102–109

Materiały Witolda Suchodolskiego (A. Chodkowska)	110–117
Materiały Franciszka Olszewskiego (A. Chodkowska)	118–129
Nr 50 (2009)	
Materiały Benedykta Dybowskiego (J. Arvaniti, I. Gass, H. Krajewska)	12–29
Materiały Leona Barszczewskiego (J. Arvaniti, S. Chankowski, Z. Kolankowski)	30–43
Materiały Karola Nereusza Bohdanowicza (J. Arvaniti)	44–51
Nr 51 (2010)	
Materiały Tytusa Chałubińskiego (T. Dobrzyński, K. Słojkowska)	12–19
Materiały Stanisława Bilewicza (A. Chodkowska, J. Mizikowski)	20–29
Materiały Seweryna i Heleny Krzemieniewskich (J. Buda, M. Norkowski, H. Szymczyk)	30–47
Materiały Jerzego Hersego (J. Stasiak)	48–57
Materiały Witolda Sławińskiego (J. Stasiak)	58–71
Materiały Bronisława Edwarda Sydowa (J. Arvaniti)	72–77
Nr 52 (2011)	
Materiały Zygmunta i Natalii Batowskich (K. Słojkowska)	14–63
Materiały Janiny Bemówny (M. Kmita, P. Michałowski, J. Stasiak)	64–71
Materiały rodziny Kalinowskich (A. Chodkowska)	72–125
Materiały Janiny Zakrzewskiej (A. Bodecka, A. Chodkowska, U. Roguska)	126–149

Nr 53 (2012)

Materiały Stanisława Tołwińskiego (A. Chodkowska)	8–85
Materiały Czesława Trębickiego (A. Chodkowska)	86–89
Materiały Wawrzyńca Benzelstierny-Engeströma (M. Błażczak, K. Słojkowska)	90–95
Materiały Mikołaja Dzikowskiego (Ł. Gawin, J. Stasiak)	96–104

Nr 55 (2014)

Materiały Jadwigi Braun-Domańskiej (A. Mieszkowska)	10–29
Materiały Mariana Massoniusa (S. Chankowski, K. Słojkowska)	30–37
Materiały Lecha Niemojewskiego (A. Chodkowska, A. Kulecka, C. Sikorska)	38–67
Materiały Kazimierza Twardowskiego (J. Stasiak)	68–79

Nr 56 (2015)

Materiały Heliodora Święcickiego (J. Matysiak)	10–25
Materiały Jana Grochmalickiego (J. Matysiak)	26–35
Materiały Stefana Błachowskiego (K. Banaś, J. Matysiak)	36–93
Materiały Andrzeja Sołtana (M. Ciara)	94–115
Materiały Jerzego Pniewskiego (M. Ciara)	116–131
Materiały Bronisława Kuchowicza (M. Ciara)	132–175

Nr 57 (2016)

Materiały Mieczysława Orłowicza (H. Szymczyk)	7–150
--	-------

Nr 58 (2017)

Materiały Stefana Dąbrowskiego (J. Malinowski)	12–47
Materiały Bohdana Paczyńskiego (M. Ciara)	48–57
Materiały Marcelego Nenckiego (M. Ciara)	58–63

Nr 59 (2018)

Materiały Kazimierza Albina i Hanny Dobrowolskich (K. Słojkowska)	8–21
Materiały Romana i Jadwigi Kobendzów (K. Słojkowska)	22–47

Nr 60 (2019)

Materiały Kazimierza Kaczmarczyka (A. Marciniak, J. Matysiak)	8–79
Materiały Tadeusza Vetulaniego (J. Matysiak)	80–123

INWENTARZE ZESPOŁÓW ARCHIWALNYCH
ogłoszone w numerach 1–60 „Biuletynu Archiwum PAN”
(układ alfabetyczny)

Nazwisko lub nazwa	Nr „Biuletynu Archiwum PAN”	Strony
Abgarowicz Kazimierz	19	24–35
Abraham Władysław	21	41–54
Antoniewicz Włodzimierz	36	15–97
Antoniewski Stanisław	27	22–35
Artymiak Antoni	11	65–85
Bachulski Aleksy	3	33–39
Baley Stefan	21	55–93
Bańkowski Piotr	49	12–101
Barszczewski Leon	50	30–43
Bassalik Kazimierz	9	35–54
Batowscy Zygmunt i Natalia	52	14–63
Baudouin de Courtenay	41	23–60
Bełch Stanisław	48	12–25
Bemówna Janina	52	64–71
Benzelstierna-Engeström Wawrzyniec	53	90–95
Bilewicz Stanisław	51	20–29
Błachowski Stefan	56	36–93
Bohdanowicz Karol Nereusz	50	44–51
Borowski Stanisław	3	44–48
Braun-Domańska Jadwiga	55	10–29
Chałubiński Tytus	51	12–19
Chmaj Ludwik	11	86–111
Chodźko Witold	12	40–81

Nazwisko lub nazwa	Nr „Biuletynu Archiwum PAN”	Strony
Cyprian Tadeusz	48	26–69
Czubalski Franciszek	12	82–97
Dąbrowski Jan	42	34–47
Dąbrowski Stefan	58	12–47
Dembińska Anna	35	95–106
Dembiński Bronisław	15	11–71
Dembowski Jan	20	10–32
Demetrykiewicz Włodzimierz	22	35–59
Dobrowolscy Kazimierz Albin i Hanna	59	8–21
Drewnowski Kazimierz	22, 26	60–78, 88–98
Drzewiecki Stefan	29	21–28
Dybowski Benedykt	50	12–29
Dybowski Władysław	25	21–44
Dziewulski Eugeniusz	11	112–120
Dziewulski Władysław	11	121–148
Dzikowski Mikołaj	53	96–104
Dzwonkowski Włodzimierz	15	72–100
Eckert Ludwik	16	26–52
Ehrenkreutz Stefan	28	29–40
Elzenberg Henryk	45	15–57
Folkierski Władysław	29	29–38
Gajkowicz Aleksander	42	6–33
Gąsiorowska-Grabowska Natalia	21	94–116
Gieysztor Marian	20	33–54
Golonka Zygmunt	27	36–61
Górka Olgierd	3	50–61
Grodeccy Józef i Katarzyna	13	26–84

Nazwisko lub nazwa	Nr „Biuletynu Archiwum PAN”	Strony
Grodek Andrzej	23	31–101
Grochmalicki Jan	56	26–35
Groszkowski Janusz	39	29–89
Grzegorzewski Jan	32	17–29
Hahn Wiktor	15	101–182
Herbst Stanisław	47	16–139
Herse Jerzy	51	48–57
Hirszfeldowie Ludwik i Hanna	25	45–148
Iwazkiewicz Janusz	7	33–53
Jakóbczyk Witold	48	70–109
Joszt Adolf	24	15–42
Kaczmarczyk Kazimierz	60	8–79
Kaczmarczyk Zdzisław	48	110–149
Kalinowscy Stanisław, Zofia i Ewa	52	72–125
Kamieniecki Witold	28	41–50
Karwowski Stanisław	18	19–41
Kaznowski Lucjan	27	62–75
Kętrzyński Stanisław	3	64–69
Kipa Emil	28	51–66
Kłodziński Adam	3	69–71
Knapowska Wisława	4	31–71
Kobenzowie Roman i Jadwiga	59	22–47
Kolankowski Ludwik	40	42–64
Komisja Naukowa Obchodu Roku Mickiewicza PAN (1953–1956)	11	30–64
Konarski Kazimierz	49	102–109
Kontkiewicz Stanisław	31	14–71
Kossuth Stanisław	22	79–106

Nazwisko lub nazwa	Nr „Biuletynu Archiwum PAN”	Strony
Kowalenko Władysław	33	21–60
Kowalski Tadeusz	16	53–99
Kozierowski Stanisław	26	8–87
Kozikowski Aleksander	19	36–54
Krzemieniewscy Seweryn i Helena	51	30–47
Kuchowicz Bronisław	56	132–175
Kuratowski Kazimierz	43	66–95
Lande Jerzy	18	42–54
Lednicki Aleksander	7	54–70
Lewiccy Marian i Irena	32	30–90
Liebfeld Alfred	29	39–60
Lubicz-Niezabitowski Edward	19	55–63
Łuniewski Tymoteusz	27	76–100
Magdański Marian	18	55–62
Majewski Julian Adam	42	48–69
Makowiecki Tadeusz	28	67–80
Manteuffel Jerzy	3	73–77
Manteuffel Tadeusz	33	61–132
Mańkowski Tadeusz	8	13–54
Marchlewski Teodor	20	55–81
Massonius Marian	55	30–37
Metallmann Joachim	14	18–26
Miklaszewski Jan	27	101–105
Milobędzki Tadeusz	29	61–72
Moczarski Zygmunt	7	71–93
Morcinek Roch	40	65–73
Moszyński Kazimierz	30	23–43
Namysłowski Władysław	3	77–86

Nazwisko lub nazwa	Nr „Biuletynu Archiwum PAN”	Strony
Nencki Marceli	58	58–63
Niemojewski Lech	55	38–67
Niklewski Bronisław	22	107–144
Nowacki Witold	39	90–112
Olszewski Franciszek	49	118–129
Orłowicz Mieczysław	57	11–150
Ormicki Wiktor	8	55–78
Paczyński Bohdan	58	48–57
Pawłowski Bronisław	17	39–48
Peretiatkowicz Antoni	14	27–66
Pierwszy Kongres Nauki Polskiej (1949–1951)	5	23–70
Pniewski Jerzy	56	116–131
Podkowińska Zofia	34	11–33
Pollakówna Marzena M.	28	81–103
Polskie Towarzystwo Historyczne (1886–1939, 1947–1968)	6	39–79
Przybyszewska Stanisława	41	77–94
Przybyszewski Eugeniusz	3	86–89
Pytkowski Waław	48	150–171
Rawita-Witanowski Michał	18	63–124
Reychman Jan	38	14–113
Reyman Edmund Jan	17	49–81
Ręgorowicz Ludwik	9	55–81
Rodowicz Kazimierz	24	43–52
Rygiel Stefan	13	85–117
Salska Helena	3	89–93
Schechtel Edward	8	79–96
Schramm Wiktor	10	20–106

Nazwisko lub nazwa	Nr „Biuletynu Archiwum PAN”	Strony
Szaniecki Michał	40	74–94
Siemieński Józef	40	95–105
Sierpiński Wacław	43	6–65
Skałkowski Adam	3	93–109
Skubiszewski Ludwik	7	94–105
Sławiński Witold	51	58–71
Sołtan Andrzej	56	94–115
Srokowski Stanisław	37	20–60
Steinhaus Hugo	43	96–138
Stelmachowska Bożena	13	118–161
Stenz Edward	37	61–93
Stróżecki Dobrosław	42	70–82
Strumiłło Tadeusz	14	67–105
Styś Wincenty	21	117–153
Suchodolski Witold	49	110–117
Sydow Bronisław Edward	51	72–77
Szczeniowski Szczepan	46	8–19
Szober Stanisław	41	61–76
Szymański Adam	9	82–87
Śliwiński Artur	4	72–126
Święcicki Heliodor	56	10–25
Terlikowski Feliks Kazimierz	16	100–125
Thullie Czesław	32	91–114
Tokarski Julian	31	72–115
Tołwiński Stanisław	53	8–85
Tomkiewicz Władysław	35	25–72
Towarzystwo Naukowe Warszawskie (1907–1953)	1	21–77

Nazwisko lub nazwa	Nr „Biuletynu Archiwum PAN”	Strony
Trębicki Czesław	53	86–89
Twardowski Kazimierz	55	68–79
Tync Stanisław	17	82–125
Ułaszyn Henryk	30	44–112
Vetulani Tadeusz	60	80–123
Walicki Michał	35	73–94
Wartołowska Zofia	36	98–103
Wertenstein Ludwik	46	20–53
Witwicki Władysław	45	58–74
Wodziczko Adam	48	172–204
Wolff Adam	34	34–60
Wolfke Mieczysław	46	54–68
Woliński Janusz	23	102–150
Wróblewski Antoni	6	80–127
Zakaszewski Czesław	24	53–74
Zakrzewska Janina	52	126–149
Zawirski Zygmunt	14	106–125

SUMMARY

ARCHIVE INVENTORIES

In the 60th issue of the “Bulletin of the Archives of the Polish Academy of Sciences” we are presenting inventories of: Kazimierz Kaczmarczyk, Director of the State Archive in Poznań in 1925–1953, and Tadeusz Vetulani, biologist and zootechnician, who conducted research on Polish primitive horses and initiated efforts to restore and breed the Eurasian wild horse. All these scientists were professors at Poznań University, which celebrated the 100th anniversary of its revival in 2019. To honour the anniversary of restoration of eight Polish universities after World War I, PAS Archives organised an exhibition entitled *The Revival of Science. Through Education to Freedom*.

Apart from inventories, commemorative articles and texts that we regularly publish in our “Bulletin...”, we are presenting Polish translations of two presentations made in Russian by our colleagues during the International Scientific Conference in Ulan Ude in May–June 2019: *Mongolian Studies in the Contemporary World: History of Research, Perspectives for Development*, organised by Gyorgy Banzarov Buryat University in Ulan Ude and Genghis Khan “Ix Zasag” International University in Ulaanbaatar.

ARCHIVES OF THE POLISH ACADEMY OF SCIENCES IN WARSAW

The Archives have divisions in Poznań and Katowice, maintain the historical resources handed over to them and have 23.5 employment posts. The majority of APAS employees are responsible for the statutory activity of the Archives.

The Scientific Council held a meeting on 22 March. At the request of Prof. Alicja Kulecka, participants commemorated with a minute of silence Marian Kmita, MA, long-term employee of PAS Archives in Warsaw, who died in November 2017, and Director Hanna Krajewska presented in short his work.

Following the presentation of detailed reports from the activities of PAS Archives in Warsaw and its divisions, as well as plans for the year to

come, Council members discussed, among others, the issue of obtaining new collections and the influence of the GDPR on the number of private and institutional materials taken over by PAS Archives. After the meeting of the Scientific Council, the Management meeting was held.

In 2018, the archives increased by 117.34 linear meters of archival materials and non-archival documentation of PAS entities. In Warsaw, 54.55 linear meters of private materials and 46.98 linear meters of institutional materials were received. Resources of The Poznań division increased by 13.94 linear meters of private materials and 1.68 linear meters of institutional materials, while those of The Katowice division by 0.19 linear meters of private materials. The general resource holds at present 3,407.93 linear metres of files and file documentation, of which 2,661.36 is in Warsaw, 486.39 in Poznań, and 260.18 in Katowice.

The Methodology Commission held one meeting, during which it approved seven inventories. Comments on the inventories currently under development were formulated and ongoing issues were discussed. As a result of a change introduced by the Head Office of the State Archives, the Commission amended the clause entered into the archive inventories. The inventories should contain information that materials are held in the “Szukaj w archiwach” [Search the archives] database rather than in the SEZAM database.

The Commission for Evaluation of Non-Archival Documentation issued 26 positive responses to requests from PAS entities; as a result, almost 210 linear meters of non-archive documentation were rejected.

The Commission for the Qualification of Standards offered 70 consultations to the units. Three controls of PAS units were carried out with reference to file documentation maintenance and the functioning of entity archives.

The collection of microfilms in Warsaw did not increase and amounts to 1,129,047 negative frames and 3,225,478 positive frames. The collection of photographs increased by 100 and holds now 31,086 elements and 24 CDs. The collection of microfilms of The Poznań division did not change and amounts to 770 reels. The collection of CDs with recorded materials of the division amounts to 50, one portable drive and 12 CDs containing bachelor's and master's dissertations created, i.a., on the basis on materials stored in the division. The collection of CDs with recorded materials of the Katowice division did not increase (10). 272 documents and photographs were digitalised; the whole digitalised collection was saved on DVDs and a portable drive to secure the results of the work.

Three medals were added to the medal collection in Warsaw; the entire collection amounts now to 1,091 recorded items.

The book collection in Warsaw increased by 152 book volumes and 29 volumes of periodicals and holds now 13,126 book volumes and 10,338 volumes of periodicals. The collection in the Poznań division increased by 51 book volumes and 48 volumes of periodicals. The reference library holds 5,469 volumes, including 2,459 book volumes and 3,010 volumes

of periodicals. The reference library in the Katowice division increased by 7 book volumes and 13 volumes of periodicals. The reference library holds 383 book volumes and 605 volumes of periodicals.

PAS Archives in Warsaw participated in Museums at Night (19 May); in the Warsaw Archives' Picnic (9–10 June), where the special guests were: Małgorzata K. Piekarska — journalist, head of the Warsaw Branch of the Polish Writers' Association, Dorota Sumińska — veterinarian and journalist, as well as Andrzej Kruszewicz — ornithologist and head of the Warsaw ZOO; and in the 22nd Festival of Science in Jabłonna (22 September) and in Staszic Palace (28 September). The annual seminar on Nicolaus Copernicus, was held on 19 February, on his 545th birthday, just as every year. The 263th birthday of Stanisław Staszic was celebrated on 6 November. The exhibition *Botanists of Independent Poland* was launched during the Archives' Picnic, fitting perfectly into the diversity of plant collections of the Botanical Garden. In the framework of the cycle *Poles' Contributions to the World*, organised in cooperation with the Ministry of Foreign Affairs, an exhibition *Known-Unknown. Poles' Contributions to the World* was opened in Staszic Palace on 22 October. The celebration included also the premiere of a stamp dedicated to Waław Sieroszewski, an outstanding researcher of Yakutia; the stamp was issued by the Polish Post as part of the series "Poles in Siberia". Last but not least, the *Poles' Contributions to the World* cycle included also the publication of a 2019 wall calendar, third in a row, this time entitled *Poles in the Asia and Pacific Countries*. On 29 November, as part of the series of meetings entitled "Celebrating the scientists whose monuments 'will last more years than bronze'", presentations were made on Irena Sendlerowa (1910–2008), Aleksander Kamiński (1903–1978), Henryk Arctowski (1871–1958) and Janina Zakrzewska (1928–1995); the exhibition *Save them from Oblivion. Jubilees of the Great Ones* accompanied the seminar.

The conference *Warsaw's Faces of Independence*, and the exhibition *Scientists for Independent Poland* were the last elements of the series *Warsaw Has Many Faces* (11 December). They marked the end of a very important year – 100th anniversary of Poland's independence. PAS Archives contributed their visual materials to the open-air exhibition *Independent Warsaw* created in cooperation with History Meeting House (from 10 October).

The 59th volume of the Bulletin of the Archives of the Polish Academy of Sciences was published. Employees of the Archives of the Polish Academy of Sciences in Warsaw and in local divisions published ca. 40 articles and other information materials.